

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

TÓTH TIHAMÉR

ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

TÓTH TIHAMÉR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

XIII. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

TÓTH TIHAMÉR

KRISZTUS KIRÁLY

A PÁZMÁNY-EGYETEM TEMPLOMÁBAN AZ 1926–27 TANÉVBEN ELMONDOTT SZENTBESZÉDEK.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

NEGYEDIK KIADÁS

Nihil obstat. *Dr. Michael Marcsil*, censor dioecesanus. Nr. 1986/1935. Imprimatur. Strigonii, die 27. Junii 1935. *Dr. Julius Meskovich*, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda r. t. Budapest. — A nyomdáért felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ.

Egyetemi egyházszónoklati előadásaimban nyomatékosan szoktam kérni hallgatóimat, hogy szentbeszédükre készültükben nyomtatott, kész prédikációkat csak mellesleg használjanak, és hogy a Szentírást, a teológiai könyveket, az aszketikus írókat, a reggeli elmélkedést, saját lelküknek s a zajgó, modern életnek nyiltszemű megfigyelését s a lelkipásztori gyakorlatban gyüjtött tapasztalatokat értékesebb készülésnek tartsák akármilyen prédikációgyüjteménynél.

És ime: most én is prédikációkat adok ki!

Nem jövök-e saját elvi felfogásommal ellentétbe, mikor az 1926.—27.-i tanév alatt az Egyetemi-templomban elmondott beszédeimet nyomtatásban közzéteszem?

Ha a beszédek megjelentetésében főleg az a cél vezetne, hogy papságunk kezébe kész prédikációkat adjak és ezáltal őket a prédikációrakészülés munkájától teljesen mentesítsem, kétségtelenül rácáfolnék saját elveimre. De a «Krisztus királyról» tartott sorozatos beszédek kiadására nem ilyen okok bírtak rá.

Rábírt elsősorban az ünnepnek teljes újdonsága. XI. Pius pápa csak 1925 dec. 10-én rendelte el ezt a nagyjelentőségű ünnepet, úgyhogy annak homiletikus feldolgozása nálunk még nem történhetett meg. Nagyon időszerűnek — sőt talán bizonyos fokig állásbeli kötelességemnek is — láthattam tehát, hogy beszédeim közzéadásával paptársaim figyelmét ráirányítsam a gyakorlati szempontoknak arra a nagy változatosságára, amit a Krisztus királyságának gondolata a hitszónok részére magában rejteget. Ezért igyekeztem a mai legkiválóbb külföldi szerzőink gondolatait is felhasználni és értékesíteni (Mäder, Mercier, Klug, Keppler, Faulhaber, Wolpert, Cohaus, Hättenschwiller, Bettenburg). Paptestvéreim tehát — ha szándékaimat követik — nem kész beszédek gyanánt fogják használni a prédikációkat, hanem csak gondolatokat keresnek bennük Krisztus királyságához.

De miért adom akkor mégis teljesen kidolgozva a beszédeket? Miért nem csak gondolatokat nyujtok vázlatokban?

Ezt meg bizonyos kegyeletes, érzelmi okkal tudnám megmagyarázni. Az itt közölt beszédek ugyanis nem az írósztal elvont termékei, hanem az Egyetemi-templom megtisztelő szószékéről valóban elhangzott beszédek. S azoknak nyomtatásban közzétételével meleg hálámat akarom kifejezni nagyszámú, kedves s ragaszkodó fővárosi hallgatóságom iránt, akik — fiatalok s öregek, egyetemisták s felnőttek, férfiak s nők — minden alkalommal oly épületes figyelemmel állják körül szószékemet. Magam érzem legjobban, hogy a lenyomtatott szentbeszéd tulajdonképpen nem sokkal több, mint a kótábaszedett ének: hiányzik mögüle a szónoki előadás elevenítő tüze. Beszédeimet tehát nyugodtan csak kedves pesti hallgatóimnak merem átnyujtani; azoknak, akik vasárnaponként szószékem körül állanak, s akik majd a hideg sorok némasága mögül is rám fognak ismerni, mert a nyomtatott betűk élettelensége mögött is megérzik a beszédet elmondó lélek őszinte hullámzásait.

Az idők halhatatlan Királyának áldása kísérje útján szerény könyvemet.

Budapest, 1927 szeptember havában.

Dr. Tóth Tihamér.

I.

Krisztus királyságának eszméje. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Nagy szeretettel s az Úr Jézus békeköszöntésével üdvözöllek titeket e kedves pillanatban, midőn egyévi hallgatás után ismét felhangzik templomunkban az Úr igéjének hirdetése.

Egy évig dolgoztak szorgos munkáskezek, hogy az idők porától belepett templomunk ismét tiszta díszben ragyogjon fel;[1] s midőn most, a már teljesen elkészült templomban, újra megkezdjük az istentiszteletet, első szavam a köszöntés mellett a buzdítás is legyen: látogassátok — testvéreim! — a templomot azzal a szeretettel, melyet iránta a multban mindig tanusítottatok.

Kedves Katolikus Testvéreim! Az alatt az esztendő alatt, míg templomunkban a prédikáció szünetelt, rendkívül fontos esemény történt az Egyház életében. XI. Pius pápa 1925 december 11-én kiadott «Quas primas» kezdetű apostoli körlevelében új ünnepet rendelt; elrendelte, hogy ezentúl minden évben október utolsó vasárnapját «*Krisztus királyságá*»-nak megünneplésére szenteljük. Lehetne-e kézenfekvőbb, természetesebb gondolat, minthogy az ezévi beszédeket erről a témáról vegyük?

Mikor egy egész évi beszédsorozatot akarok a pápa által megmozgatott gondolatnak szentelni, kettős megfontolás, kettős ok vezet ez elhatározásomban.

Az egyik ok az **a fiúi hódolatteljes tisztelet,** amely a katolikus hívek részéről a pápa minden szava és tette iránt kötelességszerűen kell, hogy megnyilvánuljon.

Testvéreim! Az elmult nyáron résztvettem a nagyszerű chicagói nemzetközi eucharisztikus kongresszuson és csodálkozva láttam, hogy az Egyesült-Államokban, amelynek 120 millió lakosa közül csak 20 millió a katolikus, a fiúi szeretet és ragaszkodás hihetetlen — nálunk szinte elgondolhatatlan — lelkesedésével fogadták a Szentatya követét. Két év-

[1] A Pázmány-egyetem templomát az 1925—1926. tanévben restaurálták.

vel ezelőtt ott voltam az amsterdami eucharisztikus kongresszuson is, és a kétharmadrészben protestáns ország fővárosa nem kisebb örömmel hódolt a pápa képviselője előtt. Szaporíthatnám tovább is a példák számát... Mindenfelé azt látjuk, hogy az Egyház feje iránt a katolikus hívek oly tiszteletet és szeretetet mutatnak, amilyenre nekünk — magyaroknak — sajnos, mégcsak ezután kell népünket nevelni. Ime: ez az egyik ok, amely arra bírt, hogy ennek az egész esztendőnek beszédsorozatát Szentséges Atyánk nagyfontosságú megnyilatkozásának szenteljem!

De rábírt erre ezenkívül **magának a tárgynak fontossága** is. Hiszen az új ünnep tárgya olyan kimeríthetetlen bányája az időszerű prédikációs gondolatoknak, hogy attól tartok, az egész esztendő sem lesz elegendő mindannak kifejtésére, amti «Krisztus királyságával» kapcsolatban mondanunk kellene.

Mi ez az új ünnep s mit akar vele a pápa? Mit jelent Krisztus királyságának eszméje s mily reményeket fűzhetünk hozzá? Mivé lett a társadalom Krisztussal s mi lenne nélküle? Krisztus mindnyájunk Királya: Királya az Egyháznak, Királya a papságnak, Királya a hitvallóknak, a szenvedőknek, Királya az egyénnek s társadalomnak. Politika, házasság, sport, erkölcs, becsület, gyermek, ifjú, nő, család, iskola mivé lesz Krisztussal s mivé lesz Nélküle?...

Ime: idei beszédeimnek ez lesz a tárgya! Nincs más hátra, mint kérjem szíves figyelmeteket, hogy oly érdeklődéssel kísérjétek ezeket a beszédeket, mint amit Szentatyánk szava és az ügy fontossága egyaránt megérdemel.

I.

A világ elszakadt Krisztustól.

A) Angliában nemrégiben előadást tartott egy tudós az alábbi címmel: «*Ki nyerte meg a háborút?*» A felelet ez volt: «Katonai tekintetben Franciaország, politikailag Anglia, pénzügyileg Amerika. Erkölcsileg? Egyedül a pápa».

Igen! Egyedül XV. Benedek hallatta szavát a háború alatt is, azután is; s most, hogy XI. Pius új ünnepet rendelt el, ez is világépítés akar lenni.

Mikor a pápa kiadta rendeletét, nyiltan kifejezte, hogy «világmegújulást» vár tőle. Szomorú tapasztalatok álltak az írása mögött. A nagy világháborút befejezi a béketárgyalás — s a pápát meg sem hívták oda! Szörnyű «békekötések»

Isten nevének említése nélkül! Azután is mindenfelé béke-tanácskozások, de az Isten nevét sehol ki nem ejtik . . .

Dehát meg is lett az eredmény! Nyolc éve vége a háború-nak, s hol a béke? Hol a népek megnyugvása? «A kegyetlen békeszerződés a kereszténység csődje!» mondják az elkese-redett emberek. Ó, dehogy! **A modern pogányságnak csődje!** Nem vagyunk eléggé keresztények, ez a baj! Ha Európa valóban keresztény lenne, *ilyen* «békét» nem csikar-tak volna ki a legyőzöttektől sem . . .

És íme: most jön a pápa! Ő az őr a Vatikán ormán, neki kell utat mutatnia! *Nincs béke? Nincs, mert téves utakon ke-resitek! Krisztusról nem akartok tudni, pedig Ő a világtörté-nelem központja!*

B) Van Rómában egy egészségügyi intézet, a Vatikán, melynek feladata a világ betegségokozó bacillusait meg-állapítani. 1925 december 11-én megszólalt az intézet fő-nöke, aki az egész világ szellemi egészségéért felelős, s kör-levelében felkiáltott: Emberek! Kitört a pestis! Világjárvány dühöng! S ez a világjárvány: **Krisztust kisemmizik a világból!** *Emberek, ebben tönkrementek . . .*

És tudjátok, hogy mi mutatja, hogy a Szentatyának igaza van? Az, hogy vészkiáltásától nem is nagyon ijedtünk meg. Azt hinné az ember, hogy mióta megjelent a pápa körlevele, min-den újságban, társaságban, tanácskozásban erről beszélnek.

Erről beszélnek? Hol? Sehol!

És ez mutatja, mennyire igaza van a Szentatyának, mennyire beteg a társadalom! Legfőbb helyről figyelmez-tetik halálos bajaira: s meg sem ijed, meg sem mozdul rá!

Eszembe jut egy öreg orvostanár, aki bevitte fiatal növen-dékeit egy nagy kórterembe s a középre állítva őket, meg-kérdezte: «Mondják meg innen messziről, melyik a leg-súlyosabb beteg? . . . Nos, nem tudják? Hát látják, az ott a sarokban, amelyik telve van léggyel. Mert ha egy beteg nyugodtan, teljes apáthiával tűri, hogy a legyek ellepik az arcát, az már a vég közelségét jelenti . . . «Igen. Testvéreim, a társadalom betegségét már takargatni sem lehet, már ki-ütnek a fekélyek, de senki nem tér észre, senki sem ijed meg.

C) De hát mi baj van? — kérdi valaki. — A vallást üldözik? Bitófa, börtön jár hitünkért? Nem, ez már elmult módszer, ez a régi Nérók s Diocletiánok módszere volt. A modern bacillusok nem így dolgoznak! Csak **elszívják a levegőt az Úr Jézus elől** s nem engednek katolikus-nak lenni a nyilvános életben.

A világ egyetlen könyv, minden teremtmény egy-egy mondat benne, szerzője pedig a Szentháromság. Minden jó könyvnek van egy vezetőgondolata s ha egy szóban akarnók összefoglalni a világ vezetőgondolatát, csak ezt kellene leírnunk: *Krisztus!* Ma még ezt talán nem látjuk világosan; csak akkor fogjuk látni, ha az Emberfiának jele feltűnik az égen . . ., akkor fogjuk érteni, hogy Ő volt az alpha és omega, kezdet s vég, a cél, a központ. De ha ma még nem is látjuk ezt, mégis hisszük. *Hisszük, hogy ahol az Emberfiának jele hiányzik, ott sötétség, szellemi napfogyatkozás borul az emberiségre!*

Ó, ma is mily napfogyatkozás pusztít a lelkek közt! A keresztények közt is!

«De hiszen Krisztust valljuk!» — mondod talán, kedves testvérem. Hát igen, ki jobban, ki kevésbbé. De oly kevesen vannak, akiket *egészen* áthat a gondolat, hogy Krisztus a fő mindenben! Krisztus Királya az én szívemnek is — igaz; Királya kis családomnak is — igaz; de nem elég! *Krisztus Királya az iskolának, sajtónak, parlamentnek, gyárnak, városházának* . . . Krisztus! Szétnézünk: *hol a Te kereszted?* Hát a templomok tornyán ott a kereszt. Néhány iskolában, buzgó család ágya fölött ott a kereszt. Néhány buzgó hívő nyakában ott a kereszt — aztán! Hol a Te kereszted a nyilvános életben, mint volt századokkal ezelőtt? Sehol! Hideg, Krisztusnélküli éjtszaka borul a lelkekre. Krisztus sok megkeresztelt lélek számára is csak hideg, ködös régi emlék. «Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Krisztus . . .»

Értitek — Keresztény Hívek! — mit akar az új ünnep? Rámutatni: vergődtök, kínlódtok, szaladtok orvoshoz; pedig egy rémes bajotok van: *nem süt a Nap fölöttetek!*

Igaz: nem üldözi senki a Krisztus vallását. Csak sehol «*nincs számára hely*». Olyan ismerős ez a mondat . . . Hol is hallottuk ezt már? Hát persze! . . . A betlehemi estén: ott sem üldözte senki még Krisztust, csak olyanok voltak a politikai, szociális s gazdasági viszonyok, hogy nem jutott számára hely. Ma sem üldözi Krisztust, csak «nincs számára hely». Hol találsz ma Krisztusra? Csak a templomban! Pedig ez neki nem elég. Ő mindenünket akarja! Ha az ember elhagyja a templomot (meg néhány buzgó családi szentélyt), nem érzi többé, hogy keresztények között van. Krisztus Király, — de elvettük koronáját s nem uralkodik többé!

II.

Mi juttatta idáig az emberiséget?

A) Vajjon hogyan jutottunk idáig, Kedves Keresztény Hívek? Úgy, mint az **eszeveszett pók** a Jörgensen példabeszédében.

Egy szép szeptemberi reggelen — mondja a kitűnő író egyik mélyértelmű példabeszédében — a levegő tele volt lengén úszó, finom pókhálószálakkal. Az egyik fonál fennakadt egy magas fa tetején s az apró légi utas, egy kis pók, átlépett fehér hajócskájából a lomb szilárdabb talajára. Azonnal új fonalat bocsájtott ki magából, végét hozzáerősítette a fa csúcsához s azután a hosszú szálon leereszkedett egészen a fa tövéig. Ott terebélyes bokorra akadt s rögtön munkába is kezdett: hálót kezdett szőni. A hosszú szálhoz, amelyen lejött, hozzákötötte a háló felső csücskét, a többi sarkát pedig a bokor ágaihoz erősítette.

Nagyszerű háló lett a munka eredménye! Kitűnően ment vele a légyfogás.

Hanem pár nap mulva nem tartotta már elég nagynak a hálót és kezdte minden irányban nagyobbítani. Hála a *fölfelé vezető erős szálnak*, ez is jól sikerült. Mikor az őszi hajnalok csillogó harmatgyöngyei elborították a nagy hálót, olyan volt az, mintha gyönggyel átszőtt fátyol csillogna a bágyadt napsugárban.

A pók büszke is volt művére! Napról-napra jobban hízott. Pocakot eresztett. Talán már el sem hitte volna, mily rongyosan, kiéhezve érkezett ősz elején a fának tetejére . . .

Egy reggel aztán nagyon rossz kedvvel ébredt fel. Amúgy is ködös idő volt, légynek se híre, se hamva; mit csináljon ilyen szörnyen unalmas őszi napon?

«Legalább egy kis körutat teszek a hálóban — gondolta végre; megnézem, nincs-e valahol javítanivaló rajta?»

Végig is vizsgált minden fonalat, hogy jól van-e megerősítve. Hibát ugyan sehol nem talált, de kiállhatatlan rossz kedve azért egyre fokozódott.

Amint így járkált duzzogva, hát a háló legfelső csücskén egyszer csak egy hosszú fonálra akadt, amelyről nem tudta megállapítani, hogy miféle fonál az. A többiről mindről tudta: ez idemegy, ennek a letört ágnak a végéhez; amaz oda, a tövishez. A pók ismert minden ágacskát és fonalat;

de ez az egy szál mit keres itt? S még hozzá egész érthetetlenül fölfelé megy! Egyszerűen föl a levegőbe! Mi lehet ez?

A pók fölágaskodott hátsó lábára és sok szemével fölfelé tekintgetett. Hiába! Ennek a szálnak nincs vége! Akárhogy nézi, ez a szál a felhőkbe nyúlik!

Minél tovább erőlködött a pók a rejtély megoldásán, annál dühösebbé lett. Hogy mirevaló az a fölfelé futó fonál? *Persze, az örökös légylakmározásban már rég elfelejtette, hogy egy szeptemberi napon ő maga is ezen a fonálon szállott le!* Arra sem emlékezett már, hogy mily hasznára volt ez a szál, mikor a hálóját fonta s megnagyobbította. Mindezt rég elfelejtette! Csak annyit látott, hogy itt fölfelé megy egy haszontalan, célnélküli fonál, melynek semmi haszna, mert a puszta levegőben lóg.

— El veled! — kiáltotta végre egészen megdühösödve, s egyetlen harapással kettészelte a fonalat.

A háló abban a pillanatban összeomlott... és amikor a pók magához tért, bénultan feküdt a földön a tüskebokor alján s a gyöngyös-ezüstös művészi háló roncsa, mint nedves rongyfoszlány, csavarodott köréje. Koldus-csavargóvá szegényedett a ködös napon, *egyetlen szempillantás alatt megsemmisült minden munkája, mert nem értette meg a fölfelé vezető fonál hasznát.*

B) Eddig tart — Kedves Testvéreim — Jörgensennek mély jelentőségű példabeszéde, és ez rámutat arra a gyökeres hibára, betegségre, amely miatt válságba került egész mai modern életünk.

Csak nemrégiben keltett nagy feltűnést egy vésztjósló könyv (Spengler: Der Untergang des Abendlandes), melynek szerzője ijesztő színekben mutat rá korunk válságaira. Nincs tekintély — írja —, nincs törvénytisztelet. Nem ad tekintélyt a tudás, születés, erény, tapasztalat, kor. Mily hihetetlen ellenmondás: technikailag óriási haladás s mégis boldogtalan az ember! Miért? Mert lényünknek csak az egyik fele nőtt. Ha valakinek csak a keze nőne, torzzá lesz; ilyen torzzá lett a társadalom, mert **nőtt a tudásunk, nőtt a technikánk, nőttek a gyárak — nem nőtt az erkölcs!**

Mi más az utolsó század története, mint folytonos, egyre nagyobbodó szakítás Krisztussal! A középkor levegőjének minden megnyilatkozásában Krisztus élt. De a modern természettudomány és a technika elszédített minket. A földre irányítottuk tekintetünket. A középkor még azt hitte, hogy a Föld a világ közepe, mégis — tudott az égre nézni. Ma

tudjuk, hogy a Föld csak egy pont s mégis ehhez tapad minden vágyunk s megfeledkezünk az égről. A régiek azt hitték, hogy a világ forog a Föld körül, és lelkileg úgy éltek, hogy nem ez a Föld volt döntően fontos reájuk nézve; ma tudjuk, hogy nem a Föld a világ közepe s mégis úgy élünk, mintha minden reményünk csak a Földön volna!

Nos, most látjuk, mire mentünk! Büszkélkedünk. Egyszer aztán beomlanak a tárnák, Csepel felrobban, Floridában százakat halálra sujt a szélvész . . . Ilyenkor egy pillanatra a porszemnyi ember megretten az Isten kezétől — de csak egy pillanatra. Egy pillanatra érezzük, mint a spanyol armada: «Afflavit Deus et dissipati sunt» — de a következő percben beomlott tárnák fölött, halálhörgés fölött tovább dölyfösködik Isten nélkül az ember.

C) Úgy elgondolom: Ha Krisztus újra meg akarna születni, nem pontról-pontra megismétlődnék-e a **betlehemi este lakáskeresése.**

Hol születhetne meg ma Krisztus?

Kopogtat Szent József a *családok* ajtaján. Kinéz a házmester: «Nem lehet, minden lakás elfoglalva!»

Kopogtat a *műtermeken*. «Nem, a művészet nem nézhet az erkölcsre!»

Kopogtat a *szerkesztőségben;* kopogtat a *színházon* — nem engedik be, «nincs számára hely».

Kopogtat a *gyár ajtaján*. «Bent vagy a szakszervezetben?» — kérdik Tőle. «Nem? Hát akkor mit keresel itt? . . .»

Ez a Krisztusgyilkolás rosszabb a Golgotánál: *elveszi Krisztus elől a levegőt!* «Krisztus Király!» Ó, Te szegény, földnélküli Király!

Az emberiség vérkeringésébe évszázadok előtt belopózott a bacillus s egyre hatalmasodott; egyre jobban vizezték, hígították Krisztus tanításait s most — kitört a pestis!

Krisztus száműzetése kezdődött a *gondolatvilágban*.

Egyre kevesebbet gondoltunk Istennel. Hitünk egyre gyöngült. Nem halt meg (hiszen keresztények vagyunk!), de alszik.

Nem hiszitek? Hej, ha volna Aladdin-lámpásunk, mellyel be tudnánk látni a mai emberek gondolataiba . . . brr! Nézzétek csak a legjobb keresztények gondolatait is napközben: mások-e azok, mint Krisztus előtt a jobb pogányokéi voltak? Egy kis természetes jóság, külső becsület, udvariasság..., de a lélek mélyén Krisztus nélküli, hideg világ.

És ez a nagy Krisztus-elhagyás folytatódott a *beszédben*.

Arról beszélünk, amire gondolunk, amivel szívünk telve. A száj a szív bőségéből beszél. Krisztusra, törvényeire, Egyházára nem gondolunk, tehát nem is beszélünk. Ó, mi mindenről esik szó katolikus társaságokban is! Lóverseny és nyaralás, charleston és bubifrizura, divat és időjárás, politika, szőlőtermés, dollár és Valentino, nagymosás, gyümölcsbefőzés . . ., *de hol beszélünk Krisztusról?* Nem beszélünk, mert nem is gondolunk rá!

Mindenről, minden semmiségről eltraccsolunk félórákat, de aki mindent teremtett, Istenről, szégyellünk beszélni. Mindennel eldicsekszünk, s mikor arra kerülne a beszéd sora, aki előtt minden térd meghajlik, vallásos dologról resztelkedünk beszélni. Egy ember, aki jól ismeri korát, vetette fel a kérdést: A kereszténynek nevezett Európa parlamentjeiben egész évben vajjon hányszor említik Krisztus nevét? Krisztus Király! Ó, Te szegény, száműzött Király! . . .

*

Ime, Kedves Testvéreim: ez a mai társadalom szomorú helyzete.

A Királyt száműztük. «Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék fölöttünk.» A politika azt mondta: Mit keresne itt Krisztus? A gazdasági élet azt mondta: Az üzletnek nincs erkölcstana. A gyár azt mondta: Mit akartok Krisztussal? A bankok fülkéinél azt mondták Neki: Menj, ez nem neked való. A tudományos laboratoriumokban azt mondták: Hit és tudás kizárja egymást . . . S a végén előállott a mai helyzet: Krisztus nincs! A Király meghalt.

És most jön XI. Pius pápa: *Alleluja! Jézus Krisztus nem halt meg! A Király itt van! Krisztus él és uralkodik!* Nem kell felhígított kereszténység! Hirdetjük, hogy Krisztusnak korlátlan joga van mindenkihez: egyénhez, társadalomhoz, államhoz, kormányhoz. Krisztusnak minden alá van vetve! *A politika is! A gazdasági élet is! Kereskedelem is! Művészet is! Család is! Gyermek is! Ifjú is! A nő is — minden, minden!*

Igen, Krisztus Király minden ember fölött! A királyok Királya! Elnökök Elnöke! Kormányok Kormánya! Bírák Bírája! Törvényhozók Törvényhozója! Krisztus zászlaja lengjen mindenütt: az iskolában, műhelyben, redakcióban, városházán! Éljen a Krisztus Király!

A kánai csoda ismétlődjék meg. Uram, nincs borunk, ezt a rossz vizet isszuk, a világias élet poshadt pocsolyáját! Add, hogy más szemünk legyen, máskép nézzünk mindent, más szívünk, más vágyunk . . . ez lesz aztán kereszténység!

Uram, légy velünk, ha *imádkozunk*, hogy úgy tudjunk imádkozni, mint Te tudtál!

Uram, légy velünk, ha *dolgozunk*, hogy úgy tudjunk dolgozni, mint Te dolgoztál!

Uram, légy velünk, ha *eszünk, szórakozunk*, mint Te velünk örvendtél a kánai mennyegzőn . . .

Uram, légy velünk, *ha az utcán megyünk*, mint jártad tanítványaiddal Galilea útait! . . .

Uram, légy velünk, *ha fáradunk és terhelve vagyunk*, mint fölkerested a nép betegeit.

Uram, légy ismét Királyunk!

Régi őseink lelkesedve kiáltották a pozsonyi diétán: «Vitam et sanguinem pro rege nostro, Maria Teresia!», «Életünket és vérünket királyunkért, Mária Teréziáért!» Nos, hát, Testvéreim, fakadjon ajkunkról az új lelkesedés: «*Vitam et sanguinem pro rege nostro: Christo!*» «**Életünket és vérünket Királyunkért: Krisztusért**» Amen!

II.

Krisztus királyságának eszméje.(II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Csendesen havazó téli délutánon két férfi ment az utcán: egy katolikus tanító és egy szociáldemokrata ujságíró. Valami gyűlésre tartottak.

— Maguk katolikusok — szólt az ujságíró — azon keseregnek, hogy mi, szocialisták, állandóan bántjuk a katolikus vallást. Pedig dehogyis bántjuk! Nem kell azt bántani. Nézze csak az út mellett ezt a keresztet... Látja, mint hull rá a hó... már majdnem egészen ellepte... És az emberek jobbra-balra körülöttünk sietnek-szaladnak dolgukra. Ki törődik a behavazott kereszttel? Nem kell azt bántani! A hó lassacskán belepi és az emberek észre sem veszik többé!... Igy jár majd a katolicizmus is... — akarta levonni hasonlatából a következtetést, de mielőtt folytathatta volna, valamelyik mellékutcából heves szélroham süvített elő, szembevágta a jeges szilánkokat, felkavarta az ucca havát, elvitte a szocialista fejéről a kalapot is... s mire a szélroham továbbállott, *a behavazott feszületről ismét feltünt a keresztrefeszített Krisztus arca, amint szelíden nézett a két vitatkozóra.*

— Igen — felelt most már a tanító —, belepi a por a lélekben Krisztus arcát, de csak addig, míg egy nagy szélvihar nem szabadul az emberiségre — világháború, elemi csapások, megpróbáltatások — mert azután?... Azután annál elemibb erővel sír föl a lélek az elmosódott arcú Krisztus után...

Kedves Katolikus Testvéreim! A mult vasárnap elkezdett beszédsorozat első beszéde egy ilyen nagy lélekfelsírás akkordját ütötte meg. XI. Pius pápa világgá kiáltotta az ijesztő betegséget: Emberek! Elpusztultok! Az Úr Krisztus képét belepte a lelkekben a por! Társadalom, utca, iskola, sajtó, egyéni s családi s közéleti élet minden megnyilvánulásában elmosódott a Krisztus képe.

Jött a világháború szélvésze és az sem tudta elevenre tisztítani a beporozott képet... Most jön a pápa s megpróbálkozik az új ünneppel: Krisztus királyságának ünnepével tisztítani meg bennünk az elmosódott Krisztus-képet.

A mult vasárnapi beszédemben arra mutattam rá — Kedves Katolikus Testvéreim! — hogy mily sivárrá válik az emberiség élete, ha Krisztus gyönyörűséges igája s szelíd terhe alól kivonja magát; a mai alkalommal szeretnék rámutatni arra a hármas okra is, amely ezt a szomorú állapotot előidézte: **rámutatni azokra az okokra, melyek miatt a modern ember vonakodik maga fölött elfogadni Krisztus királyi uralmát.**

*

Miért nem kell Krisztus a mai embernek? Hiszen olyan kedves kép az a betlehemi jelenet: a három királyok ott a jászol mellett. És jönnek a modern háromkirályok: az államférfi, a börziáner és a gyárigazgató s odaállnak a betlehemi jászol elé.

— Hiszen a dolog egészen poétikus! — mondják. — Egész szépen mutat a kis gyermek: pásztorok s bárányok, csillag, szalma, istálló, karácsonyéj ... Erről szép képet lehet festeni ... A szalonba egész stílszerűen fog az illeni ...

Igen, igen!

De ez a kis gyermek az élő Istennek is Fia, maga a megtestesült Ige, és az emberi nem parancsolója! Hohó, ez már más! Ő Király is és nemcsak festmény tárgya! Kis gyermeg is, de — törvényhozó is! Szeret is, de — ítélőbíró is! Kedves is, de — szigorú is. Ha ő Királyom, akkor nem élhetek oly léhán, mint eddig! Beleszól gondolataimba, terveimbe, üzleteimbe, élvezetembe! Hohó, ez sok! Igy már az istálló, jászoly, szalma — kemény titok! Ezt nem értjük! Nem értjük, mert nem akarjuk érteni; rettegünk megérteni, hogy ennek a betlehemi Krisztusnak egyszerűsége, szegénysége, alázatossága tiltakozás egész mai életmódunk ellen. *Mert ha Krisztusnak igaza van, egész bisztos, hogy nekünk nincs igazunk;* nincs igaza gőgünknek, féktelen dicsőségvágyunknak, élvezethajszánknak, a mi földimádásunknak, aranyborjútiszteletünknek!

Ime, Kedves Testvéreim, most vagyunk a kérdés mélyén: Látjátok már, miért fél a mai ember Krisztust elfogadni? Miért nem kell neki Krisztus? Nem kell Krisztus, mert ez az alázatos betlehemi kisded elítélője a mi gőgös felfuvalkodottságunknak. Nem kell Krisztus, mert ez a szegény Krisztus elítélője a mi élvezethajhászásunknak. Nem kell Krisztus, mert ez az égre mutató Krisztus elítélője a lélek értékeit lekicsinylő, földet imádó, egész

modern világnézetünknek. Másszóval: *ha Krisztus a királyunk, akkor nem lehet I. az ész az istenünk, II. az élvezet, III. az arany az istenünk.*

I.

Ha Krisztus a Királyunk, nem lehet az ész az istenünk.

Ha Krisztus a Királyunk, nem imádhatjuk a tudományt! Igen: tiszteljük a tudást, de Istent nem csinálunk belőle! A tudás egyedül nem elég az emberies élethez. A tudás imádása szédítette el az embert. Csak most? Dehogy: az első embert is. S azóta is: minden lehetetlen gondolatot imád a tömeg, mihelyt «tudományos»-nak hirdetik.

Jaj, Testvéreim, nehogy félreértsetek! Nehogy azt mondjátok, hogy az Egyetemi-templomban az egyetemi tanár a tudományok ellen prédikál! Nem! *Nem a tudományok ellen, hanem a tudásba vetett bálványimádó vak hitünk ellen!* Csak azt mondom — és állom érte a felelősséget —, hogy a kiegyensúlyozott emberi élethez *a tudás egyedül nem elég!*

Bizonyítsam?

Volt-e valaha annyi iskola, mint ma? Annyi könyvtár? Annyi művelődési eszköz? Soha! És mégis: volt-e valaha annyi gonosztevő, mint ma? Volt-e a világon nagyobb erkölcsi süllyedés, mint ma? A tudás, könyv, műveltség még nem minden! Nem a legelső! Hát nem az az angyal bukott a legmélyebbre — Lucifer —, aki legtöbbet tudott? És nem olvassuk-e lépten-nyomon, hogy a legtöbbet tudó, legügyesebb, legravaszabb emberekből lesznek a legnagyobb gonosztevők? Hiszen tudunk — mit? Felhőkarcolókat építeni. Tudunk — mit? Bányát kitermelni ... lumpolni, romlani, zülleni ... De nem tudunk becsületesnek lenni, kitartani, boldognak lenni, emberhez méltóan élni.

Krisztus a Királyunk! — tudjátok mit jelent? Azt, hogy *a lélek több, mint a test! Az erkölcs több, mint a tudás! A templom több, mint a gyár! A szentmise több, mint a színdarab! Az imádkozó ember több, mint a dáridózó* ... ezt jelenti Krisztus királysága!

II.

Ha Krisztus Királyunk, nem lehet az élvezet az istenünk.

És miért nem kell még a mai embernek Krisztus királysága? Mert ez elítélése lenne léha élvezeteknek. Ha Krisztus a Királyunk, nem lehet a léha divat az istenünk! Ott, ahol Krisztus a Király, ott nem lehet a léhaság is király. Ott, ahol Krisztus a Király, *ott nem lehet úgy öltözködni, táncolni, szórakozni, ahogy a mai könnyelmű ember teszi.*

Sokan kifakadnak: «Az Egyház mit törődik a divattal? Miért, mi jogon szól bele az ilyen kérdésekbe? Van abban valami baj, hogy a nők haja rövid vagy hosszú? És hogy a ruhájuk öt centiméterrel hosszabb vagy rövidebb?»

Kedves Testvéreim! Nem is ilyen felületesen kell felfogni a kérdést. Sokkal mélyebb oka van annak, hogy az Egyháznak állást kell foglalnia ezekben a kérdésekben is.

Tudjátok, miről van itt szó?

Megint arról a nagy betegségről, a *laicizmusról, a Krisztust kisemmiző epidémiáról, a modern pogányságról*, amelyre XI. Pius rámutatott, amelynek bacillusa bennünk lappang, s melynek egyik kiütése a divatőrület is.

A kereszténységet, Krisztust kiszorítani minél több helyről, a Királyt megfosztani alattvalóitól — ez a cél! Tehát nemcsak egy lélekről, egy családról van itt szó, hanem arról a sorsdöntő kérdésről, hogy egész modern társadalmi életünkben, annak külső megnyilvánulásában is *tekintettel vagyunk-e még Krisztusra vagy sem? Igen, erről van szó!*

A kereszténység ellen már minden megpróbálkozott: tudomány, filozófia, politika, diplomácia, szabakkőművesség, irodalom, művészet, törvényhozás. Hiába! Mindez nem bírta Krisztust kiüldözni. Hát most jön a legújabb fegyver: a nők hiúsága. Látjátok a kérdés mély gyökereit? Krisztus ellen megy a harc. Megengedem: a legtöbb nő, aki a léha divatnak hódol, talán maga sem tudja, hogy ez a régi pogányság visszatolakodása. Az áttört ruha pogányság! A szemérmetlen tánc pogányság! A strandfürdők döbbenetes léhasága, a mozik lélekrontása, a fényűzés stb. mind pogányság.

Íme: ezért nem kell Krisztus királysága, mert az elítélője a mi modern pogányságunknak!

III.

Ha Krisztus a Királyunk, nem lehet az arany az istenünk.

És tudjátok még, miért nem kell a mai embernek Krisztus királysága? Mert az *elítélése egész mai anyagias, földimádó életünknek.*

Valaha: a régi pogányságban állott már isteni magaslaton az arany, az élvezet. Amint a betlehemi mezőkön elhangzott a «Gloria», összeomlott ez a bálványtrón is. De íme: ma megint imádásra talál az arany, a pénz!

És csak nézzétek a legutóbbi évek tanuságait: amily mértékben elfelejtkeztünk Krisztusról, Istenről, époly mértékben feledkeztünk el a szellemi, kulturális értékekről is. Nem érzitek ebben a veszedelmet? Nem érzitek, hogy itt valami nincs rendben? Vagy mondjátok, rendben van?

Ugyanakkor, amikor a legelső tudósok, művészek éheznek s nincs munkaalkalmuk, ugyanakkor meghal egy filmszínész (Rudolf Valentino), és az egész világ minden lapjában olvasnunk kell, hogy nyolc autója maradt, tizenkét kutyája, ötven pár cipője s kétezer inge. Rendben van ez?

Tanulnak, dolgoznak a legjobb leányok s nem tudnak férjhezmenni. És ugyanakkor egy hölgy átússza a La Manche-csatornát s egyszerre hétszáz házassági ajánlatot kap! Rendben van ez? Rendben van, hogy egy boxbajnok egy esti fellépéséért annyit kap, mint egy bíró vagy tanár félévi fizetése? Rendben van? A kereszténység a szellemi kiváltságot, a szellem arisztokráciáját hirdeti; de ma azt felváltja az izom arisztokráciája.

Ahol Krisztus a Király, ott a lélek több, mint az anyag; s azért nem kell ma Krisztus királysága, mert sok embernek nincs lelke: nincs rá ideje, hogy lelke legyen.

*

Íme: ez a mai helyzet, Kedves Testvéreim.

És mi lett a vége nagy kultúrelbizakodottságunknak? Az, hogy lemondtunk jövőnkről: menekülünk Ázsiába. Főleg a háború óta egyre növekedik azoknak száma, akik a titokzatos ázsiai filozófiától várják megalázottságunk megváltóját. Ezer éve szívjuk az európai levegőt és íme: ennyire jutottunk! Nem láttátok szerte a fővárosban a plakátokat: Emberek, térdre, jön Krisnamurthi! Jön Rabindranath Tagore! Jön a keleti bölcselet!

Hogyan? Van ezeknek számunkra új mondanivalójuk? Hiszen ami jó bennük, az keresztény; ami meg nem keresztény, az rossz tanaikban.

Meneküljünk Ázsiába, Keletre? Az élet meneküljön a halálhoz? A tetterő a tétlenséghez? A napfény az éjtszakához?

Kelet ködös, titokzatos álomországából fakadhat nemzetet építő energia? Láttatok már egy Buddha-szobrot? Szemei be vannak csukva: álmodoznak; mit tudnak a való életről? Hiszen el is fut az élet elől a Nirvánába! *Krisztus szemei nyitva vannak még a kereszten is; erő, munkakedv, optimizmus árad belőlük!*

Baj van; rettenetes katasztrófa elé megy az emberiség, igaz; s a kereszténység mégsem pesszimista, mert hiszen mi a pesszimizmus? Csirájában elfojtása minden tetterőnek!

Hát mit hirdetünk? Hirdetjük Krisztus Királyságát. A katolikus gondolatot el kell vetni s terméssé érlelni, vagy elpusztulunk! Kell, hogy jöjjön felfelé a Nap, és ha följön, ismét világosság lesz. Mintha a hegyormokon máris fénylenék az első napsugár . . .

Nem! Nem kell Krisnamurthi és Tagore ködös hittana! Nem kell az indiai bajadérok s a japán gésák könnyű erkölcstana!

Azt tartja a legenda, hogy amerre a Heródes elől menekülő kis Jézus futott Egyiptomban, a pogány istenek szobrai sorra összeomlottak . . . Ennek a legendának kell ma valóra válnia: Krisztus előtt omoljon le minden bálvány! Az alázatos Krisztus előtt a mi gyöngeségünk! A szegény Krisztus előtt a mi felfuvalkodottságunk! Az egyszerű Krisztus előtt a mi élvezethajszánk! **És ha Krisztust ismét elfogadjuk Királyunknak, akkor, — de csak akkor! — kigyógyul ezer bajából beteg emberi társadalmunk.**

Jöjj Uram, Jézus, mert nélküled nem birjuk tovább! Amen.

III.

Krisztus a halál Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Azt a szentbeszédet, amelyet ma fogtok hallani, a logikus sorrend szerint csak az év végén, a beszédsorozat befejezése gyanánt kellene elmondanom. Csak miután végigvizsgáltuk Krisztus királyságának jelentőségét az élet legkülönfélébb megnyilvánulásaiban, csak akkor kellene kiterjeszteni gondolatainkat a halál birodalmára is s megtölteni lelkünket a felemelő vigasztalással: *Krisztus Királya nemcsak az életnek, hanem a halálnak is.*

A holnap ránk virradó novemberi hangulat azonban arra késztet, hogy a sorrendet megcserélve, már mai beszédemet szánjam ennek a témának.

Hiszen, mikor szent vallásunk november havát különösen a halottaknak szenteli, akarja, hogy komolyan foglalkozzunk ezzel a gondolattal. Foglalkozzunk részben azért, hogy enyhítsünk elhúnytaink helyzetén, de nem kevésbbé azért is, hogy ettől egyúttal magunk is megkomolyodjunk. Szeretett halottainkra gondolva ugyanis lehetetlenség, hogy eszünkbe ne jusson az is, amit a mai ember fél kimondani, kerül, amitől borzong, remeg, pedig hiába kerüli — saját halálunk!

Ne haragudjunk Egyházunkra, ha ennyire nem modern, nem udvarias s az elfeledkezett, rohanó világba oly megrázó erővel beleszól: Emberek! Emlékezzetek meg kedves halottaitokról (ezt még csak megtesszük), de emlékezzetek saját halálotokról is!

Szent vallásunk azonban nem azért beszél a halálról, hogy megijedjünk. Nemcsak megijeszteni akar, hanem felemelni, komollyá tenni s vigasztalni is. A sírok, igenis, komolyan prédikálnak, megdöbbentően komolyan, de hogy kétségbe ne essünk, azért van kereszt a sírokon! A halál végtelen komoly dolgokat hirdet, és semmi más nem tudja zordon fenségét megenyhíteni, mint a Krisztus keresztje, vagyis az a nagyszerű gondolat, amelyik mai beszédünk tárgyát adja: *Krisztus Királya a halálnak is.*

I.

Miről beszél a halál?

De hát mit is prédikál a halál, Kedves Keresztény Hallgatóim?

A) Prédikál egy nagy, megdöbbentő igazságot: az ember élete néhány évtized itt a földön, aztán megszakad. **Mindnyájan meghalunk: én is, te is!**

a) *Brr! Erről nem illik beszélni! Minek elrontani kedvünket?!* — ijednek fel sokan erre a szóra. S tényleg sokan soha nem gondolnak erre a komoly percre! Úgy élnek, mintha örökké e földön maradnának. Mily önáltatás! — Kedves hívek! Akár gondolunk rá, akár nem — percről-percre közelebb érünk hozzá; s a különbség csak az, hogy aki sokszor gondol a halálra, megszűnik tőle félni.

Igen: a halál megrettentő hatalom! Menj ki a temetőkbe: mit olvasol a keresztfákon? Csecsemő, férfi és aggastyán, hatalmas és gyönge, szegény és gazdag — mindenki meghal.

«*Ave, Caesar; morituri te salutant*»; — szűntelenül kiáltja az emberiség a halál felé, de ez a Caesar soha nem ad kegyelmet. Fölemeli kezét, de sujtásra s nem kegyelemre. Születésünktől fogva halálra vagyunk ítélve. Alvás, étel, ruházkodás, pihenés mind csak hessegetése a halálnak. De végre is ő győz!

Ó, mily beszédesek azok a néma halottak: «Voltam, mint te, leszel, mint én!» — mondják nekünk. Akár gondolsz rá, akár nem — mindegy. «Vigyázzatok, mert amely órában nem vélitek, az Ember Fia eljön» — szól az Úr.

Talleyrand, híres francia politikus nagyon félt a haláltól! «Halál» — ezt a szót nem volt szabad kimondani előtte. Legjobb barátainak halálát sem merték vele közölni; nem is tudta meg, hogy meghaltak. De — íme — hiába vigyázott, óvakodott: ő is beteg lett. Orvosához így könyörgött: «Millió frankot adok minden hónapért, amellyel éltemet meghosszabbítja». Hiába! Mikor ideje eljött, meghalt ő is...

«Mikor ideje eljött . . .» Jövő ilyenkor talán már az *én* időm is eljött? «Ugyan, ki tudja, mikor lesz az?» — mondod erre talán, Kedves Testvérem. — Én is azt mondom, de más hangsúlyozással: «Ki tudja, *mikor* lesz az?»

b) *Vigyázz, úgy ne járj, mint a bölcs Salamon király udvarmestere!*

Azt tartja egy régi legenda, hogy Salamon király fő-

emberéhez egy reggelen benyitott a halál. Olyan furcsán nézett az udvarmesterre, de olyan furcsa csodálkozó tekintettel, hogy a nagyúrban menten megdermedt a vér. Rohant a királyhoz: «Uram, királyom! Mindig hűséges alattvalód voltam, ne tagadd meg egyetlen kérésemet: add nekem leggyorsabb paripádat!» A király nem tudta mire vélni a szokatlan kérést, de beleegyezett. A főudvarmester nyeregbe vetette magát s neki a világnak!... Egész nap lihegve űzte tajtékzó lovát, csak messze jusson... minél messzebb jusson a halál elől... Mikor végre leszállott az este, ló és lovas erejük fogytán összetörten rogytak le egy kis pihenőre hetedhétország messzeségben, az országút szélére. Amint az udvarmester fáradtan kifordul a nyeregből — szent Isten! — mit lát? Ki ül az országút szélén s néz a fáradt lovasra? *A halál!* A fáradt udvarmester kétségbeesve megadja magát sorsának s így szól: «Látom, nem tudok elmenekülni előled, hát — vigyél; tied vagyok. Csak egyetlen kérdésemre felelj meg: Ma reggel, mikor benyitottál hozzám, miért néztél rám olyan csodálkozva?» «Hát, tudod — felelte a halál — azért, mert ki volt nekem adva, hogy mikorra a nap leszáll, téged *itt, ennél az országútnál* kell elvinnem. És én csodálkoztam: no, ebből aligha lesz valami, hiszen olyan szörnyű távolságban vagy innen. De hát látom, hogy mégis csak eljöttél...» — és a halál már vitte is az udvarmestert.

Testvéreim! Hogyan is szól az Úr figyelmeztetése?... «Vigyázzatok, mert amely órában nem vélitek, jön el az Ember Fia.»

B) De a halál beszél **a bűn szörnyűségéről is.** A halál megijeszt! Tudod miért? Mert az, hogy az ember meghaljon, *nem volt benne Isten tervében.* Mi lehet az a bűn Isten szemében, hogy a halállal bünteti azt! Ősszülőink a tiltott gyümölccsel halált is ettek. Isten eredeti gondolata az volt, hogy az emberi test is halhatatlan legyen. A bűn után azonban törékennyé lett, mint a cserépfazék (maga a Szentírás mondja így). Sőt törékenyebbé; hiszen ha a fazekat nem bántják, századokig eltart. Az ember élete azonban 70 év, ha nagyon sok: 80! (Zsolt. 89, 10.), s akárhogy őrzik is, marék hamuvá lesz. Hát mi lehet az a bűn — Testvéreim —, ha ily büntetést elt az Istentől!érdem

Vajjon most is, ilyen megvilágításban is még olyan könnyen veszem-e eddigi életemet?

A trappisták így üdvözlik egymást: «Memento mori!» —

«Gondolj a halálra!» Gondolj, testvérem, te is sokszor halálodra. Főleg kísértés idején. *Numa Pompilius*, régi római király tükre halálfejjel volt keretezve s ez volt rá írva: «Hoc speculum non fallit», «ez a tükör nem csal». A halál gondolata sem csal: elenyészik hatása alatt sok bűnös kísértés. Mert kereszténnyül élni néha talán nehéz, de meghalni könnyű; hanem nehéz annak meghalni, akinek élni volt könnyű.

C) És a halál beszél még **a világ hiúságáról is.** Mily hangosan hirdeti a nagy igazságot: Ne félj, ha szenvedsz. Ne bízd el magad, ha jól megy minden.

Hormisda előkelő perzsa férfiú, egy ízben meglátogatta Rómát, az akkori világ fővárosát. A búcsúzásnál a római császár megkérdezte: Hogy tetszik Róma? Nem volna-e kedved itt maradni? «Uram — volt a válasz — ily csodás szépségeket sehol sem láttam. De ha szabad őszintén beszélnem, azok nem vakítottak el. Mert gyönyörű oszlopok, diadalívek, paloták s templomok közt *sírokat* is láttam. *Hát Rómában épúgy meghalnak az emberek, mint Perzsiában?* Mikor ezt láttam, minden szépség elhomályosult előttem.»

Ennek az embernek nagyon igaza volt. Testvéreim. S valahányszor temetőben járok, nekem is olyan furcsa gondolatom támad: Ha ezek a halottak, akik itt ezrével feksznek, most mind feltámadnának s mondjuk *egy évet* élhetnének, vajjon mi lenne? *Vajjon époly könnyelműen, annyi bűnben élnének-e tovább is, mint első életükben?* Oly semmibe vennék-e Isten parancsait? Ők már tudják, hogy szépség, gazdagság, hiúság, minden mulandó!

De ez mind csak elképzelés: a halottak vissza nem jöhetnek; nekik már nincs alkalmuk bármit is jóvá tenni.

De neked még van!

Gondolkozzál!

Nincs-e megsértett embertársad, akivel még ki kellene békülnöd?

Nincs-e pénz, értéktárgy, amelyhez nem jogosan jutottál, amit még vissza kellene adnod?

Nincs-e ember, akinek azt kellene mondanod: Ó, ne tedd, ne tedd azt, amit tőlem tanultál!...

Nézd — Testvérem —, most még mindent jóvá tehetsz!

Ne halogasd: majd, majd! Mikor látod, Keresztény Testvérem, hogy semmi a világon nem képes az elszállni akaró lelket a testben visszatartani: sem az orvostudomány, sem az ápolók gondja, sem a körülállók zokogása; mikor látod,

hogy bármily kínok közt vergődik a beteg, mégsem tud előbb meghalni és bármint szeretne még élni, mégsem él tovább, mint azt Isten titokzatos törvénye akarja, — ó, akkor lásd be, *mily ostobaság folyton csak a testre gondolni s a lélekkel nem törődni!*

Mikor látod, mily hamar elfelejtik a halottat az emberek, s mily könnyen mennek temetőből mulatságba; mikor megfontolod, mily hamar összeomlik, amit életed főművének tekintettél; mikor elgondolod, mily kevéssé akarnak holtodban ismerni, kik életedben dícsérni nem győztek eléggé, akkor lásd be, mily élettévesztés az emberi kegyet és dicsőséget hajhászni s az örök Isten megelégedését nem keresni.

D) De épen ezért — Kedves Hívek — prédikál a halál **a földi élet fontosságáról is.**

A halállal nincs vége mindennek! El van végezve, hogy az ember meghal s aztán jő az ítélet. «Vége mindennek» — zokog fel az özvegy, mikor utolsót lehelt haldokló férje.

Ó, nem így van! Hiszen ha vége volna! De épen nincs vége! Sőt most jön a kezdet: az örök élet kezdete. És minden attól függ: mint éltem, mily állapotban ért a halál.

A gyászjelentéseken gyakran olvassuk e szavakat: «Váratlanul halt meg». Váratlanul? Mit mondok, testvéreim? Tudjátok-e, hogy majdnem mindenki «váratlanul» hal meg. Nemcsak akit szélhűdés ér, hanem a súlyos beteg is — «még nem várta». Mindenki tudja, hogy meghal; de mindenki azt hiszi, hogy még nem most. *Tehát várni, készen lenni! Nem tudod, a halál hol vár rád; várd te őt mindenütt.*

II.

Miről beszél a kereszt sírjainkon?

De ezt még mind csak a sír prédikálja — és ez leverő, szomorú.

Hanem *a mi sírjainkon kereszt is van!* Mit hirdet a sírkereszt? Hirdeti, hogy a síron túl is van, hogy **Krisztus Királya a sírnak, a halálnak is, mert legyőzte a halált.**

A temető szent föld, az Isten nagy szántóföldje. Elvetik benne az embermagot, hogy az örök életre fakadjanak. Krisztus, Krisztus! Te erősítettél meg minket, hogy a halál szörnyű gondolata alatt össze ne roppanjunk! Krisztus, Te hirdeted, hogy nem múlunk el nyomtalanul, hanem van élet a síron túl is!

Igen: akik Jézusért éltek, nem félnek a haláltól.

A nagy misszionárius, *Xavéri Szent Ferenc*, messze hazájától, Kína mellett egy kis szigeten lázban halt meg e szavakkal: «In te Domine speravi, non confundar in aeternum». «Uram, Benned bíztam: meg nem szégyenülök mindörökké.»

Szent Károly egész életében Krisztusért élt s Felé tartott; elmondhatta halálos ágyán: «Ecce venio», «íme jövök». *Depaul Szent Vince* e szavakkal halt meg: «Ipse perficiat», «Ő fejezze be bennem akaratát». *Avellinói Szent András* az oltárnál lehelte ki lelkét e szavakkal: «Introibo ad altare Dei». Az üldözések alatt egy afrikai diákonus épen a húsvéti «alleluját» énekelte a szószékről, mikor az üldözők nyila fúródott torkába s az alleluját csak Isten trónja előtt fejezhette be. Mindegy . . . *Krisztus Királya a halálnak is!*

A bécsi Stephansdomban megkapja az embert egy síremlék: Büszke lovon halad egy páncélinges fiatal herceg egy virágos dombon. A domb alján forrás. Mögötte lapul a csalfa halál; kaszája a szép virágok közé rejtve. A lovas lehajol a forrás fölé; sárga fürtjei homlokára omlanak, a tiszta víztükörben látja a feje fölötti kék eget. Felemelkedik, — a halál rácsap. Ilyen vágástól élve még senki sem szabadult! És 300 évvel ezelőtt egy ló gazdátlanul érkezett haza, gazdáját pedig eltemették ebben a templomban. Most ott állok előtte és a sírkő felirata már elmosódva és kérdezni sem tudom: «Te büszke lovag, mi volt a neved? Te ifjú, mily fiatalon haltál meg!» — *De a lelke él!*

De menjünk tovább! Hatalmas kőszarkofág a templomban. Régen elporladtak a kezek, amelyek emelték, mikor valami koronás főt temettek alá. Talán hatalmas, világot átfogó szellemet, aki előtt ezren hullottak porba; és most már ő is régen por. Már meg sem állunk előtte, mert hív a többi sok emlék. A falak teli márványlapokkal, aranyos felírásokkal: korona, győzelem, pompa, jólét, szépség, ifjúság, hatalom — csak ilyen szavak olvashatók már az elmosódott kőlapokon és azt, hogy mindez a fény, dicsőség ma már a régmulté. *De a lelkük él!* Odaszorítom a hideg márványhoz tüzelő homlokomat és belekiáltok a sírba: «Te hős vezér, te nemes ifjú, te rózsaarcú hercegnő, te koronás király, ti mind, kik itt porladtok, *gondoltatok-e életetekben erre is? Ha igen, most boldogok vagytok* . . .» Senki sem felel, csak a szívem dobogását hallom.

És mikor így reámnehezedik az elmúlásnak szörnyű

gondolata, íme felhangzik a nagyoltárnál a gyászmise evangéliuma:

«Én vagyok a feltámadás és az élet; aki énbennem hisz, ha meghal is, élni fog és én feltámasztom őt az utolsó napon». *Ó, hogy éltet engem* ez a krisztusi szó! Micsoda gyógyító balzsam az elmúlás gondolatától sebzett szívemre!... Megy tovább a szentmise és felhangzik gyönyörű prefációja: «Valóban méltó és igazságos, hogy Neked mindig és mindenhol hálát adjunk, Mindenható Atyánk, a Te szent Fiad, Jézus Krisztus által. Akiben számunkra a boldog föltámadás reménye fölvirradt, hogy akiket kikerülhetetlen halálunk tudata elszomorít, jövendő feltámadásunk reménye megvigasztaljon. Hiszen Uram, a Te híveid élete nem vész el, csak megváltozik, s földi házunk szétomoltával örök hajlék készül számunkra az égben...»

Ó, halljátok, testvéreim?! Krisztus a föltámadás és az élet! Életünk nem vész el, csak megváltozik s örök hajlék készül az égben! *Krisztus, Ur Krisztus! Te Királya vagy a halálnak is!*

*

Kedves Keresztény Hívek! A meghalás kemény pillanat. Senki — bármily közel álljon — nem segíthet rajtunk, mikor a sötét kapun át kell majd mennünk. Egyedül kell lépnünk legnehezebb utunkra.

De mégis! Van egy kéz, melybe kapaszkodhatunk. Egy kéz, mely a kereszten átlyukgattatott. Egy kéz, mely irgalomra nyúlt a kereszten függő lator felé. Egy kéz, mely megbocsátólag terjedt a bűnbánó Magdolna feje fölé...

A halál nehéz, testvéreim! *De akit Krisztus keze vezet ezen a nehéz úton, annak nem nehéz!*

Honnan tudom, hogy nem nehéz?

Hát egy kis leány mondta. Egy beteg kis leányka.

Úgy volt a dolog, hogy egyik paptársamat haldokló kis leányhoz hívták gyóntatni. A leány régen beteg volt; tudta, hogy halála közel van. De olyan nyugodt volt, hogy a pap megkérdezte: «Aztán, kisleányom, nem félsz, ha meg fogsz halni?»

— Tetszik tudni, azelőtt féltem. De mióta az a dolog történt a darázzsal, azóta nem félek.

— A darázzsal?

— Hát igen. Kint ültem a kertünkben és egyszer csak jött egy nagy darázs... félelmetesen zúgott... én meg sikítottam: Anyám, mindjárt megcsíp! De édesanyám

mosolyogva átölelt, egészen betakart s mondta: Ugyan, ne félj, kis buksim! És jött a darázs és búgott és rászállott anyám karjára és mélyen beleszúrt és anyám még mindig mosolygott: No, úgy-e, hogy neked nem fáj? Látod, a halállal is így lesz, az sem fog nekünk fájni, *mert a fullánkja már előbb beletört az Ur Jézus Szívébe . . .*

Azóta nem félek a haláltól.

— — — — — — — — — — — — — —

Úr Jézus, ha eljön az én órám, kérlek, erősíts meg engemet is azzal a tudattal, hogy a halál fullánkja már beletört a Te Szívedbe, Szentséges . . . Szent . . . Szívedbe . . .

Amen.

IV.

Krisztus joga a királysághoz.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Két nappal ezelőtt ünnepelte Egyházunk az első magyar királyfinak, az első szent magyar ifjúnak: Szent Imrének napját, s ma közös szentáldozásra jöttek az egyetemi templomba azok a magyar ifjak, akik úgy érzik, hogy ezt a szent magyar ifjút 900 év multán is lehet követni, eszményül választani. Sőt: nemcsak *lehet*, hanem *kell* is; eljöttek ide azok az egyetemi ifjak, akik meg vannak győződve, hogy az újabb magyar ezer évet csak a Szent Imre nyomdokain fejlődő magyar ifjúság fogja kicsikarni a történelemtől.

Testvéreim! «Krisztus királyságáról» beszélek prédikációmban s azt hiszem, hogy a sorozatot nem kell megszakítanom ma sem, mikor főleg a szent Imrés-gondolat hozott össze bennünket. Tovább folytathatjuk ma is a fölvett témát és vizsgálhatjuk a mai szent beszédben *Krisztus királyságának jogalapjait*. Hiszen mit akart Szent Imre? Krisztus királyságát megszilárdítani saját lelkében s magyar testvérei lelkében. Magát a kifejezést: «Krisztus királysága» még nem ismerte, de a dolog lényegét igen. Krisztus királyságának ünnepe új, de a benne rejlő igazság régi. Csak néhány tényt kell megemlítenünk s látni fogjuk, I. hogy *Krisztus királyunk lenne, ha sohasem mondotta volna is;* II. de *Krisztus valóban mondotta is, hogy Ő a mi királyunk.*

I.

Krisztus Királyunk, ha sohasem mondta volna is.

Krisztus Királyunk, mert: Megváltónk s Istenünk.

Mint Megváltó, drága áron szerzett jogot reánk. «Nem veszendő aranyon vagy ezüstön váltattunk meg . . . , hanem a Krisztusnak, mint hiba nélkül való, szeplőtelen bárány-nak drágalátos vérén.» (Pét. I. 1, 18—19.) Az Úr Krisztus «nagy áron» vett meg minket (Kor. I. 6, 20.), úgy, hogy testeink Krisztus tagjává lettek. (Kor. I. 6, 15.)

Krisztus a mi Istenünk. S Isten «az egyedül hatalmas, királyok királya s uralkodók uralkodója». (Tim. I. 6, 15.) Istennek jogai vannak fölöttünk; Isten jogainak kihirdetése: ez volt az Úr Jézus Krisztus első ténye, mikor e világba lépett s születése éjjelén a «Gloria»=ban az angyali énekkel az Isten dicsőségét proklamálta.

A nagy francia forradalom úgy kezdődött s minden forradalom úgy kezdődik, hogy az *ember* jogait hangoztatja. A legelső forradalom is az volt a világon, hogy a sátán az ember jogait proklamálta Istennel szemben. Hát a megváltásnak azért kellett épen az ellenkező módon kezdődnie; azzal, hogy az *Isten* jogait hirdette ki. Igen: Isten szuverén úr fölöttem! Csak fölöttem? Nem! Hanem: Úr családom fölött, úr iskolánk fölött, úr a városháza fölött, úr a parlament fölött, úr a szerkesztőségek fölött, úr a színházak fölött, *úr az egész emberi társadalom fölött!* Ezt elfogadni, ezt beleírni megint a lelkekbe, — ebben áll Krisztus királysága új ünnepének fönséges jelentősége. Abban, hogy ma, mikor Istenről a nagy tömeg nem akar tudni, világszerte újra hirdessük, hogy Istennek jogai vannak az ember fölött, s az embernek kötelességei vannak Istennel szemben.

Krisztus Istenünk, — tehát Királyunk!

De nézzük közelebbről a kérdést: nem idegen=e Krisztus Urunk tanításának szellemétől az a gondolat, hogy Őt királynak tartsuk?

II.

Krisztus valóban mondotta, hogy Ő a mi Királyunk.

A) **Ha a szent könyveket forgatjuk, bőven akadunk bennük helyekre,** amelyek az Úr Jézus királyságát hirdetik.

Idézzem=e a *második zsoltárt*, amely szerint Krisztus az «Atyától királlyá rendeltetik Libanon, az ő szent hegyén», és megkapja «a pogányokat örökségül és birtokul a föld határait!»

Említsem=e *Jeremiást*, aki az eljövendő Krisztusról azt mondja, hogy «országlani fog, mint király és bölcs leszen és ítéletet és igazságot tesz a földön!» (Jer. 23, 5.)

Említsem=e *Szent János* evangéliumának fönséges kezdősorát: «Kezdetben vala az Ige . . . Nála nélkül semmi sem lett, ami lett!»

Említsem-e a szavakat, melyekkel az *angyal* biztatta Szűz Máriát: «Ez nagy leszen s a Magasságbeli fiának hivatik. És neki adja az Úristen az ő atyjának, Dávidnak trónját és uralkodni fog Jákob házában mindörökké és az Ő uralkodásának nem lesz vége . . .» (Luk. 1, 32, 33.)

És emlékezetbe hozzam-e főként azt a megdöbbentő párbeszédet, mely *Pilátus s az Úr Jézus között* lefolyt? «Tehát király vagy te?» — adta föl a kérdést a római helytartó. S az Úr királyi méltósággal feleli: «Rex sum ego!» «Igen, király vagyok». (Ján. 18, 37.) Igaz, közvetlenül előtte ezt mondta: «Az én országom nem e világból való, ha e világból való volna az én országom, szolgáim bizonyára harcra kelnének, hogy a zsidók kezébe ne kerüljek.» (Ján. 18, 36.) Mit jelent ez a hozzáadás? Krisztus király, de nem fegyverrel, robbantószerrel dolgozik — («dugd a kardodat hüvelyébe» — szólt Péternek) —, hanem *lelkünk* királya akar lenni, aki uralkodik akaratunk fölött (Ő az «út»), értelmünk fölött (Ő az «igazság») s érzelmünk fölött (Ő az «élet»). Igen: Krisztus Király, «a föld királyainak fejedelme» (Jel. 1, 15.), kinek «ruháján és ágyékán írva van: királyok királya és uralkodók ura». (Jel. 19, 16.) Az Atya Őt rendelte «mindenek örökösévé» (Zsid. 1, 2.), s ezért neki uralkodnia kell, míg a világ végén minden ellenségét az Atya lábai elé teszi (Kor. I. 15, 25.).

Ime, Testvéreim, a Szentírás világosan hirdeti Krisztus királyságát. Még több nyilatkozatot is lehetne felhozni, de engem különösen megfog az Úrnak két mondása. Szentel-jünk ezeknek — Testvéreim — néhány percet, mert úgy érzem, lehetetlen, hogy e szavak mélységes hatással ne legyenek mindnyájunk lelkére.

B) Tudjátok mi tesz reám különösen nagy hatást, mikor az Úr Jézus királyságáról elmélkedem?

Az Úrnak egyik közismert, annyiszor hallott mondása: «**Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak**».

a) Az Úr ajkáról alig ismerek ezeknél megrendítőbb szavakat.

Egy este az Olajfák-hegyének oldalán üldögél a Mester tanítványaival . . . Szemben a Mória-hegye, rajta a jeruzsálemi templom. Pihenőpercek a nehéz nap után . . .

Egyik tanítványa büszkén a templomra mutat: Mester, nézd csak, minő kövek és minő épületek!

Az Úr felel: Nagyszerű építmény? Bizony, nem hagyatik itt kő-kövön, mely le nem rontatik.

Ijedten kérdik Péter, Jakab, András, János, egyik a má-

sik után: De, Mester, mondd meg nekünk, mikor lesznek ezek? És mi lesz jele, mikor mindezek teljesedni kezdenek?...

Az Üdvözítő csak ezt várta. Csendesen szállt le az alkony... a pásztor körül ott ült figyelve a nyáj. S az Úr beszélni kezd hozzájuk. Hitük mennyi üldözésnek lesz kitéve! De előre megmondotta: el ne tántorodjatok! Aztán beszél a jeruzsálemi templom pusztulásáról. Aztán észrevételenül kezd áttérni a végső katasztrófára s végül jön a tanulság, amelynek kedveért mindezeket tulajdonképen elmondta: Minden, amit égen s földön látok, meg fog semmisülni. *Csak egyetlen dolog áll meg diadalmasan a századok pusztulásában és szab megváltozhatlan törvényt az emberiség elé: az én törvényem.* **Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak.**

Testvéreim! Lehetne-e ennél fönségesebben kifejezni Krisztus királyi méltóságát?

b) Húsz század telt el e jövendölés óta s egymásután vált valóra minden szava. Az apostolok közül még többen megérték Jeruzsálem pusztulását. A görög császárság eltűnt, — elsöpörte az idő. Az óriási római birodalom, mely magában foglalta úgyszólván az egész ismert világot, — eltűnt. A germán szent birodalom — darabokra esett. Napoleon végiggázolt Európa véres testén — s a vége: számüzetés egy kis szigetre...

Nos, hátha még meggondoljuk, mi volt Krisztus születése előtt! Kitartó ásatások nehezen felszínre hozzák a régi romokat. Babylon, Alexandria régi romjai... Népek, nemzetek, egyedek keletkeznek, fejlődnek s letűnnek a történelem színpadáról... Mit beszélnek a rombadőlt óriási birodalmak? Ég és föld elmúlnak, csak a Krisztus-király igéi nem múlnak el!

Testvéreim! Valami különösnek tetsző gondolat jutott most itt eszembe. Mi lenne, ha az Úr ma megjelenne köztünk s kivinne egy este a Gellért-hegyre. Szép, csendes este borul fővárosunkra s ellágyult lelkünk büszkélkedve szól az Úrhoz: «Nézd, Uram, a kígyózó Dunát! Nézd a gyönyörű márvány parlamentet... a Bazilikát... a királyi palotát... Nézd az ívlámpák pazar fényét... Nézd a színházakat, mint tapsol a tömeg, az orfeumokat, mint szürcsölik az élvezeteket!»

S az Úr megszólal: «Mindezek a szállodák, paloták, hidak, múzeumok, ragyogó épületóriások, a szaladó villamo-

sok, autótülkölés, gyársziréna ... mind elmúlnak egyszer, mindebből nem marad más, csak az emlékezés, sőt még az sem».

És első hallásra fölpattannánk: «Uram, ez nem lehet! Ennyi munka, ennyi ...» de aztán eszünkbe jut, hogy 15—16 évszázaddal ezelőtt Északafrikában mily élet volt, ahol ma — homoksivatag terül el. Eszünkbe jut, mennyi kitartó munka kell ahhoz, míg tudós társaságok ki tudnak ásni egy-egy romot, ahol pedig valaha lüktető élet égett ... Lehet, hogy Ázsia s Afrika népei sorban elözönlik Európát, minket, — de már ők is a bomlás csiráit hozzák magukban. Mert minden, amit az ember láthat, hallhat, tapinthat, el fog múlni ... *Ég és föld elmúlnak* ...

De Uram, Uram! Hát én is eltűnöm nyomtalanul?! A leküzdhetetlen életösztön, mely egész valómat átjárja, kielégítetlenül megsemmisül? Nem! Az Úr mondja: «Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak ...» *Aki megtartja az Úr szavait, örökké él!*

Ó, Krisztus, Te vagy Királya az időnek! Ez biztat engem! Ez éltet engem! Az örök életnek Krisztus a királya, én meg ennek a királynak igyekszem hűséges fia lenni ...

Ime az egyik gondolat, amely leginkább megragadja a lelket, mikor Krisztus királyságáról elmélkedünk.

C) És tudjátok — Testvéreim — mi fog meg még engem az Úr szavai közül? Mi mutatja nekem teljes fényben Krisztus királyi jogait? Egy másik mondása: **«Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön...» «És én, ha fölmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonok!...»**

a) Ó, Uram, Uram! Hogy mondhattál Te ilyet? Emberi okoskodás szerint bizonyára nem! Hiszen, emberileg szólva, mire is számíthattál? Előtted állott a véres kereszt, a gyűlölködő tömeg, tizenkét tanulatlan halász ... Ezek? Ezek fogják elterjeszteni országodat?!

És mégis, mi lett Krisztus tanaiból! Testvérek! Nézzétek, szóról-szóra mint váltak valóra az Úr szavai! Az elvetett mag nő, a vízbe dobott kő gyűrűi terjednek: hegy-völgy, erdő-mező, Samaria, Cilicia, Kappadócia, Phyrgia, Athén, Róma állnak Krisztus mellé. Aztán a népvándorlás népei hajtják Krisztus igája alá kemény nyakukat ... Új felfedezések következnek: bátor hajósok elviszik a keresztet a Mississippi partjára, a Ganges mellé, az Inkák utódaihoz, a Rio de la Plata törzseihez, Kína és Japán partjaira, az Északi-tenger jeges szégeteire, a Déli-Sark környékére ... Men-

denütt felhangzik az ének: Imádunk Téged, Krisztus, és áldunk Téged ... Valóban: «Vexilla Regis prodeunt ...» «Királyi zászlók lobognak». Valóban: fölmagasztaltatott és mindeneket magához vonzott.

És ha nemcsak a multat nézzük, hanem a mai helyzetet is? Hol van vagy volt a világtörténelemben ember, uralkodó, aki annyi hívet mondhatott magának, mint Krisztus! Annyi országra, világrészre kiterjedő birodalmat! Beszéljek Cézárról, Nagy Sándorról, V. Károlyról, Napoleonról? Országuk vakondtúrás a Krisztusé mellett! Beszéljek Nagy Konstantin diadalmenetéről? Gyermeki sétálgatás az idei chicagói eucharisztikus körmenet mellett, melyen ott állottunk a világ minden tájáról kínaiak és amerikaiak, eszkimók, négerek, magyarok, olaszok, németek, franciák, angolok s mindnyájan egy hittel borultunk le a Krisztus-király előtt!

b) És vegyük még hozzá, hogy *mennyi nehézség, akadály állott Krisztus győzelmének útjában!* A nehéz krisztusi erkölcstan! A romlott emberek: zsidók, pogányok, törökök, hitetlenek, szabadkőművesség, szociáldemokraták! Diplomácia s erőszak, ravaszság s fondorlat, áltudomány s sajtó kétezer év óta mindent megtettek Krisztus ellen. Mutassatok egyetlen vallásalapítót, kinek tanítása körül oly elkeseredett harcok folytak, mint az övé körül!

Csak 12 egyszerű apostola van. Nagypénteken ezeket is halálra ijesztik ... De jön az első pünkösd, s már ezerszámra vannak hívei.

Jeruzsálem megöli Jakabot, elüldözi Pétert, Jánost s mégsem bír a kereszténységgel. Feltüzeli ellene a legdühösebb üldözőt, — de Saulból Pál lesz, ki Palesztina mellé megnyeri Kis-Ázsiát is.

Nekilát az üldözésnek Róma: tűz, vas, vér ... s a végén a kereszténység meghódítja Rómát s Rómát használja fel egész Európa kereszténnyé tételére.

Franciaországban kiadják a jelszót: Écrasez l'infâme! De nem bírják eltaposni, sőt: fejét felüti az újvilágban és terjed, egyre terjed ... És hogyan terjed! Nincs hatalom, ravaszság, erő, mely útjába állhatna! Halljatok csak néhány adatot: A XIX. század elején az Egyesült-Államokban három püspökség volt, ma: 95. Kanadában 1, ma: 32. Ázsiában 45, ma: 165. Afrikában 9, ma: 55. Ausztráliában egy sem, ma: 38. Nem látjátok Krisztus királyságának diadalútját? «Ha fölmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonzok.»

Magához vonz!

c) És mily hatással vonz! Mily szeretettel kapcsol magához! Nincs király, aki alattvalóira csak megközelítőleg is hasonló hatása fejtett volna ki . . . «Menjetek, tanítsatok minden nemzeteket» — és parancsa szóról-szóra valóra vált. Krisztus szava ma is él! Hallatszik palotákban, kunyhókban, száz meg száz nyelven; egyszerű s tudós figyel reájuk. Az Egyesült-Államok hoteljeiben minden vendégszobában ott a Szentírás. Krisztus szavait hallja, olvassa a norvég falu halásza, a holland kereskedő, a magyar földmíves az Alföldön, az angol bányász, a német gyári munkás, a braziliai farmer. Olvassa, hallja: s jobbá lesz tőle. Hallja: s könnyebben viseli az életet. Valóban beteljesedve látjuk a zsoltáros szavát: «Az ő napjaiban kivirágzik az igazság s a béke bősége . . . és a tengertől a tengerig fog uralkodni és a folyóvíztől a földkerekség határáig». (Zsolt. 71, 7.—8.)

*

Kedves Keresztény Hallgatóim!

737-ben Róma alapítása után az 5. hónap 31-ének éjjelén *Augusztus* császár fényes kísérettel elhagyta palotáját. Lobogó fáklyák fényénél megy át Róma sötét utcáin . . . ki a Mars-mezőre.

Örökös harc, nyugtalanság közt régen várta a nép új időszak hasadtát . . . s íme, most új üstökös jelent meg az égen, jön a jobb idő s éppen ma éjjel veszi kezdetét. Ennek megy áldozni a császár.

Óriási fáklyák . . . fénylik az éj . . . ünnepi ruhában nagy tömeg szorong a három oltár körül, mely a sors istennőinek volt a mezőn állítva . . . Tömérdek pap . . . lobognak a lángok, zengnek a harsonák . . . egyszerre elhalt a zaj, jön a fönséges pillanat: fölemelkedik a császár, az oltárhoz megy s országát, népeit felajánlja az istenségnek.

A nép örvendve megy haza: «Új, jobb korszak kezdődött!»

Igazuk volt.

De nem ahogy ők gondolták!

Nem az üstökös hozta az új korszakot, hanem néhány évvel később egy kis gyermek született Betlehem mezőin; egy tehetetlen gyermek, de a világ óráit születéséhez igazítja s lehelletétől a pogány istenek összeomlottak.

S azóta, ahol csak ember él, mindenfelé hallják az Egyház büszke imáját: *Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui vivit et regnat per omnia saecula saeculo-*

rum... A mi Urunk Jézus Krisztus él és uralkodik mindörökkön-örökké...

Igen, Testvéreim, Krisztusnak joga van hozzánk, joga a királysághoz. És ezért ünnepe a mai nap nemcsak az Egyháznak, hanem hazánknak is. «Nincs másban senkiben üdvösség, mert nem is adatott más név az ég alatt az embereknek, melyben nekünk üdvözölnünk kellene» (Ap. Csel. 4, 12.) — írja az Apostolok Cselekedete. Szentatyánk, XI. Pius pápa pedig joggal teszi hozzá: «Ugyanaz az egyes polgárok és az államok boldogulásának szerzője. Nem lehet mástól boldog az állam, mint az egyes ember, mert az állam nem más, mint az emberek egyetértő sokasága».

Testvéreim, magyar ifjak, derékbetört magyar tölgy fiatal hajtásai, Szent Imre követői! Ti ma Krisztus-királyt vettétek magatokhoz, ti ma a Krisztus-király apródjaivá lettetek, ti ma elszántátok magatokat a nagy lépésre: *a felnövekvő magyarság újra Krisztushoz áll;* **megpróbáltuk, nélküle — tönkrementünk. Visszamegyünk Hozzá s Vele akarunk győzni.** Amen.

V.

Krisztus a földi haza Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai evangélium a nagy világpusztulás komoly gondolatait kelti fel bennünk. Kétségtelenül egyike a kereszténység legdrámaibb tanításainak: ez a világ elmúlik, ez a föld elmúlik, ez az élet, ez a földi haza . . . mind elmúlik.

Ha elmúlik *ez* a föld, az *örök* haza a fontos!

És a földi haza nem? Nézzünk szemébe e gondolatnak: *Krisztus királya az örök hazának; hát akkor nem szeretjük a földi hazát?*

Ezzel a gondolattal foglalkozni, Kedves Hívek, annál időszerűbb feladat, mert nem egyszer vetik szemére a katolikus vallásnak, hogy folyton csak a mennyországról beszél, soha erről az országról és így híveit nem tanítja kellő hazaszeretetre. Sőt, hogy egyenesen internacionális, hiszen feje nem is nálunk él, hanem Rómában!

El lehetne a kérdést röviden is intézni. Lehetne utalni a tagadhatatlan történelmi tényekre. Abból, hogy a katolikus vallás feje Rómában székel, soha semmi kár országunkra nem háramlott; ellenkezőleg, történelmünk tele van szebbnél szebb tényekkel, melyek tanusítják, hogy a pápák mindig segítségére voltak hazánknak, kezdve II. Sylvestertől, aki a szentkoronát adta, folytatva azokon, akik kereszteshadat hirdettek a török ellen, amikor senki velünk a világon nem törődött s végig egészen XI. Piusig, akinek követe napjainkban jótékonykodik köztünk, mikor megint nem törődik velünk senki a világon. Lehetne hivatkozni arra, hogy ámbár vallásunkat római katolikus vallásnak hívják, mégis szent vallásunk nem *olasz* vallás, nem *nemzeti* vallás, hanem *katolikus*, azaz *általános*, mely minden fajt és népet éppen sajátos tulajdonságainál ragad meg. Mindezt elmondhatnók, Kedves Testvéreim, de jelenleg szeretnék kissé mélyebbre is szállni a kérdés taglalásában. Krisztus királyságának gondolatával nézzünk szemébe a kérdésnek: *igaz-e a vád, hogy a katolikus vallás nem tanítja kellően szeretni a hazát, vagy éppen ellenkezőleg az az igaz, hogy a valódi hazafiság előmozdításáért egyetlen egy vallás sem tesz annyit, mint a katolikus.*

I.

A szentírás is tanítja a hazaszeretetet.

A) **A mi hazaszeretetünk az Úr példájából és a Szentírás parancsszavából ered.**

a) *Az Úr példájából.* Feltűnik előttem egy kép: Néhány nap választja el az Úr Jézust kínszenvedésétől s Ő búcsúzik Jeruzsálemtől. Az Olajfák-hegye magaslatáról még egyszer végignéz a szent városon, amelyen pompás ragyogásban ömlik el a hanyatló nap bíborfénye. Egyszerre könny szökik az Úr szemébe. *Krisztus Urunk siratja szeretett hazáját s népét,* mely nem ismerte föl az Isten hívó szavát s dacosan elfordult Tőle. Az Úr szeme előtt megnyílik a jövő: Jeruzsálem lángokban, a győztes ellenség öldökli a népet — *s az, kinél jobban senki hazáját nem szerette, sír a város fölött.*

b) *A Szentírás parancsszavából.* Az egyik az Úr Jézusnak örökké emlékezetes mondása: «*Adjátok meg a császárnak, ami a császáré s Istennek, ami Istené*»; a másik Szent Pál apostol figyelmeztetése: «*Nincs hatalom, hanem csak Istentől*», s végül a hitüket bátran hirdető apostolok vallomása: «*Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint embernek*».

Ezekből egészen világos a katolicizmus elvi felfogása.

«Adjátok meg a császárnak, ami a császáré.» A császár jelenti a földi hatalmat, az állami tekintélyt. Az Úr arra kötelez, hogy ami az államot megilleti, adjuk meg neki.

Mit?

Anyagi szolgáltatást, adót, tiszteletet s engedelmességet mindabban, amit megkövetelni joga van.

«Nincs hatalom, hanem csak Istentől, s amelyek vannak, az Istentől rendeltettek.» Ime: engedelmeskedjetek mindaddig, míg a földi hatalom Isten törvényei ellen nem parancsol. Most értjük már, mily jogosan írta Szent Atyánk Krisztus királyságának ünnepét elrendelő encyklikájában: «Ha az emberek a magán- és közéletben elismerik Krisztusnak királyi tekintélyét, ebből hihetetlen előnyök áramlanak a polgári társadalomra: a valódi szabadság, a fegyelem és higgadtság, a megértés és béke. Krisztusnak királyi méltósága a fejedelmek és kormányok emberi tekintélyét megszenteli, a polgárok kötelességérzetét és engedelmességét viszont megnemesíti».

És ugyancsak a pápa szól tovább: «Ha a fejedelmek és a törvényes közhatóságok majd azt a meggyőződést vallják,

hogy nem annyira a saját jogukon, mint inkább Krisztus megbízásából és nevében kormányoznak, könnyen elgondolható, mily szentül és bölcsen használják majd a hatalmat és mennyire számolnak a közjóval és alattvalóik emberi méltóságával».

B) És hogy az igazi hazaszeretetnek ez az igazi megalapozása, arra rájövünk, ha megvizsgáljuk magát a gondolatot, **miben is áll az igaz hazaszeretet?**

Vajjon abban-e, hogy ragaszkodunk a hajlékhoz, hol születtünk, hol a dajka altatóan dudolgatott dalt felettünk? Abban-e, hogy szeretjük falunkat, szülőhelyünket, népünket, országunkat? Ebben? Ebben *is!* De a katolikus hazaszeretet még más is.

Hát abban áll-e az igazi hazaszeretet, hogy nemzetünk érdekeiért küzdünk? Ebben *is!* De ez a hazaszeretetnek még mindig szűk fogalma lenne. A katolikus hazaszeretet még más is!

Hát mi?

Az a szent törekvés, az a lankadatlan munka, hogy az én hazámat, az én népemet, az én magyar fajomat az egész világon meg tudjam becsültetni! A magyar munka első legyen a világon: pontos, megbízható, kitűnő; — s ha munkás vagyok, akkor szeretem hazámat, ha ezen dolgozom is! *A magyar tudomány* magasra emelkedjék s kivívja a világ tiszteletét; és ha tudós vagyok s ezen dolgozom is, akkor szeretem hazámat. *A magyar ifjúság* a legjellemesebb legyen a világon; s ha tanító, tanár, pap vagy szülő vagyok, s meg nem rettenő következetességgel dolgozom ezen; — ez hazaszeretet! *A magyar nép hite, vallásossága* szilárd legyen, mint a felhőkbe nyúló hegyóriások; — s ha ezen dolgozom, a hazámat szeretem! *A magyar erkölcsök* tiszták legyenek s ragyogjanak, mint a fényes gyermekszemek, — ha ezen dolgozom, szeretem hazámat.

Igen: *ez az igazi, ez a katolikus hazaszeretet!* Hazaszeretet, mely magasba képes lendíteni egy népet anélkül, hogy a többieket gyalázná, megalázná! Hazaszeretet, mely nem fajul vak önimádássá, nem akar más nemzeteket megsemmisíteni, nem akarja a világot leigázni! Hazaszeretet, mely mikor becsüli saját fáját, nem gyűlöli az idegen nemzeteket, mert vallja, hogy mindnyájan egy Atyának vagyunk gyermekei! Ó, bár minél több embert hatna át a világon az ilyen hazaszeretet, — akkor nem lenne igazságtalan békekötés, nem Trianon! Pedig a katolikus vallás *ezt az igazi hazaszeretetet tanítja!*

C) Igaz, van a hazaszeretetnek egy faja, a **nagyhangú hazaszeretet**, az ú. n. **hurrá-patroitizmus**, — ez a katolicizmustól valóban idegen. Ezt nem tanítja . . .

Nem tanítja azt a hazaszeretetet, mely üti a nagydobot, viszi a zászlót, torkaszakadtából kiáltja az «éljen»-t, — de nem tud apró áldozatokat hozni a mindennapi élet szürke kötelességteljesítésében s nem tud hősi áldozatokat hozni a válságos időkben. A nagy bankettek, kétórás szónoklatok, görögtűz és vezércikkek nem viszik előre a haza ügyét, — ilyen hazaszeretetet a katolicizmus tényleg nem tanít! Hanem hogy *dolgozzál* kitartóan, dolgozzál körömszakadtáig, dolgozzál éjt nappallá téve, — ezt tanítja a katolicizmus. *Mondjátok: ez nem hazaszeretet?*

A katolicizmus odaáll az emberek elé s ma, mikor ijesztően fogy a *becsület*, amikor olyanok inognak meg, akiknek rendületlenül kellene állniok, odakiáltja: Ember, testvér, légy becsületes, ne piszkítsd a kezed, a lelked! — *mondjátok: ez nem hazaszeretet?*

A katholicizmus odaáll a hitvestársak elé, s mikor ma hihetetlen lelketlenséggel, könnyelműséggel robbantják az állami élet alapjait: a családot, és sem az állam, sem egyesületek, sem más vallások nem képesek útját állni a házassági elválásoknak, egyedül van mersze s ereje odakiáltani: Emberek, testvérek, nem engedem, nem szabad, Krisztus tiltja, ne hagyjátok el egymást! — *mondjátok: ez nem a legértékesebb hazaszeretet.*

A katolicizmus odaáll a házastársak elé, akiknek felfogásából a léha, modern világ kitörülte a *szülői hivatás fönségének* megbecsülését, és mikor sem törvényhozás, sem szociológiai megállapítások, sem nemzetféltő jajkiáltások nem képesek az egyke szörnyűségeinek gátat vetni, egyedül a katolikus vallás tudja megvédeni a családi szentélyt a gyermekölő sárbataposástól, — *mondjátok: ez nem hazaszeretet?*

A katolicizmus odaáll az *ifjak* elé, a megtaposott Magyarország egyetlen jövő reménye elé, akiknek hótiszta lelkén sátáni fertő piszka frecskelődik az utcán, moziban, színházakban . . ., s amit sem iskola, sem állam, sem szülői kéz nem tud elérni, egyedül kiáltja: Édes fiaim, őrizzétek lelketek tisztaságát; mi lesz ebből a roncs hazából, ha titkos bűn sápasztja halványra arcotokat, roppantja össze gerinceteket; — *mondjátok: nem ez az igazi, egyetlen, szent hazaszeretet?*

És *ha harc van?* Ha háború? Ha a megtámadott hazát kell védeni? Mi ad akkor erőt a karba?

Mikor heteken át kell az esőtől nyirkos lövészárokban kuporogni, mi ad akkor kitartást a lélekbe?

Erre nem magam felelek.

Elmondok 1914-ből egy esetet, mely velem történt. Kint álltak csapataink hetek óta a szerb harctér nyirkos, esős árkaiban. Hull az eső, hull, hull . . . Ez az egyik legnehezebb próbája a harctérnek. Heteket állni árokban, a hulló őszi esőben . . . S mi adott erőt katonáinknak? Egyik elővette *rózsafüzérjét* . . . és nemsokára az egész árok vele imádkozott. És soha nem felejtem el azt a megrendítő hitet, amit az egyik súlyosan sebesült katonánkban találtam, mikor tábori kórházunkban az amputálás után haldoklott: «Tisztelendő úr — nyögte szegény — bár csak már meghalnék, s *megláthatnám a Szűz Máriát!* . . .»

Nos, ezek az emberek csak szerették hazájukat; igazán megadták a császárnak, ami a császáré!

De íme, Testvéreim, ennek a sebesültnek szavában nemcsak a katolikus lélek hősi hazaszeretete van, hanem az a forrás is, melyből a hazaszeretet táplálkozik.

II.

Honnan táplálkozik a mi hazaszeretetünk?

Ezzel elérkeztünk beszédünk második részéhez, melyben meg akarunk felelni a kérdésre:

Honnan táplálkozik a mi hazaszeretetünk?

A) És ez lesz a meglepő felelet: A katolicizmusnak éppen abból a tulajdonságából, amelyet első tekintetre talán leghátrányosabbnak tartanánk a hazaszeretetre; onnan, hogy **a földi hazán kívül másik, örök hazát is ismerünk.**

Az Úr emlékezetes szavai nemcsak azt mondják, hogy: «*adjátok meg a császárnak, ami a császáré*, hanem azt is, hogy: **Istennek, ami az Istené**». Talán nem is jutott még eszünkbe, Kedves Testvéreim, hogy *az örök élet s az örök haza szeretete legjobb ápolója a földi haza szeretetének is!* Sokszor halljuk: a katolicizmus folyton más világról beszél; folyton arra figyelmeztet: «mentsd meg lelkedet», s ezt a világot elhanyagolja! Nos hát, Testvéreim, csak nyolc évre szálljunk vissza emlékeink közé: akik ezt a szegény hazát

1919-ben elárulták, felgyujtották és vörösre mázolták, vajjon kik voltak? Éppen azok, akik előtt az *örök* élet s *örök* haza sem volt szent s megbecsült! Katolicizmus s hazaszeretet nem férnek össze? Hát amikor 1919-ben nem volt szabad magyarnak lenni, mikor bitófa járt a nemzeti imádságért, hol merték énekelni a Himnuszt? Sehol, csak a katolikus templomokban!

És hogy a katolikus vallásnak mit köszönhet a hazaszeretet, sehol világosabban nem láttam, mint az idei amerikai útam alatt. Mindenütt azt tapasztaltam, hogy az amerikai magyarságnak a katolikus templom és a katolikus iskola az egyedüli mentsvára. Ahol van szervezett hitközség s hitközségi iskola, ott legalább egy ideig dacol a magyar erő az idegen áramlattal. Clevelandban olyan huszáruniformisokban s megyei hajduk mentéiben várták a hercegprímást, Flintben oly női díszmagyarban a bérmáló püspököt, Bridgeportban oly kaszás, árvalányhajas, bőinges aratóünnepet rendeztek, aminőt már idehaza sem igen látunk. Viszont azonban, *ahol nincs hitközség, ott elveszett a lélek, a vallás s elveszett a szív a magyar haza számára.* Chicagó a végső állomás e téren; ettől nyugatra már nincs semmi. Ezrével élnek magyar családok Nyugaton is (St. Paul, Milwaukee, San Francisco, Los Angeles), de nincs katolikus magyar papjuk, s így menthetetlen zsákmányai a legsötétebb bolsevista agitációnak, melyet a köztük élő óhazai menekültek magyarnyelvű lapjai fejtenek ki.

Ma még minden magyar templomban magyarul prédikálnak, de egyes helyeken a magyar beszéd után már angolul is kell szólni, hogy a fiatalok is megértsék. Nemsokára aztán már egyformán kell beszélni mindkét nyelven; azután a magyar már csak itt-ott fog szóhoz jutni. Végül pedig? . . .

Ötven év mulva elnyel itt mindent az angol áradat; legfeljebb a magyar templomok Szent István, Szent Imre, Szent Erzsébet oltárképei, a templomablakokra festett magyar címerek s az ajtó mellett falbaerősített kőtábla felírása marad meg egyetlen emléknek a közel egymilliónyi elszakadt magyarból.

Igen: *legtovább a templom őrzi meg majd a magyarság emlékét*, aminthogy most is a templom az egyetlen polója a magyar nemzeti gondolatnak. A hazafiság és vallásosság összefüggése soha világosabban nem állott még előttem, mint az amerikai magyar templomok szent áhitatában, amikor prédikációim végén, vagy a Flintben s Bufallóban tar-

tott triduumos, s a Bridgeportban tartott kéthetes missziós beszédeim után Abauj, Zemplén, Ung, Somogy, Zala, Vas, Beszterce, Temes stb. megyékből összeverődött, szülőföldjük szerint ma öt országhoz tartozó, de szívük dobbanásával még mindig a régi, egységes Nagy-Magyarországot szerető amerikás magyarok ajkáról fölcsendült az «Isten, áldd meg a magyart . . .», a «Boldogasszony, Anyánk . . .», az «Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga . . .». Szállt az ének, zengett a templom, visszhangzottak a falak s a 16—20 éves fiatalok (akik már alig értették a szöveg szavait) nem tudták mire vélni, hogy az ének alatt mitől fényesedik munkában megrokkant öreg szülőjük szeme egyre könnyesebbre.

Testvéreim, itt tanultam igazán megismerni, mily eleven forrása katolikus hitünk az igazi hazaszeretetnek! Éspedig éppen azért forrása, mert mikor egy katolikus ember elgondolkozik azon, hogy vajjon megteszi-e a hazáért, amit tennie kell, egyúttal felelnie kell arra a kérdésre is: megteszi-e lelkeért is, amit kell; azaz megadja-e Istennek is, ami Istené.

A katolicizmus azért nagy hazafiúi érték, mert nemcsak az adófizetésre buzdít, hanem Istennek is megköveteli az adót, nem feledkezvén el az Úr szavairól: Az adópénzen a császár képe van. Jó, adjátok meg a császárnak, ami a császáré. De lelketeken meg az Isten képe van, törődjetek tehát lelketekkel is, *s adjátok meg Istennek, ami az Istené.*

B) Az ószövetségben a bölcs Salamon király ezzel zárja a Prédikátor-könyvét: «Halljátok minden beszéd végső célját: Féld az Istent s tartsd meg a parancsait, ez teszi az embert tökéletessé. S bármit teszel, jót vagy rosszat, Isten minden fölött ítélni fog». Ugyanezt tanítja az Úr is, mikor mondja: «Adjátok meg Istennek, ami Istené!» Minden hiúság, minden elmúlik, nem tesz tökéletesen boldoggá semmi, csak ha tudom, hogy lelkem rendben van s nyugodtan nézhetek Isten szemébe.

Krisztus Urunk egész tanítása át meg át van szőve ezzel a gondolattal: **Mentsd meg lelkedet!** Nem volt szava, tette, mely mást akart volna, mint ezt az egyetlen nagy gondolatot beírni szívünkbe: *Egyetlen örök lelked van! Ha az örök életnek megmentetted, mindent megmentettél; ha ezt elvesztetted, mit használ, ha az egész világot is megnyerted volna!*

Adjátok meg Istennek, ami az Istené. Mindenünk Istené, tehát Neki adjuk! Ismeritek a hasonlatot az «Élet könyvé»-ről, melyben minden jótettünk feljegyeztetik az ítélet nap-

jára? Csak hasonlat ez, de mélyértelmű hasonlat, mely arról beszél, hogy az ég és a föld fölött valóban titokzatos könyvvezetés folyik: Isten tőkét ad kölcsön (testi-lelki tulajdonságaink) s a tőkét egyszer visszakövetelni — de kamatostól!

Mikor? Nem tőlem függ!

Hol éltem? Mindegy!

Meddig élek? Fontos szerepet töltöttem be vagy egészen ismeretlent? Mindegy!

Csak az nem mindegy: megadtam-e Istennek, ami Istené? *Nem az a fő, mily nagyokat alkottam életemben, hanem mily lelkiismeretesen dolgoztam.*

Már most gondoljátok el, Kedves Testvéreim, hogy micsoda erő fakad e gondolatokból a mindennapi szürke élet kis kötelességeinek betöltéséhez! Pedig a mindennapi kötelesség teljesítése sokszor nehezebb, mint a hirtelen vértanuság; a nyomorgásban, megpróbáltatásokban kitartó hősi élet nehezebb, mint a lövészárkok hősi halála!

C) Igen, testvéreim, a mi vallásunk folyton az *örök* életről, a *másik* hazáról beszél; de — mondjátok — van-e még egy gondolat, amelyből a *földi* haza szeretetének is oly forrása fakadna, mint éppen ebből a gondolatból: Eljön az óra, melyben **Isten mindent számonkövetel,** amit csak nekem adott: magamat és minden embert, kivel életemben érintkeztem!

Magamat. Mielőtt születtem, mint fényes, tiszta gondolat éltem Istenben. Megteremtett. Feladatom: napról-napra szebbé dolgozni ki magamban Isten gondolatát.

Számonkéri Isten azokat is, *akikkel érintkeztem.* Nem mehetek el felebarátom mellett, hogy ő tőlem, én meg tőle benyomást ne nyerjek. Isten mindenkit szolgálatába állít. Az apostolokra bízta, hogy Egyházát megalapozzák; a vértanukra, hogy hősiesen példát adjanak; a nagy hittudósokra, hogy a téves tanok ellen küzdjenek. Szent Istvánnal terve volt, hogy a magyarok megtérjenek. Assziszi Szent Ferenccel, hogy a szegénysége példát adjon . . .

És velem?

Velem terve, hogy napsugaras lélek legyek. Annyi a sötétség, annyi a kétségbeesés köröttem, ha jót teszek az én kis körömben, ezzel is megadom az Istennek, ami az Istené. És Isten egyszer megkérdi: Mennyi *fényt* árasztottál a sötétbe, mennyi *sót* hintettél a poshadásba, mennyi *olajat* a sebekre?

Testvéreim! Tartsunk itt egy kis lelkiismeretvizsgálatot:

Istenem, vajjon eddig megadtam=e Neked, ami a Tiéd? Hiszen talán már a hajam is őszül! Miért hívják ősznek a fehér hajat? Mert az élet őszén jelentkezik. És ősszel a szél belekap a falevelekbe és leszakítja. És, ha engem egyszer leszakít az élet fájáról, hogyan állok majd Isten elé? Meg=adtam=e Istennek, ami Istené? Végiggondolok eddigi éle=temen: mennyit lótok=futok, mennyit rohanok, verejtéke=zem — s miért? Mennyit dolgozom, hogy kenyerem legyen... hogy élvezetekhez jussak . . . pénzt keressek . . . De lelkem=mel, *szegény, egyetlen lelkemmel törődtem=e eleget?* Meg=adtam a gyomromnak, ami övé, testemnek, ami övé, talán jóval többet is — de Istennek, ami az övé? Mindenre jut időm: szórakozás, társaság, mulatás, de lelkemre — egy negyedóra sem?

Talán így volt eddig . . .

De hogyan lesz ezután?

*

Ime, Kedves Testvéreim, így gondolkozik szent valla=sunk a földi haza szeretetéről. Látszólag nem sokszor beszél ugyan róla, de ha mélyére szállunk a kérdésnek, megérezzük: Egyháziasság s hazafiság, igazi vallásosság s igazi haza=szeretet, katolikus szív és magyar szív — nem ellenkeznek egymással! Nemcsak nem ellenkeznek, hanem éppen azt kell mondanunk, hogy *a legnagyobb áldás fakad az államra abból a katolikus vallásból, amely a haza iránti kötelességet éppúgy fontosnak tartja, mint az Isten iránt iakat.*

Nincs hatalom, nincs irányzat, nincs társaság, nincs *vallás*, amely a *földi* hazának is annyi szolgálatot tenne, mint a katolicizmus!

Tudjátok, mikor és hol villant föl bennem először ez a meglátás? Az egyik szentévi zarándoklaton, 1925=ben egy októberi délelőttön, Szent Péter sírja mellett . . . Jó néhány száz magyar zarándoktársammal éppen a pápai kihallga=tásról jöttünk ki a Vatikánból, s mindenki a fönséges fogad=tatás részleteit megbeszélve özönlött szét az örök városba... Magam néhány percre még be akartam térni a Szent Péter=templomba.

Ahogy a küszöbre lépek . . . messziről . . . egész a temp=lom belsejéből . . . az apostolfejedelem sírja mellől meg=rendítő éneket hallok. Megtorpanva figyeltem: mi ez? *Lehe=tetlen! Csalódom!* Hiszen magyar társaim valamennyien szét=széledtek az utcákon, ide nem jött most egy sem! Hát kikből

áll az a tömeg, ottbent, a Szent Péter sírja körül, amelynek ajkán itt, messze idegenben felzokog az ének: «... Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned-halnod kell!»

Megyek, sietek a tömeghez, — kik azok?

Tudjátok, kik voltak? Az elszakított Délmagyarországból jött katolikus zarándokok, kiknek *odahaza elsuttogniok sem szabad fájdalmukat, de itt, a katolikus Egyház kebelére borulva, mindnyájunk közös anyjánál elénekelték magyar szívük fájdalmát:* «Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned-halnod kell!»

Hát most feleljetek, testvéreim:

Aki római katolikus, az nem lehet jó magyar?

Aki az örök hazába készül, nem szeretheti a földi hazát?

Ha Istennek megadom, ami Istené, nem adhatom meg hazámnak is, ami hazámé?

Testvéreim! Tudjátok, ki volt O'Connel Dániel?

A legnagyobb ír hazafi s egyik legbuzgóbb fia a katolikus Egyháznak. Végrendeletében ezt írta:

«Testemet hagyom Irországnak, szívemet Rómának, lelkemet Istennek». Mi, magyar katolikusok meg ezt írjuk: *Testemet hagyom Magyarországnak, szívemet a római katolikus Anyaszentegyháznak, lelkemet az Istennek!*

És most letérdelünk, Magyar Katolikus Testvéreim és alázatos szívvel elmondjuk a költő imáját:

Isten, hazánkért térdelünk elődbe.
Rút bűneinket jóságoddal född be.
Szent magyaroknak tiszta lelkét nézzed,
Érdemét idézzed.

István királynak szíve gazdagságát,
Szent Imre herceg kemény tisztaságát,
László királynak vitéz lovagságát,
Ó, hacsak ezt látnád!

Szent Erzsébetből hős szeretet árad,
Margit imái vezekelve szállnak,
S minket hiába, Uram, ne sirasson
Áldott Boldogasszony.

Ránk, bűnösökre, minden verés ráfér,
De könyörögnek ők tépett hazánkért.
Hadd legyünk mink is tiszták, hősök, szentek:
Hazánkat így mentsd meg!

(Mentes Mihály.)

VI.

Krisztus az örök haza Királya.

Kedves Keresztény Hívek!

A mult vasárnapon arról elmélkedtünk, hogy *Krisztus Királya a földi hazának.* Szenteljük mai beszédünket a kérdés másik felének: **Krisztus Királya az örök hazának, az örök életnek.** Az Egyház által ma felolvasott evangéliumi rész ugyanarról a témáról szól ma, advent első vasárnapján, mint szólott a legutóbbi alkalommal, az egyházi év utolsó vasárnapján: a világ elmúlásáról s az örök életről. És ha akkor szemügyre vettük azokat a kötelességeket, amelyekkel földi hazánknak tartozunk, gondoljunk a mai napon kizárólag az örökkévaló dolgokra, örök hazánkra.

Erről az örök életről beszélni annál inkább kötelességünk, minél szomorúbban kell látnunk, hogy szent vallásunk fáján a pompában virágzó s gyümölcsöző élő virágok mellett bizony tengődő hajtások, sőt száradásnak indult ágak is vannak.

Valaki a katolikusokat három csoportra osztotta. Azt mondta: Vannak *keresztelt katolikusok* (nem: keresztény katolikusok!), akik anyakönyvileg katolikusok ugyan, de az életükön a kereszténységből semmi sem látszik; — ezek az elszáradt gallyak az Egyház fáján. Aztán vannak *vasárnapi katolikusok*, akik vasárnapokon felveszik a jobb ruhát s előveszik az imakönyvet; de hazamenve leteszik a jó ruhával együtt az imakönyvet is s a következő hat napon nyoma sincs annak, hogy vasárnap ők is katolikusok. Ezek a száradásnak indult hajtások. De hála Istennek, van harmadik csoport is: vannak *hétköznapi katolikusok* is, akik nemcsak templomba járnak (persze ezt is teszik!), — hanem templomon kívül is, hétköznapokon is katolikusok, vagyis az Úr akarata szerint rendezik be *egész* életüket!

És ha szétnézünk magunk közt, Kedves Testvéreim, s megkérdezzük: miért nem vagyunk erősebbek? — a válasz csak ez lehet: azért, mert *kevés köztünk a hétköznapi katolikus*, akinek munkanapját is átitatná a vasárnapi katolicizmus lehelete; akinek lelkében hétköznap is erőforrás az a vallás, amelyet vasárnap a templomban megvallott; aki reggelen-

ként az Úristen imádásával készülne az új nap nehéz kötelességeire s még nehezebb kísértéseire; s aki esténként ezzel térne nyugovóra: Uram, úgy-e, ma jó éltem, ma örömed volt bennem . . .

Úr Krisztus, ki Királya vagy az örök hazának is, taníts meg minket az ilyen katolikus életre!

I.

Kevés köztünk a «hétköznapi» katolikus.

Honnan van az a szomorú tény, hogy oly kevés köztünk a hétköznapi katolikus? Onnan, hogy nem tudunk olyan szemmel nézni az örök életre, mint a szentek néztek. Nem tudunk a szentek szemével nézni az Istenre, a földi életre, örök életre, a túlvilágra; nincs meg bennünk a *szentek vallásossága*. Mikor az élet nehéz kísértései mint mázsás kődarabok zuhognak reánk, nem tudunk átszellemült arccal fordulni ég felé, mint olvassuk Szent István vértanuról, hogy «föltekintett az égre s látta Isten dicsőségét és Jézust az Isten jobbja felől állni».

Kedves Testvéreim! A szentek ugyanoly emberek voltak, mint mi; ugyanolyan testet hordtak és ugyanolyan akadályok keresztezték útjaikat; körülbelül ugyanolyan emberekkel voltak bajaik, mint nekünk; ugyanolyan kísértéseik és ugyanolyan segítőeszközeik voltak . . .

De valamiben rendkívül különböztek: *Mi az Isten? Mi ennek a földi életnek célja? S mi az örök élet?* — ez a három gondolat soha ki nem ment fejükből. Mikor érezték, hogy az élet nehéz, «föltekintettek az égre, s látták az Isten dicsőségét s Jézust az Isten jobbja felől állani». És ha mi könnyen elesünk, onnét van, mert mi *A)* Istenről, *B)* a földi életről s *C)* az örök életről másképp gondolkozunk, mint a szentek gondolkodtak.

A) **Mit tartunk mi Istenről?** Bizony sokan, ha talán nem is így felelnének, de így gondolják: Az Isten nagy, fönséges valaki, aki valahol messze dicsőségben trónol, akinek vasárnap megadjuk a tiszteletet, de aztán a műhelyben, hivatalban, konyhában — ki gondol Istenre? Társaságban, otthon, családban ki beszél ma Istenről?

Ó, Kedves Testvéreim! A szentek nem így gondolták! Az Isten messze van? Dehogy! Itt van köztünk, mindenütt!

Bárhová megyek, Benne «élek, mozgok és vagyok!» Soha színe elől el nem rejtőzhetem!

Mi, ha sok akadály, nehézség ér, elkeseredünk: Istenem, hát ezt érdemeltem? Miért sujtasz engem? S bizony, talán még el is hidegülünk Istentől. A szentek? Mindenben Isten akaratát látták!

Mi — *betegség, sorscsapás* alatt zúgolódunk. A szentek? Megcsókolták a sujtó kezet: «Atyám, itt, itt sujts, büntess, égess — csak az örökkévalóságban kegyelmezz!» (Szent Ágoston.)

Mi panaszkodunk: mily sok bajt okoz nekem ez a betegem! Mily kiállhatatlan ez az ember! A szentek? Ez az ember Krisztus testvére s amit ennek teszek, azt Neki teszem! — mondották s megcsókolták a betegnek tátongó sebét.

Ime, Testvéreim, mily máskép gondolkozunk mi Istenről, mint a szentek gondolkoztak!

B) **És mit tartunk mi az életről?** *Mi nekünk az élet?* Jaj, vannak, akiknek az élet bűnös élvezetek hajhászása. No nem! Mi talán nem ide tartozunk! De vannak, akiknek az élet egy csomó nap, melynek felét átábrándozzák, hogy «mily jó is volt régen» és felét átborzongják: «mi lesz a jövőben?» Mi az élet igen sok embernek? Örökös törtetés a jobb megélhetés után. Ennyi és semmi egyéb! Milyen igazán is beszélt az az idős beteg, akinek az orvos valami drága kúrát ajánlott, mire a beteg kifakadt: «Látja, doktor úr, milyen furcsa is az ember. Mikor még fiatal, odaadja az egészségét a pénzért; mikor meg megöregszik: odaadja a pénzét az egészségért!»

Bizony, így van! Soha megelégedettek nem vagyunk. Mindig azt hisszük, hogy a másiknak jobb. Mi is úgy teszünk, mint a kínai kőtörő.

Hát ez hogy tett?

A kínai kőtörő unottan törte a követ s élete egyhangúságán tépelődött, amikor nagy kíséretével elvonult az országúton a császár. Hatalmas elefánt hátán, aranyfödél alatt ült, koronájában szikrázott a tömérdek drágakő s miniszterek, katonák, udvaroncok fényes serege követte. A kőtörő csak ámult s azt mondta magában: Hej, ha én császár lehetnék!

S abban a pillanatban ő lett a császár! Ő ült az aranyfödél alatt, millióknak volt ura s egyetlen intésére földig hajoltak a miniszterek és hadvezérek. De a nap erősen tűzött s a császár hiába törülgette homlokát. Ingerelte a dolog

nagyon, mert látta, hogy a Nap még nála is hatalmasabb. Bosszúsan mondta:

— Nap akarok lenni!

Abban a pillanatban ő lett a Nap. Úszott fenn az égboltozaton s úgy tüzelt, hogy a földön tikkadtan lihegtek emberek és állatok, elperzselődtek a füvek s megrepedezett a föld. Roppantul tetszett a dolog a Napnak. De egyszer csak eléje került egy nehéz, fekete felhő. A Nap hiába tüzelt, hiába erőlködött, sugarai nem tudtak keresztültörni a felhő szövetén. Éktelen haragra gyulladt s azt mondta:

— Felhő akarok lenni!

Felhő lett. Tomboló dühhel árasztotta most az esőt a földre, a patakok és folyók megdagadtak, a házakat elsodorta az ár, az emberek vízbefultak, csak egy hatalmas szikla állt közömbösen és mozdulatlanul a helyén. A felhő eltorzult arccal mondta:

— Mi ez? Ez a szikla dacolni mer velem? Szikla akarok lenni!

Szikla lett. Most már boldog volt. Állt a helyén gőgösen s nem ártott neki sem napsütés, sem felhőszakadás. De egyszer csak jött egy ember s belevágta csákányát a szikla testébe.

— Hah, mi ez? — kiáltott fel a szikla. — Ez a kőtörő hatalmasabb, mint én? Kőtörő akarok lenni!

S abban a pillanatban ismét kőtörő lett. S attól fogva elégedett volt sorsával.

Igen, Testvéreim, így nyugtalankodva töltjük mi is életünket. Bezzeg a szentek nem így gondolkoztak az életről!

Számukra az élet *nagy feladat volt*, amelynek megoldásán napról-napra dolgoztak. Az élet hófehér ing volt, melyet a mennyei Atya e szavakkal adott reájuk: Fiam, így hozd vissza hozzám halálod után! Nekik az élet egy nagy *kincsesláda* volt, amelyet születéskor mindenki megkap, s amelyet a haláláig mindenkinek meg kell töltenie. Vannak, akik megtöltik lim-lommal, mit rozsda s moly megemészt; a szentek megtöltötték örök kincsekkel. Ők nem ábrándoztak: «mi volt régen»; nem rettegtek: «mi lesz holnap». Előttük csak egy volt a fontos: *Ma, ebben az órában, ebben a pillanatban mint tölthetem be Isten akaratát? Mint érhetek én meg napról-napra jobban az örök élet számára?*

Igen, az örök élet számára! És itt jön a harmadik, a döntően fontos kérdés, melyen minden megfordul: Mit tartok én az örök életről?

C) **Mit tartok az örök életről, a mennyországról?** Mert hogy hogyan néztek az *apostolok* a mennyországra, azt tudjuk. Mikor Péter Rómában fejjel lefelé függött a kereszten, mi adott neki erőt? Mikor András örömmel karolta át a keresztet, mi adott neki erőt? Mikor Szent Pál nyakát hajtotta a bárd alá, mi adott neki erőt? Az örök élet! Nyitva látták az eget s Krisztust, az örök haza Királyát állni az Atya jobbján.

És hogy hogyan néztek a *vértanuk* a mennyországra, tudjuk. Kiéhezett fenevadak ordítottak körülöttük, s ők valami túlvilági ének csendes harmóniáját hallották. Tigrisek, oroszlánok rohantak reájuk, melyeket vértől részeg római cirkuszközönség uszított, s ők nyitva látták az eget s Krisztust, az örök haza Királyát állni az Atya jobbján.

És hogy hogyan néztek a *szentek* a mennyországra, tudjuk. Ó, ők sokszor néztek oda s hogy valami csodálatos szépet láthattak, ott, gondolom, mert így szóltak: «Mennyire undorodom a földtől, ha a mennyet nézem!» Hát mit láttak ott? Önmagukat, kik a földön itt sok szenvedésen átmentek, de most már mindennek vége! A sok elszenvedett viszontagságot, de most már mindért jutalmat kaptak. Könny, veríték, küzdelem ... de most már mind gyöngyszem a mennyei koronán. Nos, ezért érdemes volt küzdeni!

II.

Hogyan válhatok «hétköznapi» katolikussá?

És most fölmerül a legfontosabb kérdés: Hogyan válhatok én «hétköznapi» katolikussá?

A) Felelet helyett én is kérdezek tőled: **Mit tartasz te a mennyországról?**

a) *Mit tartok?* Hiszen mindennap imádkozom: «Hiszem az örök életet». Tudom, Testvérem, imádkozzuk. De csak szájjal? Vagy szóval is, élettel is? Nemcsak úgy, hogy talán lehet, ki tudja, esetleg van valami a síron túl is! Nem! Nem mint az egyszeri, hitétvesztett katona a hulló golyózáporban imádkozta: «Istenem! (ha ugyan van Isten), mentsd meg lelkemet (ha ugyan van lélek), hogy ne jussak a kárhozatba (ha ugyan van kárhozat), hanem az örök életre (ha ugyan van örök élet)». Ó, Testvéreim! Erősebb-e a mi hitünk ennél a vérszegény hitnél? Hiszem-e rendületlenül, hogy van *örök élet*, hogy *örökké élek?*

De azt mondod, Testvér: a sírban minden *rothad, porlad* — lesz abból még élet? Ó, nézd, ősszel az elvetett búzaszem is ezt mondhatná: Körülöttem minden rothadás, sár, hideg= ség — lesz itt még élet? *Pedig úgy=e, lesz! Mily eleven zsen= dülés lesz itten tavaszon!*

Azt mondod: minden oly *mozdulatlan* abban a sírban — lesz ott még élet? Ezt mondhatná a hernyó is, mikor be= gubódzik s heteken át mozdulatlanul, mint báb fekszik koporsójában. Pedig aztán *úgy=e, mily szivárványos pillangó kel életre a halottnak hitt bábból!*

Mellettem minden kidől, minden pusztul — s mondom=e: *van örök élet!*

Eltemetik apámat, lezárul a sír feleségem fölött — mon= dom=e: *van örök élet!*

A bűn környékez, majdnem elesem. Bíztatom=e magam: *van örök élet!*

Csapások súlya alatt majdnem összeroppanok: vigaszta= lódom=e: *van örök élet!*

b) *Mert ha nincs?* Akkor bolond ez a világ! Ha nincs? Akkor nem lehet becsületesnek maradni! Ha nincs? Akkor menjen mindenki csalni és rabolni és élvezetet hajszolni!

Mit mondok? Ha nincs örök élet, akkor kegyetlen az Isten, akkor nincs Isten, mert ilyen nyomorult földi életre, *csak* erre az életre nem teremthetett minket!

Jaj, Testvéreim, ne botránkozzatok meg, hogy így beszé= lek. De Szent Pál is így beszélt: «Midőn vadállatokkal vias= kodtam Efezusban, mit használ ez nekem, ha a holtak fel nem támadnak? Akkor együnk és igyunk, mert holnap meg= halunk». (Kor. I. 15, 32.)

Ó, Testvéreim, a szenteknek volt örök élet! Nekik az örök élet volt az *igazi* élet és az élet csak árnyék.

Az örök élet volt a nagy *könyv*, ez az élet csak *előszó*, bevezetés a könyvhöz.

Az örök élet volt az igazi *haza*, ez az élet a «*siralom völgye*».

Ők is örültek azért az Isten napsugarának! Ők is hall= gatták a madarak énekét! Ők is küzdöttek, teljesítették köte= lességeiket! De hogy oly hősiesen teljesítették, ahhoz az erőforrást *az örök élet gondolatából merítették*. Vágyódtak a menny után! Mi is hazavágyunk, de azért nem gyűlöljük ezt a világot. Ez a hazavágyás bátor cselekvésre ösztönöz. Ez a hazavágyás elfelejti könnyeinket. Ez a hazavágyás imára simítja ökölbe szorult kezünket. Így tudunk mosolyogni

legsötétebb napjainkban is, mert így tudjuk, hogy minden könnycseppünk Isten kezébe hull.

Ezt megtanulni! Ha sötét az ég fölöttem, a legfeketébb felhőn is törjön át az örök élet világossága!

B) Tudjátok, mi segít ehhez? Csak gondoljuk el: **Mi lesz velünk 50 év mulva? Otthon leszünk.** Otthon? No nem itt, Pesten, hanem az örök hazában. Adja Isten, hogy ő előtte legyen az örök hazám; s akkor mint *álomra emlékezem egész földi életemre.* Bármily nehéz volt, bármily örömteljes volt is — most már csak álom. Ó, mint jut eszembe ez vagy az a dolog: azt hittem, soha elválni nem tudnék tőle s most — látom, mily ostobaság volt! Szenvedés, csapás alatt sokat kínlódtam s most látom — mily jó lett volna Istenért erősebben tűrni!

Mily máskép látunk majd ott mindent! Egész életünket. A földön mi voltál? *Miniszter?* És ime: most nem azt értékeled legtöbbre, hogy nagyszabású törvénytervezeteket adtál be, hanem hogy mikor a Házból jöttél, egy Krisztus nevében kérő kolduson segítettél.

Mi voltál? *Tanár?* S nem az tölt el örömmel, mily világraszóló könyveket írtál, hanem hogy a reád bízott gyermekek lelkét jobbá tetted.

Mi voltál? *Munkás?* S nem arra leszel büszke, mily gépeket készítettél, hanem hogy Istentől a rossz világban is el nem tántorodtál.

Mi voltál? *Háziasszony?* Nem a gyűléseken elmondott beszédeid vigasztalnak, hanem az, hogy gyermekeid kezét esténként imára kulcsoltad.

És majd csodálkozva fogod mondani: Istenem! Mennyire kihozott engemet sodromból ez a semmiség! Miért is nem szóltam közbe abba a sikamlós beszédbe, mennyi lelket megmenthettem volna! Miért is voltam oly gyáva? Miért is engedtem rossz vágyaimnak? Miért nem is tagadtam meg magamtól soha semmit? Hogy hallgathattam ilyen bolond nagyhangú frázisokra. És így tovább.

Csak egy baj lesz! Akkor már minden bánat késő lesz.

C) Most még nem késő! Még nem késő megtanulni a nagy bölcseséget: **Egész életedet, minden tettedet az örök élet szolgálatába állítani!**

Testvéreim! Szenvedés, megpróbáltatás mindenkinek kijut, — az egyik ökölbe szorítja kezét s megroppan alatta, a másik örök értékekké változtatja könnyeit.

Az élet mindnyájunknak vértanuság. Lehet valaki vér-

tanu — de *lélek nélkül;* s minden ember az, aki szenved, de keserű szívvel. És lehet valaki vértanu, mint az őskeresztény vértanui voltak, akik minden szenvedésük közt is feltekintettek az égre, s látták az eget megnyitva s Jézust az Atya jobbján ülni.

Lehet valaki vértanu — *érdem nélkül;* s mindenki az, aki fogcsikorgatva sinylődik az életben. És lehet vértanu, mint a régi keresztény vértanuk voltak, akik szenvedésükkel örök koszorút szereztek maguknak.

A vértanukat megölték, agyonkövezték, kivégezték. Legyőzték? Dehogy győzték! Ők győztek — bár bizony rengeteg szenvedés árán. De mindegy!

Győztek — s ez a fő!

Hazajutottak — s ez a fő! Haza — mennyei Atyjukhoz, haza, a Krisztus-királyhoz!

Testvéreim! Mi is mint oszlop álljunk ebben a mai felfordult erkölcsű világban: *az oszlopnak nem szabad megrendülnie!* Mint gránitszikla feszüljünk szembe a bűn rohanó áradatával: *a sziklának nem szabad inognia!* Szenvedünk? Lehet. Küzdünk? Lehet. Elesünk? *Nem lehet, nem szabad!*

Krisztus-király, Te vagy az örök élet Királya, és mi akarunk lenni ennek az örök életnek örökösei! Hétköznapi katolikusok lenni, akik soha, semmi körülmények közt sem feledik el, hogy minket Isten az örök életre szánt és oda vár; csak *kitartani, kitartani!* És dolgozni addig, míg nappal van! Amíg világosság van! Amíg le nem bukik a nap a hegyek mögé! . . . Jaj: ha egyszer lebukik, akkor nincs tovább!

Nincs tovább?

Nincs! Jön a baszkir főnök s elássák az embert.

Miféle baszkir főnökre gondolok? Az egyik orosz írónak megdöbbentő elbeszélésére. Elmondom, Testvéreim, itt a végén; aztán ha hazatértek, ne engedjétek kimenni fejetekből.

*

Boldogan élt egy orosz paraszt a nagy messzi országban; nem volt gazdag, de mindene megvolt, ami a megelégedettséghez kell . . . Míg aztán egy napon átkozott újság került a kezébe. Abban pedig azt olvasta, hogy a baszkir törzsnél még óriási elfoglalatlan földterületek vannak és ott az a szokás, hogy akárki kora hajnalban egy sapka aranyrubelt letesz a baszkir főnök lábához, akkor amennyi földet napnyugtáig csak körüljár, mind az övé lesz.

A mi emberünknek nem volt többé maradása! Pénzzé tette mindenét — éppen egy sapka arany telt ki belőle — s hosszú vándorlás után megérkezett a baszkirok közé.

A főnök csakugyan állta az ígéretet; még jól lelkére is kötötte a parasztnak: Aztán, mielőtt a nap lenyugszik, itt légy ám újra a dombtetőn, ahonnan most elindulsz! Mert hacsak egy percet késel — elveszett az arany s el a földed!

Az orosz nagy jókedvvel vágott neki az útnak a madárdalos hajnalban. Mily gyönyörű tábla! Ez az én földem lesz — bizsergett végig agyában a simogató gondolat. Itt fog rengeni a búzám, amott egy kis erdő, ez is jó lesz, ezt is körüljárom. Ott a legelő, azt is bekerítem, ez is az enyém.

Ment-ment az ember . . . Közben dél lett. No, most már jó lenne visszafordulni! De nem! Ott még az a pompás föld, ezt csak nem hagyhatom; inkább majd sietek visszafelé.

De a darab nagyobb volt, mint gondolta. Mindegy: inkább majd futok visszafelé.

Végre ezt is bekerítette s megindult visszafelé.

Most veszi észre, hogy a nap már jócskán lefelé tart.

«Jó lesz gyorsabban menni.» A törzsvezér s az emberek mintha integetnének neki. Jaj, de mily messze van az még! Persze, most fölfelé kell mennie! Eddig mindig csak lefelé ment; s oly könnyű lefelé menni. S visszatérni oly nehéz. Az ember kitárja két kezét, rohanni kezd fel a dombra. De a Nap is rohanvást esik. «Jaj, csak idejében érjek.» Fent integetés, már valami hangot is hall. Akkor szíve verni kezd, mint mázsás kalapács s tüdejét mintha késsel vagdalnák. De fut, rohan: «*Jaj, talán minden elveszett!*» A nagy vörös napkorong már a látóhatár szélére ért! A parasztnak elborul a szeme s felvillan agyában a rettenetes gondolat: «*Föld, pénz, munka, élet, minden, minden elveszett! Hiába volt!*» Összeszedi végső erejét: fűbe kapaszkodik, kapkod, elesik, fölkel. A Napból még egy kis darab látható: utolsó sugarai éppen ráesnek a sapkában az aranyakra és csillog az arany . . . *Nem, nem szabad elvesznie: még húsz méter, még tíz, még öt* . . . Ekkor — ekkor a nap lebukik, az ember nagyot perdül, összeesik mint egy zsák, vér ömlik a szemére, néhányat vonaglik s meghal.

A főnök ásót dob az egyik szolgának: «Áss két méter hosszú, egy méter mély gödröt. Ennyi föld elég egy embernek».

*

Ennyi föld elég az embernek!

*

És mi rohanunk! És mi tülekedünk! És mi hajszolódunk! És mi törjük magunkat! *A Nap pedig megy le, le, le . . .*

Testvérem, el ne felejtsd, hogy *mielőtt a nap lebukik, el kell jutnunk oda, ahonnan valaha életünk elején kiindultunk:* **Haza... Haza... Atyánkhoz!** Ámen.

VII.

Krisztus az Egyház Királya.

Kedves Katolikus Testvéreim!

Krisztus királyságáról szólnak vasárnapi beszédeink. Eddig általánosságban beszéltünk a kérdésről: Krisztus Királya a földi hazának s Királya az örök hazának. Most aztán eljutottunk a részletekhez: Krisztus Királya az Egyháznak, Királya a papságnak, ifjúságnak, családnak, nőknek, Királyom nekem, Királya a hitvallóknak, szenvedőknek . . . Mindez külön-külön beszéd tárgya lesz; s ha mindezt letárgyaltuk, akkor fogjuk látni: mily értéket jelent Krisztus királyságának fönséges gondolata.

Tehát a mai beszédünk tárgya: **Krisztus Királya az Egyháznak.**

Katolikus Egyház! A világ sok fönséges dolgot látott már — ilyet még nem! Játta a fáraókat, mikor a pyramisokat építették; látta Cyprust, mikor világbirodalmát alapította; látta Nagy Sándort, mikor Ázsián győzelmesen végiggázolt; látta a római birodalmat, amint meghódította az egész ismert világot; látta, amint építi Nagy Károly a frankok birodalmát; látta, amint mennek a keresztes lovagok ezrei tüzes szívvel visszafoglalni a Megváltó sírját; látta a mai kor nagyszerű találmányait . . . — de *oly fönséges intézményt, mint a katolikus Egyház, még nem látott ez a világ!!*

Katolikus Egyház! Oly sokat beszélnek rólad *mások*, beszéljünk egyszer mi magunk is rólad! Katolikus Egyház! Anyakönyv szerint oly nagy híveid száma, de oly maroknyi azoké, kik *büszke öntudattal* érzik a nagy kitüntetést: mit is jelent katolikusnak lenni! Katolikus Egyház! Annyi *szemrehányást* kell jogtalanul eltűrnöd idegenek s saját gyermekeid részéről, nézzük hát közelebbről: szabad-e, lehet-e neked bármit is jogosan szemedre vetni; kell-e, szabad-e téged kritizálni? Vagy ellenkezőleg annak van igaza, aki azt állítja, hogy nincs még egy oly értékes adománya Krisztus Urunknak, mint te, rágalmazott, üldözött, szeretett katolikus Egyház!

I.

Miért szeretem az Egyházamat?

Mi is az Egyház? A katekizmus e kérdésre így felel: «Az egész földön élő katolikus keresztények társasága, amelynek látható feje a pápa».

Mi célja volt az Úrnak, mikor tanítása hirdetését külön szervezetre bízta?

Krisztus Urunk eltávozik a földről . . . Hirdette, hogyan kell Istent imádni, de ismerte az emberi természetet is: tudta, mily könnyen elfelejtik, elferdítik az igazságot. Azt akarta tehát, hogy legyen valaki, aki nem csalódik, aki őrködik a tanítása fölött, aki mer szót emelni, tiltakozni, mer büntetni, hajlíthatatlan maradni; ezért alapítja Egyházát.

A katolikus Egyház kétezer éve hirdeti Krisztus tanításait. Mi mindent látott az emberi történelem azóta! . . . Mennyi nép, dinasztia pusztult el! De «stat crux», «áll a kereszt» és kell állnia, mert Krisztus munkájára szükség van a világ végéig.

És én *ennek az Egyháznak vagyok tagja!* Pár százéves nemzeti családfával kérkednek egyesek . . . Én? Kétezeréves a családfám! Szeretem az Egyházat! Büszke vagyok rá!

De miért vagyok büszke? **Miért szeretem az Egyházat?**

A) A katolikus Egyházra — Kedves Testvéreim! — már *pusztán emberi szempontból is méltán büszkék lehetünk:* **mert a legáldásosabb kultúra terjesztője.**

Hol van a világon még egy olyan intézmény, amely az emberiségnek csak megközelítőleg is oly értékes kulturális kincseket adott volna, mint a katolikus Egyház?

A teljesen civilizálatlan népek közt az Egyháznak sikerült nem egész ezer év alatt a legvirágzóbb művészeti, tudományos és gazdasági kultúrát elterjesztenie. A népvándorlásban elmerült régi kultúra értékeit az Egyház mentette át az utókor számára. A reneszánsz csodálatos gazdag kultúrája az Egyház által kifejtett évezredes lelki műveltségnek volt kivirágzása stb.

A katolikus Egyház beláthatatlan értékű kulturális munkáját csak az tudja kellőképen megbecsülni, aki ismeri az általa megszelidített népeknek vad, fékezetlen alaptermészetét. Amit pl. a szerzetesek az őserdők irtásával, a földmívelés megtanításával, elhagyatott országrészek lakhatóvá tételével s az iskoláztatással végeztek, egyenesen emberfeletti

munka volt. A katolikus Egyháznak annyi érdeme van az európai kultúra terén, hogy ezt a kultúrát egyszerűen «*keresztény kultúrának*» nevezik.

B) Ámde én az Egyházamat elsősorban nem azért szeretem, mert kultúrát terjesztett és terjeszt. Nem azért, mert múló anyagi előhaladáshoz is segít, hanem sokkal inkább azért, mert az örök értékeket termelő **lelki kultúrának első munkálója.**

Kedves Keresztény Hívek! Mindnyájan jól tudjuk, hogy az embernek kettős élete van: testi és lelki. Testi életét szüleitől kapta, lelki életét egy más anya adta neki. Hogy hívják ezt a második anyát? «Ecclesia catholica», «katolikus Anyaszentegyház!» Ennek az anyának az Úr Jézus a vőlegénye, s az neki a feladata, hogy a természetfölötti kegyelmi életet ápolja az emberi lelkekben, s földi hazájuk után elvezesse őket igazi hazájukba, a mennyországba, ahová az Úr már előre elment.

Testvéreim! Alig voltunk még pár naposak a földön, mikor a lelkünk sorsáért aggódó jó anyánk, az Anyaszentegyház hozzánk lépett s a keresztség szentségével kitörülhetetlenül lelkünkbe írta, hogy Krisztuséinak kell lennünk; belénk öntötte azt a kegyelmi életet, mely az Úr Jézus sebéből fakad.

De ez a gondos anya nem hagyott magunkra a keresztség után sem, mert jól tudja, hogy ennek a kegyelmi életnek, amelynek magvát a keresztségben kaptuk, évről-évre növekednie kell bennünk, át- meg átjárnia lelkünket, hogy nemes gyümölcsök fakadjanak nyomán.

Ha talán felvetődött már bennetek egyszer-másszor a gondolat: ugyan mirevaló a katolikus egyház az ő templomaival, papjaival, ünnepeivel, szentségeivel, hatalmas intézményeivel, — nos, itt rá a felelet. Gondos anyánk, szent vallásunk ott áll oldalunk mellett a bölcsőtől a sírig és erősíti, táplálja, védi vagy — ha már szerencsétlenül elvesztettük volna — újra visszaszerzi lelkünk életét. Hiszen ki tudná elsorolni azt a tömérdek gondoskodást, amelyet az Egyház kifejt, csakhogy lelkünket megmentse Krisztusnak és így az örök életnek!

C) Tudjátok most már — Testvéreim — miért szeretem hát *leginkább* Egyházamat? Szeretem azért is, mert nagy kultúrális érték; szeretem azért is, mert törődik a lelkemmel; de szeretem legfőkép azért: **mert Krisztus él benne.** Krisztus a vőlegény, az Egyház a menyasszony. Ez nem

poetikus kifejezés; ez alapvető igazsága a kereszténységnek. Nem beszélhetek Krisztusról, hogy az Egyházra is ne gondoljak. Krisztus a Király, az Egyház a Királyné.

Krisztus az Egyház élete. Bármit tesz az Egyház, Krisztus teszi. Az Egyház keresztel: Krisztus keresztel. Az Egyház bérmál: Krisztus bérmál. Az Egyház áldozatokat mutat be: Krisztus mutatja be. Feloldoz... áldást ad... imádkozik... mindezt az Úr Krisztus cselekszi. Igen: *az Egyház a továbbélő Krisztus!*

A pap, püspök, pápa csak helyettese az élő, cselekvő Krisztusnak. A feleség a férj nevét, a gyermekek az apjuk nevét viselik, — az Egyház s az Egyház gyermekei Krisztus nevét viselik: *keresztény* Egyház s *keresztény* hívők!

Szeretem az Egyházat, mert abban nemcsak él Krisztus, hanem mert *az Egyház meg is becsüli Krisztust, a Királyt.* A katolikus templomot a szentélyért építik; a szentélyt az oltárért; az oltárt a tabernákulumért; a tabernákulumot a cíboriumért s a ciboriumot az Oltáriszentségért. Vedd el Krisztust a templomból, s mi marad? Templom? Nem! Nagy gyűlésterem, egy architekturális lehetetlenség.

Íme, Testvérem, *a katolikus Egyház maga a köztünk élő eleven Krisztus!* Át vagy-e hatva ettől a gondolattól? Vannak, akik így okoskodnak: Az Egyház nagyszerű gondolatok fönséges épülete, mely mellett a legtudósabb filozófiai rendszerek is sárkunyhók; — *nem elég!* Vannak, akik lelkendezve dícsérik az Egyház nagyszerű, emberjavító erkölcstanát — *nem elég!* Ezek mind csak az utcáról nézik a katolicizmust. Ha igazán akarod ismerni, lépj be a templomba, előre menj, egész a szentélyig, ahol Krisztus van. A katolikus Egyház a köztünk élő eleven Krisztus!

Krisztus itt él köztünk a tabernákulumban: gondold csak végig ezt a gondolatot. A tabernákulum nem koporsó, nem pihenő ágy! Mit csinál ott az Úr? Főleg itt valósul meg, amit harmincnyolc éve beteg meggyógyítása után mondott magáról az Úr: «Atyám mindmostanig munkálkodik s én is munkálkodom» (Ján. 5, 17.). Itt lakik a végtelen Szeretet, az örök Bölcseség, a Mindenható Isten, az isteni Gondviselés — itt lakik a Király!

Jaj, ehhez mi vakok vagyunk, erre nincs szemünk! Ó, ha Isten megnyitná erre is a szemünket, mi mindent látnánk itt! Mily tengerét a fénynek, erőnek, szépségnek, szeretetnek! Ó, Testvérek, erősítsük, edzzük erre a szemünket. Testvéreim! Ha Krisztus itt van, hát érzed-e, hogy vonz

ez a mágnes? Ha Krisztus itt van, hát gondolsz-e rá, pl. mikor elmégy a templom előtt?

Többet mondok: szíved serkent-e: menj, vedd lelkedbe Krisztust! Tudsz-e áldozatot hozni, ha a misére kell menned? *Mondd meg: vonz-e téged a tabernákulum s én megmondom: katolikus vagy-e? Igen: ez az eleven, meleg, közvetlen érintkezés a lélek s Krisztus közt, ez a katolikus vallás, ez a katolikus Egyház!* Mondhatom én, hogy szeretem Krisztust, ha soha nem gondolok rá? Gondolok megélhetésre, üzletre, sportra, szórakozásra . . . Krisztusra mikor?

Testvérem! *Mérd csak meg a hőmérsékletedet;* ha úgy találod, hogy a templomban alacsonyabb, mint a színházban, mint a boltban, üzletben, kávéházban, — hát mondd: rendjén van ez? Nem; itt szívbaj lappang! S a mai keresztények nagyrésze éppen ebben a szívbajban beteg; minden érdekli, minden vonzza, mindent szeretünk; — *ki szereti Krisztust?*

De én akarom . . . akarom szeretni Egyházamat! S szeretni általa Krisztust.

II.

Hogyan nézzek az Egyházra?

Ha ilyen gondolatokat ápolok lelkemben a katolikus Egyházról, akkor aztán megoldódik minden nehézség, ami csak fölmerülhet bennem. Akik kívül állnak a katolikus Egyházon, főleg két dologba szoktak kapaszkodni; ne ijedjünk meg egyiktől sem, nézzünk szemébe.

A) **Sötét lapok az Egyház történetéből.**

A földön mindennek kezdete van; minden keletkezik, fejlődik és elmúlik. Az ember mint csecsemő lép az életbe, gyermek lesz belőle, majd ifjú, felnőtt férfiú, majd agg, s a vége — a halál és a sír. S amilyen az ember sorsa, olyan a kezemunkájáé is. A leghatalmasabb birodalmak is valaha gyermekkorukat élték, aztán jött a fejlődés, majd a virágzás aranykora. A fellendülés korszakára jön azonban a hanyatlás, a gyengülés, majd a vég.

A katolikus Egyháznak is egyrésze emberi, s minthogy emberi vonások is vannak benne, az Egyház történetében is észrevesszük a fejlődés és virágzás korszakai mellett az ellanyhulás, az elvilágiasodás, hanyatlás korait is. Sőt azt is tudjuk, hogy voltak idők, amelyekben a katolikus Egyház

menthetetlennek látszott: Most, most! — lelkendeztek ellenségei; most vagy múmiává aszik össze, vagy tehetetlen töredékekre darabolódik szét!

És — most jön a csodálatos dolog: ellenségei hiába reménykedtek; folyton új erőre kapott s megfoghatatlanul újra meg újra megszilárdult!

Az Egyház ellenségei ma is telekürtölik a világot, hogy fejében és tagjaiban mily romlott volt az Egyház a 10—11-ik, vagy 15—16-ik századokban. Igaz, sok szomorú emlék rajzik fel előttünk e századok hallatára. De adjon feleletet valaki, ha tud, erre az egyetlen kérdésünkre: Ha annyira velőkig romlottak voltak akkor az egyházi állapotok, hogyan hogy az Egyház el nem pusztult? Mi az a titokzatos erő, amely minden emberi törvény ellenére életben tartotta? Jól értsétek meg: *virágzó életben!* Nemcsak tengődésben nem maradt meg, hanem fáján a szomorú sebek helyén új virágzás fakadt, mely eddig nem is érzett ifjú erőre emelte? Éppen ez a titokzatos erő, ez a körülmény erősíti meggyőződésünket, hogy a katolikus Egyház *nem pusztán emberi intézmény, hanem isteni alapítás*, amely fölött ott őrködik az Úr Krisztus ígérete: «Ime, én veletek vagyok mindennap a világ végéig» (Máté 28, 20.). Hogy valaki ezt belássa, az Egyház történetéből kiérezze, ahhoz semmi hit sem kell, csak történeti érzék.

B) A másik — sokszor hallott — szemrehányás, hogy a **katolikus Egyház «türelmetlen».** Pl. Nem engedi, hogy a vegyesházasságban a gyermekek fele másvallású legyen: nem engedi, hogyha megszentelt egy zászlót, utána megáldja azt más vallás is stb.

Türelmetlen? Nem a katolikus Egyház türelmetlen, hanem az *igazság* türelmetlen!

Kétszer kettő — hiába — soha sem lehet öt!

Gondoljátok csak el egy kissé, mily vallási közömbösség, mily ellanyhulás járna annak nyomában, ha a katolikus Egyház könnyen venné ezt a kérdést s engedékenységével azt mutatná, hogy maga sem egész biztos igazában. Ne botránkozzatok meg, ha nyiltan kimondom: Abban a percben én hagynám el a katolikus Egyházat, mihelyt azt tartaná: «hát nem bánom, legyen a többi vallás is jó, az is igaz . . .» Mert akkor a katolikus sem igaz!

«De hát akkor lenézzük a másféle vallást?» Dehogy: csak *becsüljük a magunkét!* «Megvetjük a másik vallást?» Nem; *csak szeretjük a magunkét.* Szeretjük, mert hisszük, hogy

ebben él Krisztus tanítása, él maga az eleven Krisztus; mert hisszük, hogy *Krisztus Királya a katolikus Egyháznak.*

*

Tudjátok ti, Testvéreim, mi az: katolikusnak lenni? Nem tudjátok! Az tudja, aki nem annak született s hosszú lelki küzdelmek után jutott el az Egyház kebelébe. Híres német írónőnek jelent meg nemrégiben egy könyve, *Brentano Mária:* «Wie Gott mich rief.» Szerzője ballerinából lett bencésapácává ... De mennyit kellett előbb keresnie, szenvednie, küzködnie, míg beteljesült egy régebbi nyilatkozata: «Ha hinni tudnék, csak katolikussá lennék!» Ezek tudják, mit tesz katolikusnak lenni.

Tudjátok ti, mi az: katolikusnak lenni? Nem tudjátok! De tudja az a református medikus, aki a napokban nálam járt s oly meleg hangsúlyozással, oly égő epedéssel mondta: «Tisztelendő Úr! Ha én katolikus volnék, annyiszor mennék gyónni!...»

Tudjátok mi az: katolikusnak lenni? Mikor az idén nyáron Amerikában voltam, éppen akkor tört ki Mexikóban a modern kor legszégyenletesebb katolikus-üldözése. A szabadkőművesek hihetetlen erőszakosságaira a katolikus Egyház azzal felelt, hogy 1926. augusztus 1-ével minden vallási ténykedést megszüntetett, hogy a teljes egészében katolikus mexikói népet ezzel bírja állásfoglalásra bolsevista kormánya ellen. Testvéreim! Mikor hire ment az országban, hogy augusztus 1-én bezárulnak a templomok s vége lesz minden misének, gyónásnak, áldozásnak, bérmálásnak, esketésnek.... megvonaglott fájdalmában a katolikus mexikói nép. Messzi erdők mélyéből, éjjeli-nappali fárasztó menetben, hosszú karavánokban indultak az indián törzsek a városok felé s ott elegánsan öltözött, tanult, előkelő katolikus testvérek tömegével együtt lepték el utoljára a templomokat, hogy még utoljára gyónhassanak, utoljára vehessék magukhoz Krisztus szent testét... Naponkint ezrével jöttek bérmálkozók, ezrével keresztelkedők... és rettegve várták augusztus elsejét, mikor aztán vége lesz mindennek... Szívfacsaró kép!... Ezek tudták, mily boldogság katolikusnak lenni!

Igen: akkor tudnók meg mi is, mi nekünk a katolikus Egyház, mi volt annak isteni áldása, ha egyszer el kellene azt veszítenünk. Emlékezzetek csak a kommunizmus szörnyű napjaira: mily félve néztünk bezárással fenyegetett templomainkra!

A fogságban a zsidók így szóltak: «Száradjon nyelvem a szájpadláshoz, ha megfelejtkezem rólad, Jeruzsálem!» Valljuk magunkat bátran, büszkén, szeretettel katolikusoknak! Te, *munkástestvérem*, akit a gyárban naphosszat piszkálnak vallásosságodért, ragaszkodjál katolikus Egyházadhoz! Te, *hivatalnok testvérem*, akinek katolikus vallása ma akadálya előmenetelednek, ragaszkodjál ehhez az édesanyához: a katolikus Egyházhoz! Ti, *egyetemista testvéreim*, kikre reménykedve tekint szent vallásunk, ragaszkodjatok ehhez a katolikus Egyházhoz! *Mindnyájan, testvéreim*, ragaszkodjunk ehhez a katolikus Egyházhoz, mert hisszük, hogy az Egyház Krisztus által az Istenhez vezet.

Egyházunk vezet bennünket, óv bennünket. Egyházunk a Krisztus jegyese, *a katolikus Egyháznak Krisztus a Királya*, és mi akarunk **az ő hűséges, öntudatos, büszke, katolikus nevünkhöz méltó gyermekei lenni!** Amen!

VIII.

Krisztus a papság Királya.

Kedves Keresztény Hívek!

Már hetekkel előbb összeállítottam a vasárnapi beszédek témáját, ki is van írva a templomunk ajtaján. Olvashattátok a mai szent beszéd címét is: «*Krisztus Királya a papságnak*».

Amikor összeállítottam a beszédsorozatot, még nem tudhattam, hogy a mai napon oly kedves ünnepe lesz a templomunknak, mint ami a beszédem után fog következni: a háború véres éveiben a haza oltárára felajánlott harangjaink visszatérnek, és Magyarország hercegprímása jön templomunkba megszentelni új harangjainkat.

Egy pillanatra felötlött bennem a gondolat: nem kellene-e a témát megváltoztatnom?

De nem! Nem kell.

Hiszen miért oly kedves a katolikus nép előtt a harangok szava? Éppen azért, mert hívja őket Krisztushoz a templomba, a papság által bemutatott istentiszteletre. Azt hiszem tehát — Kedves Testvéreim! — ma is betarthatom beszédeimnek előre megállapított sorrendjét; hiszen mikor új harangjaink bevonulnak templomunkba, igazán alkalmas módon és lelki haszonnal elmélkedhetünk a kérdés fölött: **mint vélekedik Krisztus Urunk s az Egyház a papi méltóságról s a papi munkáról.**

Hiszen szószékről úgyis olyan ritkán hallotok erről a kérdésről. Valamiképpen furcsa dolog is, hogy a papok önmagukról beszéljenek; nem is szokták ezt megtenni! Viszont azonban oly sokszor hallotok beszélni *másoktól*, talán csak elfogultan, tudatlanul, gyűlölködve; oly sokszor beszélnek papokról és papok ellen olyanok, akik eleven katolikus pappal talán még életükben nem is találkoztak, hogy szükségesnek látszik egyszer már a szószékről is beszélni valamit a katolikus papságról és megfelelni a fontos kérdésre: *mit tart a papságról maga a katolikus Egyház!*

I.

Kell-e külön papság?

Aki nem hordja a reverendát, annak alig van fogalma arról, mennyi szenvedélyes, gyűlölködő kiszólást, megjegyzést kellett az utolsó években egy papnak az utcán, villamoson, vonaton, munkások közt zsebrevágnia. És nem ám azokat a babonás ostobaságokat értem, amiket a katolikus hívek közül is akárhány eltanult a vallás ellenségeitől. («Jaj, nem lesz szerencsém!», vagy: kabátgombot ijedten megfogni; vagy: földre köpni.) Nem! Hanem gondolok azokra az eltorzult arccal tett megjegyzésekre, melyek mögött ott érzik egy keresztényellenes, istentgyűlölő lélek nek minden dühe. Gondolok azokra a szemekre, amelyek vérbeborulnak, ha papot, vagy, mint ők mondják: egy «sötét, népbutító csuhást» látnak az utcán . . . Néha úgy áll a dolog, hogy legjobb volna a kalapunkat kezünkbe véve alázatosan bocsánatot kérnünk, hogy még mi is létezni bátorkodunk ezen a sanyarú földgolyóbison, és hogy ebből a finom pesti levegőből egy szippantást mi is el merünk fogyasztani.

Igen: alázattal bocsánatot kérni . . .

Ily gyűlölet láttára fölmerül azonban a kérdés: hát valóban mit keresnek itt a papok a XX. században? *Van-e alapja, joga, a külön papi hivatásnak, munkakörnek?* Amint van tanár, orvos, mérnök, kell-e külön pap is?

Úgy-e, egész természetes, Testvéreim, hogy ebben a kérdésben az egyedül illetékes bíró csakis az Úr Jézus lehet.

Ő pedig egy ízben így szólott apostolaihoz: «**Amint az Atya küldött engem, én is küldelek titeket**».

A) Tehát **én** küldelek titeket, az **én** küldötteim, az **én** szolgáim vagytok! A papságot nem a tiszteletrevágyó, nem az uralomratörő emberek találták ki, mint egyesek állítják; nem emberek, akik az akarták, hogy a nép jobban becsülje őket, — mert ezt is ránk fogják; — hanem *magának az Üdvözítőnek rendelete az,* hogy legyenek emberek, akik minden más napi munkától menten, sőt a családi élet gondjaitól is szabadon, egész életüket, minden percüket egyetlen fönséges célnak szentelik: az embereket Isten felé vezetik, a lelkeket az ég felé emelik. Ugyanaz az Isten, aki a napok közül egyiket, a vasárnapot kiválasztotta, mint az «*Úr napját*»; ugyanaz az Isten, aki az emberi énekek közül

kiemelt egy fajtát, a zsoltárokat, mint az «*Úr énekét*»; ugyanaz az Isten, aki az emberi házak közül egyet kiemelt, mint az «*Úr házát*» — ugyanaz az Isten az emberek közül is kiválasztott magának egyeseket, mint az «*Úr felkentjét*», mint az «*Úr szolgáit*».

Tehát a papok nem uralkodni akarnak a hívek fölött, nem parancsokat osztogatni, hanem papi felszentelésük arra való, hogy azokat a lelki kincseket, amelyeket abban a szent pillanatban kaptak, teli marokkal szórják a hivek közé. Kezükben a *templom kulcsa*, hogy azt kinyissák, s a híveket behozzák az Isten közelébe; s kezükben a *tabernákulum kulcsa*, hogy azt kinyissák, s az Ostya igénytelenségében köztünk lakozó Istent bevigyék az emberek lelkébe. Az Isten akarata szerinti pap tudja, hogy csak annyi kegyelmet osztogathat, amennyit ő maga is kapott; tehát tudja, hogy nem azért él, hogy a hívek őt szolgálják, hanem, hogy ő legyen az Úrnak s Krisztus híveinek szolgája. Ez a katolikus pap! «Amint az Atya küldött engem, én is küldelek titeket». A katolikus papságnak Krisztus a Királya!

B) «Amint az Atya küldött engem, én is küldelek titeket.» **Küldelek titeket!**

Mielőtt az Úr Jézus látható alakban végleg eltávozott volna a földről, rendkívül fontos parancsot adott apostolainak. Tanításának, vallásának elterjesztését bízta reájuk: «Elmenvén, tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak s Szentléleknek nevében».

Mintha csak ezt mondta volna: Eddig mindig Én *tanítottalak* titeket, ezentúl nektek kell az embereket parancsaimra tanítanotok. Eddig Én voltam *bátorítótok, védőtök*, ezután ti legyetek ezek embertársaitok részére. Eddig Én *alakítottam* lelketeket az Isten tervei szerint, most ti alakítsátok az emberek lelkét parancsaim szerint. Vagyis: eddig ti hallgatóim, követőim, tanítványaim voltatok, *legyetek ezután hirdetőim, apostolaim, legyetek az én — papjaim!*

Az a papi méltóság, amelyik a katolikus Egyházban van, íme, itt született meg: a nagycsütörtöki utolsó vacsorának szeretettel telített termében és az égbe készülő Megváltónak búcsúzó szavaiban: «Ezt cselekedjétek . . .»; «Elmenvén, tanítsatok . . .»; vagyis mutassatok be áldozatot az Úrnak és tanítsátok az embereket az én hűséges követésemre. Eszerint tehát a pap az Úr Jézus országának úttörő munkása, útkészítője, lelkén a külön papi felszentelés isteni jegyével, ajkán az Isten szavával, kezében az Istentől nyert

hatalmával. Ember a pap is! (Mesebeszéd és rágalom, hogy mi a papokban emberfeletti lényeket látunk!) De olyan ember, akit Krisztus a pappászentelésben odavont a lelkek szeretetétől lángoló Szívére, belecsókolta ebbe a papi lélekbe az emberek szeretetét és aztán azt mondotta: «Elmenvén, tanítsatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani mindazt, amiket parancsoltam nektek». Menjetek, szálljatok szembe bárkivel, aki a lelkeket rontja! Menjetek, ne habozzatok, ne féljetek, Én veletek vagyok a világ végéig! Én kezeskedem azért, hogy sem királyok, sem császárok, sem köztársaságok el nem vehetik tőletek a jogot, amit nektek adtam: létezni, élni és tanítani. Tanítsatok minden nemzeteket! Nincs emberi hatalom, mely ebben meggátolhatna. Szenvedtek? — nem mondom; üldöznek? gyűlölnek? nélkülöztök? — nem mondom; de még *akkor is tanítani fogtok!* Isten igéjét nem lehet megkötni; a napsugarat hamarabb. Kereszteljetek meg minden nemzeteket, vagyis szenteljétek meg a lelkeket, törüljétek el a bűnöket, osszátok a malasztot, kötözzétek össze a repedt nádszálat, élesszétek fel a halódó mécsest, emeljétek égre a megtört szemeket, — vigyétek Istenhez a lelkeket! Nem lesz családotok, hogy semmi le ne kössön! Nem lesznek gyermekeitek, hogy szabadabbak lehessetek, hogy minden percetek, minden pillanatotok a nagy családotoké lehessen, — a ti híveiteké, a ti ezernyi gyermekeiteké, — a ti lelki fiaitoké, kiket az én számomra megnyertetek . . .

Ime, Testvéreim: ez a papi hivatás eszményi fönsége az Egyház szemében!

«Amint az Atya küldött engemet, én is *küldelek* titeket!» Küldelek titeket letört lelkeket gyógyítani. Küldelek titeket lelki sebeket behegeszteni. Küldelek titeket szomorú szíveket megvigasztalni. Küldelek titeket kétséggel vívódókat Istenhez vezetni. Küldelek titeket a lelkeket üdvözíteni. Ha láttok a világban szomorúakat, nézzetek reájuk az én szeretetemmel. Ha láttok megpróbáltatások súlya alatt sorvadót, leheljétek lelkébe az én vigasztalásomat. Ha láttok bűnök alatt roskadozót, öntsétek bele az én bűnbocsánatomat. Legyetek szeme a vaknak, legyetek lába a bénának. A gyermeket az élet hajnalán vezessétek Hozzám; a férfit az életküzdelmek hevében, a haldoklót az élet alkonyán, — vezessétek Hozzám! *Ez a katolikus papság fönséges gondolata az Egyház szemében!*

C) **«Ti vagytok a föld sava . . .»** mondja egy másik alka-

lommal az Úr tanítványainak; «**ti vagytok a világ világossága**». (Máté 5, 13. 14.)

«*Ti vagytok a föld sava.*» Sok rossz van a világon, jellemtelenség, erkölcsi mocsár, bűn; — ti pedig álljatok bele ebbe a világba, sugározzátok le homlokotokról a dacos ellenkezést a bűnnel, gonoszsággal szemben. Bárkitől látjátok, hogy bűnre viszi a lelkeket, — a lelkeket, kikért Én annyit szenvedtem, — ne féljetek: emeljétek fel ellene szavatokat, ha mindjárt fejetekbe kerül is, mert «ti vagytok a föld sava», akiknek feladatuk, hogy a romlástól megóvja a lelkeket.

De «*ti vagytok a világ világossága*» is. Mutassátok az utat, amelyen a lelkek Istenhez találnak. Tanítsátok törvényeimet, úgy, hogy az emberek necsak tudják azokat, hanem tartsák is, éljék is. Ne rettenjetek meg semmitől: hirdessétek tanaimat, ha mindjárt fejetekbe kerülne is. Híveimnek legyetek pásztorai, de a bűnre csábítóknak félemlíthetetlen ostorozói! Nyitott kézzel áldjátok azokat is, akik dühtől torzult arccal öklöt ráznak felétek . . .

Testvéreim! *Ez a katolikus papság fönséges eszménye az Egyház szemében!*

II.

Miért szeretik, miért gyűlölik a papokat?

De ha így nézzük a pap feladatát, akkor — Testvéreim — mindjárt megértünk két dolgot. Megértjük azt a meleg *tiszteletet*, amellyel a buzgó hívek a papokat körülveszik és megértjük azt a feneketlen *gyűlöletet*, amelynek mérgébe az Egyház és vallás ellenségei szívesen belefojtanának minden katolikus papot.

A) Tagadhatatlan dolog, hogy a keresztény hívek a papokat mindig valami **megkülönböztetett szeretettel, tisztelettel** tüntették és tüntetik ki. De a papok nagyon jól tudják, hogy ez a nagy tisztelet nem az embernek szól bennük, hanem az *isteni hivatás, a krisztusi megbizatás kegyelmének*, annak a fölséges elhivatottságnak, amellyel az Úr Krisztus ezeket a papi lelkeket elválaszthatatlanul magához láncolta egy áldozatos papi élet egész tartamára.

a) Azért tisztelik a keresztény hívek papjaikat, mert a krisztusi megbizatás letéteményeseit, Krisztus munkájának fenntartóit látják bennük, mert erős hitük szerint *felszentelt kezükben* ott pihen mindennap a Krisztus Teste;

mert *szívükben* ott dobog mindennap Krisztus Szíve; *lelkükön* elömlik mindennap a Szentlélek szeretete. Azért csókolta Sziénai Szent Katalin a papok lábanyomát, mert az örök életet látta ott sarjadni. Mert tudta, hogy annak a papnak attól a perctől kezdve, amikor a felszentelő püspök elsőízben nyujtotta kezébe a misekelyhet, egészen addig a percig, mikor azt a misekelyhet végső búcsúzásul a koporsójára helyezik, nincs egyetlen szívedobbanása, mely nem Krisztusé és a Krisztus vérével megváltott lelkek üdvéé volna! Igen, így van! A felszentelés napjának nagy vizsgáján, amelyre esztendőkön át készülnek a kispapok, s amelyen maga az Úr Jézus vizsgáztatja őket, nem azt kérdi tőlük: Tudod-e jól a történelmet, tanultál-e sokat az egyházjogból, ismered-e alaposan a dogmatikát? Nem. Itt az Úr már csak egyet kérdez: «Diligis me plus his?» «Fiam, szeretsz-e Engem? Mindennél jobban? S tudsz-e Értem mindennél többet dolgozni? . . .»

Ismétlem: nem látunk mi angyalt a papban; ő is ember, mint más emberfia. De a Krisztus szeretetétől áttüzesített ember. Krisztus Urunk a földről vett porral gyógyította a vakot és a ruhája szegélyéből kiáradó erővel a beteg asszonyt. Hát ilyen por a pap is; de *por Krisztus kezében*, hogy a lelki betegeknek életüket visszaadja. Ezért tisztelik a hívek a katolikus papot; tisztelik benne a krisztusi elhivatottságot.

A pap bevezeti a híveket a keresztség által az Egyházba, Istent viszi lelkükbe az Oltáriszentségben, erősíti lelküket lelki küzdelmeikben, velük imádkozik, megmutatja nekik az eget, vigasztalja csapásaikban, letörli a haldoklók hideg verítékét, és még akkor se hagyja el őket, mikor testüket már visszaadta a temető szentelt földjének, lelkükért még aztán is könyörög a fölséges Isten színe előtt. Ezért viseltetnek a katolikusok oly nagy bizalommal papjaik iránt.

b) Hogy semmi másról ne beszéljek, Kedves Keresztények, csupán egyetlen egy szentségről, a *penitenciatartásról* tegyek említést, *micsoda megrendítő bizalmat kell itt mutatnunk* papjaink iránt, de ennek fejében az ő közvetítésükkel micsoda kimondhatatlan kegyelmet kapunk is Krisztus Urunktól!

Bűnt bocsátani, ezt csak Isten teheti. A bűn másképp jóvá nem lesz, csak Isten bocsánata által. Javulhatok, sírhatok, vezekelhetek, — jaj, mind nem elég; mert ott ég lelkemen a bűntudat: a megsértett Isten ki nem engesztelt haragja. És akkor az én szomorú lelkemmel, az én megfagyott lel-

kemmel, az én meggyötört, lerongyolódott, erkölcsi mocsárba esett, tépődő, vívódó lelkemmel odatérdelek a gyóntatószékhez. Nem ember ül ott, nem a lelki atyát tekintem én ott, hanem: Gyónom a Mindenható Istennek és *Isten helyett* neked, lelki atyám; nézd az én sok sebemet, nézd, Uram, tépődésemet, nézd vigasztalanságomat . . .

És akkor . . .

Akkor, mikor elsúgtam az Úrnak szégyenemet, elmondtam Neki bűnömet, elzokogtam panaszaimat, az az irgalmas Krisztus felszaggatja sebeit: hull a vére, mossa a lelkemet, éget is, tisztít is, erősít is, vidámít is, bátorít is, örvendeztet is . . . és mikor felkelek a gyóntatószékből, hát mintha májusi nevető napsugárban madárdal csicseregne: a lelkemben minden örül, minden mosolyog, minden nevet . . . új az élet bennem, tiszta a lélek bennem, Krisztus van bennem! . . . Nézzétek, Testvéreim: ez a katolikus pap fönséges hivatása!

Ti, Katolikus Testvéreim, mind tudjátok, mi a gyónás. Hát mondjátok: meggyötört lelkeket a békének visszaadni, bűn örvényébe került ifjakat jó útra visszavinni, szülőknek gyermekeik szeretetét hirdetni, házastársaktól hűséget és családi békét követelni, lopásnak=csalásnak hadat üzenni, más becsületét védelmezni, mondjátok: van ennél fönségesebb ajándéka a Megváltónak!

És ezt a bűnbocsátó hatalmat Krisztus Urunk a papság kezébe tette! No, úgy=e, érthető, hogy a hívek tisztelettel néznek Krisztus Urunknak megbizottaira!

B) De ugyancsak innen érthető másrészt **az a gyűlölet is**, amellyel a vallás ellenségei viseltetnek a papság ellen.

a) Ők ugyan azt mondják, hogy *csak a papság bűnei ellen szólnak.*

Hát van baj a papság közt is? Sajnos, éppen mert a papok is emberek, köztük is előfordul botlás, hiba, bűn. Minden fának van hullott gyümölcse s minden hadseregnek vannak árulói. De úgy=e, a fát nem szabad egypár lehullott gyümölcse után megítélni és a hadsereget a hűtlen árulók után! És éppen, mert a papok a hívek előtt különös tiszteletben állanak, legkisebb hibájuk is szemet szúr előttük — *ami más embernél fel sem tűnnék.* Hiába: *a fehér miseruhán* mindjárt meglátszik a legkisebb folt is, és bizony mint a tizenkét apostol között is akadt egy Júdás, most is vannak — sajnos — vannak papok, akikben a föld sava megromlik, akikben a világ világossága elhomályosodik, akik a krisztusi

tanokat kompromittálják, akik szégyent hoznak vallásunkra. Sajnos: ez mind igaz.

b) De mi következik ebből, kedves keresztény hívek? Az öntudatos keresztény ember bármint sajnálja is ezeket a szomorú botlásokat, azért még nem lesz miattuk hitetlenné. Nem inog meg hitében, mert az embert és a krisztusi hatalmat szét tudja választani abban a szerencsétlenben, és amint *nem az embert* tiszteli a jó papban, hanem *Krisztus helyettesét*, épúgy a megtévelyedett pap bűnei miatt *sem veti meg magát Krisztus vallását*. Ha az orvos beteg lesz, nem mondjuk, hogy íme, az orvosi tudomány nem ér semmit. És ha szentélybe is bejut a bűn, akkor sem mondjuk, hogy: a kereszténység nem igaz, csődöt mondott. A pap csak csatorna, mely az isteni kegyelmet vezeti a lelkekbe; edény, melyből az Isten szeretetét meríthetjük — és az edény lehet arany, ezüst, bronz vagy éppen agyag — mellékes; az a fő, hogy *mit* tartalmaz, *mit* ad!

Az öntudatos keresztény ember egyes papoknak esetleges hibái, ferdeségei mögött is megérzi lelkükön az egyházi rend szentségének illatos olaját, amellyel e lelkeket az Úr Krisztus örök frigyre eljegyezte magának, és ha mások minden papot kivétel nélkül gyűlölnek, *csak azért*, mert pap, mert reverendát hord, ők épúgy tisztelik a papot, *éppen azért*, *mert* pap, *mert* Krisztus szolgája.

És higyjétek el, Keresztény Testvéreim, hogy *senki a megtévedt papok viselkedésén vérzőbb szívvel nem sír, mint a Krisztus Szíve szerinti jó papok*, mert ezek látják legjobban, hogy tíz szentéletű pap sem tudja helyrehozni azt a lelki rombolást, amit egyetlen eltévelyedett pap élete okoz. És ha valóban ezeket támadnák a vallás ellenségei, hát semmi szavunk se volna ellene.

De ellenkezőleg, mit látunk?

Azt, hogy éppen azokat a szerencsétlen megtévelyedett papokat, akik bűneik után édesanyjuktól, a katolikus Anyaszentegyháztól elszakadtak, rögtön ünnepelt hősöknek, tudósoknak, elismert szaktekintélyeknek kiáltják ki, ünneplik őket; viszont pedig éppen a legbuzgóbb, legkrisztusibb, legszentebb papok vannak kitéve a rágalom, gúny és üldözés minden fegyverének.

III.

Imádkozzunk papjainkért!

A) Szent vallásunk erős fegyvere az imádság. Azt olvassuk az Apostolok cselekedeteiben, hogy mikor Szent Péter a római császár börtönében sínylődött, az egész Egyház szakadatlanul imádkozott érte.

Soha a papok jobban rá nem szorultak a hívek imádságára! Talán kissé furcsán hangzik előttetek a kérés, pedig így van: nemcsak a papok a hívekért, hanem **a hívek is imádkozzanak a papságért.**

Magának az Úr Jézusnak kedves parancsa ez. Egy ízben végignézett gondolatban a sok lélek fölött: mennyi Istentkereső ember, mennyi halhatatlan lélek, mennyi vergődés, kín és a földön oly kevesen törődnek e lelkekkel! Akkor felszakadt szívéből a sóhajtás: «A vetés ugyan bőséges, de kevés a munkás. Kérjétek az aratás urát, hogy küldjön munkásokat az ő vetésébe . . .»

Igen, Testvéreim, kérjétek: *imádkozzatok jó papokért!* Imádkozzatok sokat azokért a fiatal kispapokért is, akiket itt a szentélyben szoktatok látni, hogy egy ifjú lélek tüzes szeretetével állhatatosan kitartsanak választott pályájuk mellett; hogy mikor más pályára földi boldogság, kényelem és jólét vonzaná őket, ők rendíthetetlenül készüljenek a papi pályára, a lelkek megmentésére, ahol sok önmegtagadás, áldozat várja őket.

B) De ha életük százszorta nehezebb lenne is, **minden üldözés, keresztút, gúny és rágalom ellenére sem fognak kipusztulni az Úrnak felkent szolgái.** Hiszen kétezer év alatt már sok mindent megpróbáltak az Egyház ellenségei. Elfogták a pápát, száműzték a püspököket, vérpadra vitték a papokat. Mit ér ez? Mit ér! Nem így kellene nekilátni!

Tudjátok: az Egyház *Lelkét* kellene megfogniok! Azt kézrekeríteni és megfojtani! Azt a Lelket, a Szentlelket, aki homlokon csókolja a fiatal fiúkat és feladja nekik a kérdést: Fiam, tudnál-e te engemet jobban szeretni, mint a többi emberek? Többet tenni értem? . . . Többet szenvedni? Tudnál-e az én papom lenni? És a fiú megrendülve feleli: Uram, tiéd vagyok, tied az életem . . . *és ha üldöztetés is vár rám és keresztút és tövisek és száraz kenyér . . . tied vagyok.*

Nem hiszitek, hogy így van?

A kommunizmus véres napjaiban, amikor halálveszedelem vagy éhenhalás réme fenyegetett minden katolikus papot, összetalálkoztam egy tüzes szemű negyedikes gimnázistával. Beszéd közben mondja, hogy pap akar lenni. Elcsodálkoztam. Most akarsz, fiam, pap lenni? Menj utcaseprőnek, ujságárusnak, menj mozdonyfűtőnek, de papnak?! Tudod, mi vár reád?...

— Igen, apró koromtól papnak készülök! — volt a fiú válasza.

Ekkor komolyan belenéztem a szemébe: Tudod-e, fiam, hogyha papnak mégy, talán éhen halsz? A fiú reám nézett s kipirult arccal csak ennyit mondott: «Nem baj, tisztelendő úr; az Úr Jézus akkor is velem lesz...»

Igen, *veled lesz! És veletek lesz mindnyájatokkal*, Kedves Kispapjaim, kik készültök az Úr szolgálatára; és veletek lesz mindnyájatokkal, Kedves Hívek, kik bárkit is, bármikép is segítetek az Úr szolgálatára.

Kedves Keresztények! A papi munka sohasem volt könnyű és kényelmes; dehát régebben némelyik szülőt a külső dísz és tisztelet elvakított. Akkor ezt kellett kérnünk: Szülők! Ha a fiatok nem akar pap lenni — az Isten szerelmére! — ne kényszerítsétek oda, ha mindjárt egy anyai szív titkos reménykedésének kellene is összeomolnia.

Viszont azonban, ha azt mondom: Szülők, ha elétek áll tűzben lángoló szemmel fiatok: «Atyám, anyám, nálam járt az Úr Jézus és homlokon csókolt és nekem mennem kell, mennem kell az oltárhoz: az Úr szolgálatára», — ó, akkor lássátok meg a ragyogó gyermekszemek mögött Krisztus szelíd arcát, öleljétek kebletekre fiatok ártatlan homlokát és hadd léphessen ő, hadd léphessen szülei áldásával Krisztus szolgáinak tövises útjára!

Szülők: adjatok jó papokat az Úr Krisztusnak!

*

Testvéreim, imádkozzunk, hogy az Úr buzgó papokat, szent papokat küldjön Egyházának!

Imádkozzatok, hogyha majd kongnak az új harangok s jönnek a hívek, buzgó, szent papokat találjanak a templomban.

Harangok, ti kedves új harangok, ti még itt fiatalok vagytok ebben a templomban! Kongjatok s búgjatok. szentelt harangok! Legyen szavatok erősebb, mint a fővárosi rohanó

élet lármája. Harsogjátok túl a motorok kattogását, villamos zörgését, a világváros forgatagos lármáját.

Nézzétek: ez az öreg templom már sok fényes napot megélt; százötven éve, hogy kész, hogy fogadja a Krisztust kereső hívek ezreit. Harangok, új harangok: nektek már nehezebb lesz a dolgotok, mint volt a régieknek; akkor még csendesebb volt a pesti utca, még érzékenyebb a pesti lélek az Isten hívó szavára.

Hát harangok, új harangok: zörögjetek minden ablakon, minden szíven és hozzátok százával, hozzátok ezrével ebbe a templomba a pesti híveket, hogy *hívek és papság, buzgó hívek és buzgó papság, szent hívek és szent papság együtt térdeljenek le Krisztus előtt,* **a mi Urunk Jézus Krisztus, a mi fönséges Krisztus-Királyunk előtt.** Amen.

IX.

Mit jelent a világnak Krisztus születése?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az a hét, mely reánk következik, a legkedvesebb hete az esztendőnek . . . A gyermekek izgatottságáról nem is beszélek, . . . mint számlálják az éjszakákat: még ötször, még négyszer alszunk s akkor . . . akkor itt a karácsony!

De a felnőttek életén is nagy izgalom vesz erőt: mindenütt sürgés-forgás, főzés-sütés, ajándékvásárlás, izgatottság . . .

Miért mindez?

Jön a csodás éjszaka . . . Jön a betlehemi kisded. Sok embernek — sajnos — csak ellágyuló poézis: csillag, jászol, pásztorok . . . De *mi tudatosan akarunk ünnepelni!* Katolikusokhoz méltóan! Azért a mai szentbeszédben erre a kérdésre akarnék felelni: *miért ünnep, miért oly lelket megörvendeztető nagy ünnep nekünk a karácsony? Vagy másszóval:* **Mit jelent nekünk Krisztus születése?**

Az idei félévi beszédeket méltóbban nem is zárhatnók be. «Krisztus Királyságáról» volt szó minden alkalommal, s a jövő félévben folytatni is fogom e gondolat kidolgozását. Az egyetemi vakáció miatt néhány vasárnapon szünetelni fog itt a szentbeszéd; a félév utolsó prédikációjában vessük fel tehát a három fontos kérdést: **I. Mi volt a világ Krisztus előtt? II. Mivé lett Krisztus által? III. Mivé lenne Krisztus nélkül.**

I.

Mi volt a világ Krisztus előtt?

Az emberiség úgy vándorolt a földön, mint a két emmauszi tanítvány az országúton: leverten, csalódottan.

A) **Nem ismerték az ember igazi célját, feladatát.** Megdöbbentő bálványimádás, sötétség borult a népekre. Mi, kik gyermekkorunktól kezdve keresztény hitben nőttünk fel, elképzelni sem tudjuk, mint volt lehetséges, hogy sokat tanult emberek rézszobor- vagy márványisten előtt hajoljanak meg, művelt népek macska, gólya, bika, tehén előtt

imádkozzanak. A régi görögök s rómaiak a tüzet s őseik lelkét, császárjaik szobrát tisztelték; a nagyszerűen művelt egyiptomiak bikákat, macskákat; az indusok a tüzet. És hát akkor mit szóljunk a műveletlen népek borzalmas bálvány-imádásaihoz?!

Mit mutat ez a döbbenetes eltévelyedés?

Mutatja, hogy magának az Istennek kellett eljönnie, mert a magára hagyott emberiség utat veszít, Istent nem tudja megismerni.

B) És még tragikusabbá tette a helyzetet az a tény, hogy a tévelygő emberiség legnagyobbjai maguk is **érezték, hogy itt valami hiányzik.** Nagy bölcselők (Aristoteles, Plato) s régi költők (Sophocles, Horatius, Vergilius) föl-fölsikoltanak a nagy nyomorúságból: bárcsak jönne valaki, aki megmentést hozna! A világ várta, hogy Krisztus eljöjjön! *Platón*nak tulajdonítják a következő mondást: «Nem tudom, honnan jövök; nem tudom, mi vagyok; nem tudom, hová megyek; te Ismeretlen Lény, könyörülj rajtam». Mennyi fájdalom sír ki e szavak mögül!

Koreában egyik japán provincia helytartójának anyja ezt mondta: «Szokásom volt, hogy egyedül kimentem a csillagos ég alá és fölkiáltottam Valakihez, aki messze lakik a csillagok közt; Valakihez, aki elég nagy és jóságos ahhoz, hogy egy szegényes anya imájával törődjék: semmit sem tudtam róla, hogy ki Ő; szomorúságomban csak annyit tudtam: kell valakinek valahol lennie, aki tud segíteni».

Nem érzitek — Testvéreim — az emberi lélek tragikus sikoltását Krisztus után? És ilyen epedő sóvárgást látva, nem tudjuk-e átérteni, mit jelent Krisztus születése a világnak?

Nem fakad-e ki igazán lelkünkből Izaiás lelkesedése: «Kisded született nekünk és fiú adatott nekünk, kinek vállán vagyon a fejedelemség; és hivatik az ő neve csodálatosnak, tanácsadónak, Istennek, erősnek, a jövendőség atyjának, békesség fejedelmének. Gyarapodni fog birodalma és a békességnek nem lesz vége; Dávid királyi székén és az ő országában ül, hogy megerősítse azt és megszilárdítsa az ítélet és igazság által mostantól és mindörökké». (Iz. 9, 6—7.)

II.

Mi lett a világ Krisztus által?

A) Hogy mivé lett **az ember tudása, műveltsége, művészete, kultúrája** Krisztus által, arról — Katolikus Testvéreim — most nincs idő bővebben beszéinl.

Közismert tényeket sorolnék föl, ha a kereszténység kultúrális áldásait csak futtában is meg akarnám említeni. Ha hivatkoznám például a templomok mellett mindenütt épült iskolákra olyan századokban, amikor az iskoláztatással és szellemi művelődéssel az Egyházon kívül senki sem törődött. Ha hivatkoznám az egész életen át könyvet másoló középkori barátokra, a népeket földmívelésre s iparra tanító szerzetesrendekre. Könyvtárnyi kötetekben lehetne csak összefoglalni a kereszténység hatását, melyet a festészetre, szobrászatra, építészetre, zenére kifejtett . . . Nem, Testvéreim; a kereszténység tudományos, művészeti s gazdasági hatásairól most nem beszélek . . .

B) De igen is meg kell említenem, hogy mivé tette, **hová emelte Krisztus az embert erkölcsileg.**

Az emberiség erkölcsi élete Krisztus által alapjában változott meg.

Mi ezt alig tudjuk elképzelni, mert már a kereszténységben születtünk (például száz évvel ezelőtt nem volt vonat, mi volt akkor?); de próbáljuk csak beleélni magunkat. Volt addig is sok nemes, természetes vonás az emberben, — ezeket az Úr Jézus felfokozta. De aztán sok erénynek magvát csak a kereszténység hintette el; mint például a tiszta élet (azelőtt erkölcstelenségekkel tisztelték meg a bálványaikat is), a családi élet (a rómaiaknál a nők elváltak, hogy férjhez mehessenek, s férjhez mentek, hogy elválhassanak); a nő megbecsülése (Szűz Mária az oltáron); a szegénység elviselése (azelőtt ökölbeszorított rabszolgakezek); a szenvedés értelme (azelőtt vak kétségbeesés); a munka megbecsülése (azelőtt rabszolgák testével etették a halakat) . . .

Az állami élet legbiztosabb alapjait (becsület, erkölcs, kötelesség) az állam nem tudja kinevelni (az állam csak a bűntetteket bünteti). Igy lett a kereszténység a legnagyobb nemzetfenntartó erővé: elsatnyul az a nemzet, mely föl nem veszi a kereszténységet.

Nos és itt van a *lélek értéke* (egyetlen cigánygyerek lelke többet ér, mint az egész teremtett anyagi világ). Tehát:

a munkás és munkaadó ne gyűlöljék egymást; minden ember testvér (tehát a népek ne gyűlöljék egymást!), az elhagyottat, a nyomorékot nem szabad az utcára kidobni (betegápoló apácák).

Íme: mit jelent a világnak ez a karácsonyi szent éjtszaka. Ó, ez az éj nem sötét: kétezer éve szórja a fényt s minden emberi kérdésre választ, töprengésre feleletet, nyugtalanságra megpihenést ad. Ami lelki nagyságot kétezer éve láttunk, itt fakadt; ami áldozatkészséget ... ami magasztos életfelfogást, mindaz itt fakadt ... Krisztus azzá lett, ami mi vagyunk, hogy legyünk, mint Ő. Emberré lett Isten, hogy az ember istenivé váljék.

III.

Mivé lesz a világ Krisztus nélkül?

(A) Lehetséges, hogy ennyi áldás láttára Krisztus ellen is legyen valaki? Igen. Pedig mivé lenne az emberiség Krisztus nélkül! Mivé? Hát halljátok csak Jörgensen mélyértelmű **példabeszédét a lázadó fákról.**

Egy magas sudárfa büszke gondolatot vetett az erdő fái közé.

— Testvéreim! — szólott hozzájuk — jól tudjátok, hogy az egész föld a mienk, mert állat és ember egyaránt tőlünk függ, nélkülünk nem élhetnek. Mi tápláljuk a tehenet, a juhot, a madarat, a méheket ... Mi vagyunk a középpont, minden belőlünk él, még maga a föld is a mi elrothadó lombunkból képződik ... Csak egy hatalom van a világon, amely úr fölöttünk. Ez a Nap.

— Állítólag tőle függ a mi életünk. De, testvéreim, az én meggyőződésem az, hogy ez csak mese, amellyel bennünket ijesztgetnek. Hogy a Nap világossága nélkül nem élhetünk?! Ez valami régi, ostoba mese, amely a modern, fölvilágosult növényhez egészen méltatlan ...

A nyárfa itt egy pillanatra megállott. Néhány öreg tölgy és szilfa rosszalólag zizegett, de a fiatal fák minden oldalról tetszésnyilvánítólag bókoltak.

A nyárfa emelkedett hangon folytatta:

— Nem ismeretlen előttem, hogy van a növények közt egy sötétfejű párt, a vének csoportja, amely hisz még abban az ósdi babonában. De én bizalmamat és reményemet az ifjú növénynemzedék önállósági érzékébe helyezem. Kell,

hogy mi, növények, egyszer lerázzuk magunkról a Nap igáját. Akkor majd új, szabad nemzedék fog előállani. Föl a szabadságharcra! Te öreg fényszóró ott a magasban, a te uralmadnak vége!...

A nyárfa szavai itt már belevesztek a minden oldalról felzúgó tetszésnyilvánításba; ez az elemi erővel feltörő fiatal lelkesedés elnyelte az öreg fák csendes, helytelenítő nyilatkozatait is.

— Megkezdjük a sztrájkot a Nap ellen — folytatta erre a nyárfa. Nappal abbahagyunk minden életműködést, átlesszük életünket a titokzatos, sötét éjtszakába. Az éjtszakában akarunk nőni, az éjtszakában virágozni, illatot árasztani, gyümölcsöt hozni. Nekünk nem kell többé a Nap! Szabadok leszünk!

A gyűlés véget ért.

Másnap aztán az emberek különös dolgot figyeltek meg. A Nap gyönyörűen sütött, meleg sugarai éltetően ömlöttek le az égről, hanem a virágok dacosan, összecsukott kehellyel, föld felé fordították fejecskéjüket, a fák lekonyították leveleiket s mind-mind elfordultak a Naptól. Estére viszont megnyiltak a zárt virágszirmok s tarka virágkelyhek nyujtogatták nyakukat a halvány holdvilág és a gyér csillagfény felé.

Így ment ez néhány napig.

Pár nap mulva azonban furcsa változások mutatkoztak a növényeken. A gabona végigdőlt a földön, mert hiszen azelőtt a Nap felé nőtt, de most nem volt Nap, amely felé emelkedjék. A virágok sápadni, szirmaik száradni, a levelek sárgulni kezdtek. Minden földre konyult, mintha csak ősz lett volna.

Ekkor a növények zúgni kezdtek a nyárfa ellen. De a főlázító (bár maga is kanárisárga, száraz levelekkel állott ott) tovább biztatta őket.

— Milyen ostobák vagytok, testvérek! Hát nem látjátok, hogy most sokkal szebbek, sokkal különösebbek, sokkal szabadabbak, önállóbbak vagytok, mint voltatok a Nap uralma alatt! Betegek vagytok?! Eh, ez nem igaz! Megfinomultatok, megnemesültetek. Egyéniségek vagytok!...

A szerencsétlen növények közül egyesek tovább is hittek a nyárfának és egyre sárguló, fonnyadó ajkakkal éjről-éjre ismételték: «Megfinomultunk . . . megnemesedtünk . . . egyéniségek vagyunk!» A legtöbb azonban még idejében abbahagyta a sztrájkot s visszafordult az éltető Naphoz.

És mikor eljött az új tavasz, a kiszáradt nyárfa, mint valami madárijesztő állott csupasz ágaival az újra zsendülő, csicsergő-madárdalos erdő közepén; ostoba tanításairól nem tudott már senki; körülötte a megtért virágok hálaillata emelkedett a régi, de éltető Naphoz s dús lombú fák zöld koronája hálával hajlongott a Nap felé . . .

B) Igen, Testvérem, akarod tudni, hogy mivé lesz a világ Krisztus nélkül? **Nézd csak a mai életet!**

Nézd meg a mai családi életet (veszekedés, elválás, gyermek nem kell, Isten terveibe beleavatkoznak, «gyermek-áldás» helyett gyermekátok)!

Akarod tudni, mivé lesz az emberiség Krisztus nélkül? Nézd a törvényszéki tárgyalásokat (pedig mennyi bűn van, ami a világon nem is jő napfényre!), nézd a gyilkosságokat, öngyilkosságokat!

Nézd a rettenetes erkölcstelenséget (mozi, színház, orfeum, lebujok).

Nézd a sok babonát, jóslást, spiritizmust, lélekvándorlás hitét!

Nézd a fiatalság életét (züllés, kihívó viselkedés, öngyilkosság). Mennyi a fiatalkorú bűnös! 1915. és 1916-ban a budapesti büntetőtörvényszék és a pestvidéki törvényszék területén 30.000 fiatalkorú bűnös kerül bíró elé! (Ugyanannyi mint Anglia tizenhét legnagyobb városában együtt.) Döbbenetes szám! Ha nyolcas sorokba állnának ezek a fiatal bűnösök, a szomorú menet eleje a királyi várpalotánál járna, míg a vége a keleti pályaudvarnál sem volna! És milyen esetek! A templomot feltörik s kifosztják, de éppen akkor, mikor megszólal az estharang, mert tudják, hogy ez elnyomja a betörés zaját. Budapest határában néhány siheder belekötött egy öregasszonyba, aki éppen szüretelt s három akó musttal-teli kádját őrizte. Az öreget megfogták, bemártották a mustba s felborították a kádat musttostul, öregasszonyostul . . .

Nézzétek: mivé lesz a világ Krisztus nélkül!

C) De mit beszélek itt folyton másokról? **Nézd csak saját magadat is!** Milyen boldog volt életünk, mikor Krisztus nálunk volt s mivé lett, ha oly szerencsétlenek voltunk, hogy a bűn által elhagytuk Krisztust!

Van a Szentírásban egy mélyértelmű jelenet: az apostolok egész éjjel halásznak, fáradságos munkával dolgoznak s csónakban, de mitsem fognak . . . *Nem fognak, mert az Úr nincs köztük!* Mennyire vonatkozik a Szentírás jelenete

az én életemre is: Krisztus nélkül sötét éj, vihar, munka s eredménytelenség az élet; Krisztussal boldogság, szelíd nyugalom.

Egy cukrászda kirakata előtt furcsa jelenet játszódott le az egyik utcán. Makrancos kis gyermek toporzékolt s követelte anyjától, hogy a kirakatba helyezett nagy csokoládétömböt (fából készült, barnára festett reklámot) vegye meg neki. «De az nem ennivaló, kis fiam» — csitítgatta az anyja. Nem és nem! A gyermek sírt, jajgatott . . . az anya végül is megvette s odaadta a fiúnak. Ösztönös mohósággal kapott utána a kis gyermek, beleharapott s — ropp! — két foga mindjárt kihullott . . .

Ó, Testvéreim, hányszor harapunk mi is ilyen festett csokoládéba! Hányszor jön a kísértés s ravaszul fülünkbe súgja: «Te, az Isten törvénye útjába áll boldogságodnak! Nem szabad tenned ezt? De nézd, ezt nem lehet megtartani: az ösztön, a természet . . . De ez nem bűn . . . ez emberi dolog . . . mindenki megteszi . . .»

És mi hittünk a csábítónak! Ó, ha tudtuk volna, mit jelent elhagyni Krisztust!

Mikor még nem jött el Krisztus a világra, mint sírt az emberiség lelke Krisztus után! No, és a bűnös lelke? Sír az is!

Igen: az élvezet lármája elfojthatja egy ideig a lélek szavát. Hanem: csendes erdőben valami csodás béke lehelete ha ér . . . csendes betegszobádban fekszel . . . jössz haza kedves halottad frissen ásott sírjától és leülsz az üres, hideg szobába és a falióra csak tik-takkol, oly egykedvűen mint régen, mikor itt még minden meleg boldogság volt . . . ilyenkor felsír valami benned, tompán, mélyen, mint a középkori tornyok alján éhhalálra ítélt rab: «*Testvér, testvér, nézd, mivé lett a lelked Krisztus nélkül! Ne légy kegyetlen: engedj a fényre, engedj Krisztushoz vissza!*» Ilyenkor érzed aztán, hogy mikor tiltott örömek mézéből akartál nyelvedre csöppenteni, a pokol mérgének kavargó epéjét ittad!

Nézd, elvetted a másét — nyugodt vagy?

Nézd, tapostad a más becsületét — nyugodt vagy?

Nézd, ott hagytad tiszta lelkedet az erkölcstelenségben — nyugodt vagy?

Nézd, Istennel szakítottál, — hogy bírod az élet kemény csapásait, ha nincs veled Krisztus? Amikor árvává, özveggyé, elhagyottá lettél, mint az országút szélére hajított kő — hogy tudsz élni, ha nincs veled Krisztus? Mikor a

bűn, kísértés, csábítás csalogat — hogyan állsz meg, ha nincs veled Krisztus?

Testvéreim! Néhány nap még s ismét itt a karácsony. Örvendünk gyermekeink örömének, örvendünk a családi szentélyben csillogó karácsonyfának; de el ne felejtkezzünk az igazi örömről: csak akkor lesz meleg karácsonyunk, ha lelkünkben is megszületik az Úr, *a mi bűntől megtisztult, Krisztus parancsait követni akaró lelkünkben.*

Szép violácska, kedves rózsácska,
Szerelmes kisded, szép Jézuska,

Ki most születtél, emberré lettél,
Minekünk örömet szereztél.

Kérünk, vígasztald népünket,
Térítsd magadhoz lelkünket,
Igazítsd szívedhez szívünket.

(Ének a XVII. századból.)

*

A világháború után nagy feltűnést keltett egy olasz író könyve, *Papini:* «Storia di Cristo»-ja. A szerző Olaszország egyik leghíresebb írója, aki évtizedeken át volt anarchista, atheista s a katolicizmusnak epés támadója. A háború után visszatért az elhagyott Krisztushoz. Tizenöt hónapra magányba elvonult s ezalatt írta gyönyörű könyvét: «Krisztus története»-t.

A könyv még nem teljesen katolikus. De nagyon tanulságos. Megrendítő benne az a rész, mellyel a mai világ erkölcsi alantasságát leírja. Jól tudja, mindezt végigélte. Mindenki gyűlölködik, mindenki rabol; önzés, rothadás, vér mindenütt — írja Papini. Mindenütt bálványimádás folyik: imádják az erőszak bálványistenét, a pénz s az erkölcstelenség isteneit. Szerte a világon halál, enyészet, harc, kétségbeesés . . .

S könyve végén ez a volt anarchista, ez a volt istentagadó mélyen megrendítő imával fordul az Úr Jézushoz s kéri, hogy *jöjjön el újra az emberek közé!*

Uram, ha Te csak az igazság Istene volnál, nem hallgatnál meg, hiszen ami rosszat csak tudtak tenni az emberek Ellened, megtették! Júdás milliószor eladott már Téged s megcsókolt; eladott nem is harminc ezüstpénzért s megcsókolt, nem is egyszer. Hány farizeus kiáltotta már a kétezer év alatt: Nem kell nekünk Krisztus, el vele! Pénzért, előmenetelért, érvényesülésért hányszor ostorozták válladat

véresre! Hányszor feszítettünk meg vágyainkkal, gondolatainkkal, tetteinkkel. Hányszor, ó hányszor, ó irgalmas Isten!

Krisztus! Kitaszítottunk magunk közül, mert nagyon tiszta voltál nekünk. Krisztus! Elfordultunk Tőled, mert nagyon szent voltál nekünk. Krisztus! Megfeszítettünk, elítéltünk, mert Te elítélted bűnös életünket!

És most? . . .

Most, mikor így szemétdombra kerültünk, most látjuk, érezzük, mint fojtogat a vágy utánad, csupán Teutánad!

Krisztus! nincs nekünk semmi bajunk, csak az, hogy Te hiányzol közülünk.

Aki éhes, azt hiszi, hogy kenyér után vágyódik. — Nem! Te hiányzol neki!

Aki szomjas, azt hiszi, hogy italra szomjazik. — Teutánad szomjazik.

A beteg azt hiszi, hogy egészsége hiányzik. — Te hiányzol neki.

Aki a szépet keresi a világban, nem is tudja, hogy Téged keres: az örök Szépséget.

Aki igazságra vágyik, utánad vágyik: örök Igazság után.

Aki békét szomjazik, utánad szomjazik, akiben egyedül nyugszik meg a nyugtalan szív.

Ég és föld, jólét és balsors, öröm és szenvedés, síró és mosolygó ember mind utánad kiált, édes Krisztusunk.

Nézd, milyen Betlehem a lelkünk! Hogy vár, hogy vár Téged! Jöjj, Uram! Jézus!

Így könyörög Papini, a megtért ember.

Testvéreim! Úgy terveztem, hogy a beszédem végén boldog karácsonyi ünnepeket fogok kívánni. De nem, nem kívánok. Csak egyet kérek: mondjátok el velem halkan, meleg szóval: Jöjj, Uram, Jézus! Jöjj, jöjj... és akkor meglesz nekünk, a te szomjas, epedő, fáradt híveidnek meglesz az éltető, enyhetadó, erősítő, boldog karácsonyunk . . .

Jöjj . . . Uram . . . Jézus . . . Amen.

X.

Krisztus a lelkem Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Meleg szerettel köszöntlek mindnyájatokat, mikor most, némi szünet után, a II. egyetemi félév kezdetén ismét összegyűltetek az Úr igéjét hallani.

Nem az én szavamat — *az Úr igéjét!* Nekünk, Krisztus Urunk papjainak szent kötelességünk hétközben elgondolkozni, elelmélkedni egy-egy krisztusi igazságról; vasárnap aztán a Krisztust-szerető, Krisztust-kereső hívek gyülekezete előtt megnyitni szívünket: hadd lássák, hogy az Úr tanítása mint tud éltető, melengető, világító, erősítő tüzet gyujtani a mai emberek szívében is . . .

Emlékezzetek rá, — Kedves Testvéreim! — hogy az első félévben a vasárnapi beszédeket egy fönséges gondolatnak, «Krisztus királyságának» megbeszélésére fordítottuk. Mikor 1925 decemberében XI. Pius pápa elrendelte Krisztus királyságának ünnepét, különösen lelkére kötötte papjainak, hogy a híveket vezessék be ennek a nagy gondolatnak minden részletébe, s őket «az ünnep természetéről, sajátosságáról és jelentőségéről» kellően kioktassák. Én is beszéltem már nektek arról, mit jelent Krisztus királyságának gondolata általában, mit jelent az, hogy Krisztus Királya a halálnak, a földi életnek, az örök életnek, az Egyháznak s a papságnak; a további részletek kifejtése azonban még előttünk áll s ez fogja adni a II. félév szent beszédeinek tárgyát egész az év végéig, június közepéig. Krisztus Királya a gyermekeknek, az ifjaknak, Krisztus Királya a családnak, a szenvedőknek, a hitvallóknak, Királya a nőknek stb.; mit értünk ezen s mi következik ebből? Ime, ezek lesznek a fontos kérdések, melyek minket foglalkoztatni fognak.

A mai beszéd tárgyául pedig olyan gondolatot választottam, amely részben összefoglalója lesz az eddigi beszédek anyagának, részben pedig előkészítője a következőknek: Krisztus Királya a társadalomnak, királyoknak, népeknek, családoknak — igen; de el ne feledjük: **Krisztus az én Királyom is.**

I. Mit jelent az, hogy Krisztus a lelkem Királya?

II. Mi következik ebből az én életemre, tetteimre, viselkedésemre?

Ime, erről szeretnék a mai napon hozzátok szólani.

I.

Mit jelent az, hogy Krisztus a lelkem Királya?

Krisztus az én Királyom! Mit jelent ez a fönséges gondolat?

A) Legelsősorban is jelenti, hogy **lelkem vágyódik Krisztus után.** Krisztus az én egyetlen *parancsolóm, uram,* akit nekem szolgálnom kell. Nem is jól mondom: akit szolgálnom s követnem nemcsak *kötelességem,* hanem legfőbb *gyönyörűségem* is.

a) *Kötelességem!* «Senki két úrnak nem szolgálhat». (Máté 6, 24.), mondja Krisztus Urunk. Ki az a két Úr? Ő az egyik, ezt tudom. S a másik? Hát aki s ami Vele szemben áll: az alávalóság, a rútság, a bűn, a világ!

Jaj, szabad-e itt haboznom, hogy kinek szolgáljak? Nem elveszett élet-e annak élete, aki a világnak szolgál s nem saját lelkének s lelke urának, Istenének?

Tehát: Istennek szolgálni kötelességem!

De mit jelent Istennek szolgálni? Lelkemre, az örök életre gondolni! Jaj, a mai élet mennyire a földhöz köt minket! Oly kevesen érnek rá arra, hogy lelkük is legyen!

Jó emberismerő jegyezte meg egyszer: «Nézzük csak, hogy a mai embernek mik a kívánságai. Egészség, boldogság, pénz. Oly kevésnek jut eszébe, hogy *észt* is kérjen; pedig hát az is csak kell az élethez!» Észt? Hát akkor hánynak jut eszébe, hogy *lelket* is kérjen, hogy neki lelke is van? Két úrnak ne szolgáljunk? Bizony nem szolgálunk mi kettőnek, hanem csak egynek: a földnek, a világnak!

Egy német írónak (Paul Keller) van egy kis meséje a békafiról; akárcsak a mai emberről vette volna! Nincs az ő békájának naphosszat más vágya, minthogy kövér legyeket foghasson és egy szép kis békakisasszony karján sétálhasson. Ó, mennyi, mennyi emberi életet fest le ez a békamese! Főkép mennyi élvezetekbe szédült fiatal életet! Amikor az ember azt hiszi, hogy a bál, az éjtszaka, az orfeum, a mámor, ez elég egy embernek. Elég volna, ha *csak* testünk lenne. De *lelkünk* is van!

b) De éppen azért, testvéreim, mert Isten után szom-

jazó lelkem is van, azért Krisztust követni nemcsak kötelességem, hanem vágyam, epedésem, *gyönyörűségem* is.

Az Isten szellem, a lelkünk szellem; rokonság van köztem s Isten közt s ez a rokonság húz az Isten felé. A patak rokon a tengerrel s azért tart a tenger felé. A tenger tükre állandóan párolog, felhő lesz belőle, felhőből eső; de a víz nem tud külön, elszakítva maradni a tengertől: rohan a tenger felé. Állíts elébe akadályt, ideig-óráig visszatarthatod, talán más útra is terelheted, de elrejtett utakon, sziklahasadékokon, talán magát porrá is zúzva, de a végén ismét nagyobb lendülettel tör mégis a tenger felé. Így vágyik a lélek is Isten felé! Akadályt rakhatsz elébe (akadály a tiltott élvezetek, akadály a léha életfelfogás, akadály a bűn), téves utakon is vezetheted, de mindhiába! Végül is felsír: nem tud meglenni Isten nélkül.

Igen: a hal nem tud belefúlni a vízbe, a madár nem tud elveszni a levegőben, az arany nem tud elégni a tűzben, mert ez a természete; s én *nem tudok meglenni Isten nélkül, mert ez természetem!*

c) Testvéreim! Krisztus az én Királyom! Tudjátok, mit jelent ez a tény? Azt, hogy nem élek *emberi* életet, ha nem élek *vallásos* életet, *mert Isten és az emberi lélek összetartoznak!*

És tudjátok, Testvéreim, éppen ez a mi nagy bajunk, hogy az *élet s vallásosság sok keresztényben kettészakadt*, egymás mellett áll, holott *egymásba* kellene fonódniok. Egyszer kultúremberek vagyunk, egyszer meg keresztények. Mikor imádkozunk, Istenhez fordulunk; de mihelyt dolgozni kezdünk, elfeledkezünk Istenről. Fáj kimondanom, de nem így van-e sokszor: *mihelyt a keresztény kimegy a templomból*, a házas élete, a becsülete, az erkölcse, a szórakozásai *semmiben sem különbözik egy nemkereszténytől*. Pedig: nem így kellene lenni! Nem így? Nem! Hanem úgy, hogy mihelyt találkozunk valakivel, a harmadik percben már világosan lássuk, érezzük: ez keresztény, ez nem!

«Ite, missa est!» Menjetek, vége a misének! Kimegyünk, s — vége a kereszténységnek is! Pedig éppen most kellene kezdődnie a nagymisének: a hétköznapi vallásos élet, becsület, igazmondás, kötelességteljesítés nagy istentiszteletének! Testvéreim! Megint összekapcsolni a vallást s az életet!

Ha magadnak kellene ma életrajzodat megírnod, — őszinte önéletrajzot — vajjon mit írnál?

Talán ezt: Volt egyszer egy ember, akinek lelke éhezett

és szomjúhozott az Isten után, de ő levegővel, széllel, látszattal táplálta lelkét. Azt hitte, hogy a pénz, amelyből bőven volt neki, elég lelkének is. Azt hitte, hogy a dicsőség, amelyből bőven jutott . . . hogy az elegáns autó . . . hogy a családi otthon melege egymagában . . . ez minden. De a *lelke üres maradt!* Sőt; mintha feneketlen mélység lett volna: minél többet dobált bele, annál jobban érezte, hogy nem ez kell, hogy ez mind nem elég . . .

Mily szomorú életrajz!

Vagy talán így hangzanék életrajzod: Volt egy női lélek, ki éhezett és szomjúhozott és itta az élet minden borát, de a szomjúság, mely epesztette, ettől el nem csitult. Mintha valaki sírt volna ebben a lélekben, mintha valaki karját nyujtogatta volna benne, mint egy gyermek anyja után. De hiába: a sok bál, örökös korzózás, mulatság és társadalmi szereplés közt nem jutott egy perc sem az éhező léleknek . . .

Mily szomorú életrajz!

Testvér, el ne feledd: Krisztus az én Királyom, az én egyetlen lelkem Királya!

Vallást és életet összekapcsolni! Aki *csak* vallásos akarna lenni, az különccé s gyámoltalanná válik. Aki meg *csak* az élettel törődik, abból meg sárhoz tapadó, filiszter lélek lesz. A kettőt összekapcsolni: *vallásosságot s földi életet, örök s ideiglenes eszményeket, imát s munkát, túlvilágot s e világot harmonikusan megegyeztetni magamban*, íme: ezt jelenti a gondolat, hogy Krisztus az én Királyom!

B) De van ennek a gondolatnak még egy másik, nem kevésbbé felemelő tartalma is. Krisztus Királyom, — azt jelenti, hogy lelkem vágyódik Krisztus után. De azt is jelenti, hogy **Krisztus is vágyódik az én lelkem után.**

Hogyan? Mit mondok? Krisztus vágyódik az én lelkem után? De hát mit akar velem? Mit nyer velem? Hát én érték vagyok Krisztus szemében?

Mit akar Krisztus, mikor lelkem után vágyik?

«A gyöngét felemeli a porból, a szegényt a sárból» feleli a zsoltáros (Zsolt. 112, 7.). A porból fel akarja emelni szegény lelkemet; a bűn, a szenvedélyek porából. Jaj, milyen ijesztő egy bűnös lélek! . . . És mily gyönyörűvé lesz, ha Krisztus jön hozzá!

De a zsoltáros tovább is mondja: «. . . hogy a hercegek közé emelje őt, népének hercegei közé». A mennyei nép szépségei közé . . . Nem látjuk-e, a századok folyamán Krisztus mennyire beváltotta ígéretét? Nézd, Testvér: *mi lesz*

egy szegény lélekből, ha egészen rábízza magát Krisztusra! Nézd Pétert és Jánost, Pált és Assziszi Szent Ferencet, Ágostont, Ignácot, Alajost, Szaniszlót, nézd Mária Magdolnát, Ágnest, Ceciliát, Teréziát, nézd Szent Imrét, Szent Lászlót, Margitot, Jolánt... Lisieuxi kis Terézt, mennyi báj e 24 éves életben!

Igen, most kezdjük sejteni, mily szédületes mélységeket jelent ez az egyszerűnek látszó gondolat: «Krisztus lelkem Királya!» Jelenti, hogy lelkem vágyódik Krisztus után s jelenti, hogy Krisztus is vágyódik a lelkem után.

II.

Mire kötelez ez a tétel?

Itt azonban nem szabad megállanunk, Kedves Testvéreim. Nem szabad megelégednünk azzal, hogy tudjuk, mit jelent számunkra Krisztus királysága; hanem le kell vonnunk a következményeket is: ha Krisztus nekem csakugyan királyom, *mily becsületbeli kötelességek folynak ebből?*

A) Ha a nevem «keresztény», «christianus», ez a név arra kötelez, hogy **a krisztusi elnevezéshez méltóan éljek, gondolkodjam, viselkedjem.**

Boleszláv lengyel királyról beszélik, hogy atyja kis képét mindig kebelén hordta, s mielőtt fontos dologba kezdett volna, ránézett a képre: «Atyám, világért sem tennék olyat, ami méltatlan hozzád!»

Testvérem! «Krisztus a lelkem Királya»; tudjátok mit jelent ez? Krisztus képe van égetve minden megkeresztelt lélekre, Krisztus arca él bennem! Ó, szegény Krisztus! Hány lélekben poros, sáros a te arcod! Pedig a keresztény név óriási kötelességet is jelent! «Nézzétek, mint szeretik egymást! Ezek keresztények!» — így szóltak a pogányok, mikor az első keresztények életét látták. «Nézzétek! Ezek keresztények?!» — mondhatnák a keresztények lanyha életét látva sokszor a mi kortársaink!

B) De ebből a gondolatból még több is következik. Nemcsak Krisztus képe él bennem, hanem ha igazán Királyom nekem Krisztus: **az eleven Krisztus él bennem.**

Bennem lakik Krisztus s kell, hogy az én életem folyton égő tömjéntartó legyen! Bennem lakik Krisztus! Micsoda termékenyítő gondolat ez! Hát akkor nem szabad soha elmennem

hazulról! Nem illik magára hagynom vendégemet! Hát hogyan? Nem dolgozhatom? — de igen, csak *el ne nyeljen* annyira a munka, hogy Krisztusról megfeledkezzem! Kötelességteljesítés? — igen; csak Krisztusról *meg ne feledkezzem!* Szórakozás? — igen; de Krisztus ott is legyen veled! «Krisztus bennem» — mily égető, rozsdát leszedő, lángoló gondolat!

Igen, igen: mindig Krisztus szeme előtt vagyok! Bárhol vagyok, bármit teszek, bármit mondok, mindig! Mily tisztának kell lennem, ha Krisztus bennem lakik! (Az oltáron is csak aranyos edénynek van helye.) *Bennem van Krisztus, tehát tisztának kell lennem!*

Tiszta legyen a fejem, a gondolataim. Ó, Krisztusom, mindig, minden, amit csak gondolni szoktam, kiállja a Te próbádat?

Tiszta legyen a szemem! Ó, Krisztusom, minden, amit csak nézni szoktam, kiállja a Te probádat?

Tiszta legyen a nyelvem! Ó, Krisztusom, megszólás, pletyka — kiállja a Te próbádat?

Tiszta, tiszta legyen mindenem: élő tabernákulum vagyok...

C) Bennem lakik Krisztus! — mi következik még ebből? Az, hogy necsak tabernákulum legyek, hanem legyek *monstrancia* is: azaz **legyen az életem örökös szentségkitétel.** sugározzék át életemen Krisztus lelke. Az arc az enyém, de a lélek mögötte Krisztusé. A hang az enyém, de árnyalata Krisztusé. Aki engemet lát, Krisztust lássa; akihez szólok, szemem melegéből Krisztust érezze. Kifelé nincs rajtam semmi rendkívüli: szegény, közönséges földi halandó vagyok; de a vérem lüktetésén meg kell érezni, hogy az isteni Szív dobog alatta.

Testvéreim! Úgy-e, vannak emberek, akik egymáshoz megszólalásig hasonlítanak; alig lehet megkülönböztetni őket. Nos, *légy te második Krisztus!* «Élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.» (Gal. 2, 20.) Élő Krisztus-lakás vagyok, élő királyi palota!!

Olyan sokszor halljuk, hogy a világot tizenkét apostol téritette meg. Hát ez igaz is, meg nem is! Tizenkét apostol? Nos igen: az első napon még csak annyian voltak. Hanem akikhez hozzáért az apostolok lelkének tüze, az szintén tüzet fogott s beállott apostolnak; az újaktól megint újak kaptak lángra s **úgy terjedt** Krisztus szeretete, mint a gyeptűz, mint a hullámzás, mint a — meg ne botránkozzatok, Testvéreim — járványos betegség.

Igen: ha már kimondtam, hát fölhasználom ezt a hasonlatot! Az őskeresztény időkben a kereszténység járványával, a kereszténység bacillusával fertőződött mindenki. Aki csak szóbaállott egy kereszténnyel, másnap már benne is dolgozott ez az áldott ragály, ez a szent betegség, ez az isteni fertőzés: jobbá, emberebbé, szentebbé, más emberré tette.

Testvér! Krisztus az én Királyom: tudod, mit jelent ez? *A keresztény infekciót, a keresztény ragályt hordozzam magamban* s ahová a lábamat teszem, ahová megyek, akivel szóbaállok: *ragadjon rá a Krisztus szeretete.* Betegsége? Ó, nem! Hanem: örök életet adó friss egészsége!

Igen, a sötétben tévelygő, tapogató szegény embertársaimnak legyek sugárzó útmutatója a Krisztus szerető Szíve felé. Ne mondjam, de életemmel, példámmal valósítsam meg a költő szavát:

«Az Isten küld, testvéreim, tinéktek,
Hogy sugarai eleven tüzét,
Amik arcáról a szívembe égtek,
Sugározzam csendesen szerteszét,
A testvéreknek, kik az éjben járnak,
Az Isten küldött szentjánosbogárnak.» *(Sík S.)*

*

Ime — Kedves Testvéreim! — a lelket erősítő gondolatoknak mily eleven forrása fakad ebből az egyszerűnek látszó tételből: «Krisztus a lelkem Királya!» Jelenti, hogy az emberi lélek vágyódik Krisztus után; jelenti, hogy Krisztus is vágyódik az emberi lélek után; de jelenti egyútta! azt a fönséges kötelességünket is, hogy igyekezzünk a keresztény névhez méltóan élni s Krisztusnak eleven templomaivá lenni.

Krisztus és a lelkem! Még kimondani is megtisztelő, hogy a kettő egymásra van utalva ... Lehet, hogy az eddigi életemben szakítás volt ... Lehet ...

De most megindulok Krisztus felé!

S mit fogok tapasztalni? Egy csodálatos dolgot: ahány lépést teszek Krisztus jelé, ő ugyanannyit jön énfelém. Minden, Istent szerető lélekkel szóról-szóra megismétlődik *Szent Terézia* gyermekkorának bájos jelenete.

Szent Terézia egészen kis gyermek volt még ... megilletődve hallgatta az Úr szenvedéstörténetét, s kicsiny gyermeki szívében föllángolt a hála s lelkesedés: «Uram, ki annyit szenvedtél értem, én is életemet adom érted» ...

s a kis gyermek megszökött hazulról, hogy valahol messze, a vadak közt Krisztusért vértanuhalált halhasson. Ahogy megy az utcán, egyszer csak sugárzó homlokú, gyönyörű kis fiú áll útjába.

— Ki vagy? — szólt rá Terézre.

A kis szökevény szepegve feleli: — Én vagyok... én vagyok... a Jézuska Teréziája... De te, ki vagy?...

— Én? Én vagyok a Terézia Jézuskája — feleli a sugárzó szemű kis fiú; de ekkorra már el is tűnt...

Eltűnt — Jézus, de megtanított arra, hogy ahány lépést teszünk mi Őfelé tapogató, Őt kereső, epedő szívünkkel, ugyanannyit tesz Ő is felénk szerető, erősítő, melengető vágyakozással.

— *Ki vagy, Uram?*

— *Én vagyok az emberi lélek után sóvárgó Krisztus! És te ki vagy?*

— *Én vagyok az utánad epedő emberi lélek, Uram!* **Alattvalód vagyok, légy az én királyom!** Amen.

XI.

Krisztus a gyermekek Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Korunkat, a XX. századot, büszkén nevezzük a «gyermek századának»; ismerjük be: elég sok joggal. A gyermek testi s szellemi fejlődését talán még egy kor sem kísérte oly aggódó figyelemmel s áldozatos gondoskodással, mint a mai. A leghangzatosabb címek alatt folyik a nagyrészt tagadhatatlanul értékes gyermekmentő munka: anya- és csecsemővédelem, sport, hygiene, patronage, fiatalkorúak bírósága, külföldi gyermeküdültetés, gyermekvédelmi törvények, pedagógiai laboratóriumok . . . Mind hasznos dolog, mind értékes munka, — mégis gyakran úgy érzi az ember, mintha valami lényeges dologról megfeledkeznénk.

Kell testápolás, kell egészségtan, kell jó tej s napsugár, kell iskola s leventemozgalom . . . mindez kell, mindezt megéri a nemzet drága jövő kincse, de — *mindez nem elég!*

Nem elég, mert a gyermek a test mellett lélekből is áll! Nem elég, mert szent meggyőződésünk szerint csak félmunka és jórészt kárbaveszett fáradság, ha a gyermek testi s észbeli fejlesztése mellett megfeledkezünk annak lelki gondozásáról is. És ime, ezzel már megjelöltem a mai beszédem tárgyát is. Különösen meleg szavakkal szeretnék ma a *gyermek értékéről beszélni.* Arról, hogy a gyermekben a szülők Istentől reájuk bízott, rendkívül *megtisztelő feladatot lássanak,* amelynek lelkiismeretes betöltésétől egyszer szigorú számadást kell adniok a világítélet bírájának. Arról szeretném a szülőket meggyőzni, hogy a gyermek nemcsak a szülőké, nemcsak a társadalomé, nemcsak a házáé, hanem *elsősorban Istené.* Azaz — röviden összefoglalva — hogyan szól a mai beszédem témája? **«Krisztus Királya a gyermekeknek is!»**

Kedves Testvéreim! Hogy az Úr Jézus hogyan gondolkodott a gyermekekről, mint szerette őket s lelküket mily értéknek tartotta, arról bővebben nem akarok most beszélni. Hiszen közismertek a Szentírás lapjai, melyek erről szólanak.

Nála nagyobb gyermekbarátot a föld még nem hordozott. Az evangéliumok telve vannak esetekkel, melyek az

Úr nagy szeretetéről szólnak a gyermekek iránt. Késő esti órák fáradalmai közt mondta az örökké emlékezetes szavakat: «Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket». A jeruzsálemi bevonuláskor a gyermekek ott hozsannáznak lábai előtt. Hirdeti róluk, hogy Isten különösképpen szereti őket, s hogy aki őket befogadja, Őt fogadja be. (Máté 18, 8. 19, 15.) Ő adja ki a világ első gyermekvédelmi törvényét is, mely szerint jobb volna, ha malomkő köttetnék annak nyakára, aki egy gyermeki lelket megbotránkoztat. (Máté 18, 10., Sőt az apostoloktól azt kívánja, hogy olyan legyen a lelkük, mint a gyermekeké. (Máté 18, 3. Márk 9, 32—49. Luk. 9, 46—48.) Ő maga is szívesen foglalkozott a gyermekekkel (Máté 19, 13.) s megáldotta őket. Gyermekek kísérik a templomba azzal a «Benedictus»-szal, mellyel az Egyház ma is üdvözli az Eucharistiában közénk jövő Krisztust. (Máté 21, 15.) Mennyire örült az ifjú jó szándékának, (Márk 6, 31.) és mily fájdalom töltötte el a rossz útra tért fiatalság láttára! (Elveszett juh, a tékozló fiú.) Mikor keresztjét viszi, még akkor is gyermekekért aggódik: «Magatok fölött sírjatok és gyermekeitek fölött». (Luk. 23, 28.)

De mi következik ebből, Kedves Testvéreim? Következik a keresztény szülőknek egy végtelenül fontos feladata: hogy becsüljék meg a gyermeket, szeressék a gyermeket, a gyermekben ne játékszert lássanak, ne cukros babát, ne másokat irígységre keltő hiúságot, hanem a *végtelen Istennek drága kincsét, egy örök életre kiosztott embert*, akinek lelkét az örök Isten akarata szerint kialakítani a szülők legmegtisztelőbb feladata, kötelessége.

I.

Szülők! Neveljétek a gyermekeket!

Kedves Szülők! Ha igaz az, hogy a gyermek nemcsak a tietek, hanem Istené is — pedig melyik keresztény szülő nem érezné e szavak igazságát? — ha igaz, hogy Krisztus Királya a gyermekeknek is, akkor ebből rendkívül fontos kötelesség következik. Következik az a szent feladat, hogy *a gyermeket nemcsak erre a földi életre, hanem az örökéletre is kell nevelnetek.*

Testvéreim! Hány szülő felejti el ezt a legfontosabb igazságot: Hány szorgoskodik, minden áldozatot, fáradságot meghoz, csakhogy gyermeke minél kedvesebb, okosabb,

műveltebb legyen: iskola, zongora, német, francia, tánc=iskola, külön torna . . . jó, jó, mind helyes, de — Kedves Testvéreim — *lelke* is van a gyermekednek, törődsz=e a *lelkével* is? Ne felejetsd el, hogy a gyermek Isten záloga, s Isten egyszer visszakövetel tőled, számonkéri, amit reád bízott.

«Hát hiszen tanul hittant az iskolában!» — mondod talán. Ó, ez nem elég! Mit ér az a heti kétórai hittan, ha otthon, társaságban, utcán nem látja életre váltani a hittanóra szép igazságait, vagy ha egyenesen a hittanórával ellenkező példát lát a gyermek?

«De hát mit tegyek? Folyton prédikáljak neki? Folyton imádkoztassam?» Igen, ezt *is* tedd meg; gyakran beszélj neki az Úr Jézusról s imádkoztasd is, — de ennél többet tégy. Mit? Kedves Testvéreim, megpróbálom három szó=ban összefoglalni a szülők feladatát: neveljétek őket fegye=lemmel, felügyelettel és példával.

A) **Neveljétek a gyermeket fegyelemmel.**

Az ószövetségi Szentírás Héli történetében igen komoly figyelmeztetést ad a mindent elnéző, mindent megbocsájtó szülők számára. «Egész háza fölött ítéletet tartok, — mondja az Úr — mert tudta, hogy fiai gyalázatosat tesznek, s nem büntette őket». (Kir. I. 3, 13.) Pedig Héli feddette rossz fiait, csak nem elég erősen.

Nos, hát akkor mit szólna az Úr a mai szülők majom=szeretetéhez? «Majomszeretet!» Honnan ered ez a furcsa kifejezés? Azt beszélik, hogy a majom annyira szereti, nyalja=falja, ölelgeti kicsinyeit, hogy agyon is nyomja azokat, szeretetből megöli őket! Hogyan? *Hát lehet szeretetből is megölni valakit? Lehetséges az, hogy a szülő szeretetből megölje gyermekét? Igen, lehetséges!* Megölheti a lelkét! És megölik mindazokban a családokban, ahol ma egy új=fajta bálványimádás folyik: a trónon ül egy 4—5 éves kis zsarnok, dúl=fúl, prüszköl, toporzékol, két felnőtt ember megijedten hajlong, kapkod, rohan teljesíteni a drága kis bálvány minden ostoba szeszélyét.

Szülők! Akik nem tudtok parancsolni a gyermeknek, akik nem tudtok semmit megtagadni tőle s nem tudtok ellenállni semmi kérésének, jusson eszetekbe Heródes gyávasága, aki nem tudott ellenállni Heródiás őrült kérésének s saját meggyőződése ellenére lefejeztette Keresztelő Szent Jánost.

El nem kényeztetni a gyermeket s föltétlen engedelmes=ségre szoktatni, ez nemcsak úri nevelés, hanem keresztény

nevelés is. Jaj később annak a szegény gyermeknek (és jaj a szülőknek is), akitől szülei nem követeltek föltétlen engedelmességet.

«De ha sír a gyermek? Ha követelődzik?» Hát hadd sírjon, nem árt az egészségének! Szülők, jegyezzétek meg: *Jobb, ha a gyermek sír kiskorában a szülők miatt, mert akkor a szülők nem fognak sírni nagykorában a gyermek miatt!*

B) **De neveljétek a gyermeket felügyelettel is.**

«Hogyan? Folyton a nyakába legyünk?» Nem! Csak mindig tudjátok, hogy a gyermek most, ebben a percben hol van, kik közt van, vagy mivel foglalkozik? Anyák, apák! Tudjátok ti, ki a ti gyermektek legbizalmasabb barátja? S mit szokott vele beszélgetni? S hová jár társaságba a fiatok? S milyen regényeket olvas a leányotok? . . .

Jaj, csak ne mondjátok, amit oly sokan mondanak! Ne mondjátok: «Ó az én gyermekem még olyan naív, oly kis gyermek, olyan ártatlan, nem tud ő még semmit». Ne mentegessétek így a nemtörődésteket! Szent Pál, nemzetek apostola, mit is mondtál te az ilyen szülőkre? «Ha valaki övéire, és főkép házanépére gondot nem visel, az megtagadta a hitet s alábbvaló a hitetlennél». (Tim. I. 5, 8.) Szent Pál, te már ismerted a mai asszonyt, a mai anyát?! Te már ismerted azokat a modern anyákat, akik zsúroznak, gyűléseznek, színházaznak, kutyuskájukat babusgatják, de a gyerekkel törődni? — ah! arra nincs idejük.

Hát hiszen — sajnos — valóban van anya, aki nem ér rá eleget foglalkozni gyermekével, mert egész nap a kenyérkereset gondja, a gyár, a hivatal, az üzlet köti le. De most nem is ezekre gondolok; hiszen ezek még késő hazatértük után is megteszik legalább azt, amit tehetnek. De gondolok arra a gazdag anyára, aki nem ér rá gyermekével törődni, mert szikrázó butonokkal fülében nap=nap után ott ül a színházban, míg odahaza az ő eleven gyémántjait, drágaköveit a cseléd neveli. Azt mondtam: «anya?» Nem! «Nő», akit az Isten gyermekkel áldott meg, de aki *nem érdemli, hogy anyának hívják!*

Testvéreim! Krisztus Királya a gyermekeknek! Neveljétek őket felügyelettel!

C) Végül pedig **neveljétek saját jó példaadástokkal,** Sajnos, a mai családi életből egyre jobban vesznek ki azok a szép vallásos szokások, amelyek régi családjainknak annyi finom bájt s melegséget adtak. A közösen végzett reggeli s esti ima, vallásos olvasmány, szentképek a falon, vallásos

tárgyú beszélgetés . . . ma már csak a nagyanyák elbeszéléseiből ismerjük.

«Ha a gyökér szent, az ágak is azok» — mondja az apostol. És ha nem szent? Ha hideg, megfagyott lelkű az apa, az anya? Mi legyen akkor a gyermekből? . . .

II.

Szülők! Ne féljetek a gyermekektől!

Kedves Testvéreim! Még nem mondtam el mindent, amit a gyermeknevelésről elmondani szerettem volna; a jövő vasárnapi beszédet még szintén ennek a kérdésnek fogom szánni.

De — ha már ennél a nemzetek sorsát eldöntő nagy kérdésnél tartunk — engedjétek meg, Kedves Testvéreim, hogy hozzányúljak a problémának legkényesebb sebéhez is. Kérlek titeket: ne ütközzetek meg, ha most szóvá teszek egy dolgot és világosan beszélek róla a szószéken; hiszen szabad-e hallgatnia az isteni akarat hirdetőinek akkor, mikor megdöbbenve látják, hogy a bűnös, eltévedt gondolkozás mint mételyezi meg a keresztény családok szentélyeit is? Bármily kényelmetlen is a kérdés szóvátétele, szabad-e némán hallgatniok a veszedelem előtt az Úr szolgáinak, akikhez az emberi élet ura ma is intézi a régi prófétáknak adott parancsát: «Kiálts s abba ne hagyd! Mint harsona emeld fel szavadat, s mondd meg népemnek bűneit». (Is. 58, 1.) Igen — Testvéreim! — a katolikus Egyháznak nem szabad szemet húnynia a fölött a rettenetes divat fölött, amelynek rémes áradata mikor bűnbe süllyeszti a családi életet, egyúttal kipusztulással fenyegeti a nemzeteket.

De hát miről is van szó, Kedves Testvérem? Szó van a modern család *gyermekszeretetéről vagy gyűlöletéről, a «gyermekáldásról» vagy «gyermekátokról»*.

A) Ameddig csak vissza tudunk menni a történelemben, mindenütt azt látjuk, hogy ahol becsületes emberek éltek, ott **a gyermek mindig büszkesége volt a családnak.**

a) Nem is akarom említeni *az ószövetségi zsidó népet.* Nem akarom elmondani, hogy a régi zsidóknál mint sírt az asszony, kinek Isten nem adott gyermeket. A Szentírás megrendítően írja le *Annának*, Sámuel anyjának imáját: «Seregek Ura, ha reám tekintesz s szolgálód fájdalmát meg-

szánod . . . és fiat adsz nekem, az Úrnak szentelem őt egész életében». (Kir. I. 1, 10.)

És emlékezzetek csak *Szent Erzsébetre*, aki szinte búskomorrá vált, mert nem volt gyermeke; de miként örvendezett, mikor Keresztelő Szent János megszületett, s «hallották a szomszédok s rokonok, hogy az Úr megkönyörült rajta s vele együtt örültek». (Luk. 1, 58.)

b) De most nem is az ószövetségi népet idézem, hanem idézem *a jobbérzésű pogány rómaiak felfogását*. Egyik legelőkelőbb római hölgyet, *Cornéliát* meglátogatja barátnője Capuából s nem győzi dícsérni saját ékszereit. «De, kedvesem, mutasd már meg te is legszebb ékszereidet!» — szólt végül hozzá. Erre Cornélia bevezeti gyermekeit: «Nézd, ezek az én legszebb ékszereim!» . . .

Igen, a *gyermek mindig oly kiegészítő része volt a családnak, hogy a nélkül azt tökéletesnek sohasem tartották.* Kérdezzetek meg ma is egy romlatlan gondolkozású falusi magyart: «Van-e családja?» Mint felel? «Van! Öt!» — értve alatta öt gyermekét, mert szerinte, ahol nincs gyermek, nincs család sem.

És valamikép igaza van ennek a népies nyelvszokásnak.

Mert mi a család gyermek nélkül? Virágos fa termés nélkül!

Mi a leggazdagabb család is gyermek nélkül? Téli napsütés meleg nélkül!

Mi a legdíszesebb otthon is gyermekkacagás nélkül? Kongó márványkripta fakadó élet nélkül!

B) Sajnos azonban, napjainkban egy szörnyű felfogás, irtózatos bűn mételye terjed: **a házastársak félnek a gyermektől.** Végtelenül szomorú, mikor látunk egészséges házastársakat, akiknek az Isten adna gyermekeket, de ők nem akarják elfogadni Istentől, mert a gyermek nekik teher, félelem. Rettenetes bűn, mikor az Isten fönséges szent akaratába a házastársak keze belenyúl, és nem fogadja el az ártatlan kis gyermeket, akit nekik küldeni akart. Meg kell borzadnunk, mikor látjuk ezt a nagy modern bűnt, mikor a vőlegény s menyasszony már úgy állanak az esküvői oltár elé, hogy ők csak férj és feleség lesznek, de apa-anya nem lesznek. Meg kell döbbennünk, ha azt látjuk, hogy bűnbarlanggá válik a családi szentély, üresen kong a családi ház, a temető nem a város szélén, hanem a családban kezdődik, mikor az anya nem bölcsőt ringat, mint a boldogságos Szűz, hanem sírt ás, mikor virág és illatnélküli a családi kert . . .

Testvéreim! Nem akarok többet beszélni erről a rette-

netes bűnről. Bárcsak minden házastárs megfontolná, hogy az *Isten előtt* rettenetesen fognak számolni ezért az őrületes bűnért, számolni, hogy a házasság szentségét bűnös visszaélések pocsolyájává alacsonyították le.

És még egyet akarok mondani: számolni fognak a *magyar haza előtt is!* Nem kell sokat gondolkozni: Mi lesz a magyar nemzetből, ha a családban csak egy gyermek van. Pár évtized s kihal a nép. Mégha két gyermek van, még az sem emeli a lakosság számát: meghal két öreg s marad két fiatal. Csak ahol a gyermekek kettőn fölül vannak! És hány család van ma, ahol csak két gyermek van! És ahol egy van és egy sincs! És nemcsak Pesten, a «romlott erkölcsű» Pesten! Ez a rettenetes bűn rémítően kezd már pusztítani a magyar nép közt is. 1921-ben 1000 lakosra jutott 31·8 születés, 1924-ben csak 26·8. A Dunántúl van egy nagyobb falu, ahol egy év alatt egyetlen gyermek született! Igaz, ez a falu nemkatolikus; de ki ne látná, mint ragad ez a rémes járvány már a katolikusokra is!

Ha senki más nem mer szólni, hát *a katolikus Egyház sikolt föl* és emeli föl védőszavát a földre jönni nem engedett ártatlan életek mellett! Ó mily pótolhatatlan értékeket vesztettünk volna, ha az Egyház nem védi a gyermeket! Nem volna Xavéri Szent Ferencünk, mert ő szüleinek hetedik gyermeke volt. Nem volna Lisieuxi kis Terézünk, mert ő szüleinek kilencedik gyermeke volt. Nem volna Loyolai Szent Ignácunk, mert ő szüleinek tizenharmadik gyermeke volt. És nem volna Sziénai Szent Katalinunk, mert ő a huszonötödik gyermek volt.

C) Jól ismerem, **mily kifogásokat szoktak egyesek szavaim ellen felhozni!**

a) «Mindig volt bűn, máskor is rossz volt az ember . . .»

Igen, volt bűn, de még soha ilyen megdöbbentő arányokban! Még soha ily cinikus nyiltsággal! Még soha ily magától értetődő raffináltsággal!

b) «Igen — mondják mások — könnyű neked a szószékről beszélni! *De hát nem ismered a mai rémes társadalmi nyomort?* Nincs munka! És nincs lakás! És drága minden! Így is alig élünk ketten, hát mi lesz, ha öten-hatan lennénk?»

Testvéreim! Tudjátok, mit felelek erre? Megcáfolom? Letagadom? Nem! Elborul az arcom, mert azt kell mondanom: Testvér! Igazad van! Sokban igazad van. A rémes drágaságot ismerem. És az összezsúfolt lakásokat ismerem. És a nehéz megélhetést ismerem. És ha én törvényhozó

volnék, törvényileg biztosítanám, hogy a sokgyermekes apa fokozatosan kevesebb adót fizessen, és fokozatosan több családi pótlékot kapjon, és állások betöltésénél és minden kedvezménynél őt részesíteném előnyben, és hatóságilag tiltanám el az olyan álláshirdetéseket, melyekben «gyermektelen házaspár» kerestetik. Igen, ezt mind megtenném!...

De ha ez mind igaz is, Kedves Testvéreim, mégis engedj meg: *nem tágíthatok, az Egyház nem tágíthat!* Mert az Úr nem úgy adta az V. parancsot: «Ne ölj, csak ha nincs lakásod». Nem úgy adta a VI. parancsolatot: «Ne paráználkodjál, csak ha szegények vagytok!» Nem! Semmi «csak!» Hanem így egyszerűen: «Ne ölj» és «Ne paráználkodjál».

c) «De ha nagyon szegények vagyunk ? És ha beteges az asszony?»

Testvérem! Nem hiszed, hogy az Isten, aki a gyermeket küldi, ad neki majd betevő falatot is? «Beteges az asszony?» Hát nem sokkal könnyebb a testi betegséget elviselni nyugodt lélekkel, mint ha az Isten akaratát kijátszó lázadás bűne teszi beteggé lelkedet? És ha igazán nem tudtok több gyermeket felnevelni, akkor annak megoldása: *önmegtartóztató életet tartani a házasságban!* Ha talán nem is kell a teljes önmegtartóztatás, de igenis kell korlátozni a házasélet gyakorlását azokra a napokra, amelyeken a természeti élettani adottságok miatt, vétkes emberi beavatkozás nélkül sem fog fakadni új élet bimbója.

«Nehéz még ennyi önmegtagadás is?» Az, Testvéreim! De az Egyház mégsem engedhet. És ha szavával magára marad is a mai felfordult világban, akkor is felkiált a házasélet tisztaságának védelmére; akkor is odaáll azok mellé a meg nem született ártatlan gyermekek mellé, mert Krisztus Királya ezeknek is! Ha sok elhidegült lelket elveszít is ezzel, akkor is szót emel és tudja, hogy nemcsak az Isten törvényeit védi, hanem a magyar haza érdekeit is.

És már engedjétek meg, hogy egészen őszinte legyek: ahol a gyermektől legjobban félnek, a legtöbb esetben még a szegénység mentségét sem lehet felhozni. Mert mit látunk, Kedves Testvéreim, hol van még manapság is sok gyermek a családban? *Éppen az egyszerűbb, szegényebb családokban!* Ellenben hol van *csak* egy gyermek, vagy egy sem? Azoknál a jómódúaknál, ahol a több gyermeknek nem jutna — enni? Ó, bőven! Kalács is jutna! Tej is bőven! De ahol a több gyermek zavarná az anya zsúrozását, örökös szereplését, határtalan kényelmét, élvezeteit.

Anyák! Mi lesz majd, mikor a «haragnak napján», «az inség s veszély napján» a soha megszületni nem engedett gyermekek felemelik vádló kis kezeiket ellenetek? Ellenetek a mindenható Isten trónja előtt!

Anyák, anyák, kiknek nem kell több, csak egy gyermek, vigyázzatok! Mi lesz, ha az Isten elveszi azt az egyetlent? Mi lesz, ha majd kisírt szemmel, összeroppant lélekkel mégy a temetésről haza és lázongva panaszkodol az Isten ellen, hogy «ily kegyetlenül sujtott», és majd azt kell hallanod, amit az egyik pap felelt egy ilyen kétségbeesett anyának:

«Mondja, Nagyságos Asszonyom: hogy most nincs gyermek a meghalt helyett, *igazán nem hibásak maguk abban?*»

S a kétségbeesett anya nem mert válaszolni, mert felelete szörnyű önvád lett volna . . .

*

Kedves Testvéreim! Ezzel be is fejezem beszédemet. Kissé hosszabbra nyult a szokottnál, de tárgya is megrendítőbb volt a szokottnál. És hogy tanulságát el ne felejtsétek, nem állhatom meg, hogy befejezésül el ne mondjam azt a megdöbbentő legendát, amelyet egy német író (Paul Keller) ír le (Stille Strassen c. könyvében) Heródesről, a betlehemi kisdedek gyilkosáról.

Úgy tartja ez a legenda, hogy valahányszor felvirrad december 28-a, az aprószentek napja, kis fehér lelkek röppennek ki a betlehemi kétezeréves sírokból s kezet-kézbe fogva megindulnak Jeruzsálem felé, megállnak Heródes régen elfelejtett sírja fölött s az ártatlanul megölt kis gyermekek halkan, fájdalmasan énekelni kezdenek.

Hah! Mi ez, mily rémes hang?! — riad fel a sírban pihenő kegyetlen zsarnok s csontvázarcát reszketve szorítja a földre. — Hiába . . . A fájdalmas ének rettenetesen átnyilallik a síron is . . .

Nem! Ezt nem lehet kibírni! . . . Felpattan a halott, rohanni kezd. S a gyermekek fehér serege utána! S bárhová rohan a gyilkos Heródes, a gyermekek lelke utána! Kalózok hajójára menekül, kidobják onnan — s a gyermekek utána. Sötét erdő mélyén rablókhoz áll, elzavarják — s a gyermekek utána. A vesztőhelyre megy, ahol a felakasztottak vannak elásva, ezek korbácsot fonnak az akasztófakötélből s ezzel verik el onnan — s a gyermekek utána . . .

És akkor . . . akkor egyszer egy városkában, egy kis ház előtt hirtelen megtorpan, s gúnyosan kiált oda az üldöző

gyermekcsoportnak: «Nézzétek, itt bent ezt az asszonyt, az ágya fölött feszület függ, de épp olyan rossz, mint én voltam . . .» Az aprószentek ijedten huzódnak félre, nyílik a ház ajtaja s kiröpül egy ártatlan kis lélek: *egy most megölt kis gyermek lelke, akit bűnös anyja nem engedett a földre jönni...*

Eddig tart a legenda.

— — — — — — — — — — — — —

Úr Krisztus, gyermekek Királya, ne engedd, hogy ez a legenda egyetlen egy keresztény családban is valósággá váljék! Amen.

XII.

Krisztus az ifjak Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ott szeretném folytatni mai beszédemet, ahol a mult vasárnap a pontot letettem.

Sőt talán nem is folytatnom kellene a tárgyat, hanem ma is még ugyanazt a témát fejtegetnem. Hiszen, ha nem kaptam volna is a leveleket e héten az én kedves hallgatóimtól — vérrel írt panaszos sorokat — akkor is tudnám, szívem mélyéről érezném, hogy szent vallásunknak oly komoly követelményét tettem szóvá a mult beszédben, melynek becsületes betöltése a mai gazdasági helyzetben sokszor vértanui hősiességet jelent.

Testvéreim! Ezt jól tudom. De annak a Krisztus Királynak, aki egykor a keresztényektől vértanui *halált* követelt, joga van tőlünk ma vértanui *életet* kérni.

Mai beszédemben csak egy lépéssel akarnék előbbre jutni. «Kis gyermek — kis gond, nagy gyermek — nagy gond», tartja egy bölcs mondás, s a mai beszédem elé jelige gyanánt keresve sem találhatnék ennél megfelelőbb igazságot.

«Kis gyermek — kis gond»; ez a téma foglalkoztatott a mult vasárnapon, mikor arról beszéltem, hogy Krisztus Királya a gyermekeknek is, aggódó szeretettel kíséri lépéseiket s egykor szigorúan számon kéri a szülőktől, hogy kellő fegyelemmel, felügyelettel s példaadással nevelték-e őket.

De, Kedves Katolikus Testvéreim, ha nem könnyű a szülők feladata már a kis gyermekek nevelésével sem, vajjon mit mondjunk arról a súlyos felelősségről, amit *a serdülő ifjúk s leányok lelki gondozása jelent a szülők számára?* A serdülő gyermeknek egyrészt nagyobb szüksége van az édesapára s anyára, mint a kicsinynek; másrészt meg a szülői kötelességet is nehezebb velük szemben betölteni, mint a kicsinyekkel. Kis gyermek — kis gond. Nagy gyermek? Nagy gond! E szavak igazságát mindenki érzi, akinek a kísértéssel telt modern világban serdülő ifjak nevelése nehezedik vállaira. Dehát, Kedves Katolikus Testvéreim, **Krisztus Királya a serdülő ifjúságnak is**; nézzünk tehát szemébe

a súlyos problémának: 1. *mily sok veszedelem fenyegeti a mai ifjúság lelkét* és 2. hogyan dolgozhatnánk mi, felnőttek azon, hogy Egyházunk s hazánk drága kincsében, *ifjúságunk lelkében megszilárduljon Krisztus királyi uralma.*

I.

Mily sok veszedelem fenyegeti az ifjúság lelkét!

A) Hogy tisztába jöjjünk azzal a veszedelemmel, amely a mai ifjúság lelkét fenyegeti, néhány szóval őszintén ecsetelnem kellene a mai 16—20 éves fiatalság lelki helyzetét. De megcsuklik szavam a fájdalomtól, ha szólni kezdek arról a **szomorú lelki elárvulásról**, amelyben a nagyvárosi serdülő ifjúság — jórészt saját hibáján kívül — korunkban belejut.

Manapság oly sokszor énekeljük, szavaljuk, imádkozzuk, hogy «hiszünk Magyarország feltámadásában . . .»; de ha nyilt szemmel nézünk szét magunk körül, beledobban lelkünkbe a kérdés: . . . Hiszek Magyarország feltámadásába? . . . Hát *ki fogja ezt a Magyarországot feltámasztani?* Mi, letört öregek nem! Akkor a fiatalság. A fiatalság? Amelyiket itt látunk ma mellettünk felnövekedni? Azok a tekintélyt nem ismerő serdülő ifjak, akikkel nem bírnak a szülők, nem bír az iskola, nem bír a műhely!? Azok a minden ideált fölényes ajkbiggyesztéssel lemosolygó 18 éves ifjak, akik az életből már «mindent tudnak» s «túl vannak már mindenen?!» Azok a József-körúton «csibekorzózó», kisütött hajú, ficánkoló, kamasz fiúk és leányok, akiknek állati ösztönök tűzében lángoló éhes szeme mögött a féktelen élvezetvágy lángja lobog?! Akiknek imakönyv soha kezükben nincs, mert egyetlen olvasmányuk a «Színházi Élet!» Akik nem járnak templomba, akik nem tudják, hol van a Nemzeti Múzeum, de tudják, hol van a Nemzeti Orfeum. Akik nem tudják, hol van a Fővárosi Könyvtár, de tudják, hol van a Fővárosi Kabaré. *Ezek a sápadt, blazirt, monoklis, puderes, koránrokkant gerincű ficsurak, ezek fogják kicsikarni a magyar jövendő számára az új ezer esztendőt?!*

Ne mondjátok, Testvéreim, hogy túlzok, hogy túlsötéten látok. Lehet, hogy a *ti* serdülő fiatok vagy leányotok nem ilyen. Ha nem ilyen, mindennap térdenállva köszönjétek meg az Úristennek!

De én most a nagy átlagról beszélek. És a mai ifjúság nagy átlaga — legyünk őszinték! — megdöbbentően léha! Csak hallgassátok végig meglett emberek, férfiak és nők elkeseredett panaszait a tekintélyt nem ismerő, szülőket nem tisztelő, fölényesen kritizáló, tanulni nem szerető ifjúságról; csak olvassátok a törvényszéki statisztikát, amelyek szerint míg húsz évvel ezelőtt a bűnösök 70%-a harminc éven felüli ember volt, ma 70%-a a harminc éven alul van, sőt jórészük *húsz éven alul;* csak hallgassátok a szülők pamaszait, hogy gyermekük az otthont csak éjszakai szállodának tartja és minden idejét az otthonon kívül tölti; és igazat fogtok adni megállapításomnak: *mai ifjúságunk lelki helyzete kell, hogy komoly aggodalommal töltse el mindnyájunk lelkét.*

B) Ez a helyzet, Kedves Testvéreim; ez a betegség. De **mi az oka ennek?**

Telve vagyunk panasszal: «*Rossz a mai fiatalság!*»

Hát igaz: rossz!

De, Kedves Testvéreim, gondolkoztunk-e már azon: *Mi tegye jóvá, tiszta életűvé, becsületessé, erőslelkűvé a mai fiatalságot*? Gondolkoztunk-e azon, hogy hát tulajdonképen mitől legyen jóvá?

Mi tegye jóvá a fiatalságot? Vajjon *a mai társadalom*, ahol megfordulnak, s ahol az ideális gondolkozást léptennyomon kicsúfolva látják? Vajjon *a mai szórakozás, mozi, bálok*, ahol az emberek oly könnyelműen mennek túl az erkölcsi törvények demarkációnális vonalain?

Rossz a mai fiatalság! Dehát mi tegye jóvá? *Talán az iskola?* Ne áltassuk magunkat, Kedves Testvéreim! Amikor a becsület és léhaság megkezdik a jónak s rossznak örök harcát abban a fiatal lélekben; amikor az ösztönös vágyak pokoli tüze emésztően gomolyog föl ebben a serdülő szervezetben, a vértverítékező küzdelmeknek ebben a sorsdöntően fontos percében. vajjon miből kapjon erőt az ellenálláshoz? A számtanból? A fizikából? A német nyelvből?

Nem, nem!

De talán azt mondod: a «*hittanból!*»

A hittanból? Úgy: így már közeledünk a megoldáshoz. Igen: az iskolai hittan nagyszerű segítsége lenne az ifjak nevelésének, ha — ha az otthoni ellenkező példa, a társadalom ellenkező példája le nem rombolná úgyszólván minden hatását!

Ha tehát nekem kellene megfelelni a kérdésre: «Mitől lesz majd jobbá ifjúságunk?», így felelnék rá: «*Majd ha az*

otthon támogatni fogja az iskolai hittanóra nevelő hatását, majd ha a szülők példája megint segítségére lesz a hitoktató munkájának, mint valaha volt, majd ha a mai szülők megint megtanulják a nevelés legelső szabályát: «*a legnagyobb bölcseség Krisztussal nevelni*», — akkor, de csakis akkor fog megjavulni ifjúságunk!

II.

Hogyan védjük meg ifjúságunk lelkét?

A) Szülők, kik aggódva gondoltok serdülő gyermeketek lelki fejlődésére, jobb tanácsot nem adhatok: **Krisztussal nevelni!**

a) Nem cukorigérgetéssel s nem «elvisz a krampusz!»-szal; nem csak jutalommal, nem csak büntetéssel; hanem *főleg Krisztussal, Krisztus szeretetével!* Azt a gyermeket, akit 3—4 éves korában megtanítottak, hogy meleg szeretettel imádja Krisztust; azt a gyermeket, aki 8—9 éves korában magához vette Krisztust, s azóta gyakran áldozik; azt a gyermeket nem kell szidni, verni, nem kell jutalommal csalogatni; elég, ha anyja így szól hozzá: Fiam, leányom, ezt az Úr Jézus akarja, azt az Úr Jézus tiltja . . .

Ó, mily boldog az a gyermek, akihez anyja úgy beszél, mint *Szent Lajos* francia királyhoz anyja, *Blanka* szólott: «Fiam, inkább halva lássalak, mintsem hogy súlyos bűnt kövess el». És mint *Szent Lajos* mondja, ezek az anyai szavak egész életében védőleg csengtek fülébe.

Ó, mily boldog az az ifjú, kihez apja így szól, mint az *öreg Tóbiás* szólott fiához: «Halljad, fiam, az én szám igéit és azokat szívedbe alapul helyezd. Tiszteld anyádat életed minden napjaiban. Életednek teljes napjaiban elmédben legyen Isten és óvd magadat, hogy valaha bűnbe ne egyezzél és el ne hagyjad a mi Urunk, Istenünk parancsait. Amint teheted, úgy légy irgalmas; ha sokad van, bőven adj, ha kevesed leszen, igyekezzél keveset is örömmel adni; óvd magadat minden paráznaságtól. A kevélységet sohase hagyd elmédben vagy beszédedben uralkodni . . . Minden időben áldjad Istent és kérjed őt, hogy utaidat igazgassa és minden tanácsaid ő benne maradjanak». (Tób. 4. fej.)

b) Igen, Testvéreim, *az Úr Krisztus a legjobb nevelő*, mert Ő *ismeri* legjobban az emberi szívet (hiszen Ő teremtette), mert maga is *előbb megteszi*, amit tőlünk elvár, és mert nem-

csak megmondja, mi a helyes, hanem *erőt is ad*, hogy megtegyük azt. Erőt adni a jóhoz! Ezen fordul meg a nevelés eredménye. Lehet írni kitűnő könyveket az erkölcsről, hogy az milyen szép, szociális, egészséges dolog; de *megtartani*, — ehhez a kegyelem természetfölötti dynamikája kell! Tizenhat éve foglalkozom az ifjúsággal. Hányszor láttam vallásosság nélkül nevelt ifjak bukdácsolását! Mennyi erőlködésük maradt sikertelen!... Végre rátaláltak Krisztusra, kezébe kapaszkodtak, s ez megmentette őket! Igen, ki kell mondanom: *aki ima nélkül nevel, aki gyónás nélkül nevel, aki áldozás nélkül nevel, aki Krisztus nélkül nevel, az mindvégig csak ügyetlen kontár marad.*

Szülők, Kedves Testvéreim, ne álljatok Krisztus és az ifjú lélek közé! Ne ijedezzetek, ha serdülő fiatok, vagy leányotok gyakran megy gyónni s áldozni, hogy hát «bigott lesz», «szenteskedő lesz», «világtól elmaradott lesz . . .»

Még sohasem láttam szülőt, akinek ilyen igazán vallásos gyermeke szomorúságot okozott volna; de hányan zokogtak már vértelen könnyeket később gyermekeik fölött, akik igazán nem voltak «szentesek», nem voltak «világtól elmaradottak!»

B) De ha ennyit ér Krisztus a fiatal léleknek, ha Tőle fényes a szemük, ha Ő az erejük, szépségük, ha Tőle nyerik az ellenállást a kísértés ellen, — hát akkor kérlek titeket, mindnyájatokat, Testvéreim, szülők és nevelők, bírák és tanárok, tudósok s politikusok, mindenkit kérek, akinek csak szava van a mai állapotokhoz, **ne engedjétek, hogy Krisztust elrabolják az ifjúságtól!**

Krisztust elrabolják? Hát ki rabolja el?

a) Elrabolja a mai otthon: a nem imádkozó szülők, a meggondolatlan beszédű szülők, a káromkodó, trágár beszédű szülők (jaj, hogy ilyenek is vannak!), a cseléddel neveltető szülők.

«A mai gyermekek már nem fogadnak szót a szülőknek» — hangzik a panasz. Hát ti, szülők, *szót fogadtok-e az Istennek?!* Mi a szülői tekintély? Az Isten tekintélyének visszfénye a szülők arcán. *Hogyan tartsa meg a gyermek a negyedik parancsot, ha a szülők meg nem tartják mind a tíz parancsot?!* Ó, azok a gyermeki szemek nemcsak fényesen ragyognak, hanem mélységesen is látnak! Szülők! Nem is hiszitek, hogy az a serdülő gyermek mi mindent észrevesz rajtatok! Észreveszi, hogy anyja sem tartja meg az Isten törvényeit; észreveszi, hogy az apja nem gyónik s áldozik évek óta s a szülők

megfagyott hitéből Krisztust=fagyasztó hideg borul saját lelkére is. Szülők! Ne engedjétek elrabolni Krisztust az ifjúságtól!

b) Elrabolják az ifjúságtól Krisztust *barátai, olvasmányai, utca, színház, mozi, plakátok, kirakatok képei.* A napokban jelent meg a belügyminiszternek egy rendelete, mely az utca erkölcseinek megrendszabályozását helyezi kilátásba, és minden aggódó szülő és minden nevelő és minden keresztény hívő csak köszönettel fog adózni ezért a rendeletért, ha nem marad csak papíron, hanem valóban végre is hajtják. *Mert az már hallatlan, ami eddig történt a főváros utcáin!* Abban a házban, ahol lakom, mozi is van, — nem rosszabb a többinél. S mindennap megdöbbenve kell látnom, hogy az iskolásgyermekek tömege mint falja kidülledt szemmel a kirakatnak sokszor botrányos képeit.

Törvény védi az utcán a fákat, törvény védi a padokat, a villanyoszlopokat, a járdát, a legutolsó ócska romot, csak a gyermeki lélek tisztaságát nem védi senki! Színházban, moziban mutogathatják a legnagyobb malacságokat és nincs senkinek hatalmában, hogy szót emeljen ellene. Pedig ha van börtönünk s akasztófánk azok számára, akik valamelyik ócska várromot elárulják az ellenségnek, legyen azoknak is, akik bűnrecsaló írásaikat belopják ifjúságunk erkölcsi érintetlenségének szent várába. A mozikra kiírják, hogy «16 éven felülieknek», hogy természetesen annál kíváncsibban tóduljanak be a 16 éven aluliak!

A legkitűnőbb nevelők belefáradnak a szörnyű sisifusi munkába, mikor évek becsületes nevelői munkáját egyetlen piszkos könyv, színdarab, vagy mozi derékbatöri és komoly küzdelmeikben magukra hagyatva kell látniok, mint terjed vigyorgó sátáni arccal a bűn s léptei nyomán mint hervad a föld, mint fagynak a bimbók, tűnik el az arc pírja, törik meg a fényes ifjú szem, roppan meg a hátgerinc, omlik össze a jellem. *Nem lehet a gyermek lelkét iskolában s templomban arra nevelni, hogy iszonyodjék a sártól, mikor az utcán, színházban, társadalomban mindenütt az erkölcstelen léhaságnak harangoznak hozsannát!*

És ne gondoljátok, Testvéreim, hogy most *csak a pap* beszél belőlem, aki az ifjúság lelkét félti. Mert legalább is éppily megrendüléssel beszél belőlem *a magyar ember* is, aki a magyar haza jövőjét félti. Amíg szó nélkül tűrjük az ifjúság erkölcsi leromlását, hasztalan addig minden iskolai reformunk és találhatunk fel új tanítási módszereket, ülhet=

nek az ifjak kétszerannyit az iskolában, mindhiába: az eredmény alig lesz több a semminél, amíg tétlenül nézzük, mint törlik le ifjaink arcáról a lelki nemesség rózsáit az erkölcstelenségnek lelketlen kufárjai!

Itt ebben az országban valakinek érdeke, hogy a magyar vér megromoljék, a magyar ideg megrokkanjon s a magyar ifjúság mint éretlen gyümölcs, melyen féreg rágódik, ezrével hulljon le a fáról! Vérveszteségünk nagy volt a világháborúban, de ami ifjaink körében ma folyik, az százszor rosszabb. A háború *vérontás*, de ami ma történik, az *vérrontás*. Megrontják a nemzet virágait, pedig «lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága?» Fajunk jövendő életképessége jórészt attól függ, hogy ifjúságunk megújhodott ifjúság lesz-e, vagy továbbsíklik az erkölcstelenségnek lejtőjén a biztos bukásba. Akik magyar ifjúságunk testi-lelki épségét írásaikkal tudatosan kikezdik, nagyon jól tudják, hogy az ő új honfoglalásuk legfőbb segítője a degenerált ifjúság, mert *amilyen ma az ifjúság, olyan lesz holnap az ország.*

*

Testvéreim! Úgy fejezem be szavaimat, ahogyan kezdtem: «Kis gyermek — kis gond; nagy gyermek — nagy gond».

Isten a paradicsom ajtaja elé angyalt állított s tüzes kardot adott kezébe: Ide senkit be ne engedj!

Gyermeked lelke ez a paradicsom. Isten tégedet állított ajtajához: Végy tüzes kardot kezedbe s be ne engedd, ami nem odavaló!

«Honunk érdemes leányai! Legyetek ti segédei egy szebb s józanabb kezdetnek, vezessétek ki, mint valaha Spárta anyái, fiaitokat az érdem s erény mezejére! Fejtsetek ki bennük már zsenge korukban minden szép s nemesre való vágyást! Neveljétek bátrakká, igazságszeretőkké, adott szavaik teljesítőivé, szóval férfiakká!» (Széchenyi: Hitel. 63. l.)

Nekünk olyan ifjúság kell, amely örömét nem a pocsolyában keresi, hanem szinte belekábul saját fiatal energiáinak, tettrekész erőinek zakatolásába!

Olyan ifjúság, melyet megmámorosít a vérében lüktető akaraterő s alkotási kedv!

Ifjúság, amely elszánt akarattal védi lelkének épségét a betörő ellenségtől és minden erkölcsi piszoknak dacos homlokkal tudja szemébe vágni az erkölcsi integritás: «Nem, nem, soha»-ját!

Ifjúság, amely reménnyel teljes, élettől töretlen; amelynek rugalmas az izma, sima a homloka, csillagfényes a szeme; mit mondjam tovább? — *ifjúság, melynek Krisztus a Királya!*

Ne koránrokkant gerincű, sápadt, blazírt, kiégett szemű ifjúságot állítsunk az új Magyarország küszöbére, hanem erőtől duzzadó ifjakat, kiknek lelkében ott ragyog az élet, ott fénylik a napsugár, ott fakadnak az emberiség legszebb bimbói; ifjúság, amely *tavaszt, erőt, virágzást, életkedvet, örömet, jövőt jelent a megcsúfolt magyar hazánknak.*

Testvéreim! Ha vallásos lesz az ifjúságunk, ifjú lesz a magyarságunk s magyarnak lenni lesz még boldogságunk.

Úr Jézus, légy Királya a mi drága magyar ifjúságunknak! Amen.

XIII.

Krisztus Királya a családnak. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai szentbeszéddel olyan témához értünk el, amelynél égetőbbet és fontosabbat a ma időszerű beszédtárgyak közt is alig lehetne találni: *Krisztus Királya a családnak.* Ez lesz beszédem tárgya három vasárnapon keresztül: Krisztus Királya a családi életnek s a töredező családi életet megújítani, meggyógyítani egyedül Ő képes.

Hogy égető a kérdés, arról talán nem is kell sokat beszélnem; hiszen, hogy alapjában recseg a modern családi élet, minden pillanatban látjuk, tapasztaljuk. Csak nyitott szemmel kell járni az életben, csak nézni a mindennapos szörnyű eseteket, csak olvasni az újsághíreket, a törvényszéki tárgyalásokat, résztvenni a házassági ankéteken, hallani orvosok, szociológusok nyilatkozatait, olvasni színdarabok s filmek témáit, a szépirodalom s nem-szépirodalom tömérdek könyvét s mindnyájan azonnal látjuk, hogy nincs a mai társadalomnak égetőbb betegsége, fenyegetőbb sebe, mint a recsegő-ropogó családi élet válsága.

Mikor az embernek rossz a vére, kiütések fakadnak az arcán. Szörnyű kiütések vannak a mai emberiség arcán is. Honnan? Mert elromlott a vére! A vére? Igen: a beteg családokból beteg vér áramlott a társadalom testébe . . .

De ha ily égető ez a seb, éppily fontos annak gyógyítása is. Mindnyájan érezzük, hogy beteg a mai társadalom. Hozunk is mindenféle reformokat; jól van; de mindez csak tapasz a nyilt sebre. Sebet gyógyítani — ez is valami; de nem helyesebb-e azon dolgozni, hogy ne is fakadjon seb? Levágni a konkolyt, ez is feladat; de nem helyesebb-e arra törekedni, hogy ne is nőjjön! Gátat emelni az áradatnak, ez is kell; de nem jobb-e elzárni magát a forrást?

Ezért mondhatjuk, hogy modern korunknak *úgyszólván egyetlen fontos, kínzó problémája a családi élet meggyógyítása.* Vannak, akik azt hiszik, hogy az utca meggyógyítása a fontos: «Akié az utca, azé a hatalom!» Vannak, akik szerint a parlament . . . a műhely . . . az iskola . . . a szerkesztőség . . . ez a legfontosabb. Igaz: mindez fontos — Testvé-

reim, — de mégsem döntően fontos. Megmondjam, hol dől el a jövő, az emberiség sorsa? *A családban!* Ez a végső vára minden rendnek, társadalmi életnek, államnak, vallásnak. *És éppen azért ijesztő a mai helyzet, mert a betegség ezt kezdte ki: a családi életet!*

Ezt a kérdést fogom tehát szóvátenni a következő beszédekben. De még mindig nem kezdhetek bele a témába. Mielőtt ugyanis belemélyedek a kérdés tárgyalásába, érzem, hogy meg kell említenem némelyik hallgatómnak esetleges aggályait is.

Tehát most a családi élet s a házasság sorsdöntően fontos kérdéseiről lesz szó a következő beszédekben . . . *Te* akarsz a házasságról beszélni, *te, katolikus pap*, aki magad nem próbáltad, nincs benne tapasztalatod? . . . Hát tudsz te majd nekünk, családos, házasembereknek hasznos gondolatokat adni?! . . .

Igen, Testvéreim, egészen kézenfekvő, hogy ilyen gondolat valamelyiketekben felvillanhatik.

Dehát nézzétek: itt a szószéken nem is én X. Y. privát személy beszélek! A katolikus szószék papja mögött ott áll a 2000 éves katolikus Egyház, s ha nekem nincs is személyes tapasztalatom e kérdésben, van annál több a 2000 éves Egyháznak. Több, mint akár a legidősebb házastársaknak! Világosabb, mint a szenvedélyek tüzétől elvakított feleknek! Higgadtabb, mint a szenvedésben talán megzavart lelkeknek! Tehát tulajdonképpen vissza is lehetne fordítanom az okoskodást: Egy pap beszél a házasságról? Igen, egy pap! Ilyen végtelenül finom, egyéni érdekeket könnyen sértő s kényes kérdéshez legjobb, ha éppen olyan valaki nyúl, aki a dologban maga nincs érdekelve, s akinek ítélete így bizonyára elfogulatlan lesz.

*

Kedves Testvéreim! Ha három szóban akarnám összefoglalni mindazt, ami a boldog családi életet biztosítja, ezt a három szót választanám: *hit, harmónia, hűség.*

És ha három családot kellene kiemelnem az Úr Jézus élettörténetéből, három olyan családot, amelyről leolvashatjuk a boldog családi élet törvényeit, ezt a három helynevet említeném: *Kána, Názáret, Betánia.*

A kánai fiatal boldog pár legyen mai beszédünk kiinduló-pontja: a názáreti szent család a jövő vasárnapié; s a betániai Lázár, Márta és Mária családi otthona a harmadik beszédé.

Kána! Egy kicsiny faluban házasságra lép egy ismeretlen fiatal pár s meghívják a fontos eseményhez az Úr Jézust is. Az Úr elmegy, szivesen megy el, elviszi Édesanyját s tanítványait is s a zavarba jutott szegény jegyespár kisegítésére megteszi első csodáját... Ime, ennyi az egyszerű, kedves kis történet... De micsoda mély tanulságok rejlenek a látszólag egyszerű külső mögött!

Házasságot akart kötni egy fiatal pár s meghívta rá az Úr Jézust is.

Tudjátok, Testvéreim, hol követik el a mai jegyesek az első hibát, amelyet aztán nem lehet többé jóvátenni? Ott, hogy a családalapításhoz meghívnak mindenkit: a rokonságot, az ismerősöket, a hivataltársakat, a barátnőket, a régi dadát, a masamódot, a varrónőt, a vicinét, mindenkit — csak éppen az Úr Jézust felejtik ki a meghívottak közül!

Igen, itt a baj! Az, hogy *a modern házasságokat Krisztus ellenére és Krisztus nélkül kötik!*

I.

Házasodnak Krisztus ellenére.

A) Most — Kedves Keresztény Hívek — nem gondolok **a pusztán polgári házasságban élőkre,** s nem gondolok **az elvált és újra házasságot megkísérlő felekre.** Mert, hogy Krisztus Urunk szentségi kegyelmének kikérése s elnyerése nélkül, azaz templomi esküvő nélkül, hogyan mer egy keresztény ember nekivágni a házasélet ösvényének, azt megérteni igazán nem tudom. «Utra mégy? Imádkozzál egyszer — tartja a közmondás. Tengerre mégy? Imádkozzál kétszer. Megházasodol? Imádkozzál százszor.»

Igen: a családi élet nagy áldozat is; s az áldozat helye az oltár. *Csak az oltáron feláldozott Krisztus taníthat meg a családi élet áldozataira.* Azért vezeti az Úr a jegyesek első lépését az oltárhoz; azért adott szentségi méltóságot a házasságnak, hogy az esküvői oltárnál fakadjon necsak az új családi élet, hanem az ahhoz szükséges bőséges kegyelem is. Isten segítő kegyelme nélkül persze, hogy nem lehet sírig hűségben együttélni (azért nem tudjuk a házasságot pusztán állami szerződésnek elgondolni). Az esküvő pillanatában a két emberi szív tüzesen lüktet ugyan, dehát a legtüzesebb szenvedély lángja is kialszik idővel: *pedig a hűségnek s szeretetnek a házaséletben soha kialudnia nem szabad.* Nem is alszik ki,

ha a hűség s szeretet örök forrásán: Istenen épült fel. Vagyis másszóval: ha Krisztussal kötik a házasságot.

B) Ámde — Kedves Testvéreim — nemcsak azok kötik Krisztus ellenére házasságot, akik nem kérik ki hozzá az Egyház áldását. Ó, nem! Lehet fényes esküvői templomi pompa, lehet nagy parádé, templomi bevonulás, szólhat az orgonán a Lohengrin-nászinduló — s mégis Krisztus ellenére kötöttek a házasságot.

Tudjátok ki köti még Krisztus ellenére a házasságot?

Mindenki, aki a házasságról nem vallásos hittel gondolkozik, **nem azzal a szent meggyőződéssel, amelyet a házasságról Krisztus Urunk s az Egyház mindig hirdetett.**

Mi is a házasság? Jaj, kérdezd meg a mai fiatalságot: micsoda megalázó, pogány felfogásuk van a házasságról!!

Mi a modern házasság? Az első lépés az elváláshoz.

Mi a modern házasság? Kölcsönös élvezetre alapított ideiglenes részvénytársaság.

Mi a modern házasság? Az «adok-veszek» nyilt üzlete.

Istentől van a házasság? Nem — kiáltják a Krisztus nélkül alkudó felek.

Isten akarja a sírig tartó hűséget? Nem!

Isten parancsolja a felbonthatatlanságot? Nem!

Istentől vannak a gyermekek? Nem!

Istenáldás a gyermekáldás? Nem! Hanem csapás, ostobaság, elmaradottság . . . A bibliai Ráchel még így könyörgött az Úrhoz: «Adj nekem gyermeket, különben meghalok!» (Gen. 30, 1.) Elmondjam, mint könyörög a modern asszony? Nem; nem merem elmondani. — *Ez a modern házasság!*

Hát a katolikusnak mi a felfogása a házasságról? Fönséges! A házasság oly bensőséges egység, mint Krisztus és az Egyház viszonya; teljes egymás támogatása és részvétel az Isten teremtő munkájában. Igen: túl minden biológián, túl minden szociális szerződésen . . . az Egyház nem enged magasztos felfogásából: a házasság az Isten által akart kiegészítése a férfinak s nőnek.

A katolikus házasság a legfönségesebb eszmény, amit a templom s kolostor mellett csak ismerünk! Három szó: *templom, kolostor, család!* Templom, ahová az Isten gyermekei összegyűlnek; kolostor, ahol Krisztus szűzi jegyesei laknak s a család, ahol Isten gyermekei növekednek.

Mi a család a katolikus gondolkozás előtt?

Az az intézmény, amelynek feladata *gyermekeket adni*

Isten országának, az Egyháznak s gyermekeket Isten örök országának, a mennynek! A család a templom előcsarnoka, a család a menny előkészítője, — ó, így gondolkozik-e erről a mai világ? Hogy gyermek nélkül nem szentély a család, nem az Isten gondolata! Pedig bizony, ha így gondolkodunk, akkor a döntő kérdés nem az lesz, hogy a menyasszony mennyire szép, mennyire okos s a vőlegényeknek hány házuk van, hány autójuk, ez mind másodrendű kérdés. Hanem az első kérdés lesz: lesz-e ebből *jó apa*, lesz-e *jó anya*, *hű férj*, *hű feleség!*

Bárcsak a házasság előtt olyan mély keresztény gondolkozás töltené el ifjaink lelkét, aminővel Széchenyi István gróf gondolt a házasságra, midőn 1820. dec. 26-án így imádkozik Naplójában Istenhez: «Engedd, hogy éltem napjait Selinával oszthassam meg és általa lelhessem fel azt a vigaszt és békét, melyet magamtól sohasem fogok meglelhetni s vele egyesülten szentelhessem Neked, a Te dicsőségednek éltemet! Ha pedig jobbá nem lehetnék általa, sem ő jobbá nem lehetne általam, akkor inkább válassz el bennünket s engedd, hogy különböző utakon valamikor az örökkévalóságban ismét találkozhassunk!» (Id. Fekete-Várady: Széchenyi vallomásai s tanításai. Bp. 1926. 187. l.)

Micsoda fönséges, igazán keresztény felfogás a házaséletről! «Hogy jobbá lehessek általa» s «ő jobbá lehessen általam!» Igen: ez keresztény gondolkozás!

II.

Házasodnak Krisztus nélkül.

Láttuk eddig azokat, akik Krisztus ellenére kötik a házasságot. De még nem említettem meg azokat, akik Krisztus nélkül kötik azt.

A) Pedig Nélküle mindenki, **aki nem elsősorban a lelki megértést, a lelki egybeforrást s az Isten által elgondolt fönséges szülői hivatást nézi,** hanem **kizárólag földi érdekeket hajszol a házassággal**: milyen karriért jelent nekem, ha ez lesz az apósom s milyen előmenetelt, ha amaz; hogy hány emeletes házat hoz ez a parti és hány hold földet amaz: hogy milyen magas körökbe jutok be, ha ehhez megyek férjhez s mily csincsilla-bundám lesz, ha amahhoz megyek. Ezek mind Krisztus nélkül kötik a házasságot! S ha Nélküle kötik, hogyan legyen azon áldás?

a) Tudom, tudom, Testvérem: levegőből nem élhet az ember s jó, ha van hozomány s jó, ha van előmenetel... ez *is* tekintetbe jöhet... de *nem az első helyen* s nem a lelki értékek, nem a tökéletes lelki harmónia mellőzésével. Mert aki csak a pénzeszsákot akarja elvenni, vagy csak a magas hivatalnoki asztalhoz akar férjhezmenni, ne csodálkozzék, ha úgy jár, mint az egyik falusi leány...

Hogy az hogyan járt?

Volt egy kérője: gazdag, de folyton kocsmázó, részeges falusi legény. A plébános le akarta beszélni a leányt: Nem lesz ennek boldog élet a vége! De hiába, a leányt elkápráztatta a nagy vagyon s folyton csak ezt hangoztatta: «Nem baj az, plébános úr; a szemnek is csak kell valami!» Megtörtént az esküvő. Néhány hét mulva sebesre verve, dagadt arccal jön panaszra az új menyecske; részeg férje úgy megverte, hogy a szeme egész bedagadt. A plébános csak annyit mondott: «Látod, leányom, nem te mondtad-e, hogy a szemnek is csak kell valami?»

Igy van, Kedves Keresztény Hívek; *nem lehet boldogság, nem lehet sírig tartó hűség, nem lehet kitartás abban a házasságban, amelyet Krisztus nélkül kötöttek meg!*

És mert sok házasságot Krisztus nélkül kötnek, azért beteg a családi élet.

b) Mi hiányzik a mai családi életből? Ne gondoljuk, hogy csak a vallási élet külső megnyilvánulásai sorvadtak el a mai családokban. Sajnos: ezek *is*. Eltűntek a szentképek, a feszület a falról, eltűnt a szenteltvíz, a közös ima, eltűnt a biblia az asztalról. A szentkép helyét elfoglalták a gyermekek lelkét botránkoztató aktképek; a feszület helyett (mert ez nem volt többé modern!) szerencséthozó patkót szegeztünk a küszöbre; közös esti ima helyett a rádió hangosan beszélőjének jazz-bandja mellett térnek a családtagok nyugovóra; s a régi ezüstkapcsos biblia helyét a «Színházi Élet» foglalja el a családi asztalt...

Dehát ez még mind csak külsőség... Kár! De még csak kibírná valahogy a családi élet...

Hanem: mi a legnagyobb baj?

Az, hogy ezek a külsőségek azért sorvadtak el, mert már előbb eltűnt a családból *a keresztény levegő*. Hofbauer Szent Kelemen, a bécsieknek egyik kedves szentje szokta volt magáról humorosan megjegyezni: «Tudjátok, én mindjárt megérzem ám, ha buzgó, igazi katolikusok közt vagyok! *Nekem olyan katolikus orrom van!...*» Nos hát, akinek

«katolikus orra» van, csak belép a mai modern családba s azonnal megérzi: valami hiányzik innen. Mi? A tömjénillat; az imádságos élet szelleme; a természetfölötti élet atmoszférája; az, ami a családi életet *igazán szentéllyé tette.* Ma minden *csak* emberi, minden *csak* természeti, minden *csak* profán a családban.

B) Így már látjuk, mi a baj a mai családban. Mi a baj? **Kiszorult Krisztus a családból — ez a baj!**

Mikor Krisztus meghalt, halálát földrengés követte; s mikor Krisztus kivonult a családból, ezt is rémes földrengés követte; földrengés, amely romok alá temette a családot s elpusztulással fenyegeti az egész társadalmat.

Pedig, Kedves Keresztény Hívek, — csak gondoljuk el boldogságát annak a családi életnek, amelyet *az Úr Jézus meghívásával, az ő akarata szerint kötöttek meg.*

Vagyis: necsak gondoljuk el... Ha az előző pontnál mondtam egy történetet, erre is legjobb lesz egy megtörtént esetet felhoznom. Itéljétek meg magatok. Testvéreim, mily végtelen báj, mily irígylésreméltó kedvesség ömlik el annak a családnak életén, amelyik királyi trónra emeli az Úr Jézust.

Az egyik németországi püspökkel történt meg bérmakörútján. A helybeli földbirtokos grófi család kastélyában szállt meg; vacsora után együtt beszélgetett az egész család a ritka vendéggel, mikor a legkisebbik gyermek — úgy 4—5 év körül — már nagyon elálmosodott s pihenni szeretett volna.

— Anyukám — szólott édesanyjához —, nagyon álmos vagyok. Áldj meg engemet, amint szoktál és hadd menjek aludni...

— Ó, kis fiam, ma nagy vendégünk van: a püspök bácsi! Most ő fog téged megáldani — volt az anya válasza.

A püspök szeretettel magához is hívta a kicsikét s áldólag tette kezét szőke kis fejére.

Hanem a gyermek csak nem indul aludni... Ijedten pislog jobbra-balra... végre is megszólal:

— Édes anyukám, *ez nem az igazi volt!* Te nem így szoktál megáldani. Áldj meg, ahogy te szoktál!...

Most már a püspök is érdeklődve bíztatta az anyát. S a kis gyermek előhozta a szenteltvíztartót, fölmászott anyja ölébe, odaadta anyjának a szenteltvizet, az anya keresztet rajzolt szenteltvízzel a gyermek sugárzó homlokára s így szólt: «Áldjon meg téged a mindenható Isten: Atya, Fiú, Szentlélek... Jóéjtszakát, kis fiacskám!...» s megcsókolta

a gyermeket, aki most már örömrepesve szaladt megvetett ágyába . . .

Nem érzitek azt a finom levegőt, csodás bájat, ami ebből a kis történetből, mint a karácsonyi fenyő illata felénk áradt?!

Igen, ahol Krisztus a család Királya, ott van még ma is hit a lelkekben, ma is öröm a szívekben, ma is boldogság a családokban . . .

*

S itt be is fejezem a mai szentbeszédet.

Testvéreim! Halálosan beteg a mai társadalom, mert beteg a szíve, ahonnan az egészséges vérnek kellene szétlüktetnie: beteg a családi élet. Krisztus nélkül kötik a házasságot s nincs rajta áldás; Krisztust kell visszahívni a családba, ha azt akarjuk, hogy az otthon ismét szentéllyé legyen.

Jegyesek. Szülők! Óriási az a feladat, mely reátok vár; szent az a remény, mellyel Egyház s állam reátok néz. Tudom: nagyon sokat követelnek tőletek. Azt, hogy legyetek óriás Kristófok . . . Tudjátok, ki volt az a Szent Kristóf? Aki izmos vállain átvitte az isteni Gyermeket a zúgó habok fölött . . . Nos, ti legyetek Kristófok, akik tűrő, áldozatos vállatokon átviszitek a jövő nemzedéket a tomboló habokon; de ez csak akkor sikerül, ha valóban χριστόφορος=ol lesztek, azaz Krisztust hordjátok saját lelketekben s családi életetekben; — mit mondjam tovább: *ha a kánai mennyegzősök példájára meghívjátok Krisztust s Krisztus lesz családotok Királya.*

Krisztus uralkodása, Krisztus királysága majd megszenteli a családi életet: megtisztítja a falakat, meg a könyvtárat, elűzi a fölösleges fényűzést, a káromkodó beszédet, a léha vicceket, megszenteli a konyhamunkát, a nagymosást, a gyermekek csilingelő kacagását . . . megszenteli a hétköznapi élet legjelentéktelenebb megnyilvánulásait is. Megszenteli az otthont s földi mennyországgá teszi. S ha sok ilyen kis boldog földi mennyország lesz egymás mellett, annak éltető melege, mint a gyeptűz lángja, egyre fog terjedni s *a megreformált család megreformálja majd a ma halálosan beteg emberi társadalmat is.*

Igen: *Krisztus megmenti a családot*, **ha a család elfogadja őt Királynak.** Amen.

XIV.

Krisztus Királya a családnak. (II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mielőtt folytatnám a mult vasárnap felvetett égető problémának, a válságba jutott családi életnek további vizsgálatát, engedjétek meg, hogy a mai első üdvözletem ne a tiétek legyen. Ne a tiétek, kik már régóta vallásos buzgósággal s kedves figyelemmel álljátok körül ezt a szószéket, hanem meleg keresztény üdvözletem szóljon most azoknak az ezreknek s tízezreknek, akik szerte az országban s az ország határain túl is, a rádió hullámain ma először hallják a budapesti egyetemi templom prédikációját.[1]

Testvérek, százak és százak, kik itt álltok és láttok engem, s ezrek és tízezrek, kik nem láttok, de hallotok engem, kérlek titeket, imádkozzunk közösen azért, hogy *az itt elhangzó beszédek nyomán minél több szívben föllobogjon az Isten szeretésének az a lángja, melynek meggyujtásáért a földre jött az Isten fia, a mi Megváltónk, a mi Urunk Jézus Krisztus.*

*

Kedves Hívek! Nehéz az a probléma, amellyel a legutóbbi beszédemben foglalkozni kezdtem.

Ha valaki keresne egy rövidke mondatot, amellyel fel lehet idézni korunk minden gonosz szellemét, zürzavarát, kínját, szenvedését, átkát, tragédiáját, csak ezt kell mondania: «*Modern családi élet!*» Csak mondd ki ezt a három szót, s minden komoly ember arca elborul. Csak mondd ki, s panaszba kezd mindenki, aki az emberiség jövőjeért aggódik. «Kell, hogy botrányok legyenek» — mondotta egyszer az Úr; dehogy a botrány *napirenden* legyen, *megszokottá* váljék, mint a falat kenyér, hogy ezrek: gazdagok s szegények, műveltek s tanulatlanok napi kosztjává legyen, ez már nem normális állapot, ez a társadalom bomlásának ijesztő jele. Mert ne feledjük, Testvéreim: *a népek a családból születtek s a családdal mennek tönkre!*

És hacsak a vallástalanoknál, a divatos filozófiák rajon-

[1] 1927 március hó 13-án.

góinál látnók a bajt! Hát utóvégre: amit főztek, egyék meg! De nem így van!

A romlás szelleme kopogtat, dörömböl, rést üt a keresztény családok ajtain is; keresztény katolikus fiatalok is házasságra lépnek szívük vonzalma nélkül vagy szívük vonzalmát követik eszük nélkül; szenvedély ég bennük szeretet nélkül, s szeretet lobog hűség nélkül; családi életet élnek gyermek nélkül, vagy gyermekük van apai-anyai nevelőgondozás nélkül . . .

Igen: nincs kínzóbb problémánk, mint a családi élet válsága.

Pedig az Atya Krisztusnak adott «mindent». Ha «mindent», akkor a családot is. A családban születik az élet, testi is, de a lelki is; az erkölcsös, vallásos élet, vagy az erkölcstelen, züllött élet. Minden a családtól függ! A családból kerül ki a becsületes, kötelességteljesítő, dolgos, tisztalelkű, ideális nemzedék — és szintén innen a hitetlen, csavargó, piszkos lelkű gonosztevők.

Jaj: mily szörnyű ma a családok megroppanása! Mi segíthet ezen? Mi segíthet?

A mult vasárnap a kánai menyegző fiatal párjától igyekeztünk tanulni; *vegyük ma példaképünkül a názáreti házat, a szent család életét.* Hit, harmónia, hűség — mondtam a multkor. **Hit a kánai példa tanusága. Harmónia a názáreti házé!**

I.

A názáreti szent család harmóniája.

A) Kedves Testvéreim! Az Isten Fia harminc évet élt egy csendes családi házban; harminchárom földi évéből harmincat töltött otthon, a szülői házban!

Kell-e ennél nagyobb ajánlása a családi otthon értékének?

Azt mondja valahol egy szellemes író: A legszükségesebb prédikáció, amelyet napjainkban tartani kell, így hangzik: *Emberek, maradjatok otthon!*

Nos, a 30 évet Názáret csendjében töltő Krisztus Urunk is ezt tanítja: Apák, anyák, gyermekek, — **szeressetek odahaza lenni, a harmonikus családi otthonban!**

És Szent József mit tanít? Apák, amennyi időt csak lehet, annyit töltsetek otthon, a meleg, harmonikus családi szentélyben!

És a názáreti ház úrnője, a Boldogságos Szűz, mit tanít? Anyák, feleségek, ti meg tegyetek meg mindent, hogy az otthon igazán meleg, igazán harmónikus legyen, hogy a férj a gyermek, fel ne cserélje kávéházak s kabarék semmi csalogatásával.

Názáreti szent ház! Harmonikus, tökéletes lelki egybeforrás! Boldog családi otthon! Van még ilyen csoda a világon? *Van még boldog családi otthon ebben a sötét, fagyasztó, küzdelmes világban?*

Igen: a mai élet más, mint régen; a mai élet nehéz, zavaros. De azért, ahol a férj és feleség lelke Istenben fonódik egybe, *amely családnak Krisztus a Királya, ott még ma is megvan a családi élet boldogsága.*

Jaj, csak úgy ne keressük ezt a boldogságot, mint az egyszeri ember! Volt szép kis háza (no, nem palota), szép gyermekei (no, eléggé ficánkolók), jó keresete (fölöslegre, igaz, nem tellett) . . . de ő mindezt észre sem vette . . . Hosszú ideig nem gondolt arra, hogy ő most boldog, s ebből aztán az következett, hogy azt hitte, hogy boldogtalan. Lassanként elégedetlenné lett. «Elmegyek, megkeresem a boldogságot!»— villant fel egy napon eszében. Elment hazulról. Víg, mulató társaságba került. Dorbézolt, éjtszakázott. Minden alakban utána kapott a boldogságnak. de csak árnyékát fogja el. Megpróbált mást és mást. Tíz évig hajszolta a boldogságot hiába! . . . Végül is elfogta a honvágy. Megy haza, az elhagyott ház felé. Mikor közelébe ér, egy kedves, bájos, fehér árny integet az ajtóból — búcsút . . . «Ki vagy?» — kérdi a fáradt vándor. «*Én vagyok a te meg nem ismert boldogságod! Tíz hosszú évig vártam reád, — nem jöttél. Most mennem kell! Isten veled, te szerencsétlen vak ember . . .*» S a szegény ember ott maradt árván, mert későn ismerte fel az otthona boldogságát . . .

B) **Családi élet boldogsága!** *Csak meglásson téged az ember!* A családi élet boldogsága ragyog a gyermekszemekben, a gyermeki ajkak első gőgicsélésében, mikor mondja: «apa, anya . . .»; mikor először lépked . . ., mikor körülújjongja a karácsonyfa gyertyáit . . . mikor az imádkozó gyermek átkarolja édesanyját . . . mikor az anya nagy titokban a felköszöntő verset tanítja az apja névnapjára . . . mikor a gyermek az első iskolai nap élményeit meséli . . . első áldozás . . . érettségi napja . . . a leány fehér menyasszonyi koszorúja . . . Ó, igen: van még sok csendes, kedves családi boldogság! . . .

«De te nem ismered az életet! — mondjátok. Van benne egy csipetnyi öröm, igaz. De mennyi fájdalom!»

Igen, van! — Testvéreim. Van olyan fájdalom a házaséletben, amelynek *maguk a házastársak* az okai (féltékenység, apróbb-nagyobb összekoccanás, anyagi gondok, aszszonyi szeszélyek) s ezeket el lehet kerülni. Ezekre áll az Úr Jézus felelete, amit Péternek mondott: Azt kérded, napjában hányszor bocsáss meg vétkező felebarátodnak? Hétszer-e? Nem mondom: hétszer, hanem: *hetvenszer hétszer.* Van derűs és van viharos nap a házaséletben, de ha azt Krisztus kovácsolta össze, kiállja a legnagyobb vihart is!

És vannak szenvedések, melyeket *el nem kerülhetünk* (betegség, sorscsapás, szerencsétlenség, halál), — de: Istenbe vetett hit ezeken is győzni segít.

És ha nincs hit?!

Ha nincs hit, akkor nem szóltam semmit. Haldokló gyermek betegágyánál virrasztani — hit nélkül; férjem bezáruló sírjánál állani — hit nélkül: az élet apró s nagy vértanuságait tűrni — hit nélkül: *ez a földre szállott tüzes pokol!*

Igen: eleven hit és tökéletes egyetértés, harmónia! Ha ez nincs meg, olyan alapkő hiányzik a boldog házasélethez, amelynek hiányát pótolni nem lehet. Ha a házastársak közt nincs meg a legtökéletesebb egyetértés, harmónia, megegyezés, nem lehet boldog a családi élet.

Ámde, Kedves Testvéreim, ha ezt a tételt elfogadjuk, akkor azonnal megértjük, hogy az Egyház miért ellenzi oly szigorúan az olyan házasságot, amelynél ez a tökéletes lelki egybeforrás csak nehezen, vagy alig jöhet létre, — értem: *a vegyesházasságokat.*

II.

A családi harmónia ellensége: a vegyesházasság.

Alig van még egy pontja az egyházi törvényeknek, amely miatt annyi kritikát, kifogást, neheztelést és szemrehányást kellene a katolikus vallásnak elviselnie, mint éppen a *vegyesházasságok kérdésében elfoglalt álláspontja miatt.*

Hogy a katolikus Egyház «türelmetlen», «a másvallásúakat lenézi», «kegyetlenül bánik az emberekkel» stb. . . .Pedig azt hiszem, Kedves Keresztény Hívek, hogy hacsak egy

kissé is higgadtan gondolkozunk a dologról, belátjuk, hogy *másképen az Egyház nem is tehetne, mint ahogy tesz.*

Nézzük csak egész nyugodt elfogulatlansággal, miért ellenzi az Egyház a vegyesházasságot?

Ellenzi a házastársak érdekében és ellenzi a gyermekek érdekében.

A) **Ellenzi a házastársak érdekében:**

a) A házasságnak legfőbb alapja — amint láttuk — a **tökéletes egyetértés.** A házasságban meg kell cáfolni a számtant; a számtan szerint 2=2; de a házasságban 2=1; azaz két személy él ugyan, de egy a szívük, egy az akaratuk, egy a vágyuk, egy az eszményük. «Zwei Herzen und ein Schlag.»

Ahol nincs meg a lehetősége ennek a *tökéletes* egységnek, azt a házasságot nem lehet helyeselni, az vegyesházasság. Tehát valamikép az is vegyesházasság, mikor egy magyar leány férjhezmegy egy francia fiúhoz; vegyesházasság, mikor a férj egyetemi tanár s az asszony nem tud olvasni sem; mikor a grófkisasszony férjhezmegy a cigányprímáshoz; mikor a férj 30 éves s az asszony 40... Ez valamilyen értelemben mind «vegyes»-házasság és mind baj! Mert ha nemzetiségben, társadalmi állásban, műveltségben, korban nagy a különbség, már nehéz létrehozni a teljes lelki egységet. Házassági akadályul azonban ezeket az okokat az Egyház mégsem állította fel, mert ha nehéz is ennek a harmóniának megteremtése, de nem lehetetlenség; és nagy elnézés s keresztény szeretet valahogyan hidat verhet az ilyen különbségek közé. Ha azonban a házastársak *a legfőbb kérdésben: a vallásban nem egyeznek*, az a tökéletes lelki egybeforrásnak oly akadálya szokott lenni, hogy azt áthidalni alig lehet; a valláskülönbséget tehát az Egyház éppen ezért *házassági akadály gyanánt kénytelen felállítani.*

Mondjátok, Testvéreim, ha így nézzük a kérdést, van ebben csak szemernyi sértés, türelmetlenség, lekicsinylés másvallásúakkal szemben?

Szeretnem kell feleségemet — *teljes* odaadással, szeretnem kell Istent — *teljes* odaadással. *De ha nem vagyunk egy valláson, hát ez lehetetlen.* Vagy nem szeretem teljes odaadással feleségemet vagy nem szeretem hitemet! Ez csak világos. De mindkettő baj, ha így van.

b) A vegyesházasságot tehát az Egyház azért ellenzi, mert *fél, hogy a házastársak nem tudnak megegyezni.*

Nem tudnak megegyezni? Miben?

Hát mindjárt a *házasságról vallott felfogásban sem.* A katolikus fél hite szerint a házasság fönségesen szent dolog. Az Úr Jézus által adott hét szentség egyike.

És a nemkatolikus szerint? Hát Luther szerint: «ein äuszerlich, weltlich Ding» (merőben világi dolog), Kálvin szerint pedig éppúgy nem szentség, mint nem szentség a földmívelés vagy borbélymesterség.

A katolikus követi az Úr szavát: «Amit az Isten egybekötött, ember el ne válassza azt;» vagyis a katolikus vallja, hogy a házasság sírig tart s az fel nem bontható. A nemkatolikus szerint azonban felbontható! S ha kedve, érdeke úgy kívánja, fel is bontja s ott hagyja a katolikus felet. A vegyesházasságban a katolikus fél éppen azért sokkal többet kockáztat, mint a másik, mert ez a másik új házasságot köthet, míg a katolikus fél nem.

c) De aztán nem tudnak megegyezni a *legfontosabb világnézeti kérdésekben sem!* Férjnek és feleségnek a legbizalmasabb kölcsönös szeretettel, vígasztalással kell egymást segíteniök. De hogyan lesz ez lehetséges, ha a *legfőbb kérdésben kiáltó az ellentét köztük?* A katolikus fél böjtölne pénteken, a nemkatolikus meg húst követel. A katolikus imádkozná az «Üdvözlégyet», a másik nem tűri ezt a «bálványimádást». A katolikus menne gyónni, a másik mosolyog ezen a «babonán». Együtt élnek egész életükben, együtt mennek társaságba, színházba, de mikor a templomajtóhoz érnek, útjaik éppen itt válnak széjjel: ami az egyiknek szent, az a másiknak nevetség, ami az egyiknek ünnep, a másiknak hétköznap.

d) «De nem úgy van egészen!» — mondja talán valaki. «A finom, tapintatos úri ember sohasem sérti a másiknak vallásos meggyőződését. Élhetnek szépen, boldogul s nem bántják egymás vallását . . .»

Hát hiszen igaz, Kedves Testvéreim, vannak ilyen finom felfogású házastársak is, akik félve kerülik szavaikban a vallási különbségeket.

Dehát mondható-e ez is ideális állapotnak? Amikor a béke kedveért hallgatniok kell legbensőbb érzelmeikről, s mikor az egész életen át, mint valami sötét felhő üli meg a lelket az aggodalom: «Jaj, ezt a kérdést nem szabad érinteni!» Mi lesz annak a vége, ha valaki vallásos meggyőződésének nem adhat kifejezést, ha vallási gyakorlataiban folyton azon kell aggódnia, hogy meg ne sértse velük a másikat? Mi lesz a vége? Hát az a — sajnos — gyakori eset, amit oly sokszor látunk a vegyesházasságokban: *mindkét fél elhide-*

gül saját vallásától és lesz belőlük sem hideg, sem meleg, sem hús, sem hal, sem katolikus, sem protestáns, hanem meggyőződésnélküli megkeresztelt ember.

B) De ezzel már rámutattam arra a másik okra is, amely miatt az Egyház ellenzi a vegyesházasságokat, még olyanokat is, melyeknél biztosítják, hogy minden gyermek katolikus lesz. Melyik ez a másik ok? **A gyermek nevelésének kérdése.**

a) Mert ha már a házastársak is sokat vesztenek azáltal, hogy a vallási kérdésben nincsenek egy nézeten, még többet vesztenek, még rosszabbul járnak a vegyesházasságokból született gyermekek. Ismétlem: még akkor is, ha minden gyermek katolikussá lesz is! Mert, vegyük az első esetet: jó katolikus meggyőződésben neveli őket a katolikus szülő. De, úgy-e, minél mélyebb a gyermek vallásossága, annál hamarább felcsendül ajkán a szomorú kérdés, mikor az anyjuk elválik tőlük a templomajtóban: «Anyám, te miért nem jössz be a templomba?»

És — sajnos — még többször előfordul a másik eset. Melyik? Az, hogy a gyermek kétféle nevelést kap: katolikust s nemkatolikust, egymásnak ellentmondót. S tudjátok, mi ennek a vége? Hideg s meleg víz összekeveredik, mi lesz? Langyos. Katolikus s nemkatolikus nevelés összekeveredik — mi lesz? Semmi. *Teljes vallási közömbösség.*

Nem hiszitek?

Hát csak hallgassátok meg, mi történt egy kedves, öreg házaspárral. Kis kertes házban élték csendes, öreg napjaikat . . . Az asszonynak egy tavasszal eszébe jutott: «Az öregem nagyon szereti a fiatal zöldbabot; televetem ezt a kertet vele s meglepem vele . . . Majd nagy lesz az öröme!» S meg is tette.

A férj pedig így gondolkozott: «Itt áll felhasználatlanul a kertünk . . . vetek bele borsót, az anyjuk úgyis él-hal a gyönge zöldborsóért . . .» S megtette ő is . . .

Néhány nap mulva kimegy az asszony a kertbe s kíváncsian lesi, hajt-e már a bab? «Valami zöldhajtás fakad itt, de ez nem bab, az biztos . . . valami gyom lesz» — gondolta az asszony s mindet kitépte.

Nemsokára kilopózik titokban a férj is megnézi: hajt-e már a borsó. «Hajt itt valami, de ez nem borsó!» s kitépte ő is a vélt «gyomot».

És az öreg jámbor házaspár még ma is várja . . . várja a termést! . . .

Kell-e még magyaráznom tovább, hogy miért ellenzi a katolikus Egyház a vegyesházasságot?

És nemcsak a katolikus Egyház! Épígy ellenzik a komoly protestánsok is és — nagyon jól teszik!

b) Ha pedig minden kötél szakad: hát *megtűri* az Egyház a vegyesházasságot, de csak reverzálissal, mely szerint *minden* gyermek katolikus lesz! Aki erre nem ad ígéretet, azt nem esketik meg, s ha elmegy más templomba esküdni, azaz megtagadja hitét, azt *kizárja* az Egyház a hívek sorából.

«Ez sok! Ez kegyetlenség!»

Kegyetlenség? Nem! Mert ha hiszem, hogy a katolikus vallás az igaz vallás, akkor nem adhatom *egyetlen gyermekemet sem* más vallásnak! Salamon történetében a hazug anya odaadta volna félgyermekét a másiknak; de az Egyház *igazi* anya.

«De kizárni? Ez mégis csak kegyetlenség! Nem mehetek többé gyónni s nem temetnek el?»

Igen? Ki kezdte? Nem te hagytad-e el vallásodat s mentél más templomba? S gyermekedet odaadtad más vallásnak s unokáidat s száz meg száz utódodat! Hát kemény erre az Egyház büntetése? *Nem mehetsz többé gyónni, ez fáj neked? S az nem fáj, hogy gyermekedet odaadtad egy más vallásnak, ahol sem ő, sem unokái, sem dédunokái nem mehetnek soha, soha többé gyónni? S nem temet el katolikus pap, ez sok? És gyermekedet? Azt sem temeti el — s te vagy az oka!*

De ismétlem: a reverzálissal kötött vegyesházasságot is csak tűri az Egyház s csak fájó szívvel adja rá áldását, mert a vegyesházasság még reverzálissal sem ideális előtte. Nem azért, mintha gyűlölné a másik vallást, hanem *mert tudja, hogy nem lesz jó vége!*

A vegyesházasság által az Egyház milliókat vesztett már el; sokszor számban is, de még inkább elhidegült lelkekben; azért van ellene minden vegyesházasságnak.

«Miért, hiszen minden gyermek katolikus?» Igen: de *mily sajnálatraméltó egy katolikus gyermek, akinek nem katolikus az anyja!* Nem ócsárlom a másvallású anyát. Isten mentsen! Ha mélyen hiszi s tartja vallását, én becsülöm érte legjobban; az az anya lehet mindenben ideális anyja gyermekének, csak egyben nem: nem tud *ideálisan imádkozó anyja lenni* gyermekének, nem tud *együtt imádkozni* gyermekével!

*

Ime, mennyi kérdés, mennyi égető, időszerű kérdés! Az ember alig jut végére, ha egyszer belemélyed. Pedig a legégetőbb sebhez még csak a jövő vasárnap érünk: az elváláshoz.

Összefoglalom a két utolsó beszédem gondolatait.

A modern családi élet Sodoma és Gomorha, a keresztény katolikus család az Isten virágos kertje.

A modern családban a szülők koporsót ácsolnak meg nem született gyermekeknek, a keresztény családban bölcsőt ringatnak, melyben a menny örökösei növekednek.

A modern családban nem engedik be a gyermekeket, a keresztény családban még ma is térdenállva imádkozzák: «. . . és áldott a te méhednek gyümölcse».

A modern házastársak közös pénzkeresetre s élvezetre szövetkeznek, míg egymásra nem únnak; a keresztény házastársak a sírig kötik le testüket-lelküket, minden gondolatukat.

Testvéreim! Nagyvárosokban esténként kigyúlnak a családi szentély hívogató, barátságos kis lámpásai s kigyúlnak az utca, a kávéházak, az orfeumok, a mozik vibráló reklámplakátjai. Tudjátok, mi a mai emberiség veszte? Az, hogy *a családi szentély kis lámpásai nem bírják a versenyt a pokoli tűz vörös fényében izzó reklámokkal s azok kicsalogatják az embert a családból.* Pedig csak akkor lesz megint boldog emberiség, ha a családi tűzhely szelíd, vonzó fénye legyőzi minden körúti kabaré, mozi, orfeum vibráló pokoli fényét s megint igaz valósággá lesz a «boldog családi otthon» kifejezés.

Mentsük meg a recsegő-ropogó családi életet, hívjuk meg annak szentélyébe Üdvözítő Krisztusunkat, s akkor megleltük bajunkra az egyetlen segítő orvosságot.

Melyiket?

Azt, hogy *amint az első emberpárnak a paradicsom volt az otthona, a Krisztustszerető mai emberpárnak az otthon lesz a paradicsoma.*

S ha az otthon paradicsommá válik, meggyógyul ez a beteg világ! Amen.

XV.

Krisztus Királya a családnak. (III.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor súlyos beteg fekszik az operációs asztalon, és sebe már föl van nyitva s körülállják az aggódó orvosok, megesik néha, hogy a nyitott sebben az orvosok még újabb, eddig nem is sejtett bajokat is vesznek észre. S ha már egyszer hozzáfogtak a gyógyításhoz, ezeket is igyekeznek elintézni... Persze, ilyenkor a műtét tovább tart, mint kezdetben gondolták.

Ugyanígy jártam én is, Kedves Testvéreim, mikor hozzányúltam a modern családi élet válságos sebéhez.

Immár harmadik vasárnapja, hogy erről az égető kérdésről beszélek e szószéken. Először azt hittem, hogy három szentbeszéd elég is lesz a probléma letárgyalásához. De most — mikor már felnyitottam a sebet — most látom, mennyi még az elintézendő kérdés! Igy hát még a jövő, immár negyedik vasárnapot is erre kell fordítanom. Erre fordítom többek közt azért is, mert akkor ismét be lesz kapcsolva templomunk a rádióba; márpedig nem is gondolnátok, Kedves Hívek, hogy a mult vasárnapi beszéd nyomán szerte az országban mint mozdultak meg a jóakaratú istenkereső lelkek! Bihar megyéből például írt egy zsidó család: apa, anya és hat gyermek, akik hallgatták a multkori beszédet s epedve várják a folytatást . . . Az emberen elömlik valami szent öröm, mikor értesül róla, hogy mennyi szomjas lélek, mennyi epedő szív keresi az Istent.

Igen: hiszen a fölvetett probléma az egész modern emberiség problémája. Bármennyit beszélnénk is róla, a kérdés fontosságát, jelentőségét túlozni aligha lehetne. Mindenki érzi, hogy nem tátong a társadalom testén veszedelmesebb seb, mint a zilált családi élet; minden komoly tényező keresi is a gyógyítást úgy, amint tőle telik. Csak nemrégiben tartottak itt a fővárosban ankétet igen komoly férfiak, mit lehetne tenni a házassági elválások veszedelmesen emelkedő járványával szemben. Legutóbb pedig azt is olvastuk, hogy az egyik minisztérium — az olaszok példáját követve — tekintélyes agglegényadóval fogja sujtani azokat, akik meg

nem nősülnek, akik huzódoznak a családalapítástól. És így tovább... Mindenki tervez, mindenki gyógyulást keres.

Helyes! Olyan égető a seb, a családi élet válsága, hogy minden segítséget szívesen kell fogadnunk, bárhonnan jöjjön az.

De talán nem elfogultság, ha azt állítom, hogy ez a kérdés legmélyében mégis csak *erkölcsi, világnézeti, vallási kérdés*, melynek égetését ankétokkal s törvényekkel lehet ugyan enyhíteni, de melyet *végleges megoldáshoz juttatni csak a vallásos gondolkodás megszilárdítása képes.* A családi boldogságnak három oszlopát kell vallásos talajba mélyíteni: *hit, harmonia, hűség.* Hitről s harmoniáról szólott az előző két beszédem. A kánai menyegzősök hite után s a názáreti Szentcsalád harmonikus boldogsága után hátra van, hogy ma *a betániai családnak, Márta, Mária és Lázárnak* **hűségéről vegyünk példát.** Arról a hűségről, mellyel **az Úr Jézus iránt** s arról, mellyel **egymás iránt** viseltettek.

I.

Hűséget a házasságba.

Kedves Keresztény Hívek! Jeruzsálem mellett, Bethániában élt egy kedves, boldog család; három testvér: Márta, Mária és Lázár. Az Úr különös barátságával tüntette ki ezt a kis boldog otthont. Fáradságos munkája végeztével szívesen pihent meg köztük, mikor is a két nővér versengve szorgoskodott, hogyan szerezzen Neki örömet. Valami csodálatos boldogság sugara ömlött el a betániai család fölött...

A) Milyen boldog ma is az a család, amelyben apa-anya-gyermekek *ezt a meleg, őszinte barátságot, ezt a vallásos hűséget ápolják az Úr Jézus iránt!* Szenvedés jön reájuk is. Hiszen melyik családnak nem volnának szomorú napjai? De mily boldogok, ha ilyenkor így imádkozhatnak: «Uram, emlékezzél meg Hozzád való hűségünkről! Emlékezzél meg, mit ígértél az esküvői oltárnál, hogy erőt adsz, kegyelmet arra, hogy híven kitarthassunk?»

Jöttek csapások, szomorú órák a betániai családra is, mint minden családra. Vajjon, ki segít ilyenkor? Csak Krisztus, a család barátja! Nézzük csak a betániai családot a megpróbáltatás órájában! Lázár beteg lesz, Krisztus pedig messze van. A nővérek aggódva gondozzák a beteget, de állapota

egyre rosszabbodik... «Uram, akit szeretsz, beteg!» — ezekkel a szavakkal küldenek sietve az Úrért. Az Úr nem jön (ó, engem is sokszor mintha nem hallgatna meg). Lázár utolsó óráit éli; az aggódó nővérek lesik: jön-e Krisztus? Nem jön. Lázár meghal. S az Úr még mindig nem jön!

Krisztus nem szerette ezt a családot? Ó, igen! Mégis megengedte azt a nagy lesujtó szomorúságot? Meg! Nem érzitek — Testvéreim — a nagy vigasztalást: ha Krisztus nem is vesz el rólunk minden csapást, de tud, mindenről s *ha ő elnézi ezt a fájdalmat, bizonyára terve van vele.* Ó, menynyivel kevesebb családi élet volna szerencsétlen, mennyivel több volna a türelem s öröm, ha a család tudna minden bajában Krisztushoz folyamodni, vagyis ha hűséges volna Krisztushoz! Hűséges, mint ez a betániai család volt.

B) Nos és **hűség — egymáshoz.**

Nem lehet megindultság nélkül olvasni a Szentírásból, mily gyöngéd figyelemmel szerették egymást, mily áldozatos szeretettel szolgálták egymást s bizonyára mily elnéző megbocsátással tűrték egymás emberi gyöngéit a betániai család tagjai.

Igen, abban a családban, amelyik hív az Úr parancsaihoz, ha van is nézeteltérés s összezördülés (hiszen emberek vagyunk), de nincs harag, nincs neheztelés és *főleg nincs súlyos összeveszés, nincs elválás!* Itt a férfi nem felejti el Szent Pál figyelmeztetését: «Úgy kell a férfiaknak szeretniök feleségüket, mint önnön testüket» (Ef. 5, 28.). Halljátok, Kedves Férfi Testvéreim? «Mint önnön testüket». Nos, ha valamelyik testrészünk beteg, hát nem dobjuk el mindjárt s nem válunk el tőle; még a rossz fogat is kelletlenül húzatjuk ki; előbb gyógyítani igyekszünk, javítani, tömetni.

És azt mondja máshol Szent Pál: «Férfiak, szeressétek feleségeiteket s ne legyetek hozzájuk keserűek». (Kol. 3, 12.). Ne keserítsd a feleségedet zsarnoki parancsokkal! *Nem a lábadból alkotta Isten a nőt, hanem oldalcsontodból;* ami azt jelenti, hogy ő nem rabszolgád, hanem segítőtársad! Látom, itt a nők jóízűen mosolyognak. Hanem akkor idézem Szent Pálnak egy másik mondását is: «Az asszonyok engedelmeskedjenek férjeiknek, mint az Úrnak. Mert a férfi feje az asszonynak, mint Krisztus feje az Anyaszentegyháznak». (Ef. 5, 22. 23.) Szent Ágoston arra is figyelmeztet, hogy Isten a nőt *nem is a férfi fejéből alkotta*, tehát ne ő akarjon a házban parancsolni. Azaz: a nő necsak mondja, hogy «uram», hanem ismerje is el parancsolójának; s a férj

necsak mondja, hogy «feleségem», hanem tényleg *fele* legyen örömének s fájdalmának, minden gondolatának.

Hűség a házasságban! Bizony, hány keresztény nőnek kell ma szégyenkezve gondolni a *pogány Penelope*-ra. Ki volt ez a Penelope? A nagy görög hősnek, Odysseusnak a felesége. Férje, Odysseus, 20 évig volt oda a trójai háborúban s: ezalatt 108 kérő ostromát állta ki. S végre is, mikor már nem tudott tőlük szabadulni, ezt a nagyszerű választ adta: «Hát nem bánom! Mire elkészülök ezzel a szövéssel, férjhezmegyek újra». S dolgozott, szőtt nappal szakadatlanul, türelmesen, a kérők szeme előtt; éjjel pedig *mindet kibontotta, amit nappal szőtt!* És végre 20 év után megjött a férje!

Hűség a házasságban! Az ószövetségi *zsidók* a házasságtörőt agyonkövezték. A pogány *egyiptomiak* a férfire 1000 korbácsütést mértek, a nőnek orrát levágták. Az *arabok* a bűnöst lefejezték. A *spártaiak!* Nos, igen, ez a híres nép, hát ez hogyan büntette a házasságtörést? Sehogy! Lykurgos törvényt hoz a legkülönfélébb bűnökre, de ez a bűn, a hűtlenség, hiányzik. Egy idegen megkérdezte az egyik spártait: a házasságtörést törvénykönyvetek hogyan bünteti? «Sehogy! Mert ilyesmi köztünk soha nem fordult elő!»

Testvéreim! Hűség a házasságban!

II.

Nevelni a házasélet feladataira!

De ha a harmonikus és hűséges házasélet annyi önuralmat, lemondani tudást és áldozatos szellemet követel meg, akkor — hiszem, hogy nem fogjátok különösnek találni ezt a mondatomat — akkor ifjainkat, *a fiúkat és leányokat az eddiginél tudatosabban, tervszerűbben kell* nevelnünk a *reájuk váró házaséletre, a harmonikus családi életre s a sírig tartó hűségre.*

«Fiúkat, leányokat a házaséletre jobban nevelni? Miféle újítás akar ez lenni?!» — ijed meg talán valaki erre a gondolatra. — «Gyermekemnek házasságról beszélni? Hát még mit nem?!»

No, nem — Kedves Testvéreim; — nincs itt szó valami merész újításról. Csak néhány szomorú tapasztalatból szeretném a tanulságot levonni.

A) Tapasztalat az, hogy a házastársak legtöbb nézet-

eltérésének oka, hogy nem tudnak elnézőek, megértőek, megbocsátóak lenni. Neveljük gyermekeinket, fiúkat s leányokat egész kiskoruktól arra, hogy ebben az önző korban **tudják más hibáit, gyöngéit, tökéletlenségeit elviselni;** neveljük őket arra, lássák be, hogy nem mindig «ő kezdte» és «ő volt a hibás», hanem «mea culpa, mea culpa» is, *bennem is van hiba!* Neveljük őket arra, hogy ebben az önző korban ne mindig a másiktól várják, hogy az javítsa meg magát, hanem igyekezzem *én magamat is javítani!* Neveljük arra, hogy ebben az önző korban ne folyton azt keressék, mi tetszik nekem, hanem hogy *mi tetszik a másiknak* . . .

Testvéreim! Ki nem látja be, hogyha így nevelt két fiatal lélek lép házasságra, hogy az harmonikus és hűséges házasság lesz, mert egyik sem azt fogja keresni, hogy boldoggá *legyen*, hanem hogy boldoggá *tegyen;* és mialatt a másikat boldoggá teszi, önmaga is megleli a legmelegebb családi boldogságot.

B) De van már egy másik tapasztalati tény is, Kedves Testvéreim, amelynek tanulságát a nevelésben szintén érvényesítenünk kell. Igen sok családi viszálynak oka **a hirtelen érzékeny természet, az önuralom hiánya, a szeszélyesség,** vagy ahogy most az egészet olyan enyhe szóval összefoglaljuk: *az idegesség.*

Hát hiszen igaz, igaz, — rosszak az idegeink! A mai élet agyonhajszoló tempója bizony rombolólag szánt végig idegszálainkon. De azért — Testvérek! — mégsem járja, hogy ma idegességnek tudjuk be mindazt, amit régen sokkal igazabban hirtelenségnek, gyönge akaratnak, neveletlenségnek neveztek. Ha igaz is az — és nyilvánvalóan igaz, — hogy ma gyengébb az idegzetünk, mint elődeinké volt, de akkor ebből az következik, hogy annál fontosabb nevelői feladat az ifjakat *önuralomra, megfontoltságra, higgadtságra nevelni!* Mert a házasélet harmoniájához, a sírig tartó hű együttéléshez minderre szükségük lesz.

Hihetetlen, hogy mily apróságokon, mily gyerekségeken tud két felnőtt ember, két házaspár összezördülni, ha — ha nincs önuralmuk! «Nézd, édes, milyen szépen repül az a két daru . . .» «Szép, szép, — feleli az asszony, — de az nem kettő, hanem három.» «Ugyan, hogy mondhatsz ilyet? Kettő biz az!» «Hogy az kettő? Ha egyszer mondom, hogy három!» «De, kedves, hát kettő!» «Hát nekem ebben a házban már soha sincs igazam? (És itt már sír az asszony.) Azért is három! És juszt is három . . .»

És a vége? «*Megyek haza a mamához!*» — Nem ismeritek ezt a költeményt? Egy nagy magyar költőnk írta. Ő írta? Nem! Sajnos: elleste a való életből.

Testvéreim! Önuralomra, türelemre nevelni magunkat! Hogy aztán annyira ma már talán nem fogjuk vinni, mint az ókor kitűnő bölcse, *Sokrates* vitte, az valószínű. Hogy mennyire vitte Sokrates az önuralomban? Nagyon mérges felesége, Xantippe egy ízben már kora reggel megkezdte férje szidását . . . dörgött, villámlott . . . végre is Sokrates megunta a vihart s kiment a házból. A mérges asszony az ablakból még nyakonöntötte egy dézsával. Sokrates megáll, felnéz s csuromvizesen, ahogy volt, egész nyugodtan mondja: «Mindjárt gondoltam, hogy mennydörgés után esni is szokott . . .»

C) Mondjam még tovább a tapasztalatokat? Mert van még tovább is. És ha fontosak voltak az előbbi tanulságok, kétszeresen fontos, amit most akarok megemlíteni, *főkép a fiúk neveléséről.*

Nemde, Testvéreim, az a legbiztosabb alapja a harmonikus és hűséges családi életnek, ha mindkét fél, fiú és leány, **a tiszta élet hófehér ártatlanságában eltöltött ifjúévek után** *lép a menyegzős oltárhoz!* A kat. Egyház ebben a pontban hajthatatlan: *amilyen fönséges eszménynek, a hét szentség egyikének tartja a házaséletet, époly súlyos bűnt, Isten elleni lázadást lát a házasságon kívül folytatott minden nemi életben.* És itt nem tesz különbséget, — Testvéreim, halljátok meg! — *nem tesz különbséget a férfi és női ifjúság között.* A modern világ — az különbséget tesz! A modern világ, — az szemet húny fiúknál olyan dolgok előtt, amikért a leányt megveti. *Nem! Krisztus Urunk nem adott kétféle morált:* egyet a férfiaknak, egyet a nőknek! A házasság előtti tökéletes önmegtartóztató tiszta élet egyformán köt fiút és leányt! Ó, mennyivel több boldog család élne ezen a földön, ha az Egyháznak ezt a követelményét mindenki meg is tartaná!

Szülők! Neveljétek a fiatokat a házasság előtti tökéletes tiszta életre!

D) Mondjam még tovább a tanulságokat? Van még egy. Ezt is elmondom. Az imént a fiúknak mondtam komoly, kemény igazságokat. És a leányok megmenekülnek? Ők nem kapnak semmi figyelmeztetést? Igaz, hogy a beszéd végére, de ők is megkapják, amit megérdemelnek.

Tapasztalat az, — így kezdtem az előbbi eseteket is, — tapasztalat az, hogy sok családi viszálynak, keserűségnek,

elválásnak oka . . . nos, hát oka: *a nők mérhetetlen anyagi követelése, szeszélyes élvezetvágya, teljesíthetetlen kívánsága.* Tudom, hogy ebből a mondatból még sok apprehenzió lesz, — de mindegy, meg kell ezt is mondanom! Megmondottam azt is: neveljük a gyermekeket arra, hogy tudjanak megbocsátani. Megmondottam azt is: hogy neveljük a fiúkat arra, hogy tudjanak tiszta életűek maradni. Hát akkor megmondom ezt is: *neveljük a leányokat arra, hogy tudjanak* **kisebb igényűek, szerényebb kívánságúak lenni.**

Valahol azt mondja egy író, hogy a modern nők különösen három dolgot dobnak ki könnyen az ablakon: idejüket, pénzüket s egészségüket. Egyideig túlzásnak gondoltam ezt az állítást. De aztán olvastam egy kimutatást: az Egyesült-Államok kereskedelmi osztálya kimutatja, hogy az amerikai nők naponkint 30 millió dollárt költenek szépítőszerekre (háromszor annyi esik egy asszonyra, mint amennyit élelemre költ). Hát most már nem tudom, mit gondolnak az amerikai fiatalemberek. Azt-e, hogy ennyire nem-szépek az amerikai nők (mert ha azok volnának, nem volna szükségük ennyi kozmetikára); vagy talán azt gondolják, amit az európai, komoly fiatalemberek szólnak idehaza: «Én megnősülni nem merek; én *ilyen drága játékba belemenni nem merek!*»

Igen: idehaza a fiatalemberek *ezt* gondolják!

Mindenfelé nagy a panasz, hogy nem nagyon nősülnek a mai fiatalemberek. Hát — legyünk csak igazságosak — nem a mérhetetlenül követelő nők ijesztik-e meg őket?! «Kérlek, nem lehet elviselni, ebbe bele kell betegedni, hogy X. Y.-on, a barátnőmön micsoda casha-ruha volt! És te azt mondod, hogy nincs rá pénzed? De ha egyszer *kell lenni!?* . . .» «És, kérlek, amannak meg új autója van. És ezt nem lehet elviselni. Vegyél nekem új autót! Erre csak *kell lenni* pénznek! . . .» És így tovább!

Szerénységre, szerénységre és harmadszor is szerénységre kell nevelni a mai leányokat!

* * *

Tudom, Testvéreim, hogy a leányok fölriadnak a mai beszéd utolsó gondolataira és mentegetőzve mondják: Hiszen lennénk mi szerényebbek, lennénk mi egyszerűbbek, de akkor senki reánk sem néz, akkor pártában maradunk!...

Hát én szeretném megbiztatni ezeket az aggódó, jólelkű leányokat. Leányok! Ti talán nem is tudjátok, hogy növek-

szik köztünk egy másminő ifjúság, mint a régi volt. Még talán nem sokan vannak, de tanuságot tehetek én, a fiúk lelkipásztora, hogy *vannak és napról=napra sokasodnak olyan fiatalemberek, akik győzelmesen végigküzdött ifjúság után a tiszta élet fehérségében állnak az esküvői oltárhoz!* Már van=nak fiatalemberek, akik előtt nem a bubi=fej, bubi=modor és bubi=társalgás az ajánlólevél, hanem *a női lélek kiverődő finomsága.* Vannak, akik a hosszú hajkoronát nem «tánti=típus»=nak tartják, akik nem tartják «avultnak» s «maradi»=nak azt a leányt, aki nem ismeri a ruzst és a charlestont. Vannak fiatalemberek, akik nem azt keresik, jól áll=e a leány szájában a cigaretta s hogyan tudja hajtani a motorbiciklit, hanem akik keresve=keresnek olyan szerény leányt, aki nem csinálja derűre=borúra a ruhaszámlát, aki nem bározik, talán nem is bálozik, *de tud megértő, vigasztaló, melegszívű* **feleségé** *lenni dolgozó urának, tud helyes kis* **gazdasszonya** *lenni otthonának s tud áldozatos* **anyja** *lenni a gyermekeknek . . .*

— — — — — — — — — — — — — —

Testvéreim! Ez ma az utolsó szavam hozzátok: *Ha ilyen leányok sokan volnának,* **megoldódnék a modern családi élet nehéz válsága!** Ámen.

XVI.

Krisztus Királya a családnak. (IV.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Van itt valaki köztetek, aki hallotta Jagello Katalinnak, egy finn herceg feleségének történetét? Azt hiszem, nem sokan. Pedig ez a hős asszony megérdemli, hogy az ő nevével kezdjem a mai beszédemet, immár a negyediket, amelyik a családi élet válságáról szól, s amellyel be is akarom zárni ennek a nehéz témának tárgyalását.

Mára maradt a kérdés legégetőbb sebe, a probléma legsúlyosabb része, a csontig ható, eleven húsba vágó seb, amely alatt leginkább szenved az emberiség, s amelynek vészes következményei a pusztulás szélére taszítják egész társadalmunkat: *a házassági elválás rémes járványa.*

Ki volt ez a Jagello Katalin? Wasa János, finn herceg felesége. Az ellenséges svédek elfogták a finn herceget és Stockholmban életfogytiglani börtönre ítélték. Katalin siet Stockholmba a svéd király elé: «Engedje meg, felség, hogy én is börtönbe mehessek a férjemmel».

«De, Madame, — kiált fel Erich svéd király — hová gondol? Tudja, hogy férje soha többé nem látja meg a napvilágot?!»

«Tudom, felség.»

«És tudja, hogy ezentúl nem mint herceggel bánnak vele, hanem mint elfogott lázadó felségsértővel?»

«Tudom, felség. De ő szabad vagy fogoly, ártatlan vagy bűnös, Wasa János mégis az én uram!»

A királynak erre megpuhul a szíve: «De, Madame, — szól — én azt hiszem, hogy a lázadóra kimért ítélet után önt már igazán semmi sem kötheti többé őhozzá . . . Ön ezek után ismét szabad . . .»

Katalin nem válaszolt. Csak lehúzta jegygyűrűjét: «Olvassa, felség!»

S a jegygyűrűn csak két szó volt írva: «*Mors sola!*» — «*Egyedül a halál!*» *És Katalin belépett a börtönbe és 17 évig élt börtönben férjével, mikor aztán meghalt Erich s Wasa János kiszabadult . . .*

«*Mors sola!*» — csak a halál választ el tőle. Egészséges

vagy beteg, gazdag vagy szegény, daliás vagy rokkant, szép vagy megrútult, kedves vagy szeszélyes — mindegy: ő az én férjem s a síron kívül semmi el nem választ! «*Mors sola!*» — «*Egyedül a halál!*»

I.

A házassági elválások vízözöne.

A) Most már tudjátok — Kedves Testvéreim — miért kezdtem mai beszédemet ennek a hős nőnek, a hitvesi hűség vértanujának történetével. Azért, hogy annál megrendítőbb legyen annak **a léha könnyelműségnek látása, amely a házastársi hűség kérdésében a mai emberiség felfogását megfertőzte.**

És ami a legijesztőbb: ez a rettenetes baj nem csupán a hitetlenek közt pusztít: az áradat sok helyen áttörte az Egyház gátjait is és sok-sok katolikus földet is elborított.

Olvassuk az elválások döbbenetes nagy számát és ijedve állapítjuk meg, hogy hová jutottunk. Ma már ott vagyunk, hogy még a régi pogány népek is jobban megbecsülték a házasságot, mint a mai pogány felfogás.

Hiszen a régi pogányok mindig valami szent elfogódottsággal, megilletődéssel, sejtelmes tisztelettel viseltettek az élet eredése iránt. Ők nemcsak a forrásokat tisztelték, hanem az élet forrását, a házasságot is. Mikor férfi és nő egybekeltek, mintha ők is megsejtették volna a Teremtő fönséges tervét: igyekeztek ezt a szertartást minél titokzatosabbá, áhitatosabbá tenni.

De ma, Testvéreim, megszomorodott lélekkel kell tapasztalnunk, hogy amit a pogányok is tiszteltek, amit Krisztus szentségi méltóságra emelt, s amiről Szent Pál mint «nagy titokról» beszél, hogy annak becsülése, *a házassági köteléknek tisztelete napjainkban mennyire megrendült.* Már majdnem ott tartunk, mint Róma bukásakor, hogy a nők nem «ab Urbe condita»; Róma alapításától számították az éveket, hanem hogy abban az évben ki volt a férjük. Ma is férjhezmennek az emberek, hogy elválhassanak s elválnak, hogy férjhezmehessenek.

Mondjak néhány példát, csupán néhány számadatot? Kérlek titeket, próbálkozzatok észrevenni azt a rettenetes erkölcsi nyomort, ami e statisztikai adatok mögül kiérzik.

Hát itt van például az amerikai statisztika. Az Egyesült-Államokban az utolsó 50 évben 2,250.000 házasság bomlott

fel. Csak gondoljuk el, mit jelent ez a szám: 2,250.000! Ohióban: 5·4 kötésre esik egy válás, Oregonban 2·6, sőt van ott egy állam, melyben egy évben 1000 elválás volt és csak 900 házasságkötés.

Ettől már csak egy lépés az orosz szovjet házassági rendszere. Ott a házasságot eddig is egyszerűen csak elanyakönyvezték. Legújabban már ez sem kell. A férfi bemegy a rendőrségre, előveszi fényképes igazolványát s ráütik a a pecsétet: «Nős». Kivel? — nem írják be; azzal, akivel akar. Meddig? Addig, ameddig akar. Így írja egy nagy katolikus holland lap, a «Maasbode» 1926 november 19-i számában.

B) «Nos, igen: Amerika, meg a Szovjet! **De nálunk talán mégsem ilyen égető a baj!**»

Nem *ennyire* égető. De hogy a fejlődés útja *ijesztően erre-felé tart*, azt mindenki megdöbbenve látja. Magyarországon 1895-ig 100.000 házasságból 35·5 bomlott fel; 1923-ban már 425; tehát *alig 25 év alatt 12-szeresre emelkedett az arányszám!* Mi lesz 25 év multán? 1906-ban az egész *Nagymagyarországon* 6339 elválás volt; s 1923-ban *Csonkamagyarországon* 6645; *azaz a kétharmadrészét elvesztett kis országban több, mint azelőtt az egész országban!* Mi lesz ennek a vége? Nem lesz-e való igazság, amit ma még lehetetlennek tartunk, az az eset, mikor megkérdeztek egy urat: «Hallom, te vagy a vőfély az Ilonka esküvőjén,» s az illető azt felelte: «Nem, most még nem, de már előjegyeztek: a második esküvőjén vagy a harmadikon én leszek».

De talán mégis csak túlzott ijedelem, alaptalan sötétlátás ez?!

Bár úgy volna! De nem hiszem!

Csak nézz körül az életben! Férj s feleség összevesznek. Összevesznek, hiszen emberek vagyunk. Összevesznek minden semmiségen. S a vége? «Kérlek, ha nem tetszik, egyszerűen elválunk». Igen: «*egyszerűen elválunk*».

Csak nézz körül az életben! Jön a paphoz egy kedves pár, hogy ők «esküdni akarnak». És olyan megható naivsággal adják elő, hogy ők tulajdonképen már egyszer mással esküdtek, a férfi is mással, a nő is, dehát azt nem lehetett kibírni, hát egyszerűen elváltak, itt van róla az állami írás. Igen: hiszen ők «*egyszerűen elváltak*» és újra esküdni akartak. No hallja, tisztelendő úr! Mi van ezen csodálni való? . . .

Jön az új földesúr a faluba, jön az új hivatalnok a városba. Megvizitelik a plébánost s a pap visszaadja a látogatást. Akkor kiderül, hogy az úrnak mai felesége már a har-

madik asszony, az asszonynak is ez már a második ura . . . de *egyébként* biztosítják a plébánost, hogy egyházukat nagyon szeretik s *egyébként* mindenben hű fiai lesznek vallásuknak. Különben is államilag rendben vannak: «*egyszerűen elváltak*». Igen: «*egyszerűen elváltak*».

Csak menjetek végig az utcán és hallgassátok meg, mikor két nagy lány — úgy V—VI-os gimnazisták — mennek az iskolába, kezükben az iskolástáska s a világ legtermészetesebb hangján beszélgetnek — a számtanpéldáról. Ó, dehogy! Ezt mondja az egyik: «Tudod, kedvesem, ha az embernek ilyen férje volna, — hát az ember egyszerűen elválik tőle . . .» Így: «*egyszerűen elválik*».

II.

Nincs válás!

Pedig nézzük csak, Kedves Testvéreim: A) *hitünk mit mond az elválásról, s* B) *az ember józan esze mit mond az elválásról?*

A) **Ellene mond a válásnak hitünk.**

Mindenekelőtt is egészen világos, hogy a Teremtő Isten a házasságot *egy* férfi és *egy* nő közti felbonthatatlan szövetségnek gondolta. Egy férfit és egy nőt teremtett és ezzel jelezni akarta, hogy csak ezek között hozza létre a házasságot. Igaz, hogy az ószövetségben bizonyos esetekben felbonthatták a házasságot, de akkor még ez nem is volt szentség és Isten csak elnézte ezt a felbontást.

Krisztus Úrunk azonban szentségi méltóságra emelte a a házasságot s visszaadta annak eredeti eszményi tisztaságát, egységét s felbonthatatlanságát.

Mózes törvénye bizonyos esetben megengedte a válást s a farizeusok azért kérdezték az Úrtól: Szabad-e az embernek feleségét elbocsátani? Krisztus Urunk ekkor mondta örökké emlékezetes szavait: Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg, hogy elválhassatok, de kezdetben nem így volt. «Amit Isten összekötött, ember el, ne válassza.» (Mt. 19, 6.) «Mondom pedig nektek, hogy aki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtörést követ el és aki az elbocsátottat elveszi, házasságtörést követ el.» (Mt. 19, 9.)

És hogy az apostolok ezt világosan megértették, kitűnik Szent Pál szavaiból: «A férjnél levő asszony, ameddig férje

él, kötve van a törvény által . . . ennélfogva házasságtörő, ha férje életében más férfivel adja össze magát». (Róm. 7, 2—3.) Hát lehet ennél világosabban beszélni?

Egyetlen, amit az Egyház tehet az, hogy mikor már minden kötél szakad, felbontja ugyan a közös együttélést, de nem bontja fel a házasságot, úgyhogy a felek új házasságra nem léphetnek. «Azoknak, akik házasságot kötöttek, nem én parancsolom, hanem az Úr, hogy a felesége el ne váljon férjétől; ha elvált, maradjon férj nélkül vagy béküljön ki férjével» — mondja Szent Pál. (Kor. I. 7, 10.)

B) **De a válásnak ellene mond józan eszünk is!** Hacsak kissé is higgadtan gondolkozunk a szigorú katolikus felfogásról, az eszünk is azt súgja, hogy *az Egyház nem is tehet másképp*. Sem az ember méltósága, sem a társadalom java, sem a gyermekek java nem tűri az elválást.

a) *Az ember méltósága.* A házasságban két ember egymásé lesz, egymásnak átadja magát oly szoros kapcsolatban, amelynél mélyebbet elgondolni sem lehet. «Ich bin dein, wie du mein!» Mármost hová veszne az ember méltósága, becsületérzéke, ha ez az átadás csak felmondásra, határidőre szólna? Ha a férjek eldobálhatnák feleségüket, mint a rongyos ruhát, az ember áruvá alacsonyodnék le, és ha lesz valaha világ, ahol a gonoszság diadalmaskodik s a házasságot tetszés szerint bármikor felbonthatják, azt az életet többé nem lehet emberinek, azt a társadalmat nem lehet emberi társadalomnak nevezni!

b) Vedd le a hordóról a dongákat — szétesik. *A társadalmat összetartó donga — a felbonthatatlan házasság.* Ha a család széthull, megbomlik a társadalom is. Lehet-e teljes odaadás, kölcsönös együttmunka, ha mindkét félnek attól kell tartania: A másik engem bármikor faképnél hagyhat?

c) És még nem szóltam az egyik legszomorúbb dologról: *Mi lesz a gyermekekből, akiknek szülei elváltak?* Megreszket a lelkem, mikor ily szegény gyermekeket hoz elém az élet. Az egyik hitoktatóval történt meg. Találkozik volt tanítványával, egy 16 éves leánnyal. Kérdi tőle:

— Hogy van?

— Köszönöm, jól.

— Mi újság otthon?

— Rég nem voltam otthon. Tetszik tudni, hogy eddig anyámnál voltam, aki elvált és másodszor ment férjhez. Mostohaapám kedvelt. Most anyám újra elvált és harmadszor ment férjhez, de oda csak nem mehettem vele?

— Mostohaapjánál csak nem marad? Menjen vissza édesapjához!

— Oda nem lehet. Ő megnősült, gyermekei vannak, örül, ha nem lát.

— Hát most hová megy?

— Utazom a kisasszonyommal. Egyszer itt, másszor ott... és nagy könnycsepp gördült ki szeméből a szegény hazátlan, védtelen gyermeknek.

Testvéreim! Láttatok már madárfiókát, amelyiket nagy szélvész levert a fészkéből? Mily csipogó sírással, ijedten tekint szét a világban! Éppígy ez a szegény gyermek is: Kit szeressek? Apámat? De ott van mellette egy másik asszony, aki nem anyám. Anyámat? De ki mellette az a férfi, az nem az én apám? *Szegény gyermekek, kiknek élnek szüleik, de árvábbak az árváknál!* Csoda-e, ha megzavart szegény lelkük boldogtalanná lesz? *Szülők! Ti veszekedő szülők, ti elválni készülő szülők, ha semmi más nem tudna visszatartani a válástól, gondoljatok gyermekeitek elvesző boldogságára!*

III.

A «nemsikerült» házasságok.

Ime, Testvéreim, itt áll előttünk az elválás. De hiszen ezt úgyis tudtuk! Az elv *oly fönséges; hanem az élet!* Az elveket megcsúfoló szörnyű élet!

A) Hisszük, tudjuk, hogy a házasságot nem lehet felbontani; jól is van ez így. **De ha nem sikerült a házasság?** Akkor sem lehet? Néha borzasztó helyzetek állnak elő az életben! Nincs az a földi szenvedés, nincs az a földi pokol, amelyik hasonló lenne egy nemsikerült házassághoz! Hát ekkor sem lehet felbontani? Legalább ilyenkor engedné meg a mi szent vallásunk, hogy elváljunk! Tiszta lelkű, gyöngéd nő részeg, durva férjet kap; munkás, szorgalmas férj, léha, tékozló, bűnös asszonyt kap... Ilyenkor pokol az élet! Ilyenkor sem lehet elválni?

Testvéreim, rémes esetek vannak az életben. *Mégsem lehet elválni!* Nem lehet (legalább úgy nem, hogy új házasságra lépjenek), mert hacsak *egyszer* is lehetne — vége! A ruha szakadni kezd, ki tudja megállítani? Az emberek éppen akkor hagynák el egymást, mikor a másik legjobban rászorul: betegség, öregség esetén. Van erre elég szomorú példa: a modern állami törvények lehetővé tették az elválást

s ime, minél könnyebb az elválás, annál több a perpatvar, a veszekedés. Ha tudnák, hogy úgysem lehet elválni, hiába, itt már sírig együtt kell élni, — hát akkor összeszoknának. De így minden semmiségért kész a kifakadás: «Nem tetszik? Váljunk el!»

És hát valamit ne feledjünk, Testvéreim: a házasság nem olyan szerződés, hogy 100 mázsa búzát szállítok, adj foglalót, aláírjuk, rendben van. Hanem: *a házasság szentség!* Szentség, melyben a felek kegyelmet kapnak s erősítést a jó és rossz sorsra egyaránt; csak jóakaratot legyen bennünk s Isten kegyelmével a nem is egészen sikerült, a nem egészen boldog házasságot is el tudjuk viselni megértéssel s türelemmel.

B) «*De ha már nem szeretem a másikat! Ha annyit szenvedek mellette! Csak van jogom, hogy boldog legyek! Hová lesz a boldog életem? Hát nem igazságtalanság s nem kegyetlenség ez!?* . . .»

Kedves Testvér, értelek, a keserűség szól belőled; nem tudod, mit beszélsz. Úgy beszélsz, mintha örök életben nem hinnél! Lehet-e kegyetlen, lehet-e igazságtalan az Úr? Ő tudta, mennyi szenvedés *is* lesz a házasságban, s mégsem engedte a felbontást. Az Úr Jézus nem kegyetlen, hanem áldozatokat, azokat, igenis, kíván tőlünk. Nemcsak itt, máshol is! Kívánja, hogy inkább szenvedjünk, mintsem bűnt kövessünk el; kívánja, hogy inkább szenvedjünk, mintsem hitünket megtagadjuk! *Néha a vérünket, életünket követeli, mint a vértanuktól s néha szenvedést kíván, mint a szerencsétlen házastársaktól!* S mindezt nem szeszélyből magáért, hanem **a közjóért, az emberiség javáért!**

a) «*Közjó? De előbbre való az én boldogságom! Bánom is én a társadalmat! Magamért élek, magam akarok boldog lenni!*»

Nem, nem Testvérem, nincs igazad! Lépten-nyomon látjuk, hogy az *egyes* embernek áldozatokat kell hoznia a közjóért. Orvos vagy? Pap vagy? — el kell menned a ragályos beteghez is, még ha belehalsz is! Katona vagy? Kitartani a poszton, ha belehalsz is! Szabad-e a katonának békében fel-alá feszíteni az utcán s mikor meg baj van, háború van, akkor gyáván «hazaszaladni a mamához?» És szabad-e a házastársaknak, míg elolvadnak a szerelemben, súgni-búgni, összebujni, de az első összekoccanásnál, bajnál meg otthagyni egymást s «hazaszaladni a mamához?»

Nem! Nem lehet felbontani a házasságot!

b) *Hát igazán soha nem bont fel az Egyház házasságot?* No hát nekem is van egy ismerősöm, aki másodszor esküdött! Templomban? Igen: katolikus templomban!... Meg itt van gróf X. és herceg Y., az ő házasságukat is felbontották, csak ... sok pénz kell hozzá ...»

Mondjátok, nem hallottatok ilyen gyanusításokat, Kedves Testvéreim?

Testvér! Őszintén akarok beszélni! *Érvényes és befejezett házasságát az Egyház soha senkinek fel nem bontotta!*

«De ez is, az is másodszor esküdött s fölbontották!»

Igen, *esküdött, de nem bontották fel*, hanem: az Egyház kijelentette s megállapította, hogy az az első házasság *soha nem is volt érvényes;* nem volt azért, mert valami olyan akadály volt a felek között, amely miatt érvényes házasságot kötni nem is lehetett. Tehát ha vannak templomban is «második» esküvők, az csak annyit jelent, hogy az első esküvő nem volt érvényes házasság. Mert érvényes és befejezett házasság felbontására 2000 év alatt még nem volt példa.

*

Kedves Testvéreim! A katolikus Egyház történetében napról-napra megismétlődik az az idegizgató jelenet, amely Keresztelő Szent János s Heródes közt egykor lejátszódott, s amely Keresztelő Szent Jánosnak fejébe került.

Heródes Antipas eltaszította magától törvényes feleségét s új házasságot kötött még élő mostohatestvérének, Fülöpnek feleségével, Heródiással. Szent János remegés nélkül vágta a zsarnok szemébe: «Nem szabad elvenned testvéred feleségét». (Márk 6, 18.) És mi jött erre? Jött a börtön, jött a bárd, jött a vértanuhalál s a próféta életét adta a házasság felbonthatatlanságáért ...

Testvéreim! Kétezer év alatt gyakran ismétlődött meg az a tragikus jelenet, hogy az Egyháznak rendületlenül kellett kitartania s sokszor villámmal kellett szót emelnie a házasság felbonthatatlansága mellett akkor is, mikor tudta, hogy ennek talán egész országok elszakítása lesz az ára, akkor is, mikor tudta, hogy ezzel gúnyolódás, megnemértés és sok-sok hívének elvesztése jár.

Mindegy! Nem tehetett máskép! Nem tehetett máskép, hacsak nem akarta Krisztus Urunkat cserbenhagyni.

Legyünk hálásak szent vallásunknak ezért a szigorúságáért. Keménynek látszik hajthatatlansága, nehéznek parancsa, — de ő nem enged. *S minden komolyan gondolkozó*

embernek meg kell ezért csókolnia kezét annak a katolikus Egyháznak, amely az emberi gyöngeség, önzés, vélemények zavarában egyedül tart ki meggyőződése mellett, s mikor a szétomló társadalom azt mondja: váljunk el, mikor minden más vallás megengedi: váljunk el, akkor egyedül a mi vallásunk mer kiállani Krisztus Urunk mondása mellé: «Amit Isten összekötött, ember szét ne válassza azt!» Tudja a mi szent vallásunk, hogy a házasság felbonthatatlanságából sok tragédia s szenvedés fakad; de azt is tudja, hogyha *feloldható lenne a házasság, abból még több baj fakadna* s azt is tudja, hogy utóvégre *Krisztus keresztje nélkül az életet leélni nem lehet.*

Testvéremi! Ma olyan könnyen dobálódzunk a rettenetes szóval: «Ha nem tetszik, váljunk el!»

Úgy? Váljunk el? S nem jut eszedbe a titokzatos eskü, melyet fehér menyasszonyi fátyolban, dobogó szívvel tettél az Úr Jézus feszületére?!

Úgy? Váljunk el? S nem látod a döbbenetes tragédiákat, amelyek e kétségbeesett lépésből fakadnak?!

Úgy? Váljunk el? S nem látod, mily könnyes szemmel néznek reád gyermekeid, kik árvákká lesznek, mielőtt szüleik meghaltak volna, árvábbak az árváknál?!

Váljunk el? S nem érzed, hogy az összedűlt családi szentélyek romjai menthetetlenül temetik maguk alá az emberi társadalmat, kultúrát, civilizációt?!

Váljunk el?

Nem, ne váljunk el! Ne mondd: összevesztünk, nem bírjuk ki egymást, te menj jobbra, én megyek balra . . .

Hanem: *add ide a kezed . . . úgy . . . aztán mindketten megyünk Krisztushoz.*

Úr Jézus, légy orvosa, megszentelője, Királya a beteg modern családi életnek! Ámen.

XVII.

Krisztus a szenvedő Király.

Kedves Katolikus Testvéreim!

...«Erre köveket fogtak, hogy megdobálják Őt, Jézus azonban elrejtőzött és kiment a templomból.» (Ján. 8. 59.)

Micsoda mély tragikum sikolt e szavak mögül, Kedves Testvéreim, az akkori s a mai emberek megrendítő tragikuma! Csakugyan igaz volna a szörnyű vád, hogy aki jót tesz velünk emberekkel, azt mi kövekkel szoktuk megdobálni?

Hát csakugyan rajtunk terpeszkedik a borzasztó átok, hogy legjobbjaink iránt hálátlanok vagyunk!?

Hát csakugyan való az a hihetetlen elvakultság, hogy az emberek szemébe kiáltották az Úr Krisztusnak: «Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék fölöttünk!» s az Úr erre elrejtőzött köztünk, eltávozott közülünk!?

Az előbb felolvasott evangéliumi jelenet ezt mutatja. Csak az evangélium? Sajnos, nem. *Ezt mutatja a mai élet is.* A mai élet is mutatja az ember lázadását Krisztus ellen; mutatja Krisztus elrejtőzését, eltávozását is; de ugyancsak mutatja azt is, hová jut az emberiség, ha követ ragad Királya, az Úr Jézus ellen.

Krisztus Urunk nemcsak földi életében volt szenvedő Király, *sokat szenved ő tőlünk ma is.* Krisztust nemcsak az elvadult zsidó nép akarta megkövezni, *megkövezi őt a modern élet ezernyi bűne ma is.* És mégis, ez a szenvedő Király nemcsak régen volt támasza, erőssége a népeknek, hanem *egyetlen reménye ő az ösvény szélén tántorgó mai emberiségnek is!*

Ime, Testvéreim, ez lesz tárgya a mai szentbeszédemnek. Álljunk oda a szenvedő Krisztus-király keresztje alá és ahol csak észrevesszük, hogy ez a szent kereszt ingadozik, vagy ki is dőlt már, igyekezzünk meleg szeretettel ismét felállítani azt!

I.

A világ Krisztus ellen.

A) Ha gondolatban végigfutunk az emberiség történetén, megdöbbenve látjuk, hányszor ismételték meg az emberek a mai evangélium fatális jelenetét: követ ragadtak Krisztus ellen. Hányszor ismétlődött meg az első nagypéntek szörnyű ítélete: «Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék fölöttünk!...» Hányszor ismétlődött meg az a multban 2000 év óta! Csak a multban? Hiszen ha így lenne? De nézzünk szét ma is a nagyvilágban; nem látjuk-e lépten-nyomon a rémes ítéletet:

«Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék fölöttünk!»

«Nem akarjuk!» — kiáltják *a modern házastársak*. «A házasságba csak nem szólhat vele a vallás! Úgy leszek boldog, ahogy tudok!»

«Nem akarjuk!» — kiáltják a könnyelmű *ifjak* s *leányok*. «Élvezzünk kéjt-gyönyört. Hatodik parancsolat? Ah! Elmaradt középkor, papok találták ki!...»

«Nem akarjuk!» — kiáltják sok országban a *politikusok*. «A vallásnak s a politikának semmi köze egymáshoz; a modern állami élet csak nem veheti tekintetbe a vallás törvényeit!»

«Nem akarjuk!» — kiáltják az emberek *a tudomány álarcában is*. «A modern tudomány bebizonyította, hogy a vallás tételei nem tarthatók».

«Nem akarjuk!» — kiáltják *a festők, szobrászok, művészek*. «Mit? A vallás meri tiltani s erkölcstelennek nevezni a mi képeinket? Hát a l'art pour l'art semmi?! Mi köze erkölcsnek a művészethez? Nem lehet a művész kezét elavult erkölcsi szabályokkal megkötni!»

«Nem akarjuk!» — kiáltja *irodalom, sajtó*. «A modern sajtó csak nem korlátozhatja magát ócska erkölcsi törvényekkel!»

«Nem akarjuk!» — kiáltják *bankárok, kereskedők, gyárigazgatók*. «A modern ipari s kereskedelmi élet csak nem feszélyezhető a tízparancsolat által?!»

«Nem akarjuk!» — kiáltják *az elvakított munkások*. «A vallás csak a kapitalistákat szolgálja s a szegény emberrel nem törődik!»

B) Ó szegény Krisztus! Te szenvedő Király! Nézz körül a keresztről! **Hát mindenki ellened van? Hát mi marad neked?** A parlamentek *nem a tiéid*, a könyvtárak *nem a tiéid*,

a színházak, mozik, *legkevésbbé sem a tiéid* . . . A sajtó *nem a tiéd*. A banképület *sem*, a gyárak, műhelyek *sem*, a család *sem* . . . Hát mi maradt? *Csak a templom, a tabernákulum!* Ha sikerülne téged innen is kikövezni, nem volna már talpalatnyi helyed.

De íme, Testvéreim, az utolsó helyéből az Úr, úgy látszik, nem enged. Az *oltárszekrény* még az övé s mit látunk? A szenvedő Király ma onnan indul el új hódító útjára. Mikor már azt hittük, hogy az egész modern élet kizárta magából Krisztust; mikor már úgy látszott, hogy nincsen számára hely a földön; mikor már úgy látszott, hogy Krisztus keresztje kidőlt és betemette a feledés pora s a gonoszság szemete; mikor az emberi lélek a Krisztus keresztje helyett mármár a bűn pogány bálványai előtt kezdett imádkozni, akkor — napjainkban — megindult Krisztus a számára maradt utolsó talpalatnyi helyéről, az oltárszekrényből s onnan akarja újra meghódítani — meghódítani és meggyógyítani — a beteg emberi életet.

Jeruzsálemet a rómaiak Krisztus után 70-ben elfoglalták, lerombolták s a kereszténység szent helyeit földdel, szeméttel teleszórták. Betemették az Úr Jézus sírját is s a Golgotán, ahol az Úr szenvedett, Venusnak és Jupiternek emeltek templomot s az ő szobraikat állították a kálvária tetejébe. *A Krisztus keresztje helyén a pogány istenek szobrai!* . . . Jött végre Nagy Konstantin császár és Szent Ilona császárné, leromboltatták a pogány templomot s a szemét alól kiásatták a szent helyeket . . . Hosszú, fáradságos munka után végre előtűnik a sziklasír . . . nem messze tőle három kereszt . . . és a szögek és a felírás . . . Három kereszt! De melyik a Krisztus keresztje. Egyik biztosan a három közül . . . *de melyik?* Nem tudták . . . Végül egy súlyos beteghez érintik mind a hármat. S a harmadik érintésére meggyógyul a beteg. *Megvan a Krisztus keresztje!* — kiáltott fel diadalmasan az egész keresztény világ. Megvan a Krisztus keresztje!

Krisztus keresztje hozzáért egy beteghez s az meggyógyult. Van itt most beteg köztünk? Nincs beteg; *betegek vagyunk mind közösen, beteg az egész emberi társadalom.* Ma is pogány bálványszobrok állanak a Krisztus keresztje helyén . . . Meg akarunk gyógyulni? Nincs más mód rá: felállítani mindenütt a Krisztus keresztjét, ahol az állott valaha, s ahová a pogány bálványok lopakodtak be.

II.

Állítsuk fel Krisztus keresztjét!

A) Felállítani a kidőlt keresztet először is **a saját lelkemben, az én legbensőbb magánéletemben!** Tudjátok, mi lesz ennek a következménye? Az, hogyha szilárdul áll lelkemben Krisztus keresztje, van egy oszlop, amelybe az élet rettenetes viharai közt belekapaszkodhatom.

Nézzétek csak, Testvéreim! Krisztust, a Királyt, keresztrefeszítették. Látszólag egész élete műve tönkrement. Tönkrement? Ó, dehogy! *Éppen ez volt a trónfoglalása!* Ti durva katonák, kik a töviskoszorút fejébe szúrtátok, tudtátok, mit tesztek? Nem tudtátok! Ti katonák, kik gúnyosan térdet hajtottatok előtte, te Pilátus, ki a kereszt feliratát így készíttetted: «Názáreti Jézus, a zsidók Királya», tudtad te, mit teszel? Nem tudtad! Nem is sejtetted, hogy e percben rendült meg a római világbirodalom s helyébe lépett a megfeszített Krisztus királyi birodalma.

A kereszt valaha gyalázat fája volt; most megáldani sem tudunk másképp, csak a kereszt jelével. *Ó, szent kereszt! Hány millió megtört szem nézett már reád s merített erőt belőled! Ó, szent kereszt! Hányszor reszketett végig az én lelkemen is a te áldástadó, magasbalendítő erőd!* Úgy-e, Testvéreim, ahol a kótában kereszt van, ez azt jelenti, hogy ott fölfelé kell menni a hanggal! Igen: a Krisztus keresztje is fölfelé visz. Ki nem érezte még, hogy mikor a kísértések tomboló orkánja már-már eldöntötte, a szent keresztbe kapaszkodás emelte őt fel az emberiesebb élet magasai felé?

Kivel, melyik küzdő, szenvedő keresztény embertársammal nem ismétlődött még meg Szent Vencel esete? Egy havas éjjelen mezítláb járta ez a szent király fővárosa templomait végig. Csak egyetlen szolga kísérte, az is panaszkodott: mennyire fázik! «Nézd: lépj csak mindig a nyomomba; meglásd, nem fázol» — szólt Vencel. S a szolga egyszerre érezte, hogy a mezítlábos király lába nyomán kellemes meleg fakad a havas úton. Most már nem fázott.

«Fiam, leányom — szól keresztrefeszített Királyunk — szomorkodol, hogy nehéz, rettenetesen nehéz az út, mely az életre vezet? Nézd: lépj csak nyomdokomba. Meglásd, én már kitapostam az utat; ha a keresztembe kapaszkodol, nem fogsz elesni».

Testvéreim: *felállítani a kidőlt keresztet először is a saját lelkemben!*

B) De aztán felállítani a keresztet a **családban** is! A mai családban szégyellik a keresztet. Akt-képeket nem szégyellenek, a meztelenséget nem szégyellik, de Krisztus keresztjét? — ah, ez nem illik a modern szalónba! «*Modern szalón!*» Mi mindent prédikál ez a modern szalón?! Pénzimádást, gőgöt, hiúságot, érzékiséget, kényelemszeretetet; a modern szalón sokszor nem más, mint a hét főbűn kiárusítása . . . igen, igen, *itt* a kereszt nem maradhatott meg.

Valaha ott volt a kereszt minden keresztény család szobájába; a keresztrefeszítettnek szeme előtt növekedett a gyermek; abból merített erőt a munkában elfáradt férj, arra nézett az otthon szorgoskodó anya.

Ma a kereszt eltűnt a családból. Miért tűnt el?

Azért, mert a kereszt csak ott maradhat meg, ahol a keresztrefeszített szelleme él. Jaj, de ez a szellem a *szeretet* szelleme s az *áldozat* szelleme; viszont a mai családi életben a szeretetlenség s az önzés átka tombol. A feszület, tudjátok, mit mond? «Előbb a többiek, aztán én!» S tudjátok, mit mond a mai önzés? «Előbb én, aztán megint én, aztán a többiek!» Hát lehet ezt a két szellemet kibékíteni?!

Tudjátok, min épül a keresztény család és min a mai család? A keresztény család az *áldozat* szellemén épül. Mit tesz keresztény apának lenni? Dolgozni reggeltől estig *másokért!* Mit tesz keresztény anyának lenni? Sürögni-forogni napestig másokért! Mit tesz keresztény gyermeknek lenni? Tisztelettel, szeretettel engedelmeskedni *másoknak*, a szülőknek; első az apa, az anya s csak a végén — én!

Ámde ezzel szemben milyen a mai családi élet? Nincs a falon feszület (ez ugyan csak külsőség), de miért nincs? *Mert olyan a levegője, hogy oda az áldozatot hirdető feszület nem is illenék!* Áldozat? Bah! «Minél több élvezet s minél kevesebb áldozat», ez a jelszó. Ezért nem kell a gyermek a családnak; ezért van az a limonádés, elkényeztető, mindent elnéző nevelés; innen a családok szétrobbanása, innen a modern családi élet haldoklása! *Ó, Te szenvedő Krisztus, mentsd meg a mi haldokló családainkat azzal, hogy ismét megtanítod őket az áldozatos szellemre!* Igen: *fölállítani a kidőlt keresztet a mai családokban!*

C) De a keresztfelállítás kell az **iskolában** is! Minden iskolát az Egyház alapított, az elemitől az egyetemig. A család természetes nevelője a népeknek, az Egyház természet-

fölötti nevelője. Tehát kinek van joga a gyermeket nevelni? Apának, anyának s a papnak! *Becsületre, kitartásra, munkaszeretetre, tiszta életre csak a kereszt árnyékában lehet nevelni!*

Kairói utasok érdekes részletet beszélnek a kairói egyetem életéből, ahol 44.000 mohamedán diák tanul. Az ember belép az óriási oszlopcsarnokba. A kövezet gyékénnyel befedve: a diákok itt tanulnak, itt esznek, itt alszanak. Jobbrabalra mindenfelé kis emelvényen egy-egy tanár s körötte a földön ülnek figyelő diákjai, törökök, egyiptomiak, abesszíniaiak . . . *S mind csak egyetlen egy könyvet tanul, mind a 44.000! Mit? A Koránt!* Ez nekik a nyelvészet s etika, ez a történelem s a jog, ez a filozófia s a régészet . . . S mikor egy európai utazó, aki végignézte őket, csodálkozott ezen, vezetője ezt súgta a fülébe: «A kémia fontos, de Allah még fontosabb!»

Igaza van, Testvéreim: a kémia fontos, a technika fontos, az orvostudomány fontos, minden tudomány fontos, *de Isten fontosabb!*

Valaha ezt mi is tudtuk. Valaha minden város, falu közepén a legmesszebbre látható helyen emelkedett a templom, s a templom tornyán a Krisztus keresztje. Ma sokszor azt látjuk, hogy a tudással harcolnak a vallás ellen s a technika alkotásai elnyomják a templom keresztjét, s hogy a ma növekvő nemzedék a technika alkotásait imádja a kereszt helyett.

Pedig tudjátok mi vár reánk, ha ez így lesz? Ha a tudás és technika fölött nem ismerünk nagyobb urat, aki előtt ezeknek is meg kell hajolniok? Az, hogy *a tanulttá képzett emberből gonosztevő lesz s az Istent nem tisztelő technika népeket, ölőszerszámokat fog gyártani!*

Hál' Istennek: mi Magyarországon nem panaszkodhatunk: minden iskolában van valláserkölcsi nevelés s van hitoktatás. De legyünk is büszke tudatában annak, hogy *a hitoktatás a gerince egész nevelésünknek!* Ó, Te szenvedő Krisztus, tárd ki sebes karjaidat iskoláink fölé s *öleld szerető Szívedre a mi gyermekeink ártatlan lelkét!*

D) Testvéreim! Felállítani a kidőlt keresztet! Keresztfelállítás kell a **műhelybe, gyárba** is!

Ha a mai ember olvassa a középkori céhek történetét, szinte elhinni sem tudja, hogy valaha a vallásnak mily szelíd fénye ömlött el minden műhelyben, munkahelyen s munkások lelkén. A munka a régi embernek nem merő kenyérkereset volt, hanem *istentisztelet* is. S mert istentisztelet volt,

minden műhely falán a főhelyen a kereszt függött. A munkás ránézett a feszületre s belőle erőt, lelkiismeretességet, munkakedvet, kitartást merített; s a munkaadó ránézett és belőle igazságosságot, felebaráti szeretetet, emberies bánásmódot tanult. Nem, nem: *a kereszt árnyékában meg nem maradhatott sem a csalás, amerikázás, osztálygyűlölet, osztályharc, de sem a kapzsiság, bérlevonás, embertelen bánásmód!* . . .

Aztán jött az új világ: «A vallásnak semmi köze a munkához, az erkölcsnek a kereskedelemhez . . . ki a feszülettel!»... Hát kivitték! S az eredmény? Tigris nem vicsorítja fogát az oroszlánra úgy, mint a mai munkás a munkaadóra, proletár a burzsoára, a szegény a jómódúra. Szörnyű probléma a szociális kérdés, legjobbak verítékeznek megoldásán: de egy biztos: *ha valaha megoldják, csak a kereszt által, azaz áldozat, kölcsönös szeretet, türelem által lehet megoldani. Ó, Te szenvedő Krisztus Király, a Te keresztedet kell újra felállítani a műhelyekben, irodákban, gyárakban, ha nem akarjuk, hogy tönkremenjen az egész társadalom.*

Mikor *Strindberg*, a svéd író, halálát közel érezte, sok lelki tévelygésben eltöltött élete végén keresztet követelt sírjára ezzel a felírással: «*Ave crux, spes unica!*» «*Üdvözlégy szent kereszt, egyetlen reményünk!*»

Igen, Kedves Testvéreim, a szenvedő király keresztje ma is egyetlen erőnk, büszkeségünk, vigaszunk nekünk. Mi is úgy vagyunk, mint Szent Pál volt: «Nem tudok semmit, semmit, csak Krisztust, a megfeszítettet» (Kor. I. 2, 2.). A feszületben benne van minden dogmatikánk s erkölcstanunk, hittanunk, katekizmusunk, erőnk, reményünk, boldogságunk.

Jaj, ma is úgy vagyunk, mint mikor a rómaiak betemették a szent helyeket. A mai modern pogányság megint betemette Krisztust; a szeretetlenség, pénzimádás s erkölcstelen élet pogány szobrai állnak a feszület fölött. Keresztények vagyunk, de elvesztettük a keresztet: nem értjük meg, hogy a kereszt az áldozathozatalnak, a kicsinyben is kitartó hűségnek hirdetője. Keresztények vagyunk, de nincs Konstantinunk, aki kiássa az elfeledettségből Krisztus keresztjét s trónraemelje. Trónra? Örökös földrengések hullámzásában küzdünk . . . uralkodók trónjai omlanak össze . . . forradalom véres ökle dörömböl a királyi paloták ajtain . . . s mi mégis trónraemelünk? Igen! *Mert ha nem, — elpusztulunk!*

*

Kedves Testvéreim! Ma az egész katolikus Egyházban feketevasárnap van, de nekünk, magyar katolikusoknak különösen «fekete» vasárnapunk. Tegnapelőtt este[1] roskadt össze itt, ezen a szószéken egy apostolutód, aki lángszavával annyi összedőlt keresztet emelt fel a magyar lelkekben, mint talán még senki ebben az országban. Jajongva sikoltoz a nagy ür, melyet távozása lelkünkben hagyott; összefacsarodik a szívünk, mikor veszteségünkre gondolunk; de aztán felegyenesedik szomorú lelkünk, ha feltekintünk a keresztre, melyért nagy püspökünk annyit fáradott: *Stat crux, dum volvitur orbis!* Minden elmúlik a földön, mindennek vége, *de áll a Krisztus keresztje!* A hívek szerették Szent Ágoston püspököt és Szent Ágoston meghalt; szerették Borromei Szent Károly püspököt s Szent Károly meghalt; szerettük Prohászka Ottokár püspököt és Prohászka Ottokár tegnap délután meghalt. *Meghalt, de áll a kereszt, él a kereszt, Krisztus diadalmas öröksége! Mi emberek jövünk-megyünk s meghalunk, de Krisztus keresztjének nem szabad meghalnia!*

Meghalt püspökünknek utolsó szava, melyet e szószéken már merevedő ajakkal hirdetett, ez volt: «Emberek, ne csináljatok külön erkölcsi törvényeket, új kódexet magatoknak. Az Isten már megadta nekünk a szent evangéliumban . . .» Nos hát, most szavazzunk, Testvérek! De egész komolyra megy, ez nem frázis: Nézzétek, ott az oltáron a Király! Akarjátok-e, hogy ez a Király uralkodjék fölöttünk? Akarjátok? Ó, mondjátok: *Akarjuk, akarjuk!*

Férfiak, nők! Akarjátok-e, hogy Krisztus isteni Szíve uralkodjék a családban s nyomán elömöljék a mennyei béke s boldogság s kifakadjon megint a boldog családi élet öröme? Akarjátok? *Akarjuk!*

Apák, anyák, akarjátok-e, hogy gyermekeitek ártatlan lelke a Krisztus keresztje árnyékában fejlődjék, erősödjék? *Akarjuk!*

Fiúk, leányok! Akarjátok-e, hogy a fiatal évek tomboló viharjaiban legyen biztos reménnyel mibe fogóznotok: a Krisztus keresztjébe? *Akarjuk!*

Testvérem! Akarod-e, hogy az élet küzdelmében össze ne roppanj? Akarod-e, hogy a csapások sötét napjaiban utat ne tévessz? Akarod-e, hogy lelked, e halovány vérszegény virág az örök élet napsugarára nyíljék?

[1] 1927 április hó 1-én este $^{3}/_{4}$ 7 órakor.

Akarod?

Akkor, Testvér, nézd, itt fekszik nagy püspökünk pár lépésre tőlünk kiterítve; jőjj, térdelj le velem halott püspökünk ravatalához, a kereszt tövéhez és imádkozzad el igazán, megrendült lélekkel:

Ó, jó nekem, Uram, te kezedbe esnem;
Soha ne is engedj más helyet keresnem.
Most, most, Uram, most nincs senki másom, látod;
Jöjj, hát, melengesd fel halvány kis virágod! *(Sik S.)*

Amen!

XVIII.

Krisztus a keresztre feszített Király.

Nagypéntek! . . .

Nincs nap az esztendőben, Testvéreim, amelyik szomorúbb lenne, nincs nap, amelyik komolyabb lenne.

Nagypéntek!

Kint mosolyoghat simogató tavaszi napsugár és mégis nehéz felhő borul lelkünkre. Mintha megint elsötétülne a Nap, mintha megint megrendülne a Föld, mint azon az első nagypénteken! Nincs máskor nap, amelyen nem volna szabad szentmisét bemutatni; nincs olyan istentisztelet, melyen gyertya sem ég az oltáron. Oly szomorúak a mai szertartások; oly bánatos az Egyház éneke; oly titokzatos a harangok némasága! . . .

Gyászolunk. Nagy halottunk van.

Nagy halottunk van: *meghalt a mi Urunk!* Nem kényelmes élet után távozott e világból; nem szerettei körében, puha ágyon végezte be életét, hanem meghalt a szégyen és gyalázat fáján, a kereszten. Ott adta ki lelkét az egész zsidóság gúnykacaja közt, elcsigázva testi-lelki szenvedésektől, elhagyatva mindenkitől. Ott szenved órákhosszat a nehéz, kemény kereszten. Ott szenved és *meghalt* érettünk.

És a mai napon kereszt köré sereglenek a világ minden nemzetségei. Úgy tetszik, mintha egy pillanatra megállna korunk rohanó életének szívverése és a máskor kenyérért viaskodó, lázasan dolgozó, földi javakért küzdő emberek tekintetét is egy napra magára vonja ez a sötétbe burkolt Golgota s az arról égbe emelkedő három kereszt.

Krisztus keresztjének véres felkiáltójele belesikít ebbe a magáról megfeledkezett, lázasan rohanó modern világ történetésébe. Most érzem csak, hogy nincs fönségesebb életcél, nincs magasabb emberi hivatás, nem gondolható el szentebb életfeladat, mint amire a Krisztus keresztje mutat: lelkemet megmenteni.

Két megdöbbentő igazságot ír lelkembe ez a véres kereszt, ez a nagypénteki áldozat. Íme: **I. mennyire szeretett Ő engemet, s II. mennyire nem szeretem Őt!**

I.

Mennyire szeretett Ő engemet!

Mennyire? Hát meghalt értem! «Szeretett engem, s átadta magát énértem!» Ez már csak szeretet!

A) Ha valahol beteg van a háznál, úgy-e hogy lábbujjhegyen járnak! Úgy-e, hogy megkenik az ajtókat, hogy ne csikorogjanak! Hogy megvetik a párnát, hogy igazgatják a paplant, hogy lesik a beteg lélekzését, pihegését, tekintetét... Hát hiszen mi is vetettünk ágyat a mi nagy betegünknek; a keresztfa ágyát. Adtunk neki párnát, hová bágyadt fejét lehajtsa, de töviskoronából. Kötés, tépés helyett hegyes szögek s lándzsa; gyógyító orvosság helyett ecet és epe; halk beszéd helyett kalapácsok zaja; suttogó imádság helyett dühös káromkodás. *Ó, Te kegyes Jézus,* **hát ezt érdemelted Te tőlünk,** *hogy leszegezzünk két dorongra, mint vércsét vagy denevért a kapufélfára!* Téged, az Isten fiát, ki leszállottál a magas égből, hogy szárnyaidra emelj minket, bűnben fetrengő embereket és megmutasd nekünk, örök jutalmul add nekünk Atyádnak fényes országát! És mi most világ csúfjára, a keresztfára tűztünk Téged! A Te áldott kezeidből vérpatakot nyitottunk! A Te szent lábaidat szeggel lyukasztottuk! A Te értünk dobogó Szívedre vérrózsát tűztünk!

Ime, mennyire szeretett Ő engem!

B) Hol van az a csapongó képzelet, hol dobog az az anyai szív, amelyik el tudná csak gondolni is **azt a szeretetet, mely Krisztust értünk a keresztre vitte!** Hol annak a felhőket nyaldosó tűzvésznek lángja, amelyik jelképe lehetne az Ő Szent Szíve véghetetlen izzó szeretetének!

Mikor keresztjét felemelték a Kálvárián, Ő, mint megkövült imádkozó szobor, ég és föld közé vetette magát, hogy azzal a véres-sebes testével ráboruljon a földre, rá az emberekre, *ráboruljon az én bűnös lelkemre* és elrejtsen engem az Isten haragja elől; hogy magasra kifeszített két karjával felfogja tőlünk a büntető haragnak cikázó villámait; hogy mint egekbe kiáltó engesztelő jel, bocsánatot esdekeljen a mi számunkra! *Ó, nézzétek az emeber Fiát, Kedves Testvéreim,* amint lehajtja fejét tövises párnájára, amint véres, könnyel befutott szemével esdve tekint az égre, amint pihegő kebléből ellobban az irgalomkérő halk suttogás: «Atyám, bocsáss meg nekik . . .» *Nekik, mindenkinek, kivétel nélkül.* Ime, nem

magával törődik, nem nagy fájdalmával, hanem még itt is velünk, velem. Íme, mennyire szeretett Ő engem!

C) **Szeretett engemet... szeretett...** Hiszen tudtuk mi, hogy a világ Megváltójában nagy szeretet fog lakozni. *De ennyit ki várhatott volna?!* Hiszen tudtuk mi, hogy mikor az Úr a paradicsomban megígérte a bűnbe esett embernek a Megváltót, hogy ez az ígéret az Ő szerető szívének fellobbanása volt. *De ennyit... ennyit ki várhatott volna?!* Hiszen megéreztük mi, mikor az a karácsonyi kisded belemosolygott a szemünkbe, mikor az Isten Fia itt élt köztünk mint testvérünk, hogy abban a Szívben nagy lánggal ég az emberek szeretete. Hiszen megéreztük mi, mikor elmondta példabeszédeit az irgalmas szamaritánusról, a tékozló fiú visszafogadásáról, a jó pásztorról, aki elmegy az elveszett bárány után, megéreztük mi az ő szent Szívében lobogó szeretet melegét. *De ennyit . . . ennyit, amit a kereszten adott nekünk, azt a határt nem ismerő, azt a mértéket nem türő szeretetet, amelyik szótlanul fogadta értünk a durva ütéseket, az ólomgolyós korbácsütéseket, a leköpést és gyalázatot, a töviskorona szúrását, a keresztfa kínjait, ezt a szeretetet csak na ismertük meg.*

Hát így szeret az Isten, végnélkül, határtalanul!

Keresztre tűzeti magát, megnyitja a sebeit s aztán odacsókolja magához a lelkemet. És én ott állok szédülő fejjel, mámoros lélekkel a kereszt tövében s kiterítem alatta lelkemet, hadd folyjon reá az a drága vér, az a szent vér, az az isteni szent vér és fürössze, tisztítsa, mossa, égesse le róla az én nagy bűneimet. Úgy szeretném két kezembe hajtani bús homlokomat és sírni, zokogni keservesen, de nem lehet; ez a szerető Jézus megigézett engem, az Üdvözítő szava késztet, hogy nézzek reá, nem tudom róla levenni a szememet. Pedig hacsak fölnézek is reá, már érzem a szemrehányást: Íme, mennyire szerettelek téged s te szerettél-e engemet? . . . (Prohászka.)

II.

Mennyire nem szerettem én Őt!

Igen, Kedves Testvéreim, ez a véres kereszt másról is beszél; nemcsak arról, hogy mennyire szeretett Ő engem, hanem hogy mennyire nem szerettem én Őt!

A) Testvéreim! Nagypéntek van s a templomokban

jönnek=mennek, sürögnek=forognak az emberek. Jaj, Testvéreim, *kétezer éve áll a kereszt*, **s az emberek jönnek=mennek, sürögnek körülötte!**

Vannak emberek, *akiknek szíve ma sem tud meglágyulni*. Akik észrevétlenül mennek el a kereszt alatt, akiknek az Úr halála nem jelent semmit, de az élete sem, a tanítása sem; akiknek egyetlen vágyuk a pénz, a terített asztal s a szórakozás szürcsölése... Lélek? Vallás? Isten? Ima? Kereszt?... érthetetlen szavak előttük ... Vannak ilyenek. És te, Testvérem, úgy=e, nem ezek közé tartozol!

Aztán vannak, akik *egy pillanatig megilletődve néznek a keresztre s a véres Krisztus áldozatára, — de megijednek a következményektől*. «Nem, nem, Názáreti Jézus, Hozzád állni mégsem tudunk! Hogy mi is haljunk meg?! Haljon meg bennünk az alacsony, ösztönös vágyak embere?! Hiszen ez örökös harcot jelent önmagunkkal szemben, örökös résen állást! Nem! Ezt nem bírjuk! Küzdünk mi eleget! Küzdünk feleségünkért s gyermekeinkért, küzdünk a megélhetésért, küzdünk a poziciónkért, a jövőért, nemzetünkért ..., nem, nem, Názáreti Jézus, ne vedd rossz néven, a Te számodra, a lelkünk számára már nem jut sem időnk, sem kedvünk, sem energiánk ... Nézd, nem vagyunk mi rosszak; hiszen keresztet vettünk magunkra, be=be nézünk a templomodba is, valljuk is, hogy keresztények vagyunk, de tudod, ennek a földi életnek rettenetes küzdelmei ...»

Vannak ilyenek, Kedves Testvéreim és ti, úgy=e ezek közé sem tartoztok?

Ezek közé sem? Hát akkor kik közé?

Van egy harmadik csoport is. Ezek is megállnak a kereszt előtt ... Megállnak? Letérdelnek! Letérdelnek? Imádkoznak! Csak imádkoznak? Nem! Hanem *egész életüket a keresztre mérik, minden földi tragédiájukat a keresztrefeszítettnek tragédiájával olvasztják egybe* ... azéval, aki magára vett minden szenvedést, bűnt, gúnyt, hálátlanságot, elhagyottságot, sebet, vért, halálküzdelmet, csak — csak előttünk járhasson, utat törhessen nekünk, testvéreinek. Úgy=e, Testvérem, te ezek közé tartozol? Vagy ha eddig nem tartoztál, a mai napon közéjük állasz!

B) Keresztény Hívek! Mióta a keresztfa azon az első Nagypénteken felemelkedett az ég és föld közé, soha többé azt elfelednünk nem lehetett. A kereszttel szemben valamiképpen mindenkinek állást kell foglalnia. Nézd a mennyei Atyát: most fogadja el fia áldozatát. Nézd az angyalokat:

megrendülten imádják a kereszten függő Urukat. Nézd ellenségeit: mint szidják, gyűlölik. Nézd . . . kit? **Nézd csak magadat, magadat, Testvér! Te hol állasz?** *Mondd, mondd, hol állasz?* Krisztus ellenségei közt? Akik gyűlölik, akik szidják? Jaj, talán nem, — hisz akkor nem volnál itt! De hol állasz? Talán a katonák közt? Akik leültek a kereszt lábához, s míg fölöttük a világtörténelem legmegrendítőbb tragédiája villámlott, ők — mintha misem történnék — leültek kockát játszani. Testvér! Testvér! Gondold meg, nem állasz-e te a katonák között? «Azt mondják: Krisztus meghalt értem. Hát meghalt! Én nem bánom!» Nos, talán így mégsem beszélek? Nem, nem *beszélek* így, de úgy *gondolkozom*, úgy *cselekszem*, úgy *élek*, mintha nekem Krisztus egész idegen volna; mintha Krisztus engemet nem érdekelne; mintha azt tartanám . . . — jaj, kimondjam? hogy . . . Krisztusért . . . nem is volt kár!

Krisztusért nem volt kár, hogy éjszaka-hosszat verték, ütötték; de én értem kár volna, ha egy kissé nem kényeztetném a testemet és nem adnék meg neki mindent, mikor valami bűnös dolgot kíván.

Krisztusért nem volt kár, hogy világcsúfjára bolondruhában kiállították a káromkodó tömeg elé; de én értem kár volna, ha vallásom gyakorlatáért talán megmosolyognának az emberek.

Krisztusért nem volt kár, hogy hegyes töviseket szúrtak a homlokába; de én értem kár volna, hogy az önuralom által egy kicsit megtagadjam magam.

Krisztusért nem volt kár, hogy ideadta értem utolsó csepp vérét; de én értem kár volna, hogyha minden vasárnap egy rövid félórát adnék neki a szentmisehallgatással.

Krisztusért nem volt kár, hogy a köves keresztúton véresen vánszorgott, de én értem kár volna, hogy az erények kemény útján járjak!

Krisztusért nem volt kár, hogy csupa egy seb testét én értem a keresztre szögezték, szentséges Szívét lándzsával megnyitották; de értem kár volna, hogy Krisztusért bármit is eltűrjek, hogy az ő törvényeit megtartsam.

Hát mondd, Testvérem, igazán így gondolkodol? Hát nem szánod meg ezt a szegény, vergődő Krisztust?!

Az elesett lovat az utcán megszánod, a fészekből kihullott fiókát megszánod, — Krisztust nem szánod?

Hogy Krisztust is szánod?! Nem! *Mert ha szánnád, nem így élnél!!*

*

Testvéreim! Igy jöttünk ide a kereszt tövébe, de édes Jézus, ne engedd meg, hogy így is távozzunk el. A Te szegénységed legyen az én szegénységem! A Te fájdalmaid az én javulásom forrása! A Te töviskoronád már két szívet fonjon össze: az enyémet és a Tiédet! Az én életem kemény országútját tegye termőfölddé a Te könnyed, véred! Az én szívem fagyát olvassza fel a Te tüzes szerelmed! Ó, Uram, Uram! Amikor *Te* szenvedtél, az *én* lelkem lett tisztább. Amikor *Te* hullattad véredet, az *én* büntetésem lett kisebb. Amikor *Te* merültél el a tengernyi kínban, *én* menekültem a kárhozattól. *Amikor Te meghaltál, én akkor kezdtem élni!*

Más lesz hát ezentúl az én felfogásom. *Te érted kár volt*, hogy ütöttek, vertek; *Te érted kár volt*, hogy tövissel koronáztak meg; *Te érted kár volt*, hogy keresztrefeszítettek. *De én értem nem lesz kár, az én bűnnélküli életemért nem lesz kár a küzdés.* És ha minden percben is kellene a kísértésekkel megküzdenünk, hát mi megvívjuk diadallal az élet kemény tusáját, csak Te segíts minket, megfeszített Királyunk.

Testvéreim! Most térdeljünk le a kereszt tövébe és kérjük Urunkat: akassza le azt a sebes kezét és lábát, jöjjön le onnan a keresztről, jöjjön ide hozzám, menjen oda mindnyájunkhoz, az Ő megtépett magyar híveihez, szorítsa Szívéhez a mi reszkető testünket, csókolja lelkünkbe véres arcát, hogy soha, soha azt belőlünk senki el ne vihesse.

Urunk, keresztrefeszített Királyunk, menj végig a mi egész társadalmunkon, családjainkban, parkettes és földes szobákban, ahonnan már oly sokszor kiszorítottak Téged; Uram, keresztrefeszített Királyunk, menj végig a mi ifjúságunk közt és áldd meg őket, hogy Tieid legyenek. Ó, megfeszített Jézusunk, menj végig minden ember között, vallásos emberek és a hitetlenek közt.

Áldott Jézusunk, ki halálig szerettél minket, jogod van mindnyájunkhoz. Jogod van, hogy mi, a Te halálod által megváltott gyermekeid, *szeretetben égő, hálától lángoló, soha el nem múló köszönettel porbahullva énekeljük Neked, kegyes jó Istenünknek és Megváltónknak a hála és dícséret énekét:*

Imádunk Téged, Krisztus és áldunk Téged, mert a te szent kereszted által megváltottad a világot! Amen.

XIX.

Krisztus a szenvedők Királya. (I.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor az első húsvétvasárnapján beesteledett s a megrémült, tanácstalanul összeverődött apostolok lelkét megülte a szomorú kétség s a napok óta tartó kínzó szenvedés, ebben a reménytelen sötétségben hirtelen fény támad s a szenvedő lelkekre mint gyógyító balzsam hull az Úr szava: «Békesség nektek» (Ján. 20, 19.). S az Úr szava nyomán szelíd békesség ömlött el a megkínzott lelkeken.

Ezt a részt olvassuk, Testvéreim, a mai evangéliumban s ezt a gondolatot szeretném kiemelni mai beszédemben, melyben *az Úr Jézust, mint a szenvedők vigasztaló Királyát* akarom elétek állítani s ezzel kapcsolatban beszélni az emberek szörnyű nagy problémájáról: *a szenvedésről.*

A szenvedésről beszélni mindenha időszerű volt ugyan, de annyira talán még sohasem, mint ma. «Élni annyi, mint szenvedni.» «Leben ist Leiden.» Ez mindig igaz volt, de talán annyira sohasem, mint ma. Évezredek óta, mióta csak eső hull a földre, azóta hull a szenvedő ember keserű könnye is; de a nyomorúságnak s elkeseredésnek ily megáradt folyama, mint a mai, még nem zúgott végig «e siralom völgyében». Mint a molylepkék az esti lámpás körül, úgy rajzanak gondjaink a lelkünkön; mit eszünk, mi lesz fiainkból, milyen sors vár még reánk, mit tartogat számunkra a jövő?

Az ember megpróbált már mindent, hogy meneküljön a szenvedéstől — hiába. Mint váltogatta az államformákat, mint cserélgette a társadalmi berendezéseket, mint igyekezett szomorúságát mámorba, feledésbe fojtani!... Hiába: a könnyhullatást az ember soha el nem felejtette és — sajnos: mondhatjuk — nem is fog attól szabadulni soha. *Jaj, te vén földgolyó, ha valaki megszorítana téged, mint a szivacsot, mi folyna belőled? Csupa könny, csupa keserűség, csupa jajgatás, csupa vér!* Szenvedés s emberi élet bizony összenőttek.

De ha összenőttek, hát szemébe kell néznünk. Ha meg nem szaladhatunk előle, legalább igyekezzünk belelátni; ha talán nem is bírunk teljes világossággal, de mégis, annyira, amennyire bírunk — igyekezzünk belelátni az emberi sors

szörnyű problémájába. Testvéreim! Két beszédet szentelek ennek a kérdésnek. Ma: *mire való a világon a szenvedés s hogyan illesszük azt bele a mi keresztény gondolkozásunkba;* a jövő vasárnapi beszédben pedig: milyen segítséget ad nekem a szenvedésben Krisztus, a szenvedők Királya?

I.

Isten küldi-e a szenvedést?

Kedves Testvéreim! Érzem, hogy az első kérdés, amelyikre meg kell felelnem — megfelelni? de hányszor! hány szenvedő testvérünk panaszára! — ez: **Miért küldi ránk Isten azt a sok csapást, bajt, megpróbáltatást,** mellyel tele van az emberi élet? És éppen *én* reám! Reám, aki mindig híven akartam neki szolgálni. Reám, aki mindenben teljesítem parancsait! Hogyan lehet az Isten ennyire «kemény», ennyire «szigorú», jaj — kimondjam-e? — ennyire «kegyetlen» hozzánk?!...

Lépten-nyomon zokognak így az emberek: az anyagi gondokkal küzdő, a megcsalatott emberek, a nem sikerült házasság keresztjét hordozó emberek, a csapásoktól összetört emberek: milyen szigorú az Isten, hogy ennyi szenvedést küld reánk!

A) Hogy mondod, Testvér? Miért oly «szigorú» az Isten, miért oly «kemény»? Hát tudod-e, Testvérem, hogy **a legtöbb szenvedést nem az Isten küldi reánk,** vagyis *Ő nem akarja, hogy az ember ennyit szenvedjen?*

Nem akarja? Hát ezt hogyan értsük? Úgy, hogy a mai világ nem olyan, amilyennek az Isten kigondolta, amilyennek teremtette, hanem az ember bűne belenyúlt az Isten fönséges tervébe s kontárkodása nyomát, az áteredő bűnnek következményeit nyögi most az egész világ: az élettelen természet s az élő egyaránt.

Milyen érdekes gondolat: ha szent vallásunk semmit sem tanítana is az emberiség első nagy félrelépéséről s ennek következményeiről, az áteredő bűnről, az emberi élet tömérdek ellentmondásából, szörnyű igazságtalanságából, akkor is kiéreznők, hogy itt valami nincs rendben, hogy — így a fönséges Teremtő kezéből nem kerülhetett ki az emberi élet, hogy itt mindjárt a kiindulásnál nagy hibának kellett történnie.

Igen, Testvéreim, egész határozottan és egész nyiltan

meg kell mondanunk, hogy *tömérdek sok szenvedés volt és van a földön, amelyet az Isten nem akart és nem akar, amelynek oka az ember, egyedül a gonosz ember: az emberi kapzsiság, önzés, gőg.*

Mondjak néhány példát? Csak egész találomra egyet-kettőt?

Rómában láttam a szörnyű Colosseumot, a romjaiban is félelmes cirkuszromokat, ahol vala esténkint a vérszomjas nép s császárja előtt életre-halálra küzdő gladiátorok szörnyű üdvözlése hangzott el: «Ave Caesar, morituri te salutant!» Aztán egymásra rohantak az emberek — emberek! — hogy öljék egymást; a többi ember pedig — ember! — gyönyörködjék ezen! Hát mondjátok: *Ezt az Isten csak igazán nem akarta!*

Tunisban még ma is mutogatják a rabszolgapiacot, a karókat és vasgyűrűket, amelyekhez a rabszolgák — halhatatlan lelkű embertársaink! — láncolva voltak. És Cato — a bölcs Cato! — egy helyen ezt írja: «Érteni kell hozzá, hogy az ember idejében adja el kivénhedt barmait s kivénhedt rabszolgáit». Halljátok: előbb a barmait, azután a rabszolgáit! *Hát ezt az Isten csak nem akarta!*

Hogy ezek régi példák? Hogy ma már rabszolgák nincsenek s gladiátorok nincsenek?! Ám jó! Itt vannak a mai példák!

Jön egy kétségbeesett özvegyasszony, már zokogni is alig tud: van egy fia, aki folyton csak dorbézol, folyton csak zsarolja s egyetlen jó szava sincs az anyjához . . . *Hát ezt az Isten csak nem akarta!*

Jön egy apa. Hat gyermeke van, hat éhező gyermeke. Elvállalna minden munkát. Mindent! De nem kell sehol. A sápadt gyermekek otthon meg sírnak az éhségtől . . . *Hát az Isten ezt csak nem akarta!*

Mondod-e még, Testvérem, hogy «túlkemény» az Isten, hogy ennyi szenvedést küld az emberre? Ő küldi? Nem, nem! Tömérdek kínnak, szenvedésnek, nyomorúságoknak oka az ember, a romlott emberi természet. Igen: Hogy ilyen keserű a földi élet, annak a legtöbbször az emberek az okai!

B) Tudom, tudom, mi lesz a válasz. Azt mondod, Testvéreim: Hátha a legtöbb szenvedést «Isten nem is akarja», de mégis csak «**megengedi**», «**elnézi**», elnézi, hogy az ember ennyit szenvedjen! **Miért nézi el?** . . .

Ez más! Ez már igaz! Az Isten megtehetné, hogy örökös

beavatkozásával a természet rendjét és törvényeit fölfüggessze. Ma egy hete, húsvétvasárnapján, az egyik lisszaboni templom tele volt ájtatoskodó emberekkel. Egyszer csak ... a templom kupolája beszakad ... és 400 sebesült jajgatása nyilalik a levegőbe. Beszakadt a templom! Hát Isten nem tehette volna meg, hogy a repedt falat is egyenesen tartsa? Tegye meg, s akkor 400 embert ment meg a szenvedéstől! Igen, megtehetné! Mégsem tette meg.

És nem teszi meg, hogy minden bajtól megmentsen. Elnézi, hogy szenvedünk. Megengedi, hogy szenvedjünk. Tehát azt mondjuk ezért, hogy íme, az Isten nem szeret minket? Ó nem! Hanem azt mondjuk: *Ha elnézi, hogy az ő legkedvesebb teremtményei annyi keserű könnyet hullassanak, ha Isten megengedi azt, hogy az emberi élet szenvedéssel legyen telve, akkor bizonyára nagy okai lehetnek, nagy célja a szenvedéssel.*

S tudjátok, mi a legszebb ismertetőjele a keresztény léleknek? Az, hogy nem szenved? Dehogy! Szenved, zokog ő is. De nem panaszkodik, nem zúgolódik, nem esik kétségbe; hanem igyekszik rájönni, mit akarhat tőle az Isten, mikor megengedi, hogy ez vagy az a csapás érje. «Isten az én jó Atyám» — ebből nem engedek! Ha tehát mégis elnézi, hogy annyit szenvedjek, bizonyára céljai vannak vele.

II.

Miért engedi meg Isten a szenvedést?

Hát nézzük csak, Testvéreim, vajjon mily tervei lehetnek Istennek a mi szenvedéseinkkel?

A) Ha pusztán természetes ésszel okoskodom is, már akkor is érdekes megállapításokra jutok.

Miért engedi az Isten, hogy annyit szenvedjünk? Hát sokszor azért is, mert éppen ezzel **védi testi életünket, egészségünket.** Miért fáj a rossz fog? Mert ha nem fájna, mindenki engedné, hadd pusztuljanak fogai. Miért fáj a megégetett seb? Hogy jobban vigyázzunk s meg ne égessük magunkat. Továbbmegyek s kérdem: miért van a halál, a legnagyobb földi szenvedés? Azért, hogy szeressük a földi életet, a legnagyobb földi értéket. Hiszen ha a halál nem volna olyan rettenetes, bizony sokan eldobnák maguktól az életet!

Ime: így felel az ember erre a kérdésre. Jaj, de úgy=e, ez még sovány felelet. A keresztény ember hite mélyebben is fogja meg a választ.

B) Tudod, Testvérem, mit mond a hitem, hogy sokszor mi lehet a szenvedés, a csapás Isten kezében?

Talán **egyetlen, végső eszköze arra, hogy a lelkedet megmentse?!** Jaj, Testvéreim: sok mai embernek eleven sebére tapintottam mostan! Vannak emberek, akiknek az a vesztük, hogy itt a földön nagyon jól megy a dolguk. Emberek, akik annyira berendezkednek erre az életre, és *csak erre az életre*, hogy nem akarják elhinni, hogy itt a földön minden csak kezdés, csak tökéletlen próbálgatás, befejezetlen munka. Ezek süketek és vakok mindenre, ami nem pénz, vagyon s élvezet; mindenre, ami Isten=, lélek=, vallás=, örök életről beszél.

Mondd csak, nem ismersz=e te magad is valakit, akire ráillik ez a jellemzés? Akinek nagyon jól megy a dolga s min=dennel törődik kerek e világon: a cipőjével, a kis kutyájával, bundával, autóval, napernyővel, mindennel . . . *csak sze=gény egyetlen, halhatatlan lelkével nem!*

Mikor Heródes, attól való félelmében, hogy a trónját fia valamikor meg ne kívánja, a saját fiát megölette, ennek a szörnyűségnek hallatára Tiberius így kiáltott fel: «Inkább szeretnék Heródesnek sertése lenni, mint a fia!» Ó, ha is=merte volna a mai embert, nem mondta volna=e: Inkább lennék a mai embernek ölebe, mint a lelke, mert a kis ku=tyájával többet törődik, mint lelkével!

Nos, és ha az Isten ilyen embereket akar megmozdítani, mit tegyen? Alig marad más eszköze, mint a megpróbálta=tás, a szenvedés.

Egy előkelő hölgy ment egyszer panaszra egy tapasztalt, idős lelkiatyához. «Tisztelendő Atyám, ez a világ egészen elnyel. Akármit csinálok, nem tudok megszabadulni régi nagy bűneimtől. Megpróbáltam mindent: lelkigyakorlatot, gyónást . . . mind nem használt. Van=e még mentség szá=momra? Mi menthet meg engem?»

«Mi mentheti meg, asszonyom? — felelte az ősz pap. — Csak egy nagy szerencsétlenség.»

A nő nem értette a választ. De nemsokára megértette. Vagyona legnagyobb része elveszett, több hozzátartozója meghalt s tévelygő lelke e sok csapás alatt megtalálta a javu=lás útját s megtalálta Istenét.

Ime, Testvéreim, lehet a szenvedés az Isten kezében

mélyenszántó eke, mely fölbarázdázza a földet, melyet a jólét keményre, dacosra taposott. Sok-sok tévelygő testvérünket a szenvedés vitt vissza az elhagyott Istenhez. Sokan mondhatják Chateaubriand-nal: «J'ai cru parce que j'ai suffert». «Hittem, mert sokat szenvedtem.» Bizony sok ember úgy van a jó Istennel, mint a búboskemencével: télen melegszik mellette, nyáron meg feléje sem néz! A csillagok is mindig az égen vannak ugyan, de csak éjtszaka látjuk azokat; épígy sokan csak akkor veszik észre az örökkévaló gondolatok fényét, ha a szenvedés sötét fátyolt borított életükre.

C) De én nem vagyok hitetlen! — mondod. Én nem várok arra, hogy Isten a szenvedés ostorával tereljen magához! Mit akar hát az Isten, mikor mégis megengedi, hogy szenvedés sujtson?

Lehet, Kedves Testvérem, hogy veled más célja van. A szenvedés súlya alatt talán **alakítani, szebbé tenni, mintázni akarja lelkedet.** Nincs az emberek között mélyebb, tartalmasabb, értékesebb lélek, mint amelyik sokat szenvedett.

«Genieszen macht gemein», mondja egy német költő (Goethe), az örökös jólét ellaposít, közönségessé, mások nyomora iránt érzéketlenné, szívtelenné, gőgössé, féktelenné, nagyravágyóvá tesz; a szenvedés pedig méllyé, részvevővé, alázatossá, Krisztusivá!

Igen: lehet a szenvedés Isten művészmunkája lelkem márványán; a márvány is szeretne felzokogni, mikor a szobrász kemény kalapácsütései alatt szikrázik. De úgy-e, ha a művész «kímélné» a márványt, alakíthatna-e abból valaha is fönséges remekművet?

Lehet a szenvedés az Isten bányászmunkája a lelkemben. Az Isten ilyenkor aranyat keres bennünk; az arany pedig nem szokott a felszínen heverni, hanem verítékes munkával kell azt a mélyből kitermelni.

D) **De a szenvedés lehet az Isten kezében büntetés is.** Szent igazság követeli: aki vétkezett, bűnhödjék. Ez megmásíthatatlan tény: valahol bűnhödnie kell. Vagy ebben az életben, vagy ezen túl.

«Aki vétkezett!...» Jaj, merném-e mondani, hogy én nem vétkeztem soha? Merném? Nem? No, hát akkor bűnhödtem-e? Ó, Testvérek, kik szenvedtek, ne felejtsétek el: jobb *itt* levezekelni a büntetést. Jobb elmondani Szent Ágostonnal: «Itt, itt, Uram, sujts, égess, vágj, csak az örökkévalóságban légy irgalmas!»

Ismerítek *Francois Coppé*-nak, a világhírű francia írónak nevét? Hosszú életen át istentelenül élt; aztán megtért. A halálosságyán rettenetes kínjai voltak. S azért imádkozott-e, hogy már végük legyen? Ellenkezőleg! Halljátok csak: «Je veux une longue agonie . . .» «Uram, hosszú haldoklást adj nekem . . .» — itt egy percre elhallgatott, majd hozzátette a magyarázatot: «. . . car je crois en Dieu et à l'immortalité de l'âme». «Hosszú haldoklást, nagy szenvedést akarok, mert hiszek Istenben s a lélek halhatatlanságában.»

«Az Isten kezében a szenvedés büntetés is.» Jó; értem. Dehát hogyan magyarázzam akkor, hogy sokszor éppen a legjobbakat, akiknek semmi bűnük nincs, azokat éri a legtöbb csapás; és ellenkezőleg a cégéres gonosztevőket, akik soha életükben a legkisebb jót sem tették, baj nélkül átvigadják az életet! Hol itt a magyarázat? Hol itt az igazság?

Bizony, igazatok van, Kedves Testvéreim: ha ennek a földi életnek nincs folytatása, akkor nincs a kérdéstekre sem magyarázat, akkor nincs igazság. De ha hiszem, hogy *a földi élet az Isten előtt folytatódik, akkor meglelem a választ erre a kérdésemre is.* «A becsületes emberek sokat szenvednek ebben az életben»; miért? Mert az örök életben nem fognak szenvedni, s ami bűnt valaha mégis elkövettek — ki merné mondani magáról, hogy soha bűnt nem tett? — azt levezekelték már ebben az életben. «A gonoszoknak jól megy itt a sorsuk»; miért? Mert nem fog jól menni az örök életben, s ami kevéske jót mégis tettek, — hiszen valaha valami jót mégis csak tettek — azért jutalmukat elveszik már itt ebben az életben.

Ime, Testvéreim, így próbálgatja a szenvedő ember, a szenvedő keresztény ember valamikép megfejteni a nehéz kérdést: hogyan egyeztethető össze a világot elöntő szenvedés özöne a világ fölött őrködő mennyei Atya jóságával. Jobb választ senki sem adhat: az Istennek nem telik gyönyörűsége abban, hogy az emberek szenvednek, aminthogy a szülőknek sem örömük, ha gyermeküktől meg kell valamit tagadniok, vagy meg kell őt büntetniök. És ha mégis megteszik, okuk van rá; a szülő így neveli, javítja, feddi vagy erősíti gyermekét s a mennyei Atya is így neveli az emberek lelkét.

Így már valahogy fény derül a szenvedés problémájára.

Csak valahogy?

Bizony csak valahogy! Mert minden okoskodás és magyarázat után is be kell vallanunk, hogy egész világosan nem

látunk, itt valami misztériumról, titokról van szó, amit teljesen megérteni ember nem képes.

Sokszor kell mondanunk: nem értjük, nem értjük! Miért nem értünk e világon sok mindent? Mert nem mi teremtettük a világot. Amit én készítettem, azt értem; a világ eseményeit *teljesen csak a világ Teremtője érti.*

Már Szent Ágoston kifejezte ezt a gondolatot, amikor egy perzsaszőnyeghez hasonlította az emberi életet, amely szőnyegnek mi csak a visszáját látjuk. Nézz csak egy szép keleti szőnyeget: virágok, figurák, színek míly művészi egységben olvadnak össze! Nos, igen; de hacsak a visszáját látjuk? Bizony csak tarka-barka összevisszaság! Így vagyunk az élettel is! *Mi csak visszáját látjuk;* a színe, vagyis az egyes fonalakat összefogó, minden részletét céltudatosan összeegyeztető nagy egységes gondolat az Isten kezében van! *Az emberi élet szövőszékénél az örök Isten ül, akinek szándékai előttünk ismeretlenek, akinek gondolatai nem a mi gondolataink s az Ő utai nem a mi utaink.*

De *hogy* az Isten kezében vagyunk, és *hogy* egy veréb le nem fordul a tetőről Isten tudta nélkül, és *hogy* egy hajszálunk le nem hull az Isten tudta nélkül, és *hogy* bármilyen csapás, szenvedés, fájdalom az Istentől el nem szakíthat engemet, — ez olyan szent igazság, amelyből nem engedek!

*

Testvéreim! Tegnapelőtt találkoztam egy ítélőtáblai bíró ismerősömmel. Tavaly nyár óta nem láttam. Egyetlen fia, főiskolai hallgató, az én egykori kitünő, derék tanítványom volt. A nyáron az egész család Hévizen pihent. A szülők a tó partján ülnek, a fiú bent úszkál a vízben. Egyszerre . . . egyetlen szó, egyetlen jaj nélkül elmerül . . . ott a szülei szemeláttára . . . Másnap találták meg a vízben halva . . . a 19 éves szép, egyetlen fiút . . .

És én tegnapelőtt találkoztam először az apával!

Ilyenkor az ember kapkod néhány vigasztaló szó után . . . De az apa megelőzött. Valami csodálatosan bánatos hangon mondta (éreztétek már, mint reszket egy fájdalmával viaskodó férfi hangja?): «Főtisztelendő Úr, a szörnyű csapásban is hálát adok az Istennek, hogy a Lacihoz ily kegyes volt . . . Aznap reggel volt gyónni s áldozni . . . És azóta mi minden hónapban aznapon megyünk gyónni és áldozni, az anyja, meg én . . . És az emberek mind ismernek minket és mind csodálkozva néznek ránk, hogyan bírjuk ezt a nagy

csapást . . .» Így beszélt a reszkető szavú apa . . . és én kiáltani szerettem volna: *Hát, emberek, testvéreim, szenvedő, sorssujtott testvéreim, jertek ide, tanuljatok ettől a szomorú atyától!*

Testvér! Sujt az élet?

Testvér! Reád szakadt a sötét éjtszaka?

Testvér! Szárazra sírtad két tüzes szemedet?

Nézd: Térdelj le velem együtt az Isten előtt, hajtsd le megkínzott homlokodat az ő kezébe, mennyei Atyánk kezébe és próbáld lassan, tagolva, átfontolva elmondani a jámbor német költő imáját:

Herr, dein Wille geschehe,
Dann geh' es, wie es gehe!
Herr, dein Wille geschehe,
Und tut's auch noch so wehe!
Herr, dein Wille geschehe,
Wenn ich's auch nicht verstehe!

Uram, csak legyen meg a Te szent akaratod, ha még úgy fáj is az, ha nem is értek belőle semmit, csak legyen meg a Te szent akaratod! Uram, mi kitartunk melletted! «*Ki választ el minket Krisztus szeretetétől? Szenvedés vagy szorongatás? Éhség vagy mezítelenség? Veszedelem, vagy üldözés, vagy kard? . . . Bizonyos vagyok benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvaló, sem jövendő, sem erő, sem magasság, sem mélység, sem más egyéb teremtmény el nem választhat minket Isten szeretetétől, mely a mi Urunk Jézus Krisztusban vagyon.*» (Róm. 8, 35—39.). Amen.

XX.

Krisztus a szenvedők Királya. (II.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Rendkívüli nehéz kérdést vettem elő a multvasárnapi szentbeszédben: az emberi szenvedés problémáját. Alig van beszédtéma, amely több embert érdekelne, mint ez, hiszen alig van ember, akire rá nem nézett volna már vérfagyasztó tekintetével a csapások és szenvedések réme.

Ó, a szenvedés elválaszthatatlan útitársa a «siralom völgyében» zarándokló embernek; kemény rejtély nemcsak a gondolkozó ész előtt, hanem veszedelmes próbaköve a vallásos léleknek is!

Igen, igen: a szenvedés nem az a szó, amellyel könnyelműen játszani lehetne. Kemény, súlyos, keserű szó, sokszor látszólag céltalan, elviselhetetlen próba és — mint a mult vasárnapi beszédben láttuk — mégis igaza van a Szentírás csodás bölcseségének: «*Aki nem szenvedett, mit tud az?*» (Jéz. Sir. 34, 9.)

Aki még nem szenvedett, nem tudja, mint lehet a szenvedés rögös útján rátalálni jobbik «én»-emre, lelkemre, Istenre, akit a jómód gondtalan országútján elvesztettünk.

Aki még nem szenvedett, nem tudja, mint lehet saját nyomorúságunkon más baját megérteni, mint lehet a fájdalom éles ollójával a kicsinyeskedés, önszeretet, önzés ezernyi hálócsomóját szétvágni, megbocsátó, megértő, szelíd lélekké válni.

Aki még nem szenvedett, nem tudja, mint lehet a szenvedésben bűntől tisztulni, vétket vezekelni, multat jóvátenni. Igen: a lélekkel viselt fájdalom értékesebbé tesz, az elviselt mellőztetés kedvesebbé tesz, a megalázkodás nagyobbá tesz, — szóval: az Istennel viselt szenvedés mélyebb lélekké tesz!

Decsak az Istennel viselt szenvedés!

Azt mondjuk: semmi sem képes az embert olyan naggyá, tenni, mint a nagy fájdalom. Igen, ha — . . . ha azt Krisztus szellemében viseljük.

Mert vannak emberek, akiket a szenvedés dacosakká, elkeseredettekké tesz, — ezek nem Krisztus szellemében szenvednek.

Vannak, akiket durvákká, embertelenekké tesz. Vannak, akiket a szenvedés megfagyott szobrokká, lélekben élő-halottakká tesz, — ezek sem Krisztussal szenvednek.

De végül vannak, akiknek lelke a szenvedés hatása alatt finomabbá, mélyebbé, szelídebbé, acélosabbá lesz: ezek azok, akik a szenvedésben Krisztushoz, a szenvedők Királyához mennek iskolába.

És itt érünk el a mai beszéd témájához: Szenvedni mindnyájunknak kell, embernek lenni annyi, mint szenvedni. Igyekezzünk hát akkor eltanulni a csodás bölcseséget.

I.

Hogyan kell szenvedni az Úr Krisztus gondolatai szerint?

A) Testvéreim! «Krisztus a szenvedők Királya.» Tudjátok, elsősorban is mit jelent ez? Tudjátok, Testvéreim, mily erők fakadnak abból, ha a rámszakadó csapások sötét napjaiban világosan átgondolom, hogy **Krisztus előttem járt ezen a véres-kínos úton?** Hát nézzétek csak!

Azt mondják, hogy mikor tavasszal a szőlő virágzik, a pincék mélyén a bor is megmozdul, erjedni kezd, valahogy megérzi a szőlőtő virágzását, hiszen arról való. Hogyan mondjam? A bornak «szimpátiája» van a szőlőhöz. Szimpátia annyit jelent, mint «együttszenvedés».

Azt mondják, hogy mikor a nagy óceánon orkán tombol végig, ugyanakkor felborzolódik messzi a magas hegyek csúcsán szelíden szunnyadó tengerszem tükre is; valahogy megérzi a nagy tenger küzdelmeit, hiszen abból való. A tengerszemnek szimpátiája van az óceánhoz.

Nos, hát, Testvéreim, «Krisztus a szenvedők Királya», ez azt jelenti, hogy *résztvevő, megértő lélekkel nézzek a szenvedő Krisztus vergődésére*, megértéssel, hiszen az ő lelke s az enyém egy testvérek! És akkor érezni fogom, hogy ez a szimpátia, vagyis ez az «együttszenvedés» mint csitítja csendesre saját megpróbáltatásomat is, mint teszi elviselhetőbbé az élet ránk szakadt csapásait, mint derít szelíd fényt a legsötétebb éjtszakára is, a halál, elmúlás ijesztő gondolatára is. Ha tudok Krisztushoz szimpátiával lenni, azaz, ha tudok Krisztussal együtt szenvedni!

Testvérem, akit kegyetlenül sújt az élet; testvérem, aki-

ben már=már kétségbeesve kap lábra a szörnyű gondolat: eddig és nem tovább, nem lehet tovább bírni; testvérek, mind, mind, ti szenvedő emberek, ó, tanuljátok el ezt a nagy életművészetet, ezt *a szimpátiát a szenvedő Krisztus iránt!* És amikor már kibírhatatlan az élet, vegyetek — mit? egy revolvert és menjetek a Hüvösvölgybe és lőjétek főbe magatokat? Nem! Vegyetek magatoknak egy kis feszületet, tegyétek magatok elé s írjátok rá a német költőnek naiv, de meleg sorait:

Wenn die Menschen kränken
Durch Verrat und Trug,
Sollst du fromm gedenken,
Was dein Herr ertrug.

Mikor rád szakad a szörnyű éj, mikor kínlódol, vergődöl, mint a csapdába került nemes vad, «sollst du fromm gedenken», jusson csak eszedbe: *hát az Úr mit szenvedett, mennyivel többet szenvedett!*

B) Ó micsoda mély keresztény gondolat ezzel vígasztalni magamat: **hát az Úr mennyivel többet szenvedett, mint én!**

Az egyik németországi paptársammal érdekes eset történt. A Rajna partján menve, egy öreg anyókával találkozott. «Na, wie geht's denn Alte?» — kérdezte tőle. «Schlecht, ganz schlecht» — feleli az anyóka. «A házam leégett, a gyermekek kint vannak Amerikában, nagy a nyomorúság . . .» A pap néhány vigasztaló szót akart mondani, de az öreg szelíd mosollyal folytatta: «A mi Urunk egész életében ház nélkül volt, én ennyire még nem vagyok; ő mezítláb járt, ennyire én még nem vagyok; ő töviskoronát hordott, én nem . . .» Többet nem szólt az asszony, de nem érzitek=e, Testvéreim, hogy mily életetgyőző diadalmas erő lüktet a szent keresztségben! Nem érzitek, hogy Krisztus valóban a szenvedők Királya, s hogy a kereszténység valóban a legnagyobb jótevője a szenvedő emberiségnek! Ó, ha ennek a lelkületnek olaja ömlenék el minden sebünkre! Ó, az élet kegyetlen, az élet rettenetes! Eláll a szívverésünk, mikor nem kigondolt, de megtörtént tragédiákat hallunk léptennyomon. *De ha belekapaszkodom a Krisztus keresztjébe, győzőm az életet!* A betegség ugyan megmarad, a nemsikerült házasság megmarad, a durva férj megmarad, a kikapós asszony megmarad, a tékozló fiú megmarad, a napi küzdés a nyomorral megmarad, de . . . de *kitörik a hegye és szelíd erő vigasztalása ömlik el rajtam, hogy bírjam ezt az életet.*

Krisztus követése, megkönnyíti a szenvedést. Azért választott oly szenvedésteli életet, hogy mondhassa: «Nézzétek és lássátok, van-e nagyobb fájdalom, mint az én fájdalmam?» (Jer. Sir. 1. 12.) Amit te szenvedsz, én *előbb* szenvedtem és *többet* szenvedtem és *érted* szenvedtem! Szegény vagy? Én magamtól ezt választottam! Becsületedet sértegetik? Hát velem mit tettek? Tudod, mikor arcul vertek! Tudod, mikor ott állottam csúf ruhában Heródes előtt! Nézz csak rám a kereszten! Ahol elhagyott mindenki, még az ég is. Sírsz? Hát jó, de vegyítsd könnyeidet az enyéim közé — s nem lesz többé oly keserű. Nehéz a kereszted? Hát jó, de tedd az én vállaimra is — ketten jobban bírjuk. Szúr az élet tövise? Hát nézd, mi van az én véres homlokomon!

«Dehát néha azok az utak, melyeken az Úr vezet minket, mégis csak *nagyon* nehezek, *nagyon* rögösek, tövisesek!» — fogod mondani. Ó igen, Testvérem, ezt ki tagadhatná!? De: *elviselhetetlenül* nehezek? Nem! Elviselhetetlen csak annak, akinek hite nincs. Ha van hitem, hogy életem minden szála Isten kezében fut össze; ha van hitem, hogy van Valaki, aki mikor mindenki elfeledkezett rólam, el nem feledkezik; mikor már senki sem szeret, Ő szeret; mikor mindenki alszik, az ő szemei virrasztanak, — ha van keresztény hitem, akkor győzöm az életet.

Hát látjátok, Testvéreim, mily értéke van hitünknek éppen a szenvedésben!

Ha szenvedésemben a szenvedő Krisztusba kapaszkodom, az élet akkor is marad ugyan «*siralom völgye*», de nem lesz «siralomháza». Akkor is hull ugyan könnyem, de nem összetört lelkemből. Akkor is panaszkodom, de panaszom ima lesz, fönséges imádság. Akkor is lesz szenvedés, de nem lesz kétségbeesés, már pedig «*nem a fájdalom öl, hanem a kétségbeesés s nem az erő tart életben, hanem a hit*».

II.

Szabad-e panaszkodnunk?

Ezzel megadtuk a feleletet egy kifogásra is, amelyet felületes emberek tehetnek: *hát szabad-e akkor egy igazi kereszténynek panaszkodnia?* Szabad-e a betegség elől futnia, a halál elől menekülnie?

A) Testvéreim! Egész világosan akarnék beszélni. Ó,

igen: az emberi természet huzódozik a fájdalomtól, fut a szenvedés elől és fél a haláltól.

a) *Halál, elmúlás!* Ez a gondolat rányomaszkodik minden emberre, még arra a szerencse által kegyeltre is, akit talán semmiféle más bú nem is érne az életben (ha ugyan van ilyen ember a világon). Nem csapott meg még benneteket sohasem az elmúlásnak dermesztő lehelete? Mikor néha napján oly vérfagyasztó világossággal rémlik fel agyunkban a világ mulandósága! . . . Elmondjam három szóban az ember történetét? A tiedet is? «Születünk, szenvedünk, meghalunk.» Századok jönnek és mennek, emberek születnek s halnak, városok épülnek s pusztulnak, királyi dinasztiák emelkednek s zuhannak . . . megy, megy minden a mulandóság felé . . . Egyszer én is beléptem a világba és felsikítottam . . . és egyszer megint sikítok s kilépek a világból:

On sort, on crie, — c'est la vie;
On crie, on sort, — c'est la mort.

Micsoda megrendítő lenne, ha — *hacsak eddig lenne, hacsak ennyi lenne az élet!* Tudjuk, hogy nem így van, mégis megborzadunk a halál gondolatára. És ezen nem lehet farizeuskodva megbotránkozni. Maga az Isten öntötte belénk az élet szeretetét.

b) A multkoriban egyik berlini napilapnak munkatársa kezét összecsapva számolt be lourdesi tapasztalatairól. Csodálkozva írja, hogy amit Lourdesban látott, azt nem érti; buzgó, vallásos emberek zarándokolnak a világhírű kegyhelyre, de akármilyen hívők is, mégis mindnyájan azt kérik: csak meggyógyuljunk, csak valahogyan még meg ne haljunk! Hát nem furcsa következetlenség ez? — kérdi az újságíró . . .

Jaj, Testvérem, aki ilyet kérdezel, mondd: te még sohasem voltál súlyosan beteg? Mikor 39°-os lázban álmatlanul forogtad végig az éjtszakát. Szeretnél elaludni, öt percet szunyókálsz . . . fölriadsz . . . Két tüzelő karod, mint két nyugtalan kígyó vonaglik a fehér paplan fölött . . . megnézed az órát: fél egy! Jaj, mikor lesz itt még hajnal? . . . Mondd, Testvérem, te még sohasem voltál ily beteg? Mert ha voltál, akkor nem ütődsz meg azon, hogy a szenvedő, beteg ember minden szalmaszál után kapkod, ami enyhülést hozhatna és — és azért még nem tagadta meg katolikus hitét. Maga az Úr Jézus is azt mondta nagy szorongattatásában: «Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem a pohár». És te, te azt akarnád, hogy aki jó keresztény, az ne érezze a fájdalmat?

Azt akarnád, hogy aki hisz az örökkévalóságban, annak szíve érzéketlen maradjon szerettei sírjánál? Nem, nem! Nem ez a keresztény hit. Mi is meggörnyedünk a fájdalmak alatt, de — *nem törünk össze!* Mi is könnyezünk a sírnál, de — *nem esünk kétségbe*, hanem reáhelyezzük a sírra az Úristen szenvedő Bárányát . . .

Igaz, nem értitek, mire gondolok most. A héten Székesfehérvárott voltam az ifjúságnak lelkigyakorlatot adni. Aki ma Fehérvárra megy, nem jöhet el onnan a nélkül, hogy meg ne látogassa a nagy püspök sírját. Kora reggel mentem ki a temetőbe . . . csupa koszorú, csupa virág a sírja . . . És tudjátok, mit mondott a kísérőm, mit találtak húsvétreggelén a sok-sok virág közt. Egy kis csokoládébáránykát ezüstös staniolpapirba takarva . . . valamelyik kis gyermek hozta hálából a püspök bácsinak . . . *Ó, te naiv kis gyermeki lélek, bizonyára nem is gondoltad, micsoda nagyszerű gondolat rejlik e tetted mögött: Az Isten Báránya kedves halottunk sírján! A szenvedő Krisztus vigasztalja a szenvedő embert!*

B) Ime, Testvéreim, bár rendíthetetlen katolikus vagyok, mégis fáj nekem is a csapás, a szenvedés; fáj, de soha el nem veszítem azt a szent meggyőződésemet: «**Amit az Isten elvesz, kamatostul adja is vissza**». Mikor? Nem tudom. Hogyan? Nem tudom. *De tudom, hogy kamatostul adja vissza!* Katolikus vagyok, mégis fáj a szenvedés; de minden szenvedés mögül ki hallom csengeni az Úr vigasztaló szavait: «Ismerem a te cselekedeteidet és fáradozásodat és béketűrésedet . . . és hogy van türelmed és szenvedtél az én nevemért és nem fáradtál bele». (Titk. Jel. 2, 2. 3.)

És el nem feledni *a másik nagy igazságot sem: az Úr senkit el nem hagy, aki Őt nem hagyja el s akkor is velünk van, mikor látszólag megfeledkezett rólunk.*

Milyen bájos az a jelenet, amelyet Szent Katalin életében ben — tegnap volt a napja — erről olvasunk!

Szienai Szent Katalint rettenetes kísértések kínozták; szinte vért izzadott a nagy harcban, csak valahogy lelkében meg ne rendüljön. Végre győzött s a győzelem szelíd öröme ömlött el lelkén. «Jaj, Uram — panaszolta most az Úr Krisztusnak — hol voltál, mikor olyan szörnyű kísértésekkel küzdöttem!» «A szívedben» — volt az Úr felelete. — «Hogy lehet az? — kiáltotta Katalin csodálkozva. Szívem tele volt a legszörnyűbb gondolatokkal s Te ott voltál?» Az Üdvözítő így felelt: «Tetszettek neked azok a kísértések, vagy fájtak?» «Ah, de mennyire fájtak!» — felelt Katalin. —

«Nos látod, leányom, hogy ezek a gondolatok fájtak s szívedben kárt nem tehettek, azt én cselekedtem; én, aki a szívedben voltam ugyan akkor is, de megengedtem a kísértést, mert az javadra szolgált.»

Ember gondolj mindig jóra,
Hogy ne félj, ha üt az óra,
Amely hív majd tégedet.
Az lesz boldog fenn az égben,
Ki e rövid földi létben,
Már eleget szenvedett.

Tudjátok, ki írta ezeket a komoly sorokat? Egy királyné; a mi Erzsébet királynénk, aki e rövid földi létben valóban oly sokat szenvedett. Ime: minden ember szenved, de csak a keresztény *tud* szenvedni; mindegyik meghal, de csak a keresztény *tud* meghalni.

*

Kedves Testvéreim! Egy középkori misztikus írónak, *Taulernek* esetével fejezem be a mai beszédemet.

Ez a mélyen vallásos író egyszer egy ütött-kopott koldussal találkozott és szeretettel «jóreggelt» kívánt neki. A koldus így válaszolt: «Jóreggelt? Nem volt nekem sohasem rossz reggelem!»

Tauler kimagyarázta magát: «Azt akartam mondani, hogy adjon a jó Isten szerencsét.»

De a koldus így felelt: «Van nekem mindig szerencsém.»

Tauler ismét magyarázkodott: «Hát úgy értettem, hogy minden a kívánságod szerint történjék . . .»

«Hát hiszen úgyis történik minden, amint én akarom s boldog is vagyok» — felelte a rongyos, éhező ember.

De itt már Tauleron volt a csodálkozás sora: «Hogy te boldog vagy? Hiszen azok sem boldogok, akiknek mindenük megvan! . . .

«Márpedig, látod, én meg vagyok elégedve. Tudom, hogy van Atyám az égben, aki javamat akarja. Ha éhség, fagy gyötör, ha vásott utcagyerekek csúfolnak, csak ennyit mondok: Atyám, te akarod, hát én is akarom. Igy aztán amit akarok, az mindig meglesz . . .»

«És hátha az Isten a pokolba taszítana? Akkor is azt akarnád, amit ő akar?» — kérdezte Tauler.

S a koldus így felelt: «*Akkor is!* Mert van ám két karom: az Isten akaratában való megnyugvás, meg a szeretet. És ha Isten le akarna taszítani a pokolba, hát ezzel a két karommal

átölelném Istent s nem bocsátanám el: lehúznám magammal a pokolba. *És szívesebben volnék a pokolban is Istennel, mint a mennyországban Isten nélkül . . .*»

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Testvéreim! Életünk a földön vergődés, kín, szenvedés, — de talán mégsem pokol.

De ha az volna is! Ragadjuk meg az Úr Krisztus kezét! *Igen, Uram, szenvedek, de kitartok! Kitartok Melletted addig, míg a hitből látás lesz, a vágyódásból bírás lesz, a földi rövid szenvedésből örök dicsőség lesz,* **míg ebből a szenvedésteli életből egy örök élet hervadhatatlan koszorúja lesz.** Amen.

XXI.

Krisztus a hitvallók Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Megdöbbentő hírek szállnak felénk az Óceánon keresztül a világ másik feléről . . . Hírek, melyeknek hallatára néma fájdalom markol katolikus lelkünkbe; hírek, melyek a mai szentbeszédem tárgyát különösképpen is időszerűvé teszik.

Nemcsak azt olvassuk, hogy az Északamerikai Egyesült-Államokban kiáradt a földkerekség egyik legnagyobb folyója, a Mississippi és százezrek hajlékát borítja el pusztulással; — részvétünk szenvedő embertársainknak! De azt is olvassuk, hogy az Egyesült-Államok szomszédságában, Mexikóban meg kiáradt az emberi gonoszság nagy folyama s az egész ottani katolikus Egyházat fenyegeti teljes pusztulással; — részvétünk üldözött, szenvedő katolikus testvéreinknek! Mexikóban véres keresztényüldözés dühöng, ki tudja, hányadik már Krisztus Urunk kereszthalála óta? Mexikóban ma, 1927-ben nem szabad Krisztust nyiltan megvallani. Mexikóban, a tisztára katolikus országban ma, 1927-ben nem szabad már csaknem egy év óta egyetlen szentmisét mondani, nem szabad gyóntatni, nem szabad áldoztatni, nem szabad a nyakban egy kis keresztet sem hordani. Mexikóban, 1926-ban s 1927-ben hitükért 18 és 20 éves fiúkat végeztek ki, akiknek utolsó szava volt e kiáltás: «Éljen Krisztus a Király!» Püspököket vetnek börtönbe s csak nemrég jelentette a londoni «Universe», hogy három újmisés fiatal papot, Correa, Solas és Rueda nevűeket, a mexikói kormány röviddel felszentelésük után agyonlövetett Mexikóban — ki tudja hányadszor — beteljesednek az Úr Jézus szavai, melyeket az imént olvastam fel: «Bizony, bizony mondom nektek, hogy ti majd sírtok és jajgattok, a világ pedig örvendeni fog» (Ján. 16, 20.). Bizony mindig úgy volt, hogy Krisztus hű követői küzdöttek, sírtak, szenvedtek, a világ pedig, a kereszt ellensége örült, tombolt, győzedelmeskedett. De mindig bekövetkezett az Úr Jézus szavainak második része is: «Ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul» (U. o.). Igen. A Krisztus Király nem hagyta el szenvedő híveit, a vértanuk véréből

új keresztény élet lendülete fakadt, s aki földi életét elvesztette Krisztusért, örök életet nyert cserébe. Ime, Testvéreim, mai beszédem tárgya: **Krisztus Királya hitvallóknak.**

I.

«Ti majd szomorkodtok.»

A) Az Úr Jézus szavai sokkal hamarább beteljesedtek, mintsem az első keresztények gondolhatták volna. Az Üdvözítő alig távozott el a földről, alig hagyta el a kezdődő Egyházat, máris vihar tört ki fölötte; oly vihar, amelynek dühöngő orkánja tövestől akarta a földből kicsavarni az Egyház gyönge palántáját.

Mindnyájan hallottatok **az első három század keresztényüldözéséről**; hallottatok arról a 300 évről, amelybena római császárok minden hatalmukat megfeszítették, hogy a kereszténységet vérbefojtsák, eltöröljék, kiirtsák a földről.

a) *Ami kínzást, borzalmat, rettenetet az emberi ész csak kitalált, minden jó volt a keresztények ellen.* Mindent megpróbáltak és mégsem sikerült: Krisztus őrködött a megtépett nyáj fölött.

Jertek velem, kedves Testvéreim, egy percre az első üldöző császárnak, Nérónak remek kertjébe, ahová minden este csak úgy tódult a római nép egy kivilágítást nézni. *Egy kivilágítást, amilyet hát ritkán lát ez a keserű földgolyó!* Amikor a Nap alkonyatra bukott a római halmok mögé és beállt a sötétség, Néró kertjében szurokkal leöntött hatalmas sudárfákat gyujtottak meg; és minden egyes fának tetején, a csúcsához kötve egy keresztény teste égett, lobogott!... És az őrjöngő tömeg lármájából, a lángoló fák recsegéséből, kínlódó keresztények vesződéséből mintha kicsengett volna az Úr Krisztus szava: «Bizony, bizony, mondom nektek, ti majd könnyeztek és sírtok, a világ pedig örülni fog...» És másnap és harmadnap és heteken át új est, új kivilágítás, új keresztény vértanuk halálraválása!...

Vagy jertek velem, Kedves Testvéreim, a római Colosseumban tartott előadásra. Magam sokat olvastam hős vértanu őseink rettenetes szenvedéseiről; de tudjátok, mikor döbbent lelkembe egész világosan a keresztényüldözések véres szörnyűsége? Akkor, amikor Rómában először néztem meg a Colosseumot, ezt a csontváz-romjaiban is félelmetes arányú cirkuszt. Gigantikus falain emelet-emelet tetején,

páholy=páholy hátán sorakozik. A cirkusz porondjának egy része ma is megvan: hátborzongató, földalatti labyrintusok zárkái, ketrecei kétemeletnyi magasságban! A zárkákban őszhajú férfiak, fiatal, rózsásarcú leányok, életerős ifjak: keresztények becsukva, utolsó éjtszakájukat töltik; mellettük a ketrecekben nagyot=nagyot bődülnek a kiéhezett fenevadak.

S elgondoltam egy vértanui estét.

Európa, Ázsia, Afrika minden rablott aranya, márványa, asszonya, rabszolgája, művészete, tudománya ... minden összehordva a világimpériumot kezében tartó római nép előtt. És mindenki a cirkuszba tart: a császár és kísérete, és a vestaszűzek és tisztek és a nép ... tengernyi nép! ... Egyszerre csak elül a lárma, a zsibongás, az ajkakon elhal a szó ... minden szem egy ajtó felé néz, amelyen át kis csapat lép a porondra és tart a cirkusz közepére. Mily megdöbbentő jelenet! Tagbaszakadt férfiak s izmos ifjak mellett őszbeborult aggastyánok, viruló ifjú leánykák, fiatal fiúk! Amint a középre érnek, megnyílik egy csapóajtó és kirohannak rajta az afrikai sivatagok napok óta éheztetett fenevadjai. A középen ott áll a keresztények térdreboruló csapata. Még egy pillanat, egy utolsó imádkozás: «Kyrie eleyson», »Christe eleyson» ... egy utolsó keresztvetés ... és már szaggatja húsukat az oroszlánok körme, már csattog csontjaikon a tigrisek foga. *Vér! Mindenütt vér! Folyik a homokban a vértanuk vére!* És a nézők szörnyű ujjongása közt, az oroszlánok bőgése közt, izmok szakadása, csontok ropogása közt az a folydogáló vérpatak mintha Krisztus Urunk szavait írná a porondra: «Bizony, bizony mondom nektek, ti majd könnyeztek és sírtok, a világ pedig örülni fog ...»

b) *És ez így ment három századon keresztül!* Nincs kínzás, nincs szenvedés, amit elő ne vettek volna a keresztények ellen. Nem ezrekkel, hanem százezrekkel számolják vértanuink tömegét, akik legnagyobb földi kincsüket, életüket adták Krisztusért, akiknek semmi más bűnük nem volt, *semmi más ezen a világon, csak az, hogy Krisztusnak voltak követői és Krisztust elhagyni nem akarták.*

Néha már úgy látszott, hogy az üldözésnek sikerült győznie. Az egyik császár, Diocletián, már pénzt is veretett ezzel a büszke felirattal: «Nomine christianorum deleto» («a keresztény név eltörlésének emlékére»). Dehát Krisztus őrködött a megpróbált nyáj fölött: mikor egy vértanut kivégeztek, a nézőközönség köréből újak emelkedtek fel, hogy «*én is keresztény vagyok!*» A vértanuk vére életet fakasztó má=

jusi esővé lett az Egyház tevényes talaján. Évszázadokon kitartottak, mert fülükben csengett Szent Péter biztatása: «Szeretteim, ne ütközzetek meg a tűzpróbán, melynek a ti kipróbáltatástokra ki vagyok téve, hanem örüljetek, hogy résztvehettek Krisztus szenvedésében, hogy majd az ő dicsőségének kinyilatkoztatásakor is vigadozva örvendhessetek». (Péter I. 4, 12, 13.)

B) De, Testvéreim, mikor a kereszténység első vértanuinak sorsáról beszélünk, önként felvetődik bennünk a kérdés: **vajjon az első vértanuk hősies önfeláldozása él-e tovább utódaikban is, a mai keresztényekben,** *bennünk is?* Vajjon pislákol-e még bennünk legalább csak parazsa annak a Krisztus-szeretetnek, amely ezeket a vértanukat egész a vérpadig, halálig erősítette?

A krisztusi gondolat üldözése nem szűnt meg az első századok óta sohasem és folyik az ma is, szerte a világon!

Igaz: oroszlánnal, tigrissel, szurokbamártással, lángoszlopokkal, vízbevetéssel, kerékbetöréssel nem üldözik ma a kereszténységet; a mexikói rémségek a mai civilizált világban mégis csak kivételek. De ha nem is tigrissel, nem oroszlánnal folyik az üldözés szerte a világon, folyik valamivel, ami talán rosszabb a tigris fogánál, az oroszlán karmainál, — *a gúny, lekicsinylés, lemosolygás, agyonhallgatás, háttérbeszorítás fegyvereivel.*

Igen, aki ma, a modern pogányság közepette híven ki akar tartani az Úr Krisztus parancsai, szent katolikus vallásának előírásai mellett, legyen rá elkészülve, hogy az első keresztények vértanui hősiességére lesz szüksége; nem oroszlánnal, tigrissel tépetik, csak gúnnyal marják, középkorinak csúfolják, sötét bigottnak hirdetik. És hogy ezek a fegyverek veszélyesebbek az oroszlán körménél, abból látom, hogy sokkal több embert eltántorítanak Krisztustól, mint régen a vadállatok.

b) A krisztusi világnézet üldözése ma is folyik, de hová lett belőlünk *az őskeresztény vértanuk bátorsága?* Ők életüket adták Krisztusért és mi szégyenlünk a templomban térdet hajtani, a templom előtt kalapot levenni! Szeretnők ugyan, de — mit szólnak hozzá az emberek? A vértanuk életüket adták Krisztusért és én szeretnék többször is menni a szentgyónáshoz, áldozáshoz, érzem, nagyon elkelne a lelkemnek, nagyon rászorulnék; szeretnék, de — nem merek, mit szólnak az emberek? És jól tudom, hogy ez az erkölcsöt sértő társalgás, hogy ez vagy az a színdarab, ez vagy az a

könyv, kép kikezdi a lelkem hófehér tisztaságát; tudom, hogy bűnt követek el, ha megnézem, elolvasom; szeretnék is távolmaradni tőle, dehát — mit szólnak az emberek? Elmaradt, szenteskedő vagy! És én résztveszek abban a beszédben és én elolvasom a könyvet, elmegyek a darabba és én tűröm vallásom gyalázását, csak — *meg ne mosolyogjanak* . . .

Meg ne mosolyogjanak! . . . *Egy mosolyért, egy gúnyos tekintetért, rosszul értelmezett barátságért elárulom lelkemet, Krisztust, azt a Krisztust, akit észbontó kínok közt sem hagytak cserben az első keresztények;* nemcsak az erős férfiak, hanem a nők, az aggastyánok, a gyermekek sem; az a szoptatós Felicitas, az a 86 éves Polycarpus, az a 13 éves Ágnes! Szent Ágnes legszörnyűbb kínok közt ezt ismételte: «Uram, megőrzöm neked hitemet. Uram, neked szentelem magamat. Te Mindenható, Te imádandó, Te minden tiszteletreméltó, örökké áldom szent nevedet!»

Pedig milyen könnyű lett volna nekik megszabadulniok! Csak egy szó! Csak: «Nem ismerem Krisztust, nem imádom Krisztust», és rögtön elhajtják róluk a fenevadakat, rögtön lelocsolják alattuk a máglyát, rögtön kihúzzák őket a jeges vízből, ahová kezüket-lábukat összekötve dobták. De ezt a szót ki nem mondták, hanem égő máglyákon és kardcsapások alatt, forró olajban és olvasztott ólomban, tüzes csiptetők szaggatása között, pokoli kínok között — *hűségesek maradtak Krisztushoz!*

Testvéreim! Kérjük Krisztust, a hitvallók Királyát, hogy a modern földi élet ezernyi kísértése közt is keltse fel bennünk az őskeresztény vértanuk önfeláldozó szellemét, haláltmegvető bátorságát, Krisztus szeretetét!

Igen: az Úr Krisztusnak lángoló szeretetét, mert — Testvéreim! — ettől függ minden.

Mi adott az első keresztényeknek kitartást, bátorságot? Krisztusnak szívükben lakozó lángoló szeretete.

Te *Szent Katalin*, mi adott neked erőt, mikor Krisztusért kerékbetörtek és utána tudós fejedet, amellyel ötven tanult pogány bölcset megtérítettél, odahajtottad a hóhér bárdja alá? Úgy-e, a Krisztus szeretete!

És te *Szent Cecilia*, akit meleg gőzbe akartak fojtani, majd mikor hófehér nyakadra rásujtott a hóhér bárdja és te még napokig kínlódtál halálos sebeddel, hát mi adott erőt ehhez?

Te *Szent Lucia*, kit vőlegényed árult be, hogy keresztény vagy és kit karddal átdöftek! . . .

És te *Szent Pongrác*, miért nem áldoztál a pogány istenek-

nek? Mi erősített, hogy kitarts Krisztus mellett, mikor tudtad, hogy elveszik életedet, a te 14 éves, fiatal életedet?!

Te *Szent Simeon*, mi erősített téged, hogy 120 éves korodban napokig tartó kínzások után, meg nem tört lélekkel álltad ki a keresztrefeszítést!

És te, előkelő gazdag család sarja, *Szent Ágnes!* Ó, ez a 13 éves gyönyörű leányka! Miért mondottad kérődnek, a városparancsnok fiának, hogy «eljegyzett engem gyűrűjével az én Uram Jézus Krisztus», mikor tudtad, hogy ezért máglyát gyujtanak alád! Miért mondtad: «Annak vagyok jegyese, akinek az angyalok szolgálnak». És mi adott neked erőt, hogy a lobogó lángok között is egyre azt hajtogasd: «Ime jövök Hozzád, kit szerettem, kit kerestem, kit mindig óhajtottam».

Mi adott erőt? Mi? Az Úr Jézus lángoló szeretete!

c) *Ó bár jönne vissza közénk a vértanuk hősies szeretete, mert — Testvérek, ne feledjétek — ma is lépten-nyomon szükségünk van rája!*

Akarjátok hallani, hogy hol?

A vértanuknak haláltmegvető bátorsága, szent önfeláldozása, mélységes Krisztus-szerelme él abban a keresztény hívőben, aki környezetének *gúnyja, viccelődése* közt ma hűséges tud maradni vallásához, Jézushoz. Ez a vértanui kitartás él *a tiszta lelkekben*, akik ma egy nagy város ezernyi erkölcsi piszka, romlottsága közt sértetlen lelki tisztasággal tudnak áthaladni a csábítás, kísértés csalogatásai mellett.

Ez a vértanui hősiesség él *abban az amerikai leányban* — neve: Miss Grace Minford —, aki a protestáns vallásról néhány évvel ezelőtt tért vissza a katolikus Egyházba, majd utána dominikánus apácává lett, Nemrégiben meghalt az édesatyja, aki 12½ millió dollárnyi vagyonát — szédületes összeget! — a leányára hagyta, de egy feltétellel: el kell hagynia a zárdát! S a leány mit felelt! «Az én mennyei Atyám gazdagabb, mint földi atyám volt s jutalmat is nagyobbat ad», — s ezzel elvesztette az örökséget. Vértanui hősiesség! (Schönere Zukunft 1927. május 1-i szám.)

Ez a vértanui hősiesség él *abban a magyar leányban* (jól ismerem), aki már elérte minden leánynak végső ábrándját: menyasszony lehetett volna, kérője volt, de az másvallású volt. S a leány nem adott «igen»-t és még ma sem tudott férjhezmenni, de — de Krisztushoz hűtlen nem lett! És a vértanuk hősiessége él abban *a katolikus férfiúban, tisztviselőben, hivatalnokban*, aki katolikus hite mellett kitart ma is, sőt talán bátrabban, öntudatosabban, mint azelőtt,

holott ma a katolikus keresztlevél éppen nem jó ajánlólevél a kinevezéshez, az anyagi érvényesüléshez! Látjátok, Testvéreim, mint kell ma is a vértanui hősi szeretet!

Ez a vértanui szeretet kell a szívünkbe, hogy a mindennapi élet földhöz nyűgöző gondjai meg ne fojtsák lelkünk vallásos lendületét. Ez a vértanui kitartás, odaadás, önfeláldozás kell a szívünkbe, hogy az élet megpróbáltatásában, ezernyi küzdelmében *Krisztusról soha le ne vegyük szemünket, soha a bűn útjára ne lépjünk, soha meg ne tagadjuk Krisztust!* Mert Krisztus Urunk szavai: «Ti majd sírtok, a világ pedig örülni fog», — nemcsak régen teljesedtek be, hanem ma is teljesednek. Bizony mindig úgy volt, hogy Krisztus hűséges követői szenvedtek, a világ fiai, vagyis a gonoszság követői meg örültek. Csak a módja volt változó. Régen oroszlánok körmével, ma a gúny csipkedésével; régen tigris állkapcsával, ma a rágalom harapásával. *Régen meg kellett halni Krisztusért, ma meg élni nehéz, kitartani nehéz Krisztus mellett.*

II.

«De szomorúságtok örömre fordul.»

De — hála Istennek — Krisztus Urunk jövendölése nemcsak eddig van. Van annak második része is és ez vigasztaló! «Ti megszomorodtok, de szomorúságtok örömre válik», — soha el nem múló örömre.

A) És ha a jövendölés első részét beteljesedve látjuk a történelem folyamán, minden megpróbáltatásunkban erőt adhat, hogy **annak második része is hasonlókép beteljesedett.** Krisztus Urunk előre megmondta, hogy Egyházát üldözni fogják, és hogy aki utána akar menni, az keresztet fog a vállára venni s úgy lép nyomdokába; igen: ezt megmondotta! De azt is megmondotta, hogy az «Ő igája gyönyörűséges s az Ő terhe könnyű» és hogy Egyházán a pokol kapui sem vesznek erőt. Az Egyház 2000 éves története bizonyítja az Úr Jézus eme szavainak beteljesedését is.

Mi mindent élt már meg ez a katolikus Egyház és *még mindig erőben él!*

Az első 32 pápa közül 30 vértanui halállal halt meg és *mégis van ma is pápa!*

Hadrián császár a Kálváriára a pogány istennőnek, Venusnak szobrát állíttatta s a Megváltó sírjára Jupiterét . . .

És ki tud ma Venusról? És ki tiszteli ma Jupitert? Ellenben százmilliók tisztelik a Kálvária halottját, az isteni Üdvözítőt!

A francia forradalom dühös gyülekezetében szavazás alá bocsátották, hogy van-e Isten? És a gyilkoló pillantások közepette egyedül egy töpörödött öreg anyóka merte felemelni ráncos kezét az Isten mellett: «*Pour Dieu, pour Dieu!*» *És úgy-e, azért Isten mégis csak Isten maradt!* A francia forradalomban eltörülték a keresztény időszámítást; egy lezüllött színésznőt ültettek az oltárra s azt tisztelték Isten gyanánt — és *azért oltárok ma is csak állanak; és Krisztust — no úgy-e — vannak ma is, akik szeretik és imádják!*

B) Igen, Testvéreim, rendszerint telve vagyunk panasszal, mily rossz a mai világ! És valóban megdöbbentő az a lelki sivárság, amelyben a mai emberiség egy része sinylődik, és amelybe magyar testvéreink és fővárosi testvéreink egy része is belekerült. Igen, ki tagadhatná el, hogy sok hitében hajótörött, erkölcsi életében kisiklott lélek sodródik itt körülöttünk! Sajnos, ez igaz! De! De ez az éremnek csak egyik oldala! És van annak másik, sokkal felemelőbb, sokkal vigasztalóbb része is.

A modern nagyváros ezernyi kísértésében különösen nehéz kitartani a krisztusi élet kemény parancsai mellett és mégis mit látunk, Testvéreim?! Látjuk megvalósulva a próféta szavát: «Vannak még ezrével, akik Baal előtt nem hajtottak térdet!» Vannak ezrével és tízezrével, akik napról-napra **a régi vértanuk hősiességével győztesen vívják a vallásos élet harcát** *itt Pesten, egy világváros tömérdek kísértése között!* Ezt észre kell vennünk, Testvéreim! És ha mi nem vennők észre, a pesti hívek katolikus vallási buzgóságát észreveszik a köztünk járó idegenek. Nem is gondoljátok, mily dicsérete az a mi vallásosságunknak, mikor az ember más nemzetbeli ismerősét kíséri a villamoson a pesti utcákon, s mikor a villamos templom előtt halad el, a félkocsi utasa leveszi kalapját, a nők keresztet vetnek s a villamoson utazó cserkészek strammul vigyázz-ba vágják magukat.

Ma két hete itt járt köztünk a németeknek egyik legelső egyházi szónoka, münsteri egyetemi hitszónok, s végighallgatta itt a templomban a szentbeszédet. Érteni ugyan nem értette, de a végén odajött hozzám: «Nahát, kedves barátom, nagyszerű az a publikum, aki magát hallgatja! Hogy figyelnek! Micsoda lélekzetvisszafojtó csenddel! Ez imponáló!» No de ha bement volna akármelyik fővárosi katolikus temp-

lomba, mindenütt ugyanaz a kép: tömött templom, komolyan ájtatos hívek, sok gyónó, sok áldozó . . .

Igen, igen! Hogy mondta az Úr a mai evangéliumban? «Ti majd sírtok és jajgattok, a világ pedig örvendeni fog; ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul.»

*

És itt jutunk el a mai szentbeszéd tanulságához.

A keserűség kelyhe az Egyház számára mindig telve volt; a vért, amelyben ellenségei mindjárt születésekor megfürösztötték, soha le nem törülhette arcáról és mégis ez az üldözött, ez a halálra keresett kereszténység él, ma is él, nemcsak hogy meg nem szűnt élni, *hanem soha annyi híve nem volt a 2000 év alatt, mint ma.*

Uralkodócsaládok jöttek és mentek, népek lettek és vesztek az ezredévek folyamán és az annyiszor támadott, annyit üldözött katolikus egyház még mindig rendíthetetlenül dacol az idők viharával, pedig háta mögött nincs fegyveres erő, nincs ágyú, nincs bajonet, nincs már földi hatalom, vagyon sem, csak — egy szó lebeg felette, Alapítójának nagy ígérete: «*A pokol kapui sem vesznek erőt rajta!*»

És azokon a folyosókon, a földalatti katakombákban, ahol a kereszténység 300 éven át tengette életét, ma a keresztény zarándokok ezreinek zeng hálatelt imája. Annak a palotának helyén, ahol Maximilián császár az egyik legvéresebb keresztényüldözést készítette elő, ma egy remek templom áll, a lateráni bazilika. Annak az ezernyi ezer vértanunak tiszteletét ma tömérdek templom, kép, szobor, ünnep hirdeti. És ahol a vérszopó, őrjöngő Néró sírja volt, most ott a legáldásosabb, legkegyesebb, legszelídebb emberi teremtésnek, a Boldogságos Szűznek temploma emelkedik (S. Maria del Popolo).

És annak az egyszerű halászembernek a sírja felett, akit a világ Krisztus tanaiért 2000 évvel ezelőtt fejjel lefelé keresztre feszített, most a világ legszebb temploma, a Szent Péter-bazilika tornyosul; és a Szent Péter sírján égő örökmécsesek lángja, mintha Krisztus jövendölésének második részét írná a márványfalakra: «Ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul . . .»

Pedig mindez a tisztelet a hitüket megvalló kereszténynek csak földi jutalma. Hogy *mily jutalomban részesítette őket a mennyben az a Krisztus, aki egyszer így szólt: «Aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt . . .»*, ezt nem tudjuk, legfeljebb sejtenünk lehet.

De egyet tudok!

Azt tudom, hogy Krisztus követőinek tábora és a gonoszság, a bűn tábora ma is szemben állanak.

Azt tudom, hogy Krisztus nyomdokaiban járni ma is lemondást, áldozatot jelent, míg léhán eldorbézolni az életet olyan nagyon könnyű!

Azt tudom, hogy Krisztus hűséges követőinek sokszor szenvedniök kellett, mikor a gonoszság fiai örültek.

De azt is tudom, hogy **érdemesebb e világon Krisztussal együtt szenvedni, mint bűnösökkel együtt örülni!**

— — — — — — — — — — — — — —

Most csak egyre felelj, Testvérem: *Te* kivel akarsz tartani?

Krisztussal vagy a bűnnel?

Menj és e szerint élj! Ámen.

XXII.

Krisztus az emberi élet Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Ötvenöt évvel ezelőtt — oly időben, midőn hazánkban dermesztő fagy borult még minden keresztény gondolatra — egyetemünkön zászlót bontott egy ifjúsági egyesület, az «Egyetemi Kör». Az «Egyetemi Kör» tagjai mindenkor elismerésreméltó bátorsággal képviselték a keresztény gondolatot, s hogy ehhez a jövőben is hívek akarnak maradni, megmutatták ma, amikor jubileumukat megünnepelni eljöttek ide templomunkba az Úr oltára elé.[1]

A komoly keresztény gondolkozásnak éppen az a fokmérője, hogy annak szelleme átjárja s megfinomítja a földi élet valamennyi megnyilvánulását. A «Krisztus királyságáról» szóló ezévi szentbeszédsorozat folyamán mai beszédünkben éppen az emberi élet leméréséhez jutottunk el. Mit jelent a tétel: «*Krisztus Királya az emberi életnek*». Hiszem, hogy e kérdés tárgyalása nemcsak az én kedves állandó hallgatóságomnak válik lelki javára, hanem az «Egyetemi Kör» jelenlevő tagjainak is erősítő s biztató gondolatokat fog adni a keresztény világnézetet ápoló további munkájukhoz.

Krisztus Királya a földi életnek! Ennek a kérdésnek tárgyalása, a földi élet céljának vizsgálása és a testi kultúra helyes méltatása napjainkban kettős ok miatt is szükséges. Szükséges azért, hogy egyrészt a testápolás, sport, hygiene s a testkultusz egészen modern jelszavait helyesen, katolikus szemmel tudjuk megítélni, — és így ne essünk túlzásba a földi élet túlbecsülése által. De időszerű és szükséges dolog erről beszélni másodszor azért is, hogy a másik véglet túlzásába se essünk és a földi élettel ne játszunk oly könnyelműen, ne rontsuk el azt oly könnyelműen s ne dobjuk el oly könnyelműen, mint a mai világban — sajnos — annyian megteszik.

Hiszen csak itt Pesten is megdöbbentően tapasztaljuk mindkét végletnek átkát: egyrészt az élet pogány kiélését, féktelen fényűzés, élvezethajszolás és elpuhult testkultusz

[1] 1927 május hó 15-én.

által; másrészt pedig az élet könnyelmű eldobását, az öngyilkosok számának ijesztő növekedését.

Ezért akarnám a mai szentbeszédet ennek a témának megbeszélésére fordítani s megfelelni a fontos kérdésre: az emberi test, az ember földi élete *mily lehetőséget s mily felelősséget* jelent számunkra, *mint gondolkozik szent vallásunk a földi élet céljáról*, vagyis másszóval, mit jelent az a tétel, hogy *Krisztus Királya a földi életnek is?*

I.

Mit tartsunk a földi életről?

A) A katolikus Egyház a földi életről s egészségről **mindig megtisztelően komoly felfogást vallott.** Nem tartjuk ugyan azt, amit ma sokan helytelenül tartanak, hogy «az egészség a legnagyobb jó a világon» (mert a lelket jóval előbbre helyezzük); de igenis valljuk, hogy az egészség «a legnagyobb *földi* jó» és érte szabad, sőt kell is áldozatokat hozni, és senkinek sincs jogában csak egy nappal is megrövidítenie azt az időt, melyet neki az isteni Gondviselés a földön kijelölt.

A katolikus erkölcsi felfogás tehát az egészséget, a jól kifejlett testet, beleértve a helyes testápolást is, mindig jogosnak tartotta, mert jól tudta, hogy beteges testtel az ember nem tudja teljesíteni a földön reáváró feladatokat. *Hiszen nekünk az örök életet is a földön kell kiérdemelnünk!* Kiérdemelnünk becsületes munkában, kötelességteljesítésben eltöltött földi élet által! Ehhez pedig erős, egészséges test is kell! Akik tehát ma erősen hangsúlyozzák e szavakat: «testi kultúra», hygiéna», «testnevelés» stb., azoknak korántsem kell a pogány Hellasba menniök, egész bátran megmaradhatnak a katolikus Rómában is.

Igen: a katolikus vallás folyton az örök életről beszél ugyan s folyton a másvilág elnyerésére biztat és mégis — *korántsem feledkezik meg erről a földi életről sem!* Vallásunk tanítása szerint az embernek szent nemcsak a lelke, hanem a teste is; szent, hiszen az is a teremtő Isten adománya!

Ezért az *Egyház mindig szent megilletődéssel bánt az emberi testtel és mindig megtisztelte azt.* A kereszteléskor a szenteltvíz — az Egyház első üdvözlete — a testet éri; a bérmáló püspök olaja a testet éri; az áldozásban Krisztus teste az emberi testet érinti; s a temetéskor utolsó üdvözlet

gyanánt a reánk hullatott szenteltvíz megint testünket éri. Előttünk a földi élet nem büntetés, mint az ázsiai reinkarnáció ködös tanításai szerint. Nem! Számunkra a földi élet, a testi élet egy *nagy lehetőség* s egy *nagy felelősség:* az örök életet tudjuk általa megszerezni.

B) «Dehát a katolikus Egyház mégis azt követeli, hogy legyünk kemények magunkhoz, önfegyelmezők, önmegtagadóak!...»

Igen, ezt követeli. De nem magáért az önmegtagadásért, hanem azért, **hogy a test és a lélek közti harmóniát meg tudjuk tartani.** Ez a harmónia szétesett az áteredő bűnnel. Azóta a test bűnre hajlik s a lélek szupremáciáját a test fölött csak kemény önfegyelmezés által nyerhetjük vissza.

Hogy azonban az Egyház a földi életet mindig megbecsülte és fontosnak, sőt döntő fontosságúnak tartotta, amellett tanuskodik egész története. Az Egyház mindig szót emelt a testi élet s a földi emberies megélhetés megbecsülése mellett, valahányszor erre szükség volt. Voltak titokzatos szekták (gnosztikusok, manichaeusok), amelyek az emberi testet a gonosz szellem művének, a földi életet pedig kínnak tartották. Az Egyház eretnekeknek ítélte őket. De éppígy eretnekeknek bélyegezte azokat a rajongókat, akik az Úr szavának helytelen értelmezésével mindenkitől mezítlábas szegénységet követeltek, s mindenkinek mindene szétosztását parancsolták. Az Egyház mindig tudta, hogy nemcsak a túlságos földi jólét ellensége a vallásos életnek, hanem a túlságos szegénység, nyomorúság is. A túlságos földi jólét elpuhulttá tesz, a nagy nyomor meg kőkeménnyé; a jólét elbizakodottá tesz, a nyomor elkeseredetté; a jólét leperzseli a lélek vallásos igényeit, a nyomor meg lefagyasztja. Hogy az emberben szóhoz juthassanak a vallásos igények, ahhoz kell, hogy legalább az elemi életföltételek, a minimális életfeltételek ne hiányozzanak. Igen, az Egyház ezt mindenkor tudta és hirdette.

II.

Az élet sérthetetlen!

De, Testvéreim, így érthetjük meg most már az Egyháznak ama szigorú felfogását és törvényeit, melyekkel a testi életet mindenkor védte, óvta, s mindig hirdette *az emberi test s földi élet értékét, sérthetetlenségét.*

Ha valaki egészségét elhanyagolja, az az Egyház szemé-

ben bűn. Ha a sorozás előtt valaki levágja az ujját, hogy meneküljön a katonaságtól, ez az öncsonkítás az Egyház szemében bűn. *És* **ha valaki eldobja magától az életet,** *melyet nem ő adott magának, s melynek nem ő az Ura, hát ez egyike* **a legnagyobb bűnöknek.**

A) **Miért olyan rettenetes bűn az öngyilkosság?**

Azért, mert az öngyilkos *olyan kincshez nyúl, amely nem az övé:* az élethez; s olyan bűnt követ el, amit nem lehet többé jóvátenni: a halállal vége minden jóvátételi lehetőségnek.

Igen, szent vallásunk jól ismeri azokat a szentimentális érveket, amelyekkel a mai ferde korszellem valamiféle álhősiesség varázsát téríti az öngyilkosokra; jól ismeri a mai rettenetes gazdasági helyzetet is és mégsem engedhet szigorú álláspontjából: *az öngyilkosságot mindig, minden körülmények között az egyik legnagyobb bűnnek tartja!*

Testvéreim! Világosan szeretnék beszélni: Mi nem ítélünk el senkit, az ítéletet az Úrra hagyjuk. És hogy az a szerencsétlen, összeroppant lelkű embertársunk abban a pillanatban, amelyben gyilkos kezet emelt önmaga ellen, mennyiben volt beszámítható állapotban, azt csak a mindenható Isten tudja.

De mégis! Elvi álláspontjából Egyházunk nem engedhet; nem engedhet abból, hogy *az életet csak az veheti el, aki adta: a teremtő Isten* és sem betegség, sem kedveseim halála, sem vagyonom elvesztése, sem szerelmi csalódás, sem szégyen, sem bukás, de semmi megpróbáltatás a világon jogot nem ad ahhoz, hogy életemet magamtól elvethessem!

B) **Az öngyilkosságra nincs jog és nincs mentség!**

a) «*Dehát az életem enyém,* legsajátosabb tulajdonom! Azt teszem vele, amit akarok! S ha én meg akarom semmisíteni?» — mondja valamelyik kétségbeeséssel küzdő embertársunk.

Nem, testvér! Van egy művészi festményed valamelyik világhírű festőtől. Megvetted. Megfizettél érte. A tied. És mégis, ha kedved tartja, megsemmisítheted? Nem! A kép ugyan a tied, de meg nem semmisítheted. Az életed is a tied, de nem *úgy* a tied, hogy azzal korlátlanul rendelkezhetnél.

b) «*Dehát ha oly nehéz az élet!* Ha semmi örömet nem ad számomra! Ha örökösen csak küzködnöm kell!...»

Akkor sem! Ez a földi élet — igaz, nagyon tökéletlen;

hiszen átmeneti állapot! És ha a szenvedés megráz, könynyekre fakaszt és szomorkodni késztet, ezt még mind értjük. De letörni, összeroppanni? — nem, soha!

c) «De ha összeomlott mögöttem minden? Ha hűtlen pénzkezelés, sikkasztás, egy elrontott élet rettenetes terhe nehezedik reám..., ha összecsapnak fölöttem a hullámok... *Legalább így vezekeljek!*

Igen, értelek, Testvér! Minden bűn vezeklésért kiált. De mondd, ez vezeklés? Az, hogy becsapod magad mögött az ajtót?! Az, hogy lehetetlenné teszed hibáid bármiféle helyrehozatalát?! Igen: az vezeklés, ha van bátorságod újra kezdeni az elrontott életet, amely ezután már sokkal soványabb örömöket fog nyujtani! Az vezeklés, ha van bátorságod az elkövetett bűnt évtizedek megfeszített munkájával jóvátenni! De — már engedj meg, — nem vezeklés, hanem gyávaság revolvergolyóval tenni pontot egy elhibázott életre; nem vezeklés, hanem megfutás az elégtétel elől és egy tengelyéből kizökkent, felfordult gondolkodás.

III.

Földi élet – örök élet.

És, Kedves Testvéreim, ha szétnézünk magunk körül, megdöbbenve kell észrevennünk, hogy ez a fölfordult gondolkodás, az öngyilkosság mily ragályosan terjed a mai emberiség közt. Terjed azóta, — mióta? amióta nagyon sok a szerelmi csalódás? amióta sok a szekundázott diák? amióta nem megy a tőzsde? — nem; ilyen bajok mindig voltak! Terjed, *amióta a vallásos gondolkodás, a vallásos élet meggyöngült az emberek között!*

A) A földi élet elvesztette értékét. Hogyan? Hogy történt ez? **Úgy, hogy előbb az örök életről feledkeztünk meg.** Mily különösen hangzik s mégis mennyire igaz: ennek a *földi* életnek oszlopa, ereje, támogató gerince éppen *az örök* élet!

a) Mert hiszen igaz, az öngyilkosságoknak roppant sok oka van: szerencsétlenség, anyagi küzködés, betegség, csalódás... De ki nem tudja, hogy a legtöbb öngyilkost vissza lehetne tartani szörnyű tettétől, *ha elevenen élne benne a vallásos hit, az Isten előtti felelősség s az Istenbe vetett remény érzete!*

Ime, Kedves Testvéreim, egy nagy tanulság, nagy tapasztalati igazság számunkra: az emberi élet, a rendezett társadalmi élet mennyire rászorul a vallás támogatására s mint fürészeli a fát a társadalom alatt, aki a vallás befolyását csökkenti!

Társadalom — vallás nélkül, állam — vallás nélkül: ez gyilkosság! Nem tudok más szót találni reá; aki a testet s lelket szétválasztja, az gyilkos. Emberies élet s vallás úgy összetartoznak, mint a test és lélek. Test az állam, — célja a nép földi boldogsága; a lélek a vallás, — célja a nép örök boldogsága. Ma sok helyen megvan a botor törekvés: az állam ne nézze a vallást, ne törődjék vele, ne legyen a vallás az állam lelke . . . Nos, hát nézzünk csak szét magunk körül, hogy *mivé válik az emberi élet Krisztus nélkül!* Ó, erre órákon át sorolhatnám a leghitetlenebb eseteket! Csak találomra mondok el egyet-kettőt; de ezekből is kiérezhetjük, Testvéreim, mint durvul az ember, mint száll alá lelki nívója, mint tűnnek el arcáról az emberi vonások, ha földi zarándoklása útjain elengedi az Úr Jézus kezét.

b) Néha egy egészen apró kis újsághíren is úgy el tudok tünődni! A multkoriban pl. az Amerikai Egyesült-Államok postahivatala tett közzé egy hírt, mely szerint próbaképpen egy újítást vezetett be, az igen jól bevált és ezért ezentúl rendszeresíti s melegen fogja a feleknek ajánlani. Milyen újítást? Az elégetett emberi holttestekből visszamaradó hamut a posta olcsón szállítja «minta érték nélkül» felírással. Bárki olcsón postára adhatja kedves halottjának hamvait . . . «minta érték nélkül . . .» Mi van ezen megütközni való? És én mégis negyedóráig eltűnődtem a híren . . . *Nem érzitek, hogy itt valami baj van? Valami kiesett az emberek ítéletéből?!*

Nemrégiben halt meg Varsóban egy hirhedt bandita; a temetésén óriási néptömeg vett részt. Valaha úgy volt, hogy a temetésen való részvétel megtiszteltetést jelentett a halott számára; azért nevezték a temetést «végtisztességnek» is. Ma meghal egy rablóvezér vagy öngyilkossá lesz egy kétségbeesett ember és az újságok fantasztikus riportjai által felizgatott emberek, hiszterikák s nemhisztérikák, órákat, napokat áldoznak, csak kilessék a temetés idejét. Nagy tudósokat, művészeket, kötelességüket szótlan küzdelemmel végsőkig teljesítő családapákat alig kísér valaki utolsó útjukra; de mihelyt valaki gyilkossá vagy öngyilkossá lesz, fényképével telve vannak a lapok s temetésén egymást törik az embe-

rek . . . *Nem érzitek, testvéreim, hogy itt valami baj van az emberek ítélkezésében?*

Ismét újabb eset: New-Yorkban nemrégiben meghalt az egyik legveszedelmesebb gonosztevő s koporsóját valósággal elborította a virág és koszorúk tömege. Németországban letartóztattak egy hírhedt betörőt s Berlinbe vitték; mikor megérkezett, nagy tömeg várta, óriási óvációval. Még húsz évvel ezelőtt a rendőröknek kellett megmenteniök a gonosztevőket, hogy a feldühödött tömeg meg ne lincselje őket. Ma a rendőröknek attól kell visszatartani a tömeget, hogy a gonosztevőt vállaira ne kapja . . . *Nem érzitek, hogy itt valami baj van?!* . . .

De ne is menjünk idegenbe példák után. Mily megdöbbentő olvasni, hogy itt a fővárosban állítólag egy «öngyilkosok klubja» működik és tagjaiba rendszeres felolvasóestéken szuggerálja az egyik legnagyobb bűnt: az élet eldobását!

Mily rettenetesen kijózanító tény — és senki nem borzad össze! — hogy a fővárosi hidak alján külön mentőállomásokat kellett berendezni mentőcsónakokkal, amelyek éjjel-nappal várják a halál önkéntes jelöltjeit. Nem érzi ki senki ebből a jelentéktelennek látszó csekélységből a Krisztust elvesztett modern kultúra szörnyűségét? *Nem érzitek a hitetlenség teljes csődjét?!*

Nos aztán a többi fantasztikus dolog! Nagy a nélkülözés, a nyomor s ugyanakkor egy városligeti bódés három nap alatt harminc milliót tud beszedni egy szerencsétlen torzszülött mutogatásával. És a sashalmi delejes asszony! És a kerepesi köszörűs! És a zsíros vattával hipnotizáló kuruzslók! És így tovább!

Nem érzitek, hogy itt baj van?

B) Hol a baj, Testvéreim? Ott, hogy **elfelejtkeztünk arról, hogy a földi életnek is Krisztus a Királya**; hogy a földi életről s annak feladatairól nem gondolkozunk többé Krisztus gondolatai szerint.

Pedig legyünk tisztában vele: máskép gyógyulást nem lelhetünk. A multkoriban komoly ankét folyt itt Pesten, miként lehetne gátat vetni az öngyilkosság szörnyű járványának? Helyesnek tartok minden felszólalást, minden felvetett tervet, de ne vegyétek elfogultságnak, ha valamennyi közül én főleg csak egytől várok eredményt.

Helyes: tegyünk meg mindent, amit csak megtehetünk az emberi élet védelmére. Lehet, szabad szánni az öngyil-

kosokat; de ne legyen szabad romantikus leírásokban hasábos riportokat írni az öngyilkosságokról. Más mint hozzátartozó, ne vehessen részt a temetésükön. Húzzunk drótsövényt a Ferenc József-híd turulmadara köré; állítsunk motorcsónakos rendőrőrszemet a hidak alá . . . mind helyes!

De tudjátok, mikor lesz mind ennek foganatja? Csak akkor, ha az emberi lélek a korhadt dézsák mosogató leve helyett majd megint az élő vizek forrásából iszik; ha a mai ember felfogásába visszatér a komoly vallásos gondolkozás, hogy ez a földi élet az Istentől reám rótt próbaidő, az Istentől kijelölt őrhely, amelyről gyáván megfutnom nem szabad, hanem ahol *sárban és viharban, napsugárban és fagyban, jólétben s balsorsban rendületlenül kötelességteljesítéssel ki kell tartanom!*

«Akinek füle van, hallja meg . . . Aki győz, annak enni adok az élet fájáról, mely az én Istenemnek paradicsomában van.» (Titk. Jel. 2, 7.)

Kedves Testvéreim! Ezzel eljutottunk a mai beszéd tanulságához.

*

Miről beszéltem? Krisztus Király a földi életnek is és csak a Krisztusba vetett eleven hit segít átküzdeni ezt a nehéz életet.

Kell karfa, mikor szédületes mélységek fölött, meredek úton kapaszkodunk fölfelé. Ez a meredek út az élet, a karfa a hit.

Kell lendítő erő, mikor hasznos munkába akarjuk mozdítani a gépet. A gép az élet, feszítő, lendítő erő a hit.

Kell langyos eső, mely érlelje a földbe szorgos munkával elvetett magot. A magvetés a földi munka, a termelő erő a hit.

Kell hajnali napsugár, mely reménnyel mosolyogjon az éjtszakában tapogató vándor arcába. Az éjtszaka a küzdelmes földi élet, a reményteljes napsugár a hit.

Testvéreim! Soha még világosabban, mint ma, nem láttuk az emberiség nagy harcát: az isteninek s ördöginek, a szépnek s a rútnak, a keresztény s pogány felfogásnak elkeseredett küzdelmét.

Krisztussal a küzdő földi élet is emberhez méltó feladat; Krisztus nélkül az élet «minta érték nélkül».

Hát válasszunk!

Krisztus vagy az antikrisztus?

Isten vagy a sátán?

Isten országa a földön vagy a földreszállott eleven pokol?

Nem, nem, Uram! Testem is, lelkem is, mindenem a Tiéd! Adj nekem erőt, egészséget, tiszta lélek mellé munkára képes testet is, hogy aztán földi életem minden munkája Tégedet dícsérjen!

Legyek hárfa s Te légy rajta a dal!
Legyek tűz s a Te szereteted lobogjon bennem!
Legyek tölgy s Te tarts sudáregyenesen!
Legyek tenger s a Te mélységed töltsön ki!
Legyek szótfogadó fiad a földi életben, **hogy lehessek egykor boldog fiad az örök életben!**

Ámen!

XXIII.

Krisztus a nők Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Krisztus Urunk születése után az V. század elején Róma rémes napokat élt át: a népvándorlás pusztítása zúgott el fölötte s Alarich csapatai koldusszegényre rabolták az egykor hatalmas várost. Az előkelő pogány rómaiak keserű szemrehányásokat tettek a keresztényeknek. «Mindez miattatok van!» — vetették a keresztények szemére.

«Mit? Miattunk? — riadt fel Szent Ágoston «De civitate Dei» című könyvében. Miattunk? Azt mondjátok, azért, mert elvetettük a bálványokat?! *Éppen ellenkezőleg: mert még most is sok a bálványotok, mert még most is azokban hisztek, azért jött ránk a veszedelem!* . . .

Testvéreim! Recseg-ropog körülöttünk is a mai világ. Azért, mert keresztények vagyunk? Sőt: *mert nem vagyunk azok, nem vagyunk eléggé Krisztus követői!* A mai emberiségnek, a mai társadalomnak, a mai családoknak is igen sok még a bálványuk. Bálványozás folyik körülöttünk, pogány jelszavak, pogány életfelfogás, pogány életkiélés bálványozása, s azért inog körülöttünk az egész világ. Az idei szentbeszédek folyamán sorba vettük az emberi társadalmi élet legkülönbözőbb megnyilvánulásait és közelről vizsgáltuk, hogy mi lesz az emberiségből, mint megy menthetetlenül tönkre, ha Krisztustól elszakad. A mai beszédben egy újabb témát vetek fel; egy témát, amelynek fontossága ma kétségen felül áll. Beszélni akarok a nőkérdésről ezen a címen: «*Krisztus a nők Királya*».

A «nőkérdés» kétségtelenül egyike korunk leginkább tárgyalt problémájának; beszél a nőről az orvos, beszél a politikus, beszél a szociológus, beszél tömérdeket a színház és irodalom; nos: beszéljen egyszer róla a katolikus szószék is! Nevezetesen: vizsgáljuk meg, Kedves Testvéreim, mi a felfogása a nőről Krisztus Urunknak s az ő Egyházának. A mai beszédemben igyekszem megfelelni erre a két kérdésre: **I. Mivé lett a nő Krisztus által és II. mivé lenne Krisztus nélkül**; a jövő vasárnapiban pedig: mivé lett az anya Krisztus által s mivé lenne Krisztus nélkül.

I.

Mivé lett a nő Krisztus által?

A) Akarjátok tudni, mit köszönhet a nő Krisztus Urunknak? Nos hát nézzétek meg, **mi volt a nő sorsa Krisztus előtt!** Mily megalázó volt sorsa akár a legműveltebb görög társadalomban is!

Közismert dolog, hogy Görögország lakóinak legnagyobb része rabszolga volt. Minthogy a rabszolgák többségének a házasság egyszerűen meg volt tiltva, ez azt jelentette, hogy *a görög leányok nagyobb része férjhez egyáltalában nem is mehetett!* Ha nem mehetett férjhez, persze a legmélyebb erkölcsi züllés várt rá. S amelyik rabszolganő férjhez mehetett is, annak is házasságát a gazdája bármikor felbonthatta.

De talán a gazdagok szalonjában mégis csak jobb volt a nő sorsa? Korántsem! A görög fiú elnyerte korának minden szellemi kiképzését, a görög leány azonban csak táncolni s énekelni tanult. Ily nagy szellemi különbség mellett a férfi s nő közt nem is jöhetett létre az a teljes megértés s egybeforradás, az a teljes lelki harmónia, amely nélkül boldog házasélet el sem képzelhető. Főleg, ha megfontoljuk, hogy a görög fiú nem maga választotta feleségét, hanem az apja jelölte ki neki.

Nos és aztán a nő helyzete a házasság után? A házban férjétől elkülönített külön lakása volt és lakását — a vallási gyakorlatokat kivéve — soha el nem hagyhatta; külön őr vigyázott arra, hogy soha az asszony hazulról el ne menjen. Amikor férje akarta, elválhatott tőle. A nő üzletet nem köthetett, semmit nem vásárolhatott, végrendeletet nem tehetett. Ha özveggyé lett, nagykorú fia lett az anya gyámja . . .

De legalább gyermekeiben megtalálta örömét? Ott sem! A görög atyának joga volt a gyermek születése után ötödik napon dönteni: elfogadja-e a gyermeket vagy kidobja s éhen halatja. S bizony, ha a gyermek beteges volt, vagy — leány volt, annyit sem tanakodott sorsa fölött, mint manapság a kis macskák fölött tanakodik egy háziasszony, mikor válogat köztük, hogy melyiket tartsa meg. Megdöbbentő, de így volt! A görög nőnek nem volt becsülete, nem szabadsága, nem szeretete, nem voltak jogai. Hogy a kultúra tetőfokán álló görög nép ily messze maradt az emberiességtől s erkölcsi magaslattól, abban nem magát a népet hibáztat-

juk, hanem a Krisztus nélkül sötétben tapogatózó emberi gyarlóságot siratjuk.

És ha ilyen volt a nő sorsa az ókor legműveltebb népénél, a görögnél, vajjon várhatunk-e más felfogást a barbár népektől? Csodálkozhatunk-e azon, hogy a férfiak a feleséget vették s a leányt apja egyszerűen eladta a kérőknek! Hogy a többnejűség állapota dívott!! Hogy minden munka az asszonyra szakadt!...

Bizony sötét, igen sötét volt a nő éjtszakája Krisztus előtt.

B) És ebbe a sötét éjtszakába villan bele a betleheméji csillag szelíd fénye! Jön Krisztus; örvendjetek mindnyájan, elnyomottak, bűnösök, szegények, gyermekek, nők — örvendjetek!

Mit **köszönhetnek a nők Krisztusnak**? Hát először is azt, hogy a férfi egyáltalán szóba állt velük, *mint egyenrangú féllel*. Igen, Testvérem, ne csodálkozzatok ezen a kijelentésemen. A zsidó írástudóknak meg volt tiltva, hogy nővel szóba álljanak; még a saját nővérükkel is! Nos, az Úr Krisztus szakított ezzel a megalázó szabállyal. Emlékezzetek csak rá, mit ír a Szentírás annál a jelenetnél, ahol az Úr és a szamariai asszony beszélgetnek. Mikor a tanítványok megjöttek a városból s Jákob kútjánál az Urat a szamariai asszonnyal beszélgetve találják, azt írja a Szentírás: «Tanítványai csodálkoztak, hogy asszonnyal beszélt» (Ján. 4, 27.). De az Úr nem törődött ezzel s ez volt az első döntő lépés a nő megbecsültetéséért, az igazi nőemancipációért.

Aztán itt vannak az Úr gyönyörű példabeszédei, amelyekben oly gyakran emlékezik meg szerető hangon a nők gondjairól, szenvedéseiről, ügyes-bajos dolgairól. Socrates, a nagy bölcs, mikor társasága filozófiáról kezdett beszélni, kiküldte a szobából a nőket, hogy a férfiak bölcseségét meg ne zavarják; Krisztus, a világ világossága viszont szívesen üdvözölte hallgatói között a nőket, anyákat is, s ezzel is hirdette, hogy éppoly értékes, halhatatlan lelkük van, mint a fériaknak. Valóban, Krisztus a nők Királya!

És mondjam-e az Úr többi tetteit is? Rajzoljam-e tovább Krisztus szerető szívét? Mondjam-e tovább, mit köszönhet a nő Krisztusnak? Csak nézzétek, mikor a gyászoló özvegy egyetlen gyermekét feltámasztja; — mint szánhatta azt a síró anyát! Csak nézzétek, mikor a farizeusok botránkozó tekintetének keresztüzében szeretettel szól a szégyenében piruló, bűnbánó Magdolnához; — mint szánhatta ez a megtérő bűnöst! Csak halljátok, mint szégyeníti meg a fari-

zeusok gőgjét, mikor megkövezésre elébe hurcolják a tettenért bűnös asszonyt; — mily megbocsátó szeretettel szólt hozzá! És csak nézzétek, mikor élete utolsó útján vértől elborítva vánszorog s még abban a percben is, mikor maga is vigaszra szorult volna, saját sorsáról megfeledkezve a síró asszonyokat vigasztalja! Ó, kell-e még mondanom, mit köszönhet a nő Krisztusnak, annak a Krisztusnak, aki a föltámadásáról szóló legelső örömhír megvitelét is a sírját felkereső asszonyokra bízta.

C) És, Kedves Testvéreim, amint Krisztus Urunk megbecsülte a nőt, **épúgy becsülte Egyháza is,** a köztünk továbbélő, titokzatos Krisztus. Felsorolni sem lehet azt a sok áldást, amely az Egyház felfogásából a nőre kiáradt.

Az Egyház már a legelső keresztény századokban igénybe veszi a nők szolgálatát a betegápolás és keresztény karitász minden ágában, sőt a középkorban az akadémiákat is megnyitja előttük. Tehát a nő szellemi kiképzése és fölemelése nem a «felvilágosodott» új idők vívmánya, hanem a «sötétnek» gúnyolt katolikus középkoré! Igen, erre adataink vannak! Adataink arra, hogy amikor egy Rousseau azt írta d'Alembertnek, hogy a nőben nincs tehetség és semmi művészethez nem érthet; amikor egy Kant azt hirdette, hogy a nőnek elég annyit tudni a világegyetemről, hogy vannak még más világok is és a világon más szépségek is rajta kívül, mondom, az Egyház ily időben, sőt ezt megelőzőleg, a XII. században, női tanárokat is alkalmazott a salernói, bolognai, páduai egyetemeken. Kell-e ezek után még bizonyítanom, hogy a női lélek teljes szépségére Krisztus Urunk mutatott rá először, *s hogy a nő Krisztus által lett azzá, amivé lett: a férfi teljesen egyenrangú társává!* Csak a kereszténység talaján állva lehet azt írni, amit Széchenyi István «korunk szebblelkű asszonyainak» (a «Hitel» ajánlásában) ír: «Annyi nemes és szép, ami az emberséget felemeli, a Ti nemetek műve. Ti viszitek karjaitokon az életbe a kisded nevendéket s jó polgárrá nevelitek; a Ti nemes tekintetekből szí a férfi lelki erőt s elszánt bátorságot . . . Ti vagytok a polgári erény s nemzetiség védőangyalai . . .»

II.

Mivé lenne a nő Krisztus nélkül?

A) De, Kedves Testvéreim, mikor gondolataink folyamán idáig értünk, fölvetődik bennünk egy másik nagy kérdés: Vajjol él-e a mai emberiség tudatában, főleg pedig él-e magukban a mai nőkben ez a magasztos krisztusi felfogás a nőről? És bizony sajnosan kell megállapítanunk, hogy *a nőről alkotott magasztos keresztény felfogásunk* — sokszor maguknak a nőknek hibájából — **egyre inkább veszít tartalmából,** egyre inkább üres frázissá kezd válni.

Valamelyik filozófus azt mondta egyszer, hogy a frázis lyukas mogyoró; azaz: külső héj mag nélkül, fészek madár nélkül, csigaház csiga nélkül, ház lakó nélkül. Hát fájdalommal kell megállapítanunk, hogy a modern társadalmi életben, a mai életfelfogásban ilyen frázissá kezd válni «*a nő*» eszméje is. A keresztény világban a nő fönséges dolgot jelentett; ma kezd lyukas mogyoróvá lenni, kezdi elveszteni régi jelentését.

Ma a nőről háromféle felfogás van elterjedve: az egyik mélyen megalázó; a másik könnyelműen üres, felületes; a harmadik komoly, keresztény felfogás.

a) Az egyik — a legmegalázóbb — a régi *pogány világnak még ma is élő felfogása.* Erre csak egy kirívó példát akarok mondani. A perzsa sah a háború előtt sokszor ment Karlsbadba. Maga nagyszerűen élvezte a gyönyörű fürdő tájait s nem talált benne semmi különöset, hogy mikor megérkezett, nagy csomó feleségét az állomásról zárt kocsikon vitték a hotelbe, azok ott az egész idő alatt be voltak zárva, s mikor elutazott, megint zárt kocsin vitték ki őket. Rosszabb sors, mint a vadászkutyáé.

Csak nézzétek, nézzétek, mi lesz a nőből Krisztus nélkül! Mert hiszen ez a megszégyenítő felfogás a nőről — sajnos — nemcsak a perzsa sah felfogása! . . .

b) «No dehát az európai ember mégsem lát a nőben háremtölteléket!» Igen; tudjátok, a legtöbb mai fiatal férj mit lát a nőben? *Egy kedves babát, drága játékszert.* Sőt akárhány mai fiatal leány is így gondolkozik magáról; hiszen szegényt, már kis leánykorában igazán babának nevelték! Puhán, féltve minden erőfeszítéstől, önmegtagadástól. «Hiszen csak leány» — mentegették, mikor nehéz volt a leckéje, vagy korán kellett volna felkelnie és misére mennie. Ő aztán

egyre jobban beleélte magát abba a gondolatba, hogy egy leány csak arra születik, hogy egyék, aludjék, öltözködjék s mulatságba járjon. Nos és szellemesen elcsevegjen. «Hiszen csak leány!»

Aztán férjhezmegy. Férjhezmegy, de szegény — az ezüstre nem meri a monogrammot vésetni, mert ki tudja, mikor kell levenni róla?! Mikor először hallottam ezt, csodálkoztam; dehát mit szóljak ahhoz, hogy ma már úgyis kötnek házasságot, hogy már a fehérneműbe sem merik a monogrammot varrni, mert ki tudja, hogy az «örök hűség» eltart-e az első nagymosásig?!

Szegény, szegény modern nő! Férjhez megy . . . És marad, ami volt: girland, bájos nippfigura, kedves szobanövény (melynek soha nincs semmi haszna). Kedves, míg minden kívánsága teljesül; de szeszélyes, sír, zokog, ha valamit férje megtagad tőle.

Így alakult ki az a sajnálatraméltó női típus, amelyiknek nincs semmi más vágya, gondolata, mint az öltözködés; csak minél rövidebb ruha, minél hosszabb fülbevaló, gyíkbőrcipő, borjúbőrkalap, rendszeres manikür, masamód, színház . . ., vége, nincs tovább!

Nemrégiben egy ilyen modern asszonytól magam hallottam: «Ó, Istenkém (Isten*kém!!*), csak azt adnád meg, hogy csak egyszer is ki tudjak kelni tíz óra előtt az ágyból!»

Ez a második típus. *Szegény, szegény mai nő!*

B) Nos: és ha érezzük, hogy sem a háremfelfogás, sem a virágvázfelfogás nem az igazi, akkor tudjuk csak értékelni *a keresztény felfogást.* Mert — hál' Istennek — vannak még komolyan keresztény nők is.

Hát milyen az a keresztény nő? **Mi a kereszténység felfogása a nő hivatásáról?**

a) Nézzük csak kissé mélyebbről ezt a kérdést; vizsgáljuk meg, *mit tart a férfiről, s mit a nőről már az Ószövetség?*

Az első emberpár bűnbeesése után halljuk az Úr szavait: «Mivel hallgattál feleséged szavára s ettél a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél, — átkozott legyen a föld munkád alatt: fáradalmak árán egyél abból élted valamennyi napja alatt . . . Tövist és bogáncsot hajtson az neked . . . Arcod verejtékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe . . . Mert por vagy s vissza kell térned a porba». (Móz. I. 3, 17—19.)

Íme a férfi hivatása Isten parancsa értelmében! Mi, férfiak, forgatjuk a földet, a nőknek ez nagyon nehéz lenne.

Mi hozzuk fel a bányából a vasat s szenet; tőlünk függ az ipari s gyári élet; mi vetünk s aratunk; mi fejtjük a követ s építjük házzá; mi fedezzük fel ezernyi veszély közt az új világrészeket; mi hidaljuk át a rohanó folyókat, fúrjuk a vasút alagútjait, ássuk a csatornákat . . . Ime: Isten akarata szerint *a férfi a munkása a világnak.*

S a nő?

Halljuk tovább az Úr szavait:

«Nem jó, hogy az ember egyedül vagyon: alkossunk hozzá illő segítőt is». (Móz. I. 2, 18.) S alkotá Isten az első nőt. Magáért? Nem! A férfiért!

A bűnbeesés után pedig így szól az Úr: «Megsokasítom gyötrelmeidet s terhességed kínjait: fájdalommal szüljed a gyermeket s légy a férj hatalma alatt, az meg uralkodjék rajtad». (Móz. I. 3, 16.)

b) Tehát hogyan kell a nőről gondolkozni? Akarod tudni? Csak azt kérdezd, aki őt alkotta. «Hja! De a modern társadalmi viszonyok a nőt lerántották a nyilvános életbe! Munkába kell járnia, gyárba kell járnia, kenyeret kell szereznie . . .» Igen: sajnos, nagyon így van; de mégis: a modern életnek sincs szava Isten szava fölött *s azt a célt, amit Isten a nő elé tűzött, soha senkinek megváltoztatnia nem szabad!* S mi az a cél? «Teremtsünk hozzá hasonló segítőt.» Tehát a nő a férfi *segítőtársa!* Volt és kell is, hogy az legyen. Miben segíti a férfit? Abban, hogy anya! Abban, hogy a gyermek nevelője. Abban, hogy a háztartást gondozza . . . beteget ápol. «Nők tudományban és művészetben sohasem vihetik a középszerűn felül. Toll és kard a férfit illeti, a nőt bölcső és háztartás. Ha bármelyik a másiknak dolgába elegyedik, meghamisítja a természetet.» (Széchenyi mondása. Id. Fekete-Várady: 470. l.)

Tehát nőemáncipáció? Nőegyenlőség? S más ilyen jelszavak? Igen: Isten előtt a nő és férfi teljesen egyenlő: Ugyanaz a lelke. Ugyanaz az örök célja. Ugyanazon szentségeket kapja. Ugyanaz az emberi méltósága. «Ó, de naiv vagy! — mondja valaki. — Nem erről beszélnek ma!» Nem? Hát miről? *Szociális egyenlőségről, azaz: mindenben majmolni a férfit!* Ha annak kapukulcsa van, nekem is; ha cigarettázik, én is; ha kávéházba megy én is; ha autót vezet, én is; ha fiús a hajviselete, legyen nekem is! . . .

Nem, nem, Testvéreim, *ilyen egyenlőséget Isten nem gondolt.* Nem?! Honnan tudom? Onnan, hogy Isten a *rend* Istene, s ahol ketten vannak, nem lesz rend, ha valamelyik

nem parancsol! Tehát: a férfi — nem saját érdeme miatt, de Isten akaratából — a társadalmi rendben *első;* a nő — nem értéktelensége miatt, de Isten akaratából — a férfi segítője, *a társadalmi rendben a második.*

Ime, ezt tanítja már az ószövetségi Szentírás is!

S vajjon mit tanít az **Újszövetség?** Hát először is tanítja, hogy a nőnek ugyanaz az emberi méltósága, mint a férfinek. «Mindnyájan, kik Krisztusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra. Nincs többé zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő; mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban.» (Gal. 3, 28.)

Igen: de ugyanez a Szent Pál hangoztatja más helyen a férfi elsőségét is: «Minden férfiúnak feje Krisztus, az asszonynak feje pedig a férfiú». (Kor. I. 11, 3.) «Nem engedem, hogy az asszony tanítson, s a férfi fölé kerekedjék: maradjon csak csendben. Mert Ádám alkottatott először, Éva azután.» (Tim. I. 2, 12.)

¡De hiszen, hogy erről meggyőződjünk, elég csak egy pillantást vetnünk Názáretben a Szent Család életére. Emberileg szólva, ki lenne ott az első? Krisztus; aztán Szűz Mária; aztán Szent József. Igy volt? Nem! Hanem: *első volt Szent József, második Szűz Mária, harmadik az Úr Krisztus!* Micsoda fönséges példa a rendezett családi életre!

Hát kell ennél világosabb beszéd? A férfi a fej; — hát nem a fej dirigál? A nő — segítő. Igy van megírva, s ha a segítőből uralkodót akar egy mozgalom, — hiába nevezik nőemancipációnak — az bizony *forradalom, sztrájk, lázadás a teremtő Isten ellen!* Tehát a nő a politikában nem keresztény ideál. A nő a népgyűlésen . . . a nő a hivatali szobában... a nő gyárban . . . a nő utcai szónoklatokban . . . hordó tetején . . . — nem keresztény ideál! Minden ott erős, ahová Isten állította; máshol gyöngévé válik. *A férfit a nyilvános életbe: dolgozzék ott! A nőt a családba: dolgozzék ott!* S aki ezt a rendet megbolygatja, nemcsak a Teremtő gondolatát forgatja fel, hanem vele együtt az emberi, társadalmi élet alapjait is.

*

Itt aztán szeretném is lezárni mai elmélkedésünket.

A multkoriban egy francia lap érdekes pályatételt tűzött ki. Tessék megfelelni a kérdésre: «*Miért van a börtönökben több férfi, mint nő?*» Tudjátok, ki lett a nyertes? Az, aki ezt a nagyszerű elmés választ adta: «*Azért van a börtönökben*

több férfi, mint nő, mert a templomokban több nő van, mint férfi». Nagyszerű, találó felelet! És ha tovább kérdem: Miért van a templomkban több nő, mint férfi? — talán így felelhetnénk: mert a nő lelke ösztönösen megérzi, hogy mennyit köszönhet Krisztusnak.

Igen, Testvéreim! Krisztus emelte fel a nőt régi megalázott helyzetéből; micsoda eszeveszett öngyilkosság tehát, mikor a nő elhagyja a vallásosságot, *aminek mindenét köszönheti!* Ha nincs Krisztus, a nő ma is másodrangú ember! Ha nincs Krisztus, a nő ma is megalázott rabszolga! Ha nincs Krisztus, a nő ma is a férfi kénye-kedvére kiszolgáltatott teremtés! Hát nők, lássatok világosan: mindenkire nagy csapás hitének elvesztése; *de senkire úgy, mint a nőre!* Ha a vallástalanság valakin megbosszulja magát, hát elsősorban a nő az! Mert méltóságát, becsülését, emberi mivoltát Krisztusnak köszöni.

Ti sajnálatraméltó nők, akik a divatos filozófusok eszméit faljátok léha regényekben, sikamlós színdarabokban, hát fontoljátok meg már egyszer, hogy megint mi lesz belőletek, ha ezek a divatos teoriák győznek! Mi lesz veletek, ha győz a nők tökéletes egyenjogúsága, ha győz a határidőre kötött házasság, ha győz a házasság felbonthatósága és így tovább!

Hiszen csak nézzetek szét egy kissé a mai világban, hogy mi lesz abból a nőből, akinek nincs hite, nincs vallása, akinek nem Krisztus a Királya. Az a nő, kinek nem Krisztus a Királya, annak *királya a divat, királya a selyem, királya a ruzs, királya az orfeum, a könnyelmű élet, a végső elbukás!* Jaj annak a nőnek, kinek semmi egyebe nincs, csak pénze s szépsége! «Az olyan nő, aki nem hisz Istenben, minden rosszra képes.» (Széchenyi mondása. Id. Fekete-Várady: 472. l.)

És viszont, hogy Krisztus mivé képes tenni a nőt, a gyönge, törékeny nőt, azt tavaly nyáron láttam. Tudjátok hol? Lisieux-ben. Az ember elmegy Párisba; persze meg kell néznie a világ egykori leghatalmasabb uralkodójának sírját, *Napoleon* sírját az Invalidusok templomában. Jönnek-mennek kíváncsi idegenek . . . feltett kalap . . ., a sok világjáró kezében Baedecker, fecsegnek, csevegnek. «Ah, igen, édesem, látod? Itt fekszik a híres Napoleon . . .» S mennek tovább. Aztán felül az ember a villamosra s egy óra alatt kint van Versailles-ben, *XIV. Lajos*, a «Nap»-király palotájában . . . «Ah, édesem, ez volt a «Nap»-király hálószobája!

Milyen csodás!...» S mennek tovább... De aztán felül az ember vasútra s két óra mulva kiszáll Lisieux-ben s elmegy a *kis Szent Teréz* sírjához; telve virággal, nincs Baedecker a kézben, hanem imakönyv; nincs fecsegés, hanem meleg ima; nincs feltett kalap, hanem buzgó elmélyedés... Mily óriási különbség, hacsak földi szemmel akarnók mérni: *Napoleon s Kis Teréz! XIV. Lajos s Kis Teréz!* — világtaposó nagyság s alázatos ismeretlen élet. Igen ám! Csakhogy azok nagyok voltak Istenen *kívül*, Teréz meg *Istennel!*

És hogy mondja a német költő?

Ohne Gott — arm und blosz.
Auszer Gott — ankerlos.
In Gott — reich und grosz.

Nem, nem, Uram! «Ohne Gott — arm und blosz», Isten nélkül szegény és csupasz lélek; nem, ez nem akarok lenni! «Auszer Gott — ankerlos», Istenen kívül vihartól hányt sajka; nem, ez sem leszek! Hanem: «In Gott — reich und grosz», *Istenben gazdag, Istenben nagy, Istenhez ragaszkodni, Istenhez tapadni, Istennel élni-halni!*

Ez kell nekem!

Ezt akarom!

Ezt megteszem! Amen.

XXIV.

Krisztus az anyák Királya.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Párisban gyűlést tartottak a katolikus férfiegyesületek s az előkészítő bizottságban fölmerült a kérdés, vajjon nőknek is megengedjék-e az összejövetelen a részvételt. Egyesek mellette voltak, mások ellene . . . végre is felállott egy idősebb úr és azt az indítványt tette, hogy be kell engedni a gyűlésre a nőket is, mert ma már férfi és nő közt semmi különbség nincs, «*nők ma már nincsenek is*».

Nagy mozgolódás . . . csodálkozás . . . de az öreg úr folytatja:

«Igen állítom, hogy ma már nők nincsenek! A női nem kisiklott a normális fejlődés útjáról . . . Mi ismertük a régi nőt . . . Ismertük a Szűzanyától kezdve Szent Genovévaig (Páris védőszentje); ismertük a nőt, aki Rafaelt, Murillót, Shakespearet inspirálta; ismertük a középkori lovag «hölgyét»; ismertük a nőt, akit Corneille és Racine és annyian mások megénekeltek . . . De ma? Ma már nincs nő!»

«Vagy talán nő az a lény, — kiáltotta itt már tüzesen az öreg úr — nő az a lény, aki ma az utcákon itt sétál közöttünk s az ember úgy sejti, mintha ruha is volna rajta?! Nő az a lény, aki kihívó kacér kacsintgatással nézeget a szemére húzott kalapja mögül?! Ez a biciklibajnok, ez az úszóbajnok, aki leveri a férfiak rekordját, ez a nő? Ez az autóvezető, ez a nő, aki elüti a gyalogost, és mialatt a szegény porbavert kalapját bocsánatkérések közt kefélgeti, még rá is kiált: «Aki nem tud járni az utcán, legjobb, ha otthon marad!» Hát ez a nő?! «Gyöngébb nem» nincs többé! «Nő» nincs többé . . .»

Kedves Testvéreim! Igy szavalt, pattogott ez az öreg úr, s ha az ember hajlandó is sok túlzást s elkeseredettséget fedezni fel szavaiban, mégis *ki merné állítani, hogy semmiben sincs neki igaza?!* Igaza van a veszély észrevételében: a mai társadalomban, a mai életpályákon kisiklott a nők vonatja és most olyan úton rohan előre, amely őket egyre messzebb sodorja a keresztény női ideáltól.

A multvasárnapi beszédet *általában* a keresztény női

eszmény megbeszélésének szenteltük; fordítsuk a mai beszédet, Testvéreim, a nő legszebb hivatásának, az anyai méltóságnak vizsgálatára. «*Krisztus az anyák Királya*», ez lesz a címe a mai beszédnek, amelyben igyekszünk megfelelni erre a kérdésre: **I. Mivé lett az anyai méltóság Krisztus által? II. S mivé lenne Krisztus nélkül?**

I.

Mivé lett az anyai méltóság Krisztus által?

Kedves Testvéreim! Isten a világon minden lénynek kitűzte a maga sajátos feladatát, hivatását. *Mi az első, legfőbb, legsajátosabb hivatása a nőnek? Az anyai hivatás?* Mégpedig nemcsak fizikai, hanem erkölcsi értelemben is. Ezt szeretném különösen is hangsúlyozni azok előtt az aggódó leányok előtt, akik saját hibájukon kívül férjhezmenni nem tudtak. Hangsúlyozni, hogy ennek ellenére is, ők is épúgy betölthetik női élethivatásukat, mint az anyák. Mert hiszen a női rendeltetésnek áldozatraképesítő lendülete dolgozik a nőben nemcsak akkor, mikor éveket-évtizedeket áldoz saját gyermekei nevelésére; hanem ez a természetes anyai szeretet ad kitartást a betegápoló nőnek is betegje gondozásában; ad szeretetet a tanítónőnek is tanítványai nevelésében; ad önfeláldozást az apácákban az elhagyott gyermekek gondozásában s ad lendületet az irgalmasság bárminő cselekedetének elvégzéséhez, a nő karitatív munkájához.

És ha a legutóbbi beszédben rámutattam arra, hogy mit köszönhet általában a nő Krisztusnak, ma külön is ki akarom emelni, mit köszönhet a feleség s az anya Krisztusnak?

A) **Krisztus Urunk születése a feleség s az anya méltóságának is megváltó órája volt!**

a) Megváltó órája azáltal, hogy az Úr Krisztus visszaállította *a házasság egységét, szentségét s felbonthatatlanságát.* Örökké emlékezetesek maradnak szavai, amelyek mint tüzeskardú szeráfok állanak őrt a családi szentély ajtaja előtt: «*Nem olvastátok, hogy aki az embert teremtette, kezdettől fogva férfiúnak s nőnek teremtette őket? És mondá: Ennekokáért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és ketten lesznek egy testben . . . Ennélfogva, amit Isten összekötött, ember el ne válassza*». (Máté 19, 4—6.) És más helyen így szól az Úr Jézus: «*Mindaz, ki elbocsátja feleségét és mást vesz, házasságtörést követ el és az, ki férjétől elbocsá-*

tottat vesz feleségül, házasságtörést követ el». (Luk. 16, 18.) Asszonyok, anyák, nem érzitek az értetek aggódó szeretetet, mely e komoly szavakat mondatta az Úrral!

De még tovább is van! Belügyminiszterünk a multkorában egy igen üdvös rendeletet adott ki, hogy senki a nőket az utcán zaklatni ne merje. Tudjátok, ki adta ki a legelső nővédelmi rendeletet? Még pedig sokkal szigorúbbat, mint a miniszter? Az Úr Krisztus, mikor ezeket az örökké emlékezetes szavakat mondotta a nők védelmére: «*Hallottátok, hogy a régieknek mondatott: Ne paráználkodjál. Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már paráználkodott vele szívében*». (Máté 5, 27. s köv.) Asszonyok, nők, nem érzitek, mily hálára vagytok kötelezve Krisztus iránt!

b) Ha tehát felelni akarunk a kérdésre: *Mit köszönhetnek az anyák Krisztusnak?* — így kell felelnünk:

Neki köszönhetik először is a házasság felbonthatatlanságát. Milyen szomorú volna még ma is a nő helyzete, ha a férj feleségét akkor dobhatná el magától, amikor akarja! A nő a férj és gyermekek áldozatos szolgálatában odaadja mindenét: szépségét, erejét, fiatalságát; nos, ha szépsége elvirult, el lehet őt hajítani? Pedig mennyien megtennék, ha lehetne! Testvéreim! A katolikus Egyháznak sokszor kell méltatlan szemrehányásokat elviselnie az államilag elvált s ismét esküdni akaró felektől, hogy a «katolikus vallás kegyetlen, elavult, szívtelen», mert hogy újra nem esketi őket! *De, Testvéreim, nők, lássátok be: szent vallásunk éppen titeket, a ti emberi méltóságtokat védi ekkor is!*

És anyák, ti meg különösképen legyetek hálásak! Hogy *a férjnek nincs joga többé a gyermekeket elragadnia kebletekről s éhhalálra kidobni, az is az Úr Krisztusnak érdeme!* Annak a Krisztusnak, aki áldó kezét fiú- és leánygyermekekre egyaránt kiterjesztette, s aki azt mondta, hogy aki egyet is a kicsinyek közül befogad, őt magát fogadja be. (Máté 18, 5.)

Mit köszönhetnek az anyák Krisztusnak? *Köszönhetik a Boldogságos Szűz Anyát,* akinek tiszteletet parancsoló alakja egyforma szeretettel tekint a nagyszerű dómok s szegényes falusi templomok faláról, s szerte a világon megbecsülést követel az emberektől az anyák iránt. Amit az Egyház művészetben s liturgiában, képben, szoborban, drágakőben, zenében, énekben, költészetben fönségeset csak kitermelni tudott, mind odarakta a Szűz Anya lábához s a

Boldogságos Szűznek a világon szerteszálló tisztelete egyúttal *alapja az anyák tiszteletének, a keresztény anyai méltóságnak is.*

B) **«Keresztény anya!»** Csak kimondom e szót s a gondolatok tengere zajlik fel nyomában.

«*Keresztény anya!*» Csak kimondom ezt a szót s előttem áll egy áldozatos emberi élet tömérdek átvirrasztott éjszakája, gondja, munkája!

«*Keresztény anya!*» . . . s lángol előttem a legnagyobb szeretet, mely emberi szívben lakozni képes!

Mi mindent köszönhet az emberiség az anyák önfeláldozásának! Hol az a szónok, kinek szava eléggé lángoló lenne, hol az író, kinek tolla eléggé szárnyaló lenne, hol a költő, kinek éneke eléggé magasztos lenne dicsőíteni az anyák érdemeit! *Nézd a tudóst*, aki ily magasra csak az anyai gondozás áldozatával jutott! *Nézd a papot*, kinek útjára az oltárhoz vezető lépcsőt az anyai szeretet rakta! *Nézd a bűn útjára tévedt szerencsétlent*, akinek lelkében egyszerre csak felrémlik az elfeledett édesanya képe s visszarettenti a végső bukástól! *Nézd az élet küzdelmében elfáradt férjet*, mikor holtrahajszolva ér este haza s a kedves feleség szelíd keze s a gyermekek csilingelő kacagása simítja vidámra fáradt homlokát! *Nézd az anyát* éjjeleket virrasztva gyermeke betegágyánál; *nézd az anyák imáját*, mely szakadatlanul az égbe száll . . . nézd, nézd s talán megérted — megérted? nem, csak megsejted — mit jelent az anyai szív szeretete, mit jelent a keresztény anyai ideál!

Valóban: a természeti ajándékok közt Isten nagyobbat nem adhat az embernek, mint hogyha buzgó, keresztény anyát ad neki. Növekedjék egy gyermek bíborban-bársonyban, teljesedjék minden vágya, amit szeme-szája kíván, mégis szerencsétlen, ha anyja könnyelmű, léha, nem vallásos asszony; és növekedjék egy gyermek száraz kenyéren s foltozott ruhán, mégis boldog, százszorosan boldog, ha anyja szerető, vallásos, keresztény anya volt!

Hát, Testvéreim, Asszonyok, kiket anyának hívnak: *legyetek valóban keresztény anyák!* Egy anyát temetett egy paptársam. Bizony anyát temetni lélekbemarkoló temetés. Tizenhatéves leánya a sírhoz rohant: «*Anyám, vigyél magaddal!*» Megrendítő jelenet! De micsoda dícséret is arra a meghalt anyára! Anyák, ilyenek legyetek: ha egyszer meghaltok, necsak fájdalom maradjon utánatok, hanem mély vágyakozás is, hogyha gyermekeitek csak reátok is gondol-

nak, szelíd emléketek mint imádság erősítse, bátorítsa, vigasztalja, rossztól visszatartsa őket.

Igen, ez a keresztény anyának ideálja; s amíg keresztény-ség van a világon, addig fogják becsülni az anyai méltó-ságot is! Ime, Testvéreim, mily magasra emelte Krisztus Urunk az anyai méltóságot!

II.

Mivé lenne az anyai méltóság Krisztus nélkül?

Ámde, Kedves Testvéreim, mily döbbenetes üresség kong e fönséges szó mögül azonnal, mihelyt a nő elfeled-kezik Krisztusról, mihelyt elfelejti, hogy az anyáknak Krisz-tus a Királya!

A) És ha az imént láttuk, mily eszményi magasra emelte Krisztus Urunk az anyai méltóságot, most nézzük csak: **Krisztus nélkül mint foszlik szét, mint pusztul el az anyai méltóság becsülete!**

a) *Anya és gyermeke!* Nézzetek meg egy bájos madonna-képet: a boldogságos Szűz Anyát karján a kis Jézussal. Van-e ennél, képzelhetőbb-e ennél megkapóbb jelenség, szelídebb öröm, emberiebb eszmény?! Ha a művészetek története egyszer összeállítaná, hogy melyik gondolatot fes-tették meg a világon legtöbbször, azt hiszem, a kis Jézust karján tartó Istenanya képe lenne a győztes. *Igen, az anyai méltóság a legsugárzóbb női feladat!*

És annál megdöbbentőbb, Testvéreim, hogy korunkban egy rettenetes divat fertőzi meg az emberek felfogását, egy divat, mely ettől a fönséges anyai méltóságtól szándékosan megfosztja az asszonyokat! Fájdalmas csak rágondolni is, hogy a Krisztustól elszakadt mai pogány világban milyen divat kezd lábrakapni.

Milyen divat?

b) *Divattá lett az anyaságot kikerülni, divattá lett az anyaságot szégyelleni!* Megvolt az emberek között régebben is ez a bűn, de nem volt ennyire járványos betegség, ily elterjedt divat! És ez annál veszedelmesebb, mert ami egy-szer a nők közt divatba jön — nos hát ezt jól tudjuk! — az ellen a legerősebb érvek sem érnek semmit. Hiszen minden komoly ember összecsapja kezét, hogy a divat el-képesztő ereje milyen mindenható diktátori hatalommal dobálja a mai nőket egyik szélsőségből a másikba, s hogy

a divat hatalma alatt mint süllyedünk vissza a vad népek nívójára.

Csak meg kell nézni egy ú. n. «divatos hölgyet», hogy nincs-e igazam! Ruhája már nem is annyira ruha, mint valami kötény — akár a vadaknál; majomprém vagy strucctollak szegélyezik — akár a vadaknál. Rövidrenyírt fejét széles madártollak díszítik — akár a vadaknál. Nyakáról hamisgyöngyök lógnak — akár a vadaknál. Franciaországban s Amerikában már vannak nők, akik kesztyűt és harisnyát nem húznak fel, hanem minden alkalommal a ruha színének megfelelő kesztyűt és harisnyát festetnek magukra, — akár a tetovált vadaknál.

Minden úgy, akár a vadaknál. Csak egyben különböznek. Miben? Az erkölcsökben. A vadak rosszabbak? Nem: *a modern nők azok!*

Elszorul a szívem, mikor csak kimondom is az itt következő gondolatot: ha már a túlmodern nő mindenben követi a műveletlen félvad népeket, *legalább követné erkölcseiben is!* Igen, ma, kétezer évvel Krisztus születése után annyira jutottunk, hogy akárhány európai nőnél beérnők, ha erkölcsi felfogása s élete elérné legalább a vad népek erkölcseit.

Hogy ez túlzás?!

Nos, hát hallgassátok csak meg, mi történt 1926. év nyarán Faulhaber müncheni bíborosérsekkel Amerikában. A chicagói eucharisztikus kongresszus után elvitték egy indián törzs rezervációjába. Az indiánok nagy örömmel fogadták a főpapot és ősi táncaikat is eljárták előtte. «Mondhatom — írja az érsek — minden indián nő igen tisztességesen volt öltözve.» Egy misszionárius meg azt mondta a bíbornoknak: «Harminckilenc éve vagyok köztük; hiányos ruházkodás miatt soha nem kellett megbotránkoznom». Vad indiánokról ezt mondta egy hithirdető! Vajjon ugyanezt el lehetne-e mindig mondani *akár a pesti templomok közönségéről is?!* A vadaknak nevezett félművelt vagy műveletlen természeti népeknél a hitvesi hűség, házasság és anyai áldozatos szeretet fönséges példáit találják az utazók. *Vajjon el lehetne-e ezt mindenütt mondani s keresztény Európa társadalmáról?!* Arról a modern családról, ahol félnek, rettegnek a gyermektől?

c) Testvéreim! Halljátok úgy-e, így tavaszi hajnalokon, mily csengő trillával dalol a pacsirta, mint csattog a csalogány, mint csacsognak, csevegnek, búgnak, kedveskednek az Isten dalos madárkái. Miért, miért? A «kicsinyek» kedve-

ért. Minden madárdal, minden fészekrakás, az élet minden poézise értük van, a kicsinyekért. A farkas szíve meglágyul, a legvadabb tigris szíve a dzsungelben meglágyul, mikor kicsinyeit várja ... «Omnia vincit amor», a szeretet mindent legyőz. Mindent? Ah, tévedtem: nem tudja legyőzni az emberi önzést, szívtelenséget! Vannak anyák, akik gyűlölködő, aggódó félelemmel lesik a gyermekeket, hogy útjukat állják, mielőtt szegénykék e világra jöhetnének. A vadállat képes megöletni magát, ha kicsinyeit kell megvédeni; *a civilizált modern nő képes megöletni — gyermekét, hidegen, számításból, önzésből, csakhogy semmi kényelmét ne zavarja!* ...

Ah, nézzétek, nézzétek, mivé lesz, hová süllyed az anya fönséges fogalma, mihelyt az emberiség elszakad Krisztustól!

B) Testvéreim! Anyának lenni mindig sok önmegtagadást, lemondást, áldozatot jelentett; **de ma anyának lenni sokszor vértanui kötelességet jelent!** Ha ma a feleség mer anya lenni, el kell készülnie a leghallatlanabb támadásokra. A férje, a barátnője, a szomszédnője, a vicéné, a masamódja, a manikürös ... mindenki igyekszik majd tudákosan felvilágosítani, majd szurkáló gúnnyal bosszantani, hogy ez ma már elavult felfogás, ez nem szokás, nem divat!

Anyák! Tudjátok, mi jusson ilyenkor eszetekbe? Jusson eszetekbe az a komoly szemrehányás, amellyel Krisztus Urunk megátkozta a gyümölcstelen fügefát. Jusson eszetekbe a boldogságos Szűzanya, aki mikor az angyali üdvözlésből megtudta, hogy gyermeke fog születni, túláradó öröme énekben fakadt ki ajkáról: «Magnificat anima mea Dominum ...» «Magasztalja lelkem az Urat ... mert nagyot cselekedett velem a Hatalmas». *Nézzetek föl ilyenkor a boldogságos Szűzanyára*, aki kitartásra biztatóan mutatja felétek isteni Gyermekét! *Nézzetek ilyenkor a földi hazára*, amelyik hálával hajtja meg előttetek, fönntartói előtt homlokát. *És nézzetek az örök hazára*, amit — bizony mondom nektek — *nem zsúrral és színházzal, nem tánccal és öltözködéssel, nem társadalmi szerepléssel és tudománnyal, hanem* — az apostol biztatása szerint (Tim. I. 2, 15.) — *anyai és hitvestársi kötelességtek lelkiismeretes teljesítésével fogtok megérdemelni.*

*

Kedves Testvéreim! Az Ószövetségi Szentírásban, a Királyok II. könyvében (21. fej.) leírt megdöbbentő eseménnyel szeretném bezárni mai soraimat.

Saul, a zsidók királya, egy ízben igen súlyosan megbün-

tette a gabaonitákat s azok most véres kegyetlenséggel visszaadták a kölcsönt: egy hegycsúcson *bitófára feszítették a királynak két fiát és öt unokáját* és — ami abban az időben a legsúlyosabbá tette a büntetést — *eltemetni sem engedték őket!*

És most jön a vérfagyasztó jelenet: megjelenik Respha, Saul felesége s őrnek odaáll a hét holttest mellé . . .Leszáll az éjjel s a megtört lelkű anya, mint valami fehérruhás kísértet, kóborol a hét akasztófa között . . . Bőgnek a hiénák, éhes sakálok várják a hullákat . . . s az asszony tüzet rak a sötét éjtszakában s sikoltozni kezd, hogy elzavarja a vadállatokat . . . Felvirrad a nappal: éhes rablómadarak rajzanak a halottak fölött . . . s az asszony napestig kövekkel dobálja, hessegeti őket . . . És így áll napokat és így áll heteket őrségben a hét fiú holtteste mellett.

Tudjátok, testvéreim, meddig állott ott?

Hat hónapig!

S akkor végre . . . végre a gabaoniták is engedtek; akiknek bosszúérzetét le nem tudta hűteni a hét fiú szörnyű halála, azok is meghajoltak az anyai szeretetnek e páratlan hősiessége előtt. Levették a nap által összeaszott holttesteket s megengedték, hogy eltemesse őket . . .

Úgy-e, Testvéreim, micsoda hősi szeretet éghetett ennek az anyának szívében! *Pedig az az anya csak halott fiúkat védett az ellenségtől. Ti, Keresztény Anyák, eleven, halhatatlan lelkeket védelmeztek!*

Asszonyok, Kedves Testvéreim, merjetek ma is anyák lenni, mikor az a mai társadalomban nem divatos dolog és válasszátok az Úr Krisztust királyotokul, akiről megfeledkezni a mai társadalomban annyira divatos dolog.

Anyák! Beteg a mai családi élet, *s ti tudnátok meggyógyítani.*

Anyák! Beteg a társadalmi élet, *s ti tudnátok meggyógyítani!*

Anyák! Beteg az egész emberiség, *s ti tudnátok meggyógyítani!*

«Az egek Ura ismertesse meg a nőkkel gyönyörű hivatásukat s a haza felvirágzása bizonyos!» Ezt írta egykor Széchenyi István (Hírlapi Cikkek I. 280.). Tegyük hozzá: nemcsak a hazáé, hanem az Egyházé is.

Úr Jézus, adj nekünk katolikus nőket, adj katolikus anyákat, akik Téged Királyuknak ismernek el s megváltozik körülöttük a föld színe: **lesz boldog családi élet, lesz boldog társadalmi élet, ismét lesz boldog emberi élet.** Ámen.

XXV.

Ki nekünk Krisztus.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Rómában 1880-ban nagygyűlést hívtak össze egy forradalmár nő emlékére. Mialatt az egyik szónok Lucifernek, az ördögök vezérének tiszteletére ünnepi beszédet tartott, valaki egyszer csak elkiáltotta magát: «Evviva Satana!» «Éljen a sátán!» És ötezer torok ismételte: «Meghalt az Isten, éljen a sátán!

Testvérem! Megdöbbenünk ezen a hihetetlen lelki durvaságon, ezen az ördögimádáson; pedig a mai életnek ezernyi tömérdek bűne mi más, mint ördögimádás?!

Mi mindent megtett már az emberiség Isten ellen! A francia forradalom az Istent detronizálta; egész nyilt határozatot hozott, hogy Istenre nincs szüksége. Megütközünk ezen a durvaságon? Pedig korunk ezernyi szörnyűsége mi más, mint ennek a forradalmi határozatnak végrehajtása s kiterjesztése az egész emberiségre! Vajjon nagyobb volt-e a francia forradalom rombolása, mint ami ma történik pl. Bécsben, ahol az iskolásgyermekek így énekelnek: «Ich bin kein Christ, ich bin ein Sozialist». «Én nem vagyok keresztény, szocialista vagyok!»

Mi mindent megpróbált már az emberiség Isten ellen s mindent hiába!

Nemrégiben aztán elhangzott Szent Atyánk, XI. Pius pápa figyelmeztetése: Emberek, vissza Krisztushoz, kinek Isten olyan nevet adott, amely minden név fölött vagyon; «az ég alatt nem adatott más név az embereknek, amelyben üdvözülnünk lehetne!» (Ap. Csel. 4, 12.)

Egyesek — *vissza Krisztushoz!* Társadalmak — *vissza Krisztushoz!* Nemzetek — *vissza Krisztushoz!* Gyermekek, ifjak, nők, férfiak — *vissza Krisztushoz!* Családi élet, politikai élet, gazdasági élet, erkölcsi élet — *vissza Krisztushoz!* Sajtó, színház, művészet, irodalom, gyárak, bankok, ipar, kereskedelem — *vissza Krisztushoz!* Emberek, elpusztultok, ha nem fogadjátok el az Úr Krisztust Királytoknak!

Kedves Testvéreim! Ezeknek a gondolatoknak megbeszélésére fordítottuk az idei iskolai év valamennyi prédiká-

cióját. S most, midőn az egyetemi év már vége felé közeledik s a jövő vasárnap én is utolsó szentbeszédemet tartom meg, most elérkezettnek látom az időt, hogy ezt a két hátralevő szentbeszédet az elhangzott gondolatok összefoglalására fordítsam, s ezáltal, mintegy a végső vonásokat fessem meg Krisztus Urunk királyi képén.

Az Úr Krisztust csak az szeretheti igazán s Hozzá csak az lehet hű az élet minden pillanatában, aki ismeri Őt. *S ki minél jobban megismeri, annál mélyebben fogja Őt szeretni!*

Uram! A mai szentbeszédet a te mélyebb megismerésedre szeretném fordítani! Egy-egy szavadból próbálom elevenre festeni imádandó szent arcodat. Itt állunk szomjas lélekkel, epedő szívvel, figyelő jóakarattal a te pesti híveid százai, itt figyelnek a téged kereső lelkek százai. Uram, lapozgatjuk az evangéliumot, szólj hozzánk: **Ki vagy Te? Mit mondasz magadról?**

*

A) Felütöm Szent János evangéliumát s egy helyen az *Úr* így szól magáról: **«Én vagyok az ajtó.** *Aki én rajtam keresztül megyen be, üdvözül.»* (Ján. 10, 9.)

Micsoda érdekes hasonlata ez az Úr Jézusnak! Ő az ajtó s csak rajta keresztül tudok üdvözülni. *«Rajta keresztül»*, vagyis: ha a világot az ő szemén keresztül nézem, a világról az ő eszével gondolkozom; amit Ő tart fontosnak, én is azt tartom annak, s amit Ő mellékesnek jelentett ki, ahhoz én sem kötöm szívemet.

A világot Krisztus szemével nézni! Mily hasznos életigazítás rejlik ebben az egyszerűnek látszó gondolatban!

Miért jött a világra az Úr Krisztus? Hogy *új embertípust* alkosson: az örök életért küzdő ember típusát. Krisztus Urunkban minden ezt a célt szolgálja: élete, beszédei, szenvedése, halála, az Egyház megalapítása. Nézzétek, Testvéreim: Krisztus *mindentudó* volt s mégsem nyilatkoztatott ki egyetlen természettudományi igazságot sem; mert nem ezt tartotta sorsdöntően fontosnak. Krisztus *mindenható* volt és technika, ipar mégsem nyert Tőle semmi útmutatást. Krisztus *az örök szépség* volt, mégsem alkotott egyetlen képet, szobrot, verset, zenedarabot sem. Krisztus *az örök szeretet* volt, mégsem tanította, hogyan kell a rákot vagy tüdőbajt gyógyítani, s hogyan kell a sebet operálni. Krisztus *a gyermeket nagyon szerette*, mégsem mondotta meg, hogyan kell tanítani őket. Miért? *Azért, mert mindezt nem tartotta elsőrendűen fontosnak!* Hát mit tartott annak? *Hogyan kell*

hinni az Istenben, imádkozni, szót fogadni szüleinknek, igazat beszélni, tisztaszívűnek maradni, azaz: hogyan kell a világot Krisztus szemével nézni! Ő az ajtó s csupán, aki ő rajta megy be, üdvözül.

B) Tovább kérdezzük: Mondd, Uram, ki vagy Te? S felel az Úr egy másik helyen: «**Én vagyok a jó pásztor**» (Ján. 10, 11.).

Krisztus az én pásztorom, aki soha el nem hagy, aki az ellenség közeledésére meg nem fut, aki életét adja juhaiért. *Hát szabad-e letörnöm, kétségbeesnem, ha tudom, hogy Krisztus az én gondviselő pásztorom?!* Ó, igen; ha szél fú, fodros lesz a tó tükre s ha fájdalom éget, ráncos lesz a homlokom, — ez természetes, *csak kétségbeesnem nem szabad!* Nem szabad sírni? Igen; *csak lázadni nem!* A virág is lehajtja könnyező kelyhét, mikor tomboló orkán vonul el fölötte, s amint könnyes harmata az anyaföldre hull, úgy szabad nekem is sírnom, de nem reménytelenül, nem összetörve, hanem abban a tudatban, hogy *hulló könnyeimet a jó Pásztor szerető kezei fogják föl!*

De a jó Pásztor gondolata nemcsak vigasztal a bajban, hanem erőt is ad a kísértésben. Mily erő fakadna minden kísértésemben, ha ilyenkor eszembe jutna: Ez a Krisztus, aki ennyire szeretett engem, aki életét adta értem, ez a jó Pásztor-Krisztus kéri tőlem ezt, vagy tiltja tőlem azt. Szabad-e tépelődnöm, szabad-e kislelkűen hitetlenkednem, mikor az a Krisztus szól hozzám, aki halálra adta magát értem? Krisztus, a jó Pásztor!

C) S tovább kérdezzük: Mondd, Uram, ki vagy Te? És felel az Úr: «**Én vagyok a szőlőtő**, *ti a szőlővesszők. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz; mert nálam nélkül semmit sem tehettek. Ha valaki énbennem nem marad, kivetik azt, mint a szőlővesszőt, és elszárad; és összeszedik és tűzre vetik és elég*» (Ján. 15, 5. s köv.).

Így hangzanak az Úr szavai.

Krisztus a szőlőtő s én a szőlővesszők. Mily komoly figyelmeztetés, de egyúttal mily megtisztelő megbecsültetés! A szőlővessző csak addig él, amíg a szőlőtő éltető nedve kering benne. Lelkem is csak akkor él, ha Krisztus ereje kering bennem, Krisztus szíve dobog bennem, vagyis, ha valóban Krisztus testvére vagyok.

A borostyánnak sziklafal kell; ha arra kapaszkodhatik, virágba nyílik, ha a földön kúszik, csak tengeleng az élete. A repkénynek magas tölgy kell; ha abba kapaszkodik, öröm-

mel szívja az éltető napot, ha nincs tölgye, nincs élete. Én is borostyán vagyok — *Krisztus a sziklafalam!* Én is repkény vagyok — *Krisztus a tölgyem!* Ha belé kapaszkodom, csattogó örömmel szárnyalok át a sáros, siralmas, búbánattal kikövezett földi élet fölött is.

Hogyan? Hát a jó kereszténynek szabad élveznie is az életet? Szabad örülnie is az életnek? *Ó szabad, de mennyire szabad!* Minden tisztességes szórakozás megengedett számára.

Hát egy jó kereszténynek nem kell kedvetlennek, szomorúnak lennie? Szó sincs róla! Sőt ellenkezőleg! Akinek lelke rendben van az Úr előtt, az legyen a legjobb kedvű az emberek között! Amelyik szőlővessző a szőlőtővön van, az csattanjon ki az örömtől, egészségtől! Éppen abban áll a keresztény lelki élet legszebb kivirágzása, ha bemutatjuk az embereknek, hogy az *igazi örömhöz nem kell bűn, nem kell léhaság, nem kell erkölcsi féktelenség.* Lehet valaki oly szigorú önmagához, oly kemény és fegyelmezett, mint Assziszi Szent Ferenc volt; és elöntheti lelkét mégis olyan boldogság, mint elöntötte ennek a szentnek lelkét, aki a madarakkal beszélgetett, a halaknak prédikált s az erdei farkast simogatta. Csak ne felejtsem soha, hogy Krisztus a szőlőtő s én vagyok a szőlővessző, vagyis: Krisztus testvére vagyok.

Krisztus testvére vagyok, tehát fel a fejet magasba!

Krisztus testvére vagyok, tehát tiszta legyen a szemem!

Krisztus testvére vagyok, tehát igaz legyen minden szavam!

Krisztus testvére vagyok, tehát igazságos legyen minden tettem!

Krisztus testvére vagyok, tehát úgy éljek, amint méltó az Úrhoz!

Világos legyek belül, világos kívül, világoskodjanak életem, tetteim, szavaim. Krisztus testvére vagyok, tehát ne gondoljak, ne beszéljek, ne tegyek, ne szeressek semmit, amit Krisztus el nem gondolhatna, meg nem tenne, nem szerethetne. Mert Ő a szőlőtő s én vagyok a szőlővessző!

D) Mondd, Uram, ki vagy Te? S feleli az Úr: «**Én vagyok a világ világossága**; *aki engem követ, nem jár sötétben, hanem az élet világossága övé lesz*». (Ján. 8, 12.)

Hát hiszen, Testvéreim, hallom az ellenvetést: Hogyan? Krisztus a világ világossága? Hiszen *milliók vannak, akik nem törődnek vele, vállvonogatva mennek el mellette! Milliók, akik nem keresztények!*

Igaz, Testvéreim, még ma is sokan élnek Krisztus nélkül. De ezek vagy nem hallottak még Krisztusról, vagy már nem akarnak róla hallani. Ez utóbbiak akaratlanul is Krisztus végtelen nagyságát hirdetik: kétezer éve küzdenek ellene s híveit eltántorítani mégsem tudják. Akik pedig még nem hallottak róla, mily örömmel fordulnak Hozzá, mihelyt hallanak! Valóban: mi is Krisztus világosságához képest Buddha világossága (bármily nemes élete is volt), aki semmiből kijött és semmibe ment. Mi is Mohamed a világ világosságával szemben?! Üres kézzel merített oly forrásokból, melyek vagy Krisztusból fakadnak, vagy Krisztushoz vezetnek. Aki az ő forrásaiból iszik, szomjasabb lesz, mint előtte volt. De a betlehemi Kisded élő vizek forrásának is nevezi magát, s aki abból iszik, az örök élet vágyai fakadnak benne; s világ világosságának is nevezi magát, s aki Őt követi, nem jár sötétségben.

Akarod tudni Testvérem, hogy csakugyan Krisztus-e a világ világossága? Nos, csak gondold el, mily ijesztő sötét sivárság tátongó mélysége maradna a világon, ha az Úr Jézus visszavonná tőlünk minden ajándékát s kivonulna az emberek közül?

Vajjon mi lenne a világgal, ha egyes városokat elnyelne a föld, ha egész országok, tengerek eltünnének? Hát a világ azért csak megmaradna.

Mi lenne a világból, ha vonat, gőzgép, villamosság, rádió . . . a nagy találmányok elpusztulnának? Hát azért csak megélnénk!

Mivé lenne a világtörténelem a nagy tudósok, legismertebb bölcsek nélkül? Csak meglennénk valahogy!

De mi lenne az emberiségből Krisztus Urunk nélkül? *Krisztussal a lélek szállna el az emberiség testéből, s ami megmaradna, csak romhalmaz lenne a ránk boruló lelki sötétségben.*

Igen, mert Krisztus a világ világossága!

E) Mondd, Uram, ki vagy Te?

S feleli az Úr: «**Én vagyok az élet kenyere**; *aki énhozzám jön, nem fog éhezni, és aki énbennem hiszen, soha sem szomjúhozik*» (Ján. 6, 35.).

Valóban Krisztus az élet kenyere, mert nélküle nem lehetne bírni az életet. Ha nincs Krisztus, mihez kezdjen a bűnökkel telt ember? Ha nincs Krisztus, ki törődik a szegényekkel? Ha nincs Krisztus, ki fékezi az erősek túlkapásait, ki emeli föl a gyöngének csüggedő fejét? Ha nincs Krisztus,

ki védi a keletkező emberi élet gyönge bimbóit? Ha nincs Krisztus, kire emeli bízó tekintetét a kísértés viharában küzdő lélek? Ha nincs Krisztus, kibe kapaszkodnak a betegek s haldoklók? Igen, Uram, tudjuk, érezzük, léptennyomon tapasztaljuk, hogy Te vagy az élet kenyere, s aki Hozzád megy, nem éhezik, s aki hisz Benned, nem szomjazik soha!

F) Mondd, Uram, ki vagy Te? S feleli az Úr: «**Én vagyok az út, az igazság és az élet**» (Ján. 14, 6.).

Volt már sok tanítója az emberiségnek, de így még nem beszélt senki; senki az emberek között ezt nem merte mondani. Sokan igazították már az ember útjait, sok útmutatónk volt, de még senki sem merte mondani, hogy *ő maga az út; legyetek mint én, utánozzatok engem!*

Hát, Testvéreim, ha Krisztus az út, akkor úttalanul, céltvesztve tévelyeg, aki Nélküle él. Ha Krisztus az igazság, hiába keresi az igazságot, aki rajta kívül keresi. És ha Krisztus az élet, vérszegény, sápadt lesz minden élet, mely Krisztustól el akar szakadni.

És ez a tétel érvényes nemcsak az egyén életére, hanem *az egész társadalom, az egész emberiség, az államok életére is!* Megérzi nemcsak az egyén, hanem az állam is, ha útjai, törvényei keresztezik Krisztus útjait s törvényeit, s viszont az állam is megérzi Krisztus tanainak áldását, ha hűséges hozzájuk.

Megérzi? Miben érzi?

Ugyanabban, mint az egyének. Krisztus nem veszi el ugyan tőlünk az élet nehézségeit, nem a megélhetés gondjait, de ad hozzájuk erőt, lelket, belső szabadságot, szellemi érettséget. Az az egyén, aki Krisztus utain jár, tetteiben becsületes, szavaiban megbízható, felebarátja szeretetében áldozatos. És az az állam, amelyik Krisztust elismeri Királyául, törvényeiben méltányos, polgáraihoz igazságos lesz.

Ki nem látja, hogy erre a krisztusi szellemre éppen ma van leginkább szüksége az emberiségnek?

Ma?

Igen, ma! Mert minél több ember lesz a világon, minél élesebbé válik a munkafelosztás és a társadalmi osztályok tagoltsága, annál nagyobbak lesznek a surlódó felületek is, annál elvakultabbak a szenvedélyek is. Ma sokat tudunk: kezünkben a levegő, kezünkben a villám, — de nincsenek kezünkben az emberi szenvedélyek; azokat csak a krisztusi törvények ereje tudja megfékezni.

Testvéreim! Krisztus az út, igazság és az élet nemcsak az én egyéni lelkemnek! Nem! Krisztus az élete a családnak, élete a társadalomnak, élete az államnak is!

G) Mondd, Uram, Ki vagy? S feleli az Úr: «**Én vagyok a föltámadás és az élet**; *aki énbennem hiszen, mégha meg is halt, élni fog*» (Ján. 11, 25.).

A legsúlyosabb lelki szorongattatásunkra adnak feleletet az Úr eme szavai. Nem hiába volt Krisztusnak mindentlátó szeme: belenézett lelkünk mélyébe s meglátta komoly vívódásunkat.

Uram, hát jól van! Mi akarunk Hozzád hűségesek lenni. Akarunk téged követni. De nézd — jön a vég, a földi élet vége! Mi lesz akkor? Mi lesz velünk, ha meghalunk? . . .

És most megszólal az Úr biztató szava, — s mint enyhe balzsam olaja ömlik a sebre: «Aki énbennem hisz, ha meghalt is, élni fog!»

Élni fog? *Hát meg tudod Te ezt tenni, Uram, hogy a halott éljen?*

Igen. Hiszen megtette többször földi életében!

Igen, Uram, Te lecsillapítottad a genezárethi tó viharját . . . De mit ér ezt nekem tudnom, mikor elnyel a háborgó tenger! — így szólhatna a viharral küzködő hajó.

Igen, Uram, ruhád szegélyének érintése valaha betegeket gyógyított meg . . . De mit ér ez nekem, mikor én már évek óta sorvadok menthetetlenül! — panaszkodik egy tüdőbajos fiatal ember.

Igen, Uram, Te valaha halottakat támasztottál fel . . . De mit ér ez nekem, ha meghalt férjemet, gyermekemet mégis csak el kell temetnem! . . . sír az özvegyasszony.

Úgy-e, Testvéreim, mennyien panaszkodnak így, pedig — *jogtalanul panaszkodnak!* Hiszen az Úr Krisztus földi életében sem csillapított le *minden* vihart, nem gyógyított meg *minden* beteget, nem támasztott fel *minden* halottat! Mert nem azért jött. Ha tengernek, betegségnek, halálnak parancsolt, csak azért tette, hogy megmutassa, hogy valóban «neki adatott minden hatalom mennyben és földön», és hogy minden csapás, elmúlás, pusztulás, halál fölött diadalmaskodik a Krisztus ereje, hogy Ő «a föltámadás és az élet, s aki benne hisz, ha meghalt is, élni fog».

Krisztus, ha akarná, most is megmenthetne minden hajótöröttet a tengeren. Ha akarná, most is meggyógyíthatná betegeinket. De nem ezt akarja!

Hát mit?

Építsétek ki saját lelketekben s e világban Isten országát: az Istenbe vetett bizodalomnak, az irgalmas szeretetnek országát. Dolgozzatok azon, hogy az egész világot átfoghassa az én szeretetem . . . Ti meghaltok . . . de *egyszer megint eljövök s elviszek minden nyomort s eltörlök minden könnyet* . . . «Én vagyok a föltámadás és az élet, s aki bennem hisz, ha meghalt is, élni fog».

*

Ime, Testvéreim, lapozgattunk az evangéliumban s minden egyes lappal szebbé fényesedett, sugárzóbbá melegedett, lenyügözőbbé világosodott Krisztus Urunk isteni szent arca.

Nemcsak az elvont észbeli okoskodás bizonyító tételei, hanem a mindennapi emberi élet kiáltó követelései is egyaránt tanítják: Nekem, embernek, mai embernek, a XX. század emberének igenis szükségem van vallásra, Istenre, örök élet gondolatára, Krisztus királyi uralmára. *Úr Jézus, aki Téged ismer, mindent tud; aki Téged nem ismer, nem tud az semmit!*

Ha nem is volnék meggyőződésből katolikus — mondja egy francia író (Bourget), — hát már csak azért is az lennék, hogy legyen alattam egy erkély, ahonnan a vérszegény, beteg, modern eszmékre lenézhessek.

Igen, testvérek, *kell Krisztus* — vagy beleőrülünk az életbe. *Kell Krisztus* — vagy összeroppanunk a szenvedések alatt. *Kell Krisztus* — vagy szétrobban a családi élet s a romok eltemetik egész társadalmunkat. *Kell Krisztus* — vagy tönkremegyünk.

De mi nem akarunk tönkremenni!

Uram, *Te vagy az ajtó;* ó engedd, hogy ezen keresztül járjak ki és be az életem alatt!

Uram, *Te vagy a jó Pásztor,* ó engedd, hogy szótfogadó, kezes kis báránykád lehessek!

Te vagy a szőlőtő; legyek én rajtad szent erődből táplálkozó eleven szőlővessző.

Te vagy a világ világossága; ó kövesselek Téged, mindig csak Téged, ebben a borús életben!

Te vagy az élet kenyere; ó, táplálj ezzel az éltető kenyérrel!

Te vagy az út, igazság és az élet; vezess az igazság útján az isteni életre!

Te vagy, Uram, a feltámadás és az élet; **ó, hiszek Benned ez életben rendületlenül, hogy az élet után Veled élhessek szüntelenül!** Amen.

XXVI.

Ave Rex!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Néhány perc mulva, a tizenegyórai szentmisében, felhangzik a «Te Deum» éneklése s a Pázmány-egyetem tanárai és hallgatói hálatelt szívvel fogják Istennek megköszönni az elmult egyetemi évben nyert testi-lelki jótéteményeket.

Érzem, hogy a mai hálaadás napján jómagam kettős köszönettel is tartozom. Köszönettel az Úr Istennek, aki vasárnapi szentbeszédeimben az erőtlen, gyenge emberi szóhoz a lelkeket megmozgató erőt adta; de egyúttal nektek is, Krisztusban Kedves Testvéreim, akik az év folyamán egyre növekvő számmal s egyre mélyülő figyelemmel vettetek részt e beszédeken.

Hálámat irántatok nem szóval akarnám kifejezni. Azzal szeretném azt leróni, hogy a mai évzáró beszédben, mintegy emlék gyanánt összefoglaló képet adjak az egész évi beszédek nagy gondolatáról, «Krisztus Királyságáról». Meg szeretném festeni előttetek a mi Urunk, Krisztusunk isteni képét s emlékül adni azokra a hónapokra, melyekben az iskolai szünet elválaszt bennünket egymástól.

Mihelyt szeptemberben megnyílik az új egyetemi év, Isten segítségével itt is újra elkezdődnek a beszédek s ez a szószék a régi szeretettel fogja visszavárni az idei kedves hallgatóságot, mindet, kivétel nélkül. Addig azonban hónapok telnek el, talán a lelki küzdelmek kemény hónapjai. És nekünk nem szabad gyengéknek lennünk! Látni fogjuk magunk körül a Krisztusról megfeledkezett társadalmat és nekünk mégsem szabad hűtlenül megfelejtkeznünk a Királyunknak, Krisztusnak tartozó hűségről. Nézzünk hát a mai beszédben még egyszer szemébe Királyunknak . . . mély, hosszú tekintettel.

I. Uram, kinek is tartottak Téged az emberek földi életedben?

II. Uram, kinek tartottak Téged a történelem folyamán?

III. Uram, kinek tartalak én Téged.

Ime, Testvéreim, itt a hármas kérdés, amelyre a mai, évzáró beszédemben meg szeretnék felelni.

I.

Kinek tartották Krisztust földi életében?

Ha vizsgáljuk az evangéliumokat, csodálkozva vesszük észre, hogy Krisztus felől már földi életében megoszlott az emberek véleménye: mindig voltak barátai s voltak ellenségei; voltak, akik csodálták szavait, tetteit s lelkesedéssel követték Őt, mások meg azt mondták, hogy «ördöge van» s «félrevezeti a népet . . .»

Mi lehetett az oka, Testvéreim, ennek az ellentétes véleménynek? Bizonyára az, hogy az Úr Jézus személyében valóban olyan ellentétek, olyan rendkívüli vonások egyesültek, hogy az emberek nem tudtak egyöntetű ítéletet alkotni róla. Mi már ismerjük a rejtély titkát; mi már tudjuk, hogy Krisztus Urunk Isten *is* volt és ember *is;* tudjuk éppen az életét át- meg átszövő, s másként teljesen érthetetlen ellentétekből. De kortársai ezt még nem tudhatták, nekik saját tapasztalataikból kellett volna erre rájönniök.

Mert hogy az Úr Krisztus élete telve volt csodálatos ellentétekkel, azt lépten-nyomon tapasztalhatták.

Csak egy-kettőt említek . . .

Mikor megszületik, *olyan szegény*, hogy még a jászoly sem övé, amelybe fektetik. Igen, de viszont *fényes csillag* ragyog fölötte s királyokat vezet imádására!

Istállóban van elrejtve, nem tud róla senki. Igen, de viszont *angyalok serege* száll le az égből s Glóriát zeng az ismeretlen kisdednek.

Kis kacsóját még alig tudja mozgatni, nemhogy ártani tudna vele s mégis már *halálra keresik*. Igen; de *angyalok* őrzik menekülését!

Ki lehet ez a Krisztus! Lehetett-e Ő pusztán ember?

De van még tovább is!

Soha *nem járt iskolába* s mégis tizenkétéves korában a nép véneit tanítja s azok *álmélkodnak* bölcseségén.

Mindig *szótfogadó* gyermek volt s mégis *engedély nélkül* elmaradt a templomban, s mikor szülei ott ráakadtak, azt mondja, hogy az az ő *atyjának háza*.

Ki érti ezt? Ki lehetett ez a Krisztus?!

Harminc éven keresztül *elrejtőzve* él, alig tud róla valaki; akkor aztán tanítani kezd s három év alatt *oly lelki megmozdulást kavar föl*, mint senki előtte és senki azóta.

A pusztában Keresztelő Szent János bűnbocsánatot hir-

det és keresztel. Krisztus is odamegy s megkeresztelkedik, *mint más bűnös ember*. De ugyanakkor megnyílik az ég s *a mennyei Atya szava* hallatszik: «Ez az én szerelmes fiam, kiben nekem kedvem telik».

Ki érti ezt? ! Lehetett-e pusztán ember ez a Krisztus?

Szegény, nincs semmije; nincs, hová fejét lehajtsa. És mégis azt mondja az embereknek: Hagyjatok el mindent — értem; hagy el házadat, atyádat, testvéredet, mindenedet — értem. S az emberek valóban meg is teszik, szó nélkül megteszik — *érte, a szegényért*. Akit szelíd keze érint, meggyógyul. Akire tekintete esik, fénybe borul. *Tajtékzó tengerre rákiált*, s az, mint megkorbácsolt eb, simul lábához. *Rothadó sírba bekiált* s felcsörgedez az aludt vér, feldobog a halott szív. *Reszket* az Olajfák-hegyén, de aztán ránéz egy csapat katonára s tekintete *földresujtja őket*. *Meghal* elhagyatva, kigúnyolva s akkor a pogány százados felkiált: «*Ez valóban Isten fia volt!*» Beteszik a sírba, lepecsételik, de a sír nem tudja megtartani — *élve kiadja magából*.

Hát mondjátok, láttatok ti már ilyen embert? Vagyis hát mondjátok: *Emberi* élet volt ez? Nem! *Amily magas az ég a föld felett, annyira magaslott ki Krisztus élete az emberi élet keretei közül!*

II.

Kinek tartották Krisztust a történelem folyamán?

Nos, és ha megoszlott az emberek véleménye Krisztusról már földi életében, *ugyanezt mutatja 1900 év története is*.

Amióta a Golgotán felemelték Krisztus keresztjét, nagy felkiáltójellé vált az az emberiség számára. Az az átszúrtkezű Krisztus kiemelte sarkából a föld tengelyét s azóta nincs név, mely annyiszor hangzanék szerte a világon, mint a mi Urunk Jézus Krisztus szent neve.

Meg kell állnunk ennél a csodálatos névnél: *Jézus Krisztus!* Két szó, tulajdonképpen két ismeretlen nyelvű, idegen szó. *Idegen?* — ó, mit mondok! Nincs szó, mely előttünk ismertebb, kedvesebb lenne! Csodálatos jelenség: Krisztust elmellőzni nem lehet, vele nem törődni nem lehet; *mellette vagy ellene, de állást kell foglalnia mindenkinek*.

A) **Krisztusnak mindig voltak barátai.** Krisztus a nagy lélekválasztó, a világtörténelem nagy központja, aki körül

minden csoportosul, aki mellett az emberiség minden nagysága semmivé törpül. Egyiptomi királyok nagy piramisokat építettek, régi uralkodók hatalmas épületeket emeltek, nevük ma már csak emlék, műveik ma már csak romok; de *a betlehemi barlang halvány kis mécse ma is szünet nélkül melegíti az emberi lelkeket!*

Mennyi nagyember élt már a világon, kik országokkal s birodalmakkal úgy játszottak, mint gyermek a labdával s ki tud ma róluk? A szellem országában mily nagyszerű tudósok éltek, de későbbiek felülmulták őket. *Csak Őróla, az egyszerű ács fiáról beszél ma is mindenki, csak Őt nem multa felül senki!*

Éltek nagyemberek, kik új világrészeket fedeztek fel, de mi ez Krisztus munkája mellett, aki egész *új világot* fedezett fel; *a lélek mérhetetlen világát!* Ő az idők kezdete, Ő központja az egész világnak. Nemcsak egy része Ő a történelemnek, hanem nélküle nincs is történelem. Nála kezdődik az időszámítás, mert az emberi nem megújhodása is ott kezdődött: a hideg betlehemi barlangban, az Olajfák-hegye éjtszakáján, a vértől nedves Kálvárián. *Van valami benne, amit tudomány, művészet, bölcselet, jólét, kultúra — semmi, soha pótolni, helyettesíteni nem tud!* Minden elkopik, mindenből kiábrándulunk, mindenben csalódunk, minden megöregszik — *Krisztus tana el nem kopik, Krisztus szeretetéből ki nem ábrándulunk, Krisztus barátságában nem csalódunk, Krisztus arcvonása meg nem öregszik!*

B) **De mindig voltak Krisztusnak ellenségei is.**

Hányszor jöttek új Messiások, akik Krisztust ki akarták lopni az emberi lelkekből; — nem sikerült! A kétezer év alatt hányszor mondták «modern» nyelvükön: Hát hiszen jó, valaha egész értékes volt a Krisztus tana, de a mai embernek, a repülőgép emberének, a rádió emberének már elavultak Krisztus tanai. Mit akartok ti ma ezzel a sápadt arcú, ezzel a vértől verítékes Krisztussal?! Nektek kell földi élvezet, s halljátok, mit tanít Ő nektek: «Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát s kövessen engem . . .» Kövesse Őt? A véres Krisztust?! Nektek kell pompa, hatalom; s Ő azt mondja: «Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok s alázatos szívű!» Nem! Ő már elavult a mai embernek! . . .

Igen, voltak ellenségei, de nem mentek vele semmire! Krisztus megmaradt minden idők minden emberének imádandó eszményképe. Ember! Ő tanított meg téged az igazi emberi életre! Ember! Ő fedezte fel lelkedet, ezt a te eddig

ismeretlen nagy kincsedet! Hogy meg kell mentened, bármibe kerül: az örök életnek meg kell mentened lelkedet.

Nézzétek, Testvéreim: van népfaj, amelynek az erő imponál; nos itt van Krisztus ereje, mely a világot forgatta ki sarkaiból. Van népfaj, amely inkább *érzelmesebb*; nos ott van Krisztus szeretete, mely lángbaborította a lelkek világát. Van népfaj, mely *benső elmélyedésre hajlik*; hát Krisztus tanította, hogy a legnagyobb kincseket lelkünk mélyén keressük.

Midőn most századok hódolatáról beszélek, fönséges vízió keretei bontakoznak ki lelki szemeim előtt s gondolatban nagyszerű kép vonul el előttem: Kétezer év a kerete s benne megy Krisztus a századokon át. Végtelen menet követi. Mily tömeg, mily ének! Vékony *gyermekhangokat* hallok: Hozsanna Neked, isteni Királyunk, ki egykor áldó karjaidba zártad a gyermekeket s a gyermekkort paradicsommá tetted ... *Ifjak énekét* hallom: Hozsanna Néked isteni Királyunk, aki küzködő fiatal lelkünket magadnak eljegyezted ... *Leányok, asszonyok énekét* hallom: Hozsanna Neked, ki régi rabszolgaságából a nőt felemelted ... *Férfiak énekét* hallom: Hozsanna Neked, ki a családi tűzhelyet megerősítetted, ki a munkát tenkezeddel megszentelted, ki az erkölcs eszményeit visszaadtad ... *Szenvedők* imáját hallom: Hozsanna Neked, ki keresztedet hordoztad, összerogytál, de szemedből sugárzik az erő, hogy mi is hordozzuk az élet keresztjét ... Aztán látok *bűnösöket* térdelve ... meghajolva: Ó, Isten Fia, Te a bűnös asszonyra nem engedtél követ dobni, úgy-e, fölemelsz engem is. Látok *haldoklókat*, amint üveges szemüket a feszületre emelik: Ó, Isten Fia, ki értünk meghaltál, úgy-e befogadsz engem is te örök országodba! (Klug.)

C) Kedves Testvéreim, egy szembetűnő, sajátságos dologra szeretném felhívni figyelmeteket! Mióta az Úr Jézus megjelent a földön, **neve két táborra osztotta az emberiséget.** Vannak, kik e nevet hallják s fejüket meghajtva, térdre borulnak; mások hallják, s gúny és gyűlölet támad ajkukon. Vannak, akik elmennek mellettem, Krisztus papja mellett és tisztelettel köszönnek: «Dicsértessék a Jézus Krisztus». Nekem köszönnek? Nem; sohasem láttak; köszönnek Krisztusnak! És vannak, akik elmennek mellettem s utálattal a földre köpnek. Engem gyűlölnek? Nem; sohasem láttak; hanem gyűlölik Krisztust! Vannak, akik vallják, hogy a legnagyobb eszmény, amit elgondolni lehet; mások: mit törő-

döm vele, mi közöm hozzá! *Milliók ragaszkodnak Hozzá oly szeretettel, aminőt soha ember nem kapott még, s milliók gyűlölik oly gyűlölettel, ahogy embert még nem gyűlöltek.* Ez egy csodálatos tény, ami előtt meg kell állni a gondolkozó léleknek.

Sajátságos emberi sors: ha egész életünkben a szeretetet hajszoltuk is, a viszonzás reá mindig tökéletlen marad; s életemben, ha szeretetet kaptam is, mit ér nekem, mikor a halállal mindennek vége! Hiszen tudom: fognak értem imádkozni s emlékemet kedveseim megőrzik. De az idő — úgy-e — gyorsan röpül, a sír elnyel mindent, az emlék halványul, a vonások elmosódnak, egy kevéssé s mindent elfeledtél, egy kevéssé s mindenki elfelejtett . . . Ez az emberi szeretet sorsa . . .

És, Kedves Testvéreim, *ezen közös törvény alól egyetlen kivétel volt: az Úr Jézus Krisztus!* És hogy Krisztus *nem volt pusztán ember, hanem több,* én abból is látom, hogy ma, halála után csaknem kétezer évvel *gyűlölik* Krisztust és *szeretik* Krisztust.

Ezt pusztán emberrel soha meg nem tennék!

Bármilyen nagyember, jó, nemes, gonosz valaki, — halála után pár héttel, hónappal, évvel ugyan ki szereti, ki gyűlöli őt? Legfeljebb emléke marad meg, de ki gyűlöli? Ki gyűlöli Néró császárt? (pedig vérszopóan kegyetlen volt), ki gyűlöli Batu khánt, ki végigpusztította a tatárjárás alatt hazánkat? Ki gyűlöli Szolimán török szultánt? Pedig ezek később éltek, mint Krisztus. Mindegy. Meghaltak és ezzel vége a gyűlöletnek. Vagy ki szereti a legnagyobbakat is? Aristoteles, Plátó, Mátyás király, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István . . . ki szereti őket? Meghaltak. Tisztelettel gondolunk emlékükre, de ki szereti őket?

Krisztust ellenben ma is gyűlölik, Krisztust ma is szeretik.

Gyűlölik? Ó, mondjak pár példát? Hát nem hallottatok még rettenetesen káromkodásokat Krisztus ellen? Nem láttatok még vérbeborulni emberek szemét, ha Krisztusról, kereszténységről hallottatok beszélni? Nem látjátok, mint üldözik szent vallását! Nem írnak-e ezer meg ezer könyvet, értekezést, újságot, verset, ami mind Krisztust gyűlöli, tanítását gúnyolja s szeretetét akarja kipusztítani a lelkekből!? A modern pogány erkölcsi léhaság megnyilatkozásai nem Krisztus-gyűlölet-e? Nem hallottatok a szabadkőműves páholyok Krisztus-gyűlölő titokzatosságairól? Igen: *akit kétezer év után ennyire gyűlölnek, az nem lehet pusztán ember!*

De Krisztust szeretik is! Látom a gyermekek ezreit, akiknek szíve lüktetni kezd az örömtől, mikor a Jézuskáról hallanak. Ezren és milliónyian vannak, kiknek, ha nevét hallják, szívük megdobban, lelkük felüdül. Ezren és milliónyian, kik az élet nehézségeiben mondják: «Jézusom, teérted!» Ezren és milliónyian, kik mondják: »Nagy a kísértésem, de nem teszem a bűnt, mert, Jézusom, szeretlek». És aztán vannak fiatal, szépségben virágzó leányok, kik fejükre húzzák az apácafátyolt és az élet minden földi öröméről lemondanak e szóval: «Jézusom, szeretlek!» Vannak fiatal emberek, kik szívüknek minden lelkesedését odateszik a papszentelő püspök oltárához: «Uram, minden földi dicsőségről, hírről, előmenetelről lemondok éretted mindenről, mert, Jézusom, *szeretlek!*» Igen: *Akit halála után kétezer évvel így szeretnek, az nem lehetett pusztán ember!*

III.

Kinek tartom én Krisztust?

És itt jön a harmadik kérdés, a legfontosabb, a legégetőbb: *Mi nekem Krisztus?* Mert nem az a legfontosabb reám, hogy életében kinek tartották Őt, nem az, hogy a történelemben kinek tartották; hanem *Kinek tartom én? Ki nekem Krisztus?*

Három szóban felelnék: Uram, Királyom, Istenem.

A) **Uram! Engedjük Krisztust Úrrá lenni lelkünkben!**

Egykor Krisztus tanítványait a Genezáret taván kereste és a vámházakban és a halászcsónakokban. Ma máshol keresi: a műhelyekben, az iskolában, az irodában, a gyárban, a konyhában, tantermekben. Nincs olyan kis kunyhó vagy palota, ahol nem keresné tanítványait, fiúkat s leányokat, férfiakat s nőket, öregeket s ifjakat. Senki sem oly fiatal, senki sem oly öreg, oly előkelő vagy alacsonyállású, szegény vagy gazdag, tekintélyes miniszter vagy ismeretlen koldus, aki Krisztusnak nem lehetne tanítványa, aki erőtlen, reszkető, vonagló, tétovázó kezét a mi Urunk erős kezébe ne tehetné, aki ijedt tekintetét bele nem mélyíthetné az Üdvözítő szemébe: *Uram! Mesterem! Itt vagyok, tied vagyok! Add, hogy Hozzád egyre hasonlóbbá legyek. Necsak öregebb, hanem napról-napra érettebb, szelídebb, tisztábblelkű — keresztényebb.*

Ó, mikor az élet nehéz keresztje súlyosodik rám, mon-

dom=e szeretettel: «Édes Jézusom, Teérted!» Mikor jön a bűn s a kísértés úgy húz, csalogat, vinne a romlásba, mon= dom=e erős elszántsággal: «Édes Jézusom, Teérted *nem* te= szem!» Mikor nehéz a kötelességet teljesíteni, mondom=e: «Édes Jézusom, Teérted *megteszem!*»

Mondom? Mondom? Akkor *Uram Ő nekem!*

B) **Krisztus az én Királyom is.**

Hát alapított ő életében vagy halála után itt a földön vala= miféle királyságot? Igen, *a lelkek királyságát!* És mindenütt, ahol a földön egy esendő ember erejét megfeszítve küzd a bűn áradata ellen; mindenütt, ahol van egy ember, aki az elesettnek karját nyujtja, aki könnyeket törül le, csüggedt fejeket emel egyszerre . . . ott mindenütt Király az Úr Jézus.

C) **És Krisztus az én Istenem is!**

Istenem, akinek *szent alakját* mindennapi imáimban lel= kembe lerajzolom! Istenem, akinek *értem vérző sebeit* forrón csókolom! Istenem, akinek *töviskoronás homloka* annyi vért hullatott értem, akinek bűneimmel annyi szomorúságot okoztam. Ez legyen nekem Krisztus! Az ő szíve dobbaná= sára verjen az én szívem, az ő vágyai legyenek az én vágyaim; minden gondolatom csak Őt szolgálja!

Ez legyen nekem Krisztus: minden ítéletemet őhozzá mérjem (mit szólna ehhez Krisztus?), minden kegyelmi hí= vását szó nélkül kövessem. Az ő erényei pótolják az én hi= báimat; az ő alázatossága gyógyítsa az én kevélységemet, az ő szegénysége legyen az én gazdagságom; az ő türelme legyen ír az én hirtelen ingerlékenységemre.

Igen, Testvéreim, Krisztus nekünk *nem ember! Nem jó* ember! *Nem szent* ember! Nem! Nekünk ő *Istenünk!* Ezt hiszem, hiszem rendíthetetlenül, hiszem!

Vigyázzunk! Hányszor tehetne Krisztus szemrehányást nekünk és elmondhatná, ami a lübecki dómra van írva:

«*Mester*nek neveztek — és mégsem kérdeztek engem!

*Világosság*nak hívtok — és nem láttok engem!

*Igazság*nak hívtok — és nem hisztek nekem!

*Út*nak hívtok — és mégsem jártok ezen az úton!

*Élet*nek hívtok — és nem vágyódtok utánam!

Azt mondjátok, hogy *bölcs* vagyok — és nem követtek engem!

Azt mondjátok, hogy *szép* vagyok — és nem szerettek engem!

Azt mondjátok, hogy *gazdag* vagyok — és nem kértek tőlem!

Azt mondjátok, hogy *örök* vagyok — és nem kerestek engem!

Azt mondjátok, hogy *irgalmas* vagyok — és nem bíztok bennem!

Azt mondjátok, hogy *nemes* vagyok — és nem szolgáltok nekem!

Azt mondjátok, hogy *mindenható* vagyok — és nem tiszteltek engem!

Azt mondjátok, hogy *igazságos* vagyok — és nem féltek engem!»

Hát mi nekem Krisztus? Csak elmosódó kép? Régen élt jó ember? Nem elég! Csak kedves emlék? Nem elég! Nagy bölcs, aki valaha élt? Nem elég! A világon a legszentebb ember? Nem elég!

Hanem! Eleven valóság; ma is élő, lüktető eleven élet, akiben én is élek, akit magamba zárok; aki jön velem; akitől nem tudok szabadulni. Nem tudok? Jaj, dehogy is akarok! Aki kitárja két kezét, velem van nappal, velem este; ha dolgozom, ott segít, ha sírok, ott sír velem.

Krisztus, Te vagy az én Uram! Krisztus, Te vagy Királyom! Krisztus, Te vagy az én Istenem!

Kedves Testvéreim! Néhány héttel ezelőtt, május 18-án Rómában, a Colosseum romjai közt fényes ünnepi társaság gyűlt egybe. Az olasz királyné és leányai, az olasz kultuszminiszter, Róma minden előkelősége, hadseregparancsnoka, egyetemi rektor, katonaság, fascisták, cserkészek, óriási tömeg ... Mi volt ott? A Colosseumban nemrég helyreállított keresztnek volt megszentelő ünnepélye, s mialatt az ezernyi tömeg meghajlott fővel imádkozott a régi keresztény vértanuk vérével áztatott cirkusz homokján, a fölöttük keringő repülőgépek virágesőt szórtak az ájtatos tömeg fölött diadalmasan kimagasló Krisztus keresztjére.

Krisztus szent keresztjére! ...

Igen: *van Valaki*, akit még halálában is szeretnek. *Van Valaki*, akinek sírja 2000 év alatt ki nem hült! *Van Valaki*, kinek emléke naponta százmilliók szívében újul meg! *Van egy Ember*, kinek kétezeréves nyomdokain százmilliók járnak s el nem fáradnak! *Van egy rég meghalt Ember*, kinek minden legkisebb szava, melyet valaha kiejtett, itt csengbong még közöttünk. *Van egy gyalázatosan megölt Ember*, aki 2000 év óta függ a bitófán, a kereszten, de aki előtt 2000 év óta napról-napra milliók vetik magukat térdre s

nem restellik csókolni vérző lábait. *Van egy megostorozott, megölt, megfeszített Ember*, akit gyalázattal kivégeztek s aki követőiül apostolokat s vértanukat akart; akart és kapott és kap ma is százezerszámra. *Van egy Ember . . . s Te vagy az, édes Jézusom*, aki engem megkereszteltél, aki fiatal korom óta vezetsz, aki bűneimet elengedted, aki szent testeddel tápláltál, *mi Urunk, mi Királyunk, mi édes Istenünk!*

Mesterünk vagy — hát hallgatunk Rád!

Világosságunk vagy — hát megyünk Utánad!

Szép vagy — hát szeretünk Téged!

Mindenható vagy — hát tisztelünk Téged!

A mi *Urunk vagy, Istenünk vagy, Jézusunk vagy* — hát imádunk Téged!

Királyunk vagy — hát követünk Téged!

Ave Rex! Üdvözlégy isteni Királyunk, Úr Jézus Krisztus! Amen!

TARTALOMJEGYZÉK.

I.

Oldal

Krisztus királyságának eszméje (I.) 3

I. *A világ elszakadt Krisztustól. A)* A modern pogányság csődje. *B)* Krisztust kisemmizik a világból, *C)* elszívják előle a levegőt. II. *Mi juttatta idáig az embériséget? A)* «Az eszeveszett pók» elbizakodottsága. *B)* Nőtt a tudásunk s technikánk, — nem nőtt az erkölcsünk. *C)* Megújul köztünk a betlehemi este lakáskeresése.

II.

Krisztus királyságának eszméje (II.)..... 15

Miért nem kell Krisztus a mai embernek? I. *Mert ha Krisztus a királyunk, akkor nem lehet az ész az istenünk.* Ha Krisztus a királyunk, nem imádhatjuk a tudományt. II. *Ha Krisztus a királyunk, nem lehet az élvezet az istenünk.* A divat és élvezetek harca Krisztus ellen. III. *Ha Krisztus a királyunk, nem lehet az arany az istenünk.* Krisztus-király elítéli földimádó életünket.

III.

Krisztus a halál Királya..... 23

I. *Miről beszél a halál? A)* Arról, hogy mindnyájan meghalunk. *B)* Mily szörnyűség a bűn, *C)* mily hiúság a világ, és *D)* mily fontos az élet! II. *Miről beszél a kereszt sírjainkon?* Arról, hogy Krisztus királya a sírnak, a halálnak is, mert legyőzte a halált.

IV.

Krisztus joga a királysághoz 33

I. *Krisztus királyunk lenne, ha sohasem mondotta volna is,* mert Ő a mi Megváltónk, Istenünk. II. *De Krisztus valóban mondotta is, hogy Ő a mi királyunk. A)* A szent könyvekben bőven akadunk helyekre, amelyek az Úr Jézus királyságát hirdetik. Főként azonban két hely: *B)* «Ég és föld elmúlnak . . .» és *C)* «Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön».

V.

Krisztus a földi haza Királya 43

I. *A Szentírás is tanítja a hazaszeretetet. A)* A mi hazaszeretetünk az Úr példájából és a Szentírás parancsszavából ered. *B)* Ebből tanuljuk meg, miben is áll az igazi hazaszeretet.

C) Tőlünk csak az ú. n. «hurrá=patriotizmus» idegen. II. *Honnan táplálkozik a mi hazaszeretetünk? A)* Onnan, hogy a földi hazán kívül másik, örök hazát is ismerünk. *B)* Ez buzdít a mindennapi élet kötelességeinek teljesítésére, *C)* mert eljön az óra, amelyben Isten mindent számon követel.

VI.

Krisztus az örök haza Királya 55

I. *Kevés köztünk a «hétköznapi» katolikus.* Mert *A)* Istenről, *B)* a földi életről és *C)* az örök életről másképp gondolkodunk, mint a szentek gondolkodtak. II. *Hogyan válhatok «hétköznapi» katolikussá? A)* Mit tartasz a mennyországról? *B)* Hiszed=e, hogy ott otthon leszünk? *C)* Akkor állítsd egész életedet, minden tettedet az örök élet szolgálatába!

VII.

Krisztus az Egyház Királya 67

I. *Miért szeretem az Egyházamat? A)* Mert a legáldásosabb kultúra terjesztője, *B)* a lelki kultúrának is első munkálója, de főkép *C)* mert Krisztus él benne. II. *Hogyan nézzek az Egyházra? A)* Sötét lapok az Egyház történetéből. *B)* A katolikus Egyház türelmetlen?

VIII.

Krisztus a papság Királya 77

I. *Kell=e külön papság?* Krisztus akarta, hogy legyen. *A)* «*Én* küldelek titeket.» *B)* «*Küldelek* titeket», *C)* «Föld sava», «világ világossága». II. *Miért szeretik, miért gyűlölik őket? A)* A papokat a keresztény hívek megkülönböztetett szeretettel tüntetik ki, *B)* de gyűlölik őket a vallás ellenségei. III. *Imádkozzunk papjainkért. A)* A hívek imádkozzanak a papságért. *B)* Minden üldözés ellenére sem fognak kipusztulni az Úrnak fölkent szolgái.

IX.

Mit jelent a világnak Krisztus születése? 91

I. *Mi volt a világ Krisztus előtt? A)* Az ember nem ismerte életének célját, *B)* és érezte is ezt a tévelygését. II. *Mivé lett a világ Krisztus által? A)* Az ember tudása, műveltsége, művészete, kultúrája mit köszön Krisztusnak? *B)* De főleg hozzáemelte Krisztus az embert erkölcsileg! III. *Mivé lesz a világ Krisztus nélkül? A)* A lázadó fák példabeszéde. *B)* Nézd csak a mai életet! *C)* Nézd saját magadat is!

X.

Krisztus a lelkem Királya 103

I. *Mit jelent az, hogy Krisztus a lelkem királya? A)* Azt, hogy lelkem vágyódik Krisztus után és *B)* Krisztus is vágyódik a lelkem után. II. *Mire kötelez ez a tétel? A)* Arra, hogy éljek,

gondolkodjam, viselkedjem a krisztusi elnevezéshez méltóan, *B)* azaz éljen bennem az eleven Krisztus, *C)* legyen az életem örökös szentségkitétel, sugározzék át életemen Krisztus lelke.

XI.

Krisztus a gyermekek Királya 113

I. *Szülők! Neveljétek a gyermekeket! A)* Fegyelemmel, *B)* felügyelettel, *C)* példával. II. *Szülők! Ne féljetek a gyermekektől! A)* A gyermek mindig büszkesége volt a családnak, *B)* de napjainkban a házastársak félnek a gyermektől. *C)* Sok a kifogás a gyermek ellen; de az Egyház védő szavával odaáll a még meg sem született gyermekek mellé is, mert Krisztus királya ezeknek is.

XII.

Krisztus az ifjak Királya 125

I. *Mily sok veszedelem fenyegeti az ifjúság lelkét! A)* Megcsuklik szavunk a fájdalomtól, ha szomorú lelki elárvulásukról beszélünk. *B)* Mi az oka ennek? II. *Hogyan védjük meg ifjúságunk lelkét? A)* Neveljünk Krisztussal! *B)* Ne engedjük, hogy Krisztust elrabolják az ifjúságtól!

XIII.

Krisztus Királya a családnak (I.) 135

I. *Baja a házasságnak, ha Krisztus ellenére kötik meg. A)* Krisztus ellenére köt házasságot, aki pusztán polgári kötésben él vagy elvált és új házasságot kísérel meg. *B)* Továbbá, aki a házasságról nem azzal a meggyőződéssel gondolkodik, amit arról Krisztus hirdet. II. *És baja a házasságnak, ha Krisztus nélkül kötik meg. A)* Krisztus nélkül köti, aki kizárólag földi érdekeket hajszol a házassággal. *B)* Kiszorult Krisztus a családból, — ez a baj!

XIV.

Krisztus Királya a családnak (II.) 145

I. *A názáreti szentcsalád harmóniája. A)* Szeressetek otthon lenni, a harmónikus családi otthonban! *B)* A családi élet boldogsága. II. *A családi harmónia ellensége: a vegyesházasság.* Az Egyház ellenzi *A)* a házastársak érdekében és *B)* a gyermekek érdekében.

XV.

Krisztus Királya a családnak (III.) 157

I. *Hűséget a házasságba! A)* Hűséget az Úr Jézus iránt és *B)* hűséget egymás iránt! II. *Nevelni a házasélet feladataira! A)* Tanulják meg az ifjak elviselni mások hibáit és tökéletlenségeit, *B)* tanuljanak uralkodni saját érzékenységükön és szenvedélyeiken, *C)* a fiúk nevelésében különösen vigyázzunk erkölcsi tisztaságukra, *D)* a leányokat pedig szoktassuk nagyobb igénytelenségre.

XVI.

Krisztus Királya a családnak (IV.) 167

I. *A házassági elválások vízözöne. A)* Léha könnyelműség fertőzte meg az emberiség felfogását. *B)* Nemcsak máshol, hanem már nálunk is. II. *Nincs válás! A)* Ellene mond hitünk és *B)* ellene józan eszünk. III. *A «nemsikerült» házasságok. A)* Nem lehet válás akkor sem, ha nem sikerült a házasság; *B)* ki kell tartani a közjóért, az emberiség javáért!

XVII.

Krisztus a szenvedő Király 179

I. *A világ Krisztus ellen. A)* «Nem akarjuk, hogy ez uralkodjék fölöttünk.» *B)* Krisztus! Hát mindenki ellene van? Mi maradt neked? II. *Állítsuk föl Krisztus keresztjét! A)* Mindenek előtt állítsam föl saját lelkemben, *B)* aztán a családban, *C)* az iskolákban, *D)* műhelyben, gyárban.

XVIII.

Krisztus a keresztre feszített Király 191

I. *Mennyire szeretett Ő engemet! A)* Jézus, hát ezt érdemeltedTe tőlünk? *B)* Ki tudná elképzelni azt a szeretetet, amely Krisztust értünk a keresztre vitte! *C)* Szeretett engemet... szeretett! II. *Mennyire nem szerettem én Őt! A)* Az emberek jönnek-mennek, sürögnek a kereszt alatt. *B)* Nézd csak magadat: te hol állasz?

XIX.

Krisztus a szenvedők Királya (I.) 199

I. *Isten küldi-e a szenvedést? A)* A legtöbbet nem. *B)* Csak megengedi és elnézi. II. *Miért engedi meg Isten a szenvedést? A)* Testi életünket, egészségünket is védi ezzel; *B)* néha egyetlen, végső eszköz arra, hogy lelkünket megmentse; *C)* vagy ezzel akarja szebbé tenni lelkünket. *B)* De a szenvedés lehet büntetés is az Isten kezében.

XX.

Krisztus a szenvedők Királya (II.) 211

I. *Hogyan kell szenvedni az Ur Krisztus gondolatai szerint? A)* Krisztus előttem járt a véres keresztúton és *B)* mennyivel többet szenvedett, mint én! II. *Szabad-e panaszkodnunk? A)* Az emberi természet huzódik a fájdalomtól. *B)* De amit az Isten elvesz, kamatostul adja is vissza.

XXI.

Krisztus a hitvallók Királya 221

I. *«Ti majd szomorkodtok.» A)* Mennyire valóra váltak az Úr szavai az első három század véres keresztényüldözésében! *B)* Vajjon az első vértanuk hősies önfeláldozása él-e a mai ke-

resztényekben is? II. «*De szomorúságtok örömre fordul.*» *A)* Beteljesedett az Úr jövendölésének az a második része is. *B)* És ma is vannak sokan, akik a régi vértanuk hősiességével vívják a vallásos élet harcát.

XXII.

Krisztus az emberi élet Királya 233

I. *Mit tartsunk a földi életről? A)* Egyházunk mindig megtisztelően komoly felfogást vallott róla és *B)* megtartotta a test és lélek közti harmóniát. II. *Az élet sérthetetlen! A)* Az öngyilkosság rettenetes bűn, melyre *B)* nincs jog és nincs mentség. III. *Földi élet — örök élet. A)* A földi élet azért vesztette el értékét, mert előbb az örök életről feledkeztünk meg. *B)* Elfeledkeztünk arról, hogy a földi életnek is Krisztus a királya.

XXIII.

Krisztus a nők Királya 245

I. *Mivé lett a nő Krisztus által? A)* Krisztus előtt megalázó sorsa volt; *B)* Krisztusnak köszönhetik, hogy a férfiúval egyenrangúakká váltak. *C)* Amint Krisztus Urunk becsülte a nőt, épúgy becsülte Egyháza is. II. *Mivé lenne a nő Krisztus nélkül? A)* A nőről alkotott keresztény felfogás ma egyre inkább veszít tartalmából. *B)* Mi a kereszténység felfogása a nő hivatásáról?

XXIV.

Krisztus az anyák Királya 257

I. *Mivé lett az anyai méltóság Krisztus által? A)* Krisztus Urunk születése a feleség és az anya méltóságának is megváltó órája volt. *B)* Mily mélység a keresztény anya fogalma! II. *Mivé lenne az anyai méltóság Krisztus nélkül? A)* Krisztus nélkül szétfoszlik az anyai méltóság. *B)* Ma anyának lenni sokszor vértanui hősiességet jelent.

XXV.

Ki nekünk Krisztus? 267

A) «Én vagyok az ajtó.» *B)* «Én vagyok a jó Pásztor.» *C)* «Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.» *D)* «Én vagyok a világ világossága.» *E)* «Én vagyok az élet kenyere.» *F)* «Én vagyok az út, az igazság és az élet.» *G)* «Én vagyok a föltámadás és az élet.»

XXVI.

Ave Rex! 277

I. *Kinek tartották Krisztust földi életében?* Amily magas az ég a föld felett, annyira magaslott ki Krisztus élete az emberi élet keretei közül. II. *Kinek tartották Krisztust a történelem folyamán? A)* Krisztusnak mindig voltak barátai, de *B)* mindig voltak ellenségei is. *C)* Neve két táborba osztotta az emberiséget. III. *Kinek tartom én Krisztust? A)* Ő az én Uram. Engedjük Krisztust urrá lenni lelkünkben! *B)* Ő az én Királyom. *C)* Ő az én Istenem.

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY